JAVIER

MARÍAS

INIMĂ ATÎT DE ALBĂ

RA CONTEMPORAN

JAVIER MARÍAS

INIMĂ ATÂT DE ALBĂ

Titlul original: *Corazón tan bianco,* 1992

Traducere din limba spaniolă: TUDORA ŞANDRU MEHEDINŢI

Din pleiada prozatorilor care s-au afirmat cu strălucire în literatura spaniolă a ultimelor două decenii, JAVIER MARÍAS se situează pe un loc de frunte, fiind cel mai cunoscut şi apreciat la nivel internaţional.

Născut la Madrid, în 1951 (fiu al filosofului Julian Marías), studiază Filosofie şi Litere la Universitatea Complutense, unde va fi şi profesor. A fost de asemenea profesor de literatură spaniolă la Oxford şi în diferite universităţi din Statele Unite, traducător şi interpret, autor de scenarii şi reportaje de televiziune.

Bogata sa producţie narativă este configurata în principal de romane: *Los dominios del lobo (Domeniile lupului), Travesía del horizonte (Străbaterea orizontului), El monarca del tiempo (Monarhul timpului), El hombre sentimental (Omul sentimental,* Premiul Heralde, 1986), *El Siglo (Veacul), Todas las almas (Toate sufletele,* Premiul oraşului Barcelona, 1989), *Mañana en la batalla piensa en mí (Mâine în luptă gândeşte-te la mine,* Premiul Rómulo Gallego, 1995).

Este de asemenea autorul mai multor volume de povestiri – *Mientras ellas duermen (Pe când ele dorm), Cuando fui mortal (Când am fost muritor)* – eseuri şi biografii literare şi desfăşoară o intensă activitate de traducător din literatura de limbă engleză (premiul Naţional de Traducere, 1979).

Romanul *Inimă atât de albă (Corazón tan blanco)* publicat în 1992 s-a bucurat de un succes fulminant, nu numai în Spania, unde în doi ani atinge cifra record de cincisprezece ediţii şi este distins cu Premiul Criticii (1993), dar şi în străinătate: în Franţa (prima ţară care l-a tradus), unde i se acordă Premiul Femina (1996), Marea Britanie, Germania (cel mai vândut roman străin al anului 1996), Italia, Austria, Olanda, Grecia, Portugalia, Brazilia, Suedia, Danemarca, Irlanda (Premiul IMPAC, 1997).

pentru Julia Altares
în ciuda Juliei Altares

şi pentru Lola Manera, din Havana,
in memoriam

„My hands are of your colour;
but I shame to wear a heart so white.”[1]

Shakespeare

N-am vrut să ştiu nimic, dar am aflat că una din fete, când nu mai era o copilă şi se întorsese de curând din călătoria de nuntă, a intrat în baie, s-a aşezat în faţa oglinzii, şi-a desfăcut bluza, şi-a scos sutienul şi şi-a căutat inima cu vârful pistolului tatălui ei, care stătea în sufragerie cu o parte din familie şi trei musafiri. Când se auzi detunătura, cam la cinci minute după ce fata plecase de la masă, tatăl nu se ridică imediat, ci rămase câteva secunde paralizat, cu gura plină, fără a se încumeta să mestece ori să înghită şi cu atât mai puţin să scuipe dumicatul în farfurie; şi când în sfârşit s-a ridicat şi s-a repezit spre baie, cei care l-au urmat au văzut cum, în vreme ce descoperea trupul însângerat al fetei şi se lua cu mâinile de cap, îşi tot trecea bucăţica de carne dintr-o parte într-alta a gurii, neştiind ce anume să facă. Ţinea şervetul în mână şi nu-i dădu drumul decât după un răstimp, când zări sutienul aruncat pe bideu, şi atunci îl acoperi cu bucata de pânză pe care o avea la îndemână sau o avea în mână şi pe care buzele lui o pătaseră, ca şi cum i-ar fi fost mai ruşine să vadă lenjeria intimă decât trupul prăbuşit şi pe jumătate gol cu care obiectul de lenjerie fusese în contact până de foarte curând: trupul aşezat la masă, ori îndepărtându-se pe coridor, ori stând în picioare. Înainte, cu un gest automat, tatăl închisese robinetul de la chiuvetă, cel cu apa rece, care era deschis la maximum. Fata plânsese pesemne pe când se aşeza în faţa oglinzii, îşi desfăcea bluza, îşi scotea sutienul şi-şi căuta inima, fiindcă, întinsă pe pardoseala rece a băii enorme, avea ochii plini de lacrimi care nu se văzuseră în timpul prânzului şi nici nu putuseră ţâşni după ce ea căzuse fără viaţă. În pofida obiceiului ei şi al obiceiului general, nu trăsese zăvorul, fapt pentru care părintelui i-a trecut prin cap (dar aşa, ca într-o străfulgerare, aproape fără să se gândească, îndată ce apucă să înghită) că poate fata lui, pe când plângea, sperase sau dorise ca cineva să deschidă uşa şi s-o

împiedice să facă ceea ce făcuse, nu cu forţa, ci prin simpla prezenţă, doar contemplându-i goliciunea încă vie sau punându-i o mână pe umăr. Însă nimeni (în afară de ea acum, şi fiindcă nu mai era o copilă) nu se ducea la baie în timpul prânzului. Sânul care nu fusese zdrobit se desluşea foarte limpede, matern şi alb şi încă tare, şi spre el se îndreptară instinctiv cele dintâi priviri, mai cu seamă pentru a se feri să se uite la celălalt, care nu mai exista sau era numai sânge. De mulţi ani nu mai văzuse tatăl sânul acela, încetase să-l mai vadă când se transforma şi începu să devină matern, şi din pricina asta nu se simţi doar îngrozit, ci şi tulburat. Cealaltă fată, sora, care-l văzuse schimbându-se în adolescenţă şi poate şi mai târziu, a fost prima care a atins-o, şi cu un prosop (chiar prosopul ei bleu-pal, pe care obişnuia să-l folosească) a prins să-i şteargă lacrimile de pe faţă amestecate cu sudoare şi apă, căci, înainte de a fi închis robinetul, jetul ricoşase pe faianţă şi picăturile stropiseră obrajii, sânul alb şi fusta şifonată a surorii ei întinse pe pardoseală. A mai vrut apoi, în grabă, să-i şteargă sângele, de parcă asta ar putea s-o reînvie, însă prosopul se îmbiba imediat şi n-a mai fost bun de nimic, şi se pătă şi ea. În loc să-l lase să se îmbibe de tot şi să-i acopere pieptul cu el, îl luă repede văzându-l atât de roşu (era chiar prosopul ei) şi-l lăsă să atârne pe marginea căzii, şiroind. Vorbea, dar tot ce era în stare să spună era numele surorii ei, pe care-l repeta într-una. Unul din musafiri nu se putu abţine şi se uită în oglindă de la distanţă, netezindu-şi părul preţ de o clipă, timp suficient ca să-şi dea seama că sângele şi apa (nu însă şi sudoarea) îi stropiseră suprafaţa, făcând deci neclară orice imagine s-ar fi reflectat, chiar şi a lui când s-a privit. Stătea în prag, fără să intre, la fel ca ceilalţi doi invitaţi, ca şi cum, în ciuda faptului că în momentul acela uitaseră regulile sociale, socotea că numai membrii familiei aveau dreptul

să-l treacă. Toţi trei îşi înălţară doar capul, cu trunchiul aplecat ca nişte adulţi care ascultau nişte copii, fără să mai înainteze niciun pas din silă sau respect, poate din silă, deşi unul din ei era medic (cel care se privi în oglindă) şi normal ar fi fost să-şi fi făcut loc plin de siguranţă şi să fi examinat corpul fetei, sau cel puţin, cu un genunchi la pământ, să-i fi pus două degete pe gât. N-o făcu, nici măcar atunci când părintele, tot mai palid şi mai şovăielnic, se întoarse şi el şi, arătându-i trupul fetei, îi spuse „doctore”, pe un ton implorator, dar fără nicio insistenţă, stând mai departe cu spatele, fără să aştepte să vadă dacă medicul răspundea chemării lui. Nu numai lui şi celorlalţi doi le întorsese spatele, ci şi fiicelor sale, celei vii şi celei pe care nu îndrăznea încă s-o considere moartă şi, cu coatele pe chiuvetă şi mâinile susţinându-şi fruntea, începu să vomite tot ce mâncase, inclusiv bucata de carne pe care tocmai o înghiţise pe nemestecate. Fiul lui, fratele, care era mult mai mic ca cele două fete, se apropie de el, dar nu izbuti, în chip de ajutor, decât să-l apuce de pulpanele hainei, ca şi când l-ar fi ţinut să nu se clatine din pricina icniturilor, însă pentru cei care-l văzură a fost mai curând un gest de a căuta sprijin într-un moment când tatăl nu i-l putea da. Se auzi un fluierat uşor. Băiatul de la prăvălie, care uneori întârzia cu comanda până la ora prânzului şi când răsunase împuşcătura îşi descărca de zor cutiile, îşi înălţă şi el capul fluierând, cum fac de obicei băieţii din mers, dar imediat se opri (era de o vârstă cu fiul cel mic), de cum văzu nişte pantofi cu tocuri potrivite neîncălţaţi sau care alunecaseră de pe călcâie şi o fustă puţin sumeasă şi pătată – nişte pulpe pătate – căci de unde se afla el asta era tot ce se putea zări din fata căzută pe jos. Cum nu putea întreba şi nici trece mai departe, şi cum nimeni nu-l lua în seamă, neştiind dacă trebuia să ia navetele cu sticle goale, se întoarse la bucătărie fluierând iar (acum însă spre a-şi ascunde frica sau

a încerca să-şi vină în fire) bănuind că mai devreme sau mai târziu avea să se ivească menajera, care în mod normal îi dădea instrucţiunile şi care acum nu se afla prin preajmă şi nici laolaltă cu cei de pe coridor, spre deosebire de bucătăreasă care, ca un membru în plus al familiei, stătea cu un picior în baie şi cu celălalt afară şi-şi ştergea mâinile cu şorţul, sau poate îşi făcea cruce cu el. Menajera, care în clipa împuşcăturii lăsase să-i cadă pe masa de marmură din oficiu platourile goale pe care tocmai le adusese, şi de aceea o confundase cu zgomotul făcut chiar de ea, se apucase să aşeze pe o tavă, cu multă băgare de seamă dar puţină îndemânare – în vreme ce băiatul îşi golea navetele stârnind şi el larmă – tortul de îngheţată pe care-l cumpărase de dimineaţă pentru că aveau musafiri; şi după ce tortul a fost gata aranjat, şi când socotise ea că în sufragerie terminaseră probabil cu felul doi, îl duse acolo şi-l puse pe masa unde, spre nedumerirea ei, mai erau încă resturi de carne şi tacâmuri şi şervete aruncate la întâmplare pe faţa de masă şi nu se vedea niciun comesean (era o singură farfurie cu desăvârşire curată, ca şi cum unul din ei, fata cea mare, ar fi mâncat mai repede şi ar mai fi şi întins cu pâine strângând toate bucăţelele, sau poate nici nu se servise cu carne). Şi-a dat atunci seama că, aşa ca de obicei, săvârşise greşeala de a aduce desertul înainte de a aduna farfuriile şi a pune altele noi, dar nu îndrăzni să le ia şi să le îngrămădească unele peste altele, de teamă că mesenii absenţi n-au terminat şi ar dori să se mai servească (poate ar fi trebuit să aducă şi fructe). Cum i se spusese să nu umble prin casă în timpul meselor şi să facă doar drumurile necesare între bucătărie şi sufragerie, ca să nu deranjeze şi nici să nu atragă atenţia, nu se încumetă să se alăture larmei grupului strâns în uşa băii din nu ştia încă ce pricină, aşa că rămase în aşteptare, cu mâinile la spate şi sprijinită de bufet, privind temătoare la

tortul din mijlocul mesei pustii şi întrebându-se dacă n-ar trebui să-l ducă imediat înapoi în frigider, având în vedere căldura. Fredonă niţel, îndreptă o solniţă răsturnată, turnă vin într-un pahar gol, cel al nevestei doctorului, cea care bea pe nerăsuflate. După câteva minute în care observă cum tortul începea să-şi piardă consistenţa, şi fără să fie în stare să ia vreo hotărâre, auzi soneria de la intrare şi, cum una din îndatoririle ei era să răspundă, îşi potrivi boneta, îşi îndreptă şorţul, verifică dacă n-avea ciorapii răsuciţi şi ieşi în vestiar. Aruncă o privire fugară la stânga, înspre locul unde se afla grupul ale cărui şoapte şi exclamaţii le ascultase intrigată, dar nu mai pierdu vremea şi nici nu se apropie, ci se duse spre dreapta, cum se cădea să facă. Deschizând, se pomeni cu nişte râsete ce se stingeau şi un miros intens de colonie (pe palier era întuneric), provenind de la fiul cel mare al familiei sau de la proaspătul cumnat care se întorsese de curând din călătoria de nuntă, căci sosiseră amândoi odată, poate că se întâlniseră pe stradă sau în poartă (de bună seamă veneau să-şi bea cafeaua, dar nimeni încă nu făcuse cafeaua). Menajera aproape că izbucni în râs, molipsindu-se, apucă să se dea la o parte spre a-i lăsa să treacă şi mai avu timp să vadă cum se schimba pe neaşteptate expresia de pe chipurile lor şi cum se repezeau pe coridor spre baia plină de lume. Soţul, cumnatul, venea în urmă foarte palid, cu o mână pe umărul fratelui, de parc-ar vrea să-l oprească să nu vadă ce era de văzut, sau să se agaţe zdravăn de el. Menajera nu se mai întoarse în sufragerie, ci îi urmă, iuţind şi ea pasul să fie la unison şi, când ajunse în uşa băii, simţi iar, încă şi mai pătrunzător, mirosul de colonie fină al unuia din domni sau al amândurora, ca şi cum s-ar fi vărsat un flacon sau o transpiraţie bruscă l-ar fi făcut mai intens. Rămase acolo fără să intre, cu bucătăreasa şi musafirii, şi văzu cu coada ochiului că băiatul de la prăvălie trecea acum fluierând din

bucătărie spre salon, cu siguranţă căutând-o pe ea; dar era prea speriată ca să-l strige sau să-l certe ori să-i dea atenţie. Băiatul, care apucase să vadă destul, rămase negreşit un răstimp destul de lung în sufragerie şi apoi plecă fără un cuvânt de rămas bun şi fără să-şi ia navetele cu sticle goale, deoarece câteva ceasuri mai târziu, când tortul topit a fost în sfârşit luat de pe masă şi aruncat la gunoi învelit în hârtie, din el lipsea o porţie considerabilă pe care niciunul din comeseni n-o mâncase, iar paharul nevestei doctorului era din nou fără vin. Toată lumea spuse că Ranz, cumnatul, soţul, tatăl meu, avusese mare ghinion, fiindcă rămânea văduv pentru a doua oară.

Asta s-a întâmplat cu multă vreme în urmă, când eu nu mă născusem încă, şi n-aveam nici cea mai mică posibilitate să mă nasc, ba mai mult, numai începând de atunci a fost posibil să mă nasc. Iar acum sunt căsătorit şi nu s-a împlinit anul de când m-am întors din călătoria de nuntă cu Luisa, nevasta mea, pe care o cunosc abia de douăzeci şi două de luni, o căsătorie rapidă, destul de rapidă pentru cât de mult se tot spune că trebuie să te gândeşti când o faci, chiar în timpurile astea precipitate care n-au nicio legătura cu cele de odinioară, cu toate că nu sunt chiar atât de îndepărtate (le desparte, bunăoară, o singură viaţă incompletă sau poate aflată la jumătate, propria-mi viaţă sau cea a Luisei), când totul era chibzuit şi molcom şi totul avea importanţă, până şi aiurelile, ca să nu mai vorbim de moarte, moartea ce ţi-o provoci cu mâna ta, ca moartea celei care a trebuit să fie mătuşa mea Teresa, dar n-a putut fi de fapt niciodată, şi a fost doar Teresa Aguilera, despre care am ajuns să aflu încetul cu încetul, nicicând de la sora ei mai mică, mama mea, care era aproape veşnic tăcută pe vremea copilăriei şi adolescenţei mele, iar apoi a murit şi ea şi a tăcut pentru totdeauna, ci de la nişte persoane mai depărtate sau care au fost acolo întâmplător, şi în sfârşit de la Ranz, bărbatul amândurora şi de asemeni al altei femei străine care nu mi-e rudă în niciun fel.

Adevărul e că dac-am vrut să aflu acum ce s-a întâmplat cu mult timp în urmă a fost tocmai din pricina căsătoriei mele (dar mai curând n-am vrut, şi totuşi am aflat). De când am contractat-o (e un verb desuet, dar foarte expresiv şi util), am început să am tot soiul de presimţiri negre, cam aşa cum e când contractezi o boală de care nu ştii niciodată cu certitudine când te poţi vindeca. Expresia *a-ţi schimba starea*, care în mod normal se foloseşte cam de mântuială şi de aceea vrea să spună foarte puţin, mi se pare cea mai potrivită şi exactă în

cazul meu, şi-i confer gravitate, cum nu se face de obicei. Tot aşa cum o boală ne schimbă într-atât starea încât ne obligă uneori să lăsăm totul baltă şi să stăm în pat zile nesfârşite şi să vedem lumea doar de pe pernă, căsătoria mi-a schimbat obiceiurile şi chiar convingerile şi, ceea ce-i mai important, şi viziunea despre lume. Poate pentru că a fost o căsătorie cam târzie, aveam treizeci şi patru de ani când am contractat-o.

Problema cea mai serioasă şi care survine cel mai adesea la începutul unei căsnicii rezonabil de convenţionale este că, în ciuda fragilităţii soţilor şi a facilităţilor pe care le au spre a-şi desface legătura, prin tradiţie e inevitabil să simtă o neplăcută senzaţie că au ajuns undeva, deci o senzaţie de punct final, sau, mai bine zis (dat fiind că zilele îşi urmează impasibile cursul şi nu există sfârşit), că a venit momentul să se apuce de altceva. Ştiu prea bine că această senzaţie e primejdioasă şi greşită, şi că faptul de a i te lăsa pradă sau de a o da drept sigură face ca atâtea căsnicii promiţătoare să eşueze când încă nici n-au început să fiinţeze ca atare. Ştiu prea bine că ceea ce trebuie făcut e să scapi de senzaţia asta imediată şi, departe de a te apuca de altceva, se cuvine tocmai să te dedici căsniciei, ca şi cum ar fi construcţia şi misiunea cea mai importantă pe care o ai în faţă, chiar dacă crezi că misiunea e gata îndeplinită şi construcţia ridicată. Ştiu prea bine toate acestea, şi totuşi, când m-am căsătorit, chiar în timpul călătoriei de nuntă (ne-am dus la Miami, la New Orleans şi în Mexic, apoi la Havana), m-au încercat două senzaţii neplăcute, şi încă mă mai întreb dacă a două n-a fost şi nu este doar o fantezie, inventată sau găsită pentru a o ascunde pe prima, sau pentru a o anihila. Această primă proastă dispoziţie e cea pe care am pomenit-o, cea care, după cât se spune şi după tot soiul de glume ce li se fac mereu celor gata să se căsătorească, şi după multele proverbe dezaprobatoare ce exista în

limba mea cu privire la asta, trebuie să fie comună tuturor soţilor (mai ales bărbaţilor) în acest început de ceva care, de neînţeles, se consideră şi se trăieşte ca sfârşitul acestui ceva. Această proastă dispoziţie poate fi rezumată în câteva cuvinte îngrozitoare, şi nu ştiu ce vor face oare ceilalţi ca să le depăşească: „Ei bine, şi acum?”

Această *schimbare de stare*, întocmai ca boala, e imprevizibilă şi întrerupe totul, sau cel puţin nu lasă nimic să-şi mai urmeze cursul ca până atunci: nu ne lasă, de pildă, ca, după ce am fost la restaurant sau la film, să ne ducem fiecare la casa noastră şi să ne despărţim, şi eu s-o însoţesc pe Luisa cu maşina sau cu un taxi până în dreptul porţii ei, iar apoi, după ce am lăsat-o, să fac o plimbare singur pe străzile aproape goale şi totdeauna stropite, gândindu-mă de bună seamă la ea, la viitor, singur în drum spre casa mea. Odată căsătoriţi, la ieşirea de la cinema paşii ni se îndreaptă alături spre acelaşi loc (răsunând în contratimp, căci acum sunt patru picioarele care se mişcă), dar nu pentru că eu aş fi hotărât s-o conduc sau nici măcar fiindcă mi-ar sta în obicei s-o fac şi mi s-ar părea corect şi politicos s-o fac, ci pentru că acum picioarele nu şovăie pe caldarâmul ud, nu deliberează, nici nu-şi schimba intenţia, nici nu se pot căi ori măcar alege: acum nu încape nicio îndoială că ne îndreptăm spre acelaşi loc, cu voia sau fără voia noastră astă seară, sau poate a fost ieri când n-am avut eu chef s-o fac.

Încă în călătoria de nuntă, când această *schimbare de stare* a început să se manifeste (şi nu-i tocmai exact să spun că a început, e o schimbare violentă şi care nu-ţi îngăduie nici să-ţi tragi sufletul), mi-am dat seama că mi-era foarte greu să mă gândesc la ea, şi cu desăvârşire imposibil să mă gândesc la viitor, ceea ce e pentru oricine una din cele mai mari plăceri care se pot concepe, dacă nu chiar salvarea de zi cu zi a tuturor: să te gândeşti vag, să-ţi zburde mintea

iscodind ceea ce trebuie să se întâmple sau poate să se întâmple, să te întrebi fără prea multă concreteţe ori interes ce se va alege de noi chiar mâine sau peste cinci ani, ceva ce oricum nu putem prevedea. Încă în călătoria de nuntă părea că s-ar fi pierdut şi n-ar mai exista viitorul abstract, singurul care contează fiindcă prezentul nu-l poate influenţa nici asimila. Aceasta schimbare deci face în mod obligatoriu ca nimic să nu mai fie ca până atunci, cu atât mai mult dacă, aşa cum se întâmplă de obicei, schimbarea a fost precedată şi anunţată de un efort comun, a cărui principală manifestare vizibilă este pregătirea artificioasă a unei locuinţe comune, a unei locuinţe care nu exista pentru niciunul, şi care trebuie să fie inaugurată de amândoi, cu totul nenatural. Chiar în această deprindere sau practică, foarte extinsă după câte ştiu, stă dovada că în realitate când cei doi contractează căsătoria pretind o abolire reciprocă sau o anihilare, anihilarea fiinţei care era fiecare înainte şi de care fiecare s-a îndrăgostit sau la care poate a văzut doar avantajele, căci nu totdeauna se întâmplă să te îndrăgosteşti mai întâi, uneori dragostea vine după iar alteori nu apare nici înainte nici după. Nu poate exista. Anihilarea fiecăruia, a fiinţei pe care am cunoscut-o şi am iubit-o presupune totodată dispariţia respectivelor locuinţe, sau devine simbol al acestei dispariţii. Astfel încât două făpturi care obişnuiau să trăiască fiecare separat şi să stea în locuri diferite şi să se scoale singure şi adesea să se şi culce singure, se pomenesc pe neaşteptate unite nefiresc în somnul şi trezirea lor, şi în paşii lor pe străzile aproape goale mergând în aceeaşi direcţie sau urcându-se împreună în ascensor, nu unul venind în vizită la celălalt care e gazdă, nu unul care îl ia pe celălalt, sau unul coborând să-l întâlnească pe celălalt care stă şi aşteaptă în maşină sau într-un taxi, ci amândoi fără putinţă de alegere, cu nişte camere şi un ascensor şi o poartă care înainte nu erau ale

vreunuia din ei şi acum sunt ale amândurora, cu o pernă comună pentru care se vor vedea siliţi să se lupte în somn şi de pe care, întocmai ca omul bolnav, vor ajunge să vadă şi lumea.

Aşa cum am spus, am simţit aceasta primă indispoziţie încă din cea dintâi etapă a călătoriei de nuntă, la Miami, oraş îngrozitor, dar cu plaje foarte bune pentru tinerii căsătoriţi, şi s-a accentuat la New Orleans şi în Mexic şi încă şi mai tare la Havana, şi de aproape un an, de când ne-am întors din această călătorie şi ne-am inaugurat casa într-un mod atât de artificios, a tot sporit ori a pus stăpânire pe mine, poate pe amândoi. Dar cea de a doua stare de indispoziţie se manifestă cu putere spre sfârşitul călătoriei, adică numai la Havana, de unde provin eu într-un anume sens, sau mai exact cam o pătrime din mine, căci acolo s-a născut şi de acolo a venit la Madrid bunica mea dinspre mamă când era copilă, mama Teresei şi a Juanei Aguilera. S-a întâmplat în hotelul unde am stat trei nopţi (nu aveam atâţia bani, aşa că şederea în fiecare oraş a fost scurtă), într-o după-amiază când Luisa s-a simţit rău în vreme ce ne plimbam, pe neaşteptate atât de rău încât ne-am întrerupt hoinăreala şi ne-am întors imediat în cameră, pentru ca ea să se întindă în pat. Avea frisoane şi îi era puţin greaţă. Literalmente nu se putea ţine pe picioare. Precis că i-a căzut greu ceea ce mâncase, dar în momentele acelea n-o ştiam cu destulă siguranţă şi mi-a trecut imediat prin cap că poate s-o fi molipsit în Mexic de una din bolile acelea care-i atacă pe europeni cu atâta uşurinţă, ceva grav cum sunt, de pildă, paraziţii. Presimţirile negre care mă însoţiră tacit încă de la oficierea căsătoriei luau încetul cu încetul forme diferite, şi una din ele a fost aceasta (cea mai puţin mută, sau care n-a fost tacită), ameninţarea unei boli sau a morţii subite a celei care avea să-şi împartă cu mine viaţa şi viitorul concret şi viitorul abstract, chiar dacă eu aveam impresia că acesta din urmă se sfârşise şi viaţa mea

trecuse deja de jumătate; poate viaţa amândurora, împreună. N-am vrut să chemăm imediat un doctor, sperând că o să-i treacă, şi am băgat-o în pat (patul nostru de hotel, dublu), şi-am lăsat-o să doarmă, ca şi cum asta ar fi putut s-o facă bine. Păru că adoarme, şi eu am stat liniştit ca să se odihnească, şi cel mai bun mod de a sta liniştit fără să mă plictisesc şi fără să mă văd ispitit să fac zgomot ori să-i vorbesc a fost să ies pe balcon şi să privesc afară, să mă uit cum trec havanezii, să le observ mersul şi îmbrăcămintea, şi să ascult din depărtare vocile, ca un zvon. Dar priveam cu gândul rămas înăuntru, în spatele meu, în patul pe care Luisa stătea întinsă de-a curmezişul, din pricina asta nimic din ce era afară nu-mi putea atrage cu adevărat atenţia. Priveam afară ca cineva care soseşte la o petrecere unde ştie că nu va veni unica fiinţă care-l interesează, pentru că a rămas acasă cu soţul. Această fiinţă unică zăcea în pat, bolnavă, vegheată de bărbatul ei şi în spatele meu.

Totuşi, după câteva minute de privit fără să văd, am desluşit o persoană. Am desluşit-o pentru că, spre deosebire de celelalte, în cursul tuturor acestor minute nu se mişcase, nici nu trecuse ori dispăruse din câmpul meu vizual, ci rămăsese liniştită în acelaşi loc, o femeie care de departe părea de vreo treizeci de ani, cu o bluză galbenă cu decolteul rotund şi o fustă albă şi pantofi cu toc de asemenea albi, cu o geantă mare neagră atârnându-i de braţ, ca cele purtate de femeile din Madrid pe vremea copilăriei mele, genţi atârnând de braţ şi nu puse pe umăr, ca acum. Stătea şi aştepta pe cineva, atitudinea ei era negreşit de aşteptare, fiindcă din când în când făcea doi sau trei paşi în sus şi-n jos, şi la ultimul pas târâia uşor şi iute tocul pe pământ, un gest de nerăbdare reţinută. Nu se sprijinea de zid, cum fac de obicei cei care aşteaptă pentru a nu-i stingheri pe cei care nu aşteaptă şi trec mai departe; stătea în mijlocul trotuarului, fără să facă mai mult de trei paşi

măsuraţi care o aduceau mereu în acelaşi loc, şi din pricina asta îi era greu să se ferească de trecători, unul i-a şi spus ceva, iar ea i-a răspuns furioasă şi l-a ameninţat cu geanta voluminoasă. Din când în când, se privea în spate, îndoindu-şi un picior şi cu mâna îşi netezea fusta strâmtă, ca şi când s-ar fi temut să nu-i urâţească fundul vreo cută, sau poate îşi aranja chiloţii neascultători prin ţesătura care-i acoperea. Nu se uita la ceas, n-avea ceas, poate se orienta după cel de la hotel, care trebuie să se fi aflat deasupra capului meu, pentru mine fiind invizibil, cu priviri rapide pe care eu nu le observam. Poate însă că hotelul n-avea un ceas care s-ar fi văzut din stradă şi ea n-ar fi ştiut în niciun fel cum trecea timpul. Mi s-a părut că era mulatră, dar n-aş putea să jur din locul unde stăteam.

Deodată s-a lăsat întunericul, aşa, pe neaşteptate, cum se întâmplă la tropice, şi chiar dacă numărul trecătorilor n-a scăzut imediat, dispariţia luminii m-a făcut s-o văd mai singuratică, mai izolată şi mai fără speranţă, sortită să aştepte zadarnic. Cel cu care avea întâlnire nu va veni. Cu braţele încrucişate îşi strângea coatele în mâini, ca şi când cu fiecare clipă ce trecea îşi simţea braţele tot mai grele, sau poate i se părea că geanta atârnă tot mai mult. Avea nişte picioare robuste, potrivite pentru aşteptat, care se înfigeau în asfalt cu tocurile lor foarte ascuţite şi înalte, tocuri-cui, dar picioarele erau atât de puternice şi de pline de personalitate că asimilau tocurile şi parcă se înfigeau solid – ca un cuţit în lemnul umed – ori de câte ori se opreau din nou în punctul ales după minima deplasare la dreapta sau la stânga. Călcâiele îi ieşeau în evidenţă. Am auzit un murmur uşor sau poate un geamăt, provenind din patul aflat în spatele meu, de la Luisa care zăcea bolnavă, de la nevasta pe care mi-o luasem de curând şi care mă interesa atât de mult, asta mi-era doar menirea. Dar n-am întors capul fiindcă era un

geamăt care venea din somn, te înveţi să distingi îndată sunetul adormit scos de cel cu care dormi. În clipa aceea femeia de pe stradă ridică ochii spre etajul trei unde mă aflam eu şi am crezut că şi-a aţintit privirea asupră-mi pentru întâia oară. Se uită scrutător, ca şi când ar fi fost mioapă sau ar fi avut lentile aburite, şi păru descumpănită, aţintindu-şi privirea asupră-mi şi apoi îndepărtând-o uşor, mijindu-şi ochii pentru a vedea mai bine, şi iarăşi uitându-se fix şi abătându-şi privirea. Atunci ridică un braţ, braţul fără geantă, într-un gest care nu era de salut, nici de apropiere, vreau să spun de apropiere faţă de un străin, ci de recunoaştere, încununat de o fluturare rapidă a degetelor: parcă prin gestul acela al braţului şi mişcarea iute a degetelor ar fi vrut să mă apuce, mai curând să mă apuce decât să mă atragă spre ea. Strigă ceva ce nu puteam auzi datorită distanţei, şi am fost încredinţat că-mi striga mie. După mişcarea buzelor mai mult ghicite am izbutit să înţeleg doar primul cuvânt, şi acest cuvânt era „Ei!”, rostit cu indignare, ca şi restul frazei ce nu răzbătea până la mine. În timp ce vorbea începu să meargă, spre a veni mai aproape, trebuia să traverseze strada şi să străbată esplanada întinsă care pe partea noastră separa hotelul de caldarâmul străzii, îndepărtându-l şi ferindu-l astfel puţin de trafic. Când umblă mai mult decât o făcuse în vreme ce aştepta plimbându-se într-una în sus şi-n jos, am văzut că păşea anevoie şi încet, ca şi cum tocurile i s-ar fi dezobişnuit, sau picioarele-i robuste n-ar fi făcute pentru ele, ori geanta ar fi dezechilibrat-o, sau ar fi ameţit. Mergea cam aşa cum mersese Luisa după ce i se făcuse rău, când intrase în cameră, lăsându-se să cadă pe pat, unde eu o dezbrăcasem pe jumătate şi o acoperisem (o învelisem, în pofida căldurii). Dar în umbletul acela vlăguit se ghicea şi o anume graţie, care în clipa aceea lipsea: când era desculţă, mulatra păşea probabil cu graţie, fusta îi flutura bătându-i ritmic pulpele. În camera mea era

întuneric, nimeni n-aprinsese lumina când se înnoptase, Luisa dormea bolnavă, eu nu mă mişcasem de pe balcon, privind havanezii şi apoi pe femeia aceea care se tot apropia cu paşi împleticiţi şi-mi striga mai departe ceea ce acum puteam auzi:

— Ei! Dar ce faci tu acolo?

Am tresărit când am înţeles ce zicea, însă nu atât pentru că mi-o spunea, ci din pricina felului cum o făcea, plină de încredere, furios, ca al cuiva gata de a se răfui cu fiinţa cea mai apropiată sau pe care o iubeşte, dar care îl supără mereu. Nu era din cauză că s-ar fi simţit observată de un necunoscut de la balconul unui hotel pentru străini şi voia să-mi reproşeze faptul că-i urmărisem fără jenă silueta şi aşteptarea umilitoare, ci fiindcă recunoscuse deodată în mine, când şi-a ridicat privirea, pe cel pe care-l aştepta de cine ştie câtă vreme, de bună seamă cu mult înainte ca eu s-o fi observat. Era încă la o oarecare distanţă, trecuse strada ferindu-se de maşinile puţine fără să caute un semafor, şi se afla la începutul esplanadei, unde se oprise, poate pentru a-şi odihni picioarele atât de bine făcute sau pentru a-şi netezi încă o dată fusta, acum cu şi mai multă râvnă deoarece se găsea în sfârşit în faţa celui care trebuia să-i judece sau aprecieze căderea, cea a fustei. Continua să se uite la mine şi să-şi îndepărteze puţin privirea, ca şi cum ar fi avut strabism, ochii îi fugeau într-o clipă spre stânga mea. Poate că se oprise şi rămăsese acolo departe ca să se vadă cât era de supărată şi că nu avea de gând să mai aştepte la întâlnirea aceea o dată ce mă zărise, de parcă nu s-ar fi chinuit şi nu s-ar fi simţit umilită până acum două minute. Atunci a mai spus alte cuvinte, însoţindu-le pe toate de gestul de la început cu braţul şi degetele fluturânde, gestul de a apuca, de parc-ar spune „Vino aici” sau „Eşti al meu”. Dar vocea ei, o voce vibrantă, clară şi neplăcută, ca de prezentator de televiziune sau de politician ţinând

un discurs sau de profesor de şcoală (părea însă fără ştiinţă de carte), spunea:

— Dar tu ce faci aici? Nu m-ai văzut stând şi aşteptându-te un ceas? De ce nu mi-ai spus că urcaseşi deja?

Cred că a vorbit aşa, cu această uşoară schimbare a ordinei cuvintelor şi cu abuzul de pronume, faţă de felul în care m-aş fi exprimat eu, sau orice altă persoană din ţara mea, cred. Deşi eram mai departe speriat şi pe deasupra am început să mă tem că strigătele mulatrei o vor trezi pe Luisa în spatele meu, i-am putut privi mai cu luare-aminte chipul care era într-adevăr al unei mulatre foarte deschise la culoare, avea poate doar un sfert de negresă, mai vădit în buzele groase şi în nasul puţin cârn decât în nuanţa pielii, nu foarte diferită de cea a Luisei din pat, care zile în şir se bronzase pe plajele pentru tineri căsătoriţi. Mi se păru că ochii ce clipeau cu tâlc erau de culoare deschisă, cenuşii sau verzi sau cel puţin brumării, dar era posibil, mi-a trecut prin cap, să-şi fi făcut cadou nişte lentile colorate, cauza vederii ei deficitare. Avea nările palpitânde, lărgite de furie, din pricina asta faţa ei dădea, impresia de mobilitate, şi-şi mişca excesiv buzele (acum i-aş fi citit lesne cuvintele dacă aş fi simţit nevoia), cu grimase asemănătoare cu cele ale femeilor din ţara mea, adică de profund dispreţ. Continuă să vină spre mine, tot mai indignată văzând că nu primeşte niciun răspuns, repetând mereu acelaşi gest cu braţul, de parcă n-ar mai avea alt mijloc de a se exprima în afară de acesta, un braţ lung dezgolit care biciuia sec aerul, cu degetele-i fluturând totodată preţ de o clipă, parcă spre a mă apuca şi apoi a mă trage, ca o gheară.

„Eşti al meu”, sau „Te omor”.

— Tu eşti prost sau ce-ai păţit? Pe deasupra ai rămas şi fără voce? De ce tu nu-mi răspunzi?

Ajunsese destul de aproape, înaintase pe esplanadă cam zece sau doisprezece paşi,

îndeajuns pentru ca acum nu numai să se audă vocea-i stridentă, ci şi să înceapă să răsune în cameră; îndeajuns şi ca să mă vadă, cred, desluşit, oricât de mioapă ar fi fost, şi de aceea părea sigur că eu eram insul cu care-şi fixase o întâlnire importantă, cel care o supărasem întârziind şi o ofensasem de pe balcon cu supravegherea aceea mută ce o ofensa în continuare. Însă eu nu cunoşteam pe nimeni la Havana, ba mai mult, mă aflam pentru prima oară la Havana, în călătorie de nuntă cu soţia mea care mi-era de atât de puţin timp soţie. M-am întors în sfârşit şi am văzut-o pe Luisa stând în pat în capul oaselor, cu ochii ţintă la mine, dar fără să mă recunoască încă nici pe mine nici locul unde se afla, ochii aceia febrili ai bolnavului care se trezeşte speriat şi fără nicio presimţire în somn că avea să se trezească. Stătea dreaptă, iar sutienul i se sucise în vreme ce dormea, sau poate din pricina mişcării bruşte pe care tocmai o făcuse ridicându-se îi alunecase într-o parte, dezgolindu-i un umăr şi un sân aproape de tot, pesemne o strângea, şi-l prinsese sub ea uitându-l de atâta rău şi amorţeală.

— Ce se întâmplă? zise temătoare.

— Nimic, am spus eu. Culcă-te la loc.

Dar nu m-am încumetat să mă duc la ea şi s-o mângâi pe cap ca s-o liniştesc cu adevărat şi să se adâncească iar în starea de somnolenţă, cum aş fi făcut în oricare altă împrejurare, fiindcă ce nu îndrăzneam de fapt în clipa aceea era să-mi părăsesc locul din balcon, nici măcar să-mi iau privirea de la femeia aceea care era convinsă că stabilisem să ne întâlnim, şi nici să mai evit dialogul răstit ce mi se impunea de pe stradă. Era păcat că vorbeam aceeaşi limbă şi deci că o înţelegeam, pentru că ceea ce nu era încă dialog devenea violent, poate fiindcă nici nu era, de fapt, nu era dialog.

— Eu te omor! Zău că eu te omor chiar aici! striga femeia de pe stradă.

Striga de jos şi fără să mă poată privi, deoarece chiar în clipa în care eu mă întorsesem să-i spun Luisei câteva cuvinte, mulatrei îi ieşise un pantof din picior şi căzuse, fără să se lovească, dar murdărindu-şi pe loc fusta albă. Striga vorbele astea, „Eu te omor” şi s-a ridicat, cu geanta atârnându-i mai departe pe braţ, nu-i dăduse drumul, nu i-ar da drumul genţii aceleia nici dac-ar arde-o, se străduia să-şi scuture sau cureţe fusta c-o mână şi avea un picior desculţ, ridicat în aer, ca şi cum nu voia în ruptul capului să-l pună jos şi să-şi murdărească talpa, nici măcar vârfurile degetelor, piciorul acela, ce putea fi văzut de bărbatul pe care-l întâlnise în sfârşit, putea fi văzut de aproape şi mai târziu, sus, putea fi şi atins. M-am simţit vinovat faţă de ea, datorită aşteptării şi căzăturii ei, dar şi tăcerii mele, vinovat şi faţă de Luisa, nevasta pe care mi-o luasem de curând şi care avea nevoie de mine pentru prima oară de la oficierea cununiei, chiar dacă numai pentru o clipă, doar atât cât să-i şterg sudoarea ce-i umezise fruntea şi umerii şi să-i îndrept sau să-i scot sutienul ca să n-o strângă şi cu câteva cuvinte s-o fac să se cufunde iar în somnul tămăduitor. Clipa aceea nu i-o puteam dărui atunci, cum era cu putinţă aşa ceva? Eram copleşit de cele două prezenţe care aproape că mă paralizau şi mă amuţeau, una afară şi alta înăuntru, în faţa ochilor şi în spatele meu, cum era cu putinţă? Mă simţeam obligat faţă de amândouă, acolo trebuie să fi fost o greşeală, nu mă puteam simţi vinovat faţă de nevastă-mea fără niciun motiv, pentru o zăbavă măruntă în momentul în care se cuvenea să mă ocup de ea şi s-o liniştesc, şi cu atât mai puţin faţă de o necunoscută ofensată, oricât de mult ar crede ea că mă cunoaşte şi că eu eram cel care o jignea. Făcea echilibristică pentru a-şi pune pantoful fără să atingă pământul cu piciorul desculţ. Fusta era puţin cam strâmtă ca să ducă la bun sfârşit aceasta operaţie, iar picioarele-i erau prea lungi, şi în

vreme ce se străduia încetase să mai strige, acum mormăia, nu putem fi foarte atenţi la ceilalţi pe când încercăm să ne dregem înfăţişarea. N-avu încotro şi puse jos piciorul care i se murdări pe dată. Îl ridică iar, de parcă pământul ar fi contaminat-o sau ars-o, îşi scutură praful cum îşi scutura Luisa nisipul uscat chiar înainte de a pleca de pe plajă, uneori pe înserat; îşi băgă degetele piciorului în pantof, apoi toată talpa; cu arătătorul de la o mână (mâna pe care nu avea geanta) îşi potrivi bareta pe călcâiul care ieşea în relief de sub ea (breteaua de la sutienul Luisei era tot căzută, dar eu n-o mai vedeam acum). Picioarele-i bine făcute călcară din nou hotărâte, lovind caldarâmul ca nişte copite. Mai făcu trei paşi fără să-şi înalţe încă privirea şi când şi-o înălţă, când deschise gura să mă ocărască sau să mă ameninţe şi-şi începea pentru a mia oară gestul de a apuca, gheară de leu, gestul care înşfăca şi voia să spună „N-ai să scapi de mine” sau „Eşti al meu” sau „Ajungem împreună în iad”, îl opri în văzduh şi braţul dezgolit rămase împietrit în înalt, ca cel al unui atlet. I-am văzut subsuoara proaspăt rasă, se dichisise toată pentru întâlnire. Se mai uită o dată spre stânga mea şi apoi la mine şi iar spre stânga mea şi la mine.

— Dar ce se întâmplă? întrebă din nou Luisa din pat.

Vocea-i era temătoare, exprima o frică amestecată ce o cuprinsese şi pe dinăuntru şi pe dinafară, îi era frică de ceea ce se petrecea cu trupul ei, atât de departe de casă şi de ceea ce nu ştia că se întâmplă acolo, pe balcon şi pe stradă, sau mi se întâmplă mie şi nu ei, perechile căsătorite ajung imediat să creadă că totul trebuie să li se întâmple amândurora. Se înnoptase şi camera noastră era tot în beznă, se simţea pesemne descumpănită că nici măcar n-aprindeam veioza de pe noptiera de lângă ea. Ne aflam pe o insulă.

Femeia de pe strada rămase cu gura deschisă fără să spună nimic şi-şi duse mâna la obraz, mâna care prinse a aluneca dezamăgită şi ruşinată şi supusă de sus în jos. Nu mai era nicio neînţelegere la mijloc.

— Ah, iertaţi-mă, zise după câteva secunde. V-am confundat.

Într-o clipă i se risipiseră toate fumurile şi înţelesese – asta era cel mai grav – că trebuia s-aştepte mai departe, poate acolo unde stătuse mai întâi, nu sub balcoane, fiind nevoită să se întoarcă la locul ales la început, pe partea cealaltă a străzii, dincolo de esplanadă, ca să-şi lovească pe mai departe cu repeziciune şi ciudă tocurile ascuţite la fiecare doi sau trei paşi, trei lovituri şi apoi avânt. Devenea pe neaşteptate o făptură neajutorată, docilă, i se risipise toată furia şi energia, şi cred că n-o interesa atât ce-aş putea crede eu în legătură cu greşeala şi supărarea ei – la urma urmelor eram un necunoscut în ochii ei verzi – ci faptul că-şi dădea seama că întâlnirea ei risca încă să nu aibă loc. Se uita la mine cu privirea-i cenuşie absentă brusc, o umbră de iertare şi o umbră de indiferenţă, de iertare abia simţită, căci ceea ce precumpănea era amărăciunea. Să plece sau să mai aştepte, după ce terminase cu aşteptatul?

— Nu vă faceţi griji, am spus.

— Cu cine vorbeşti? mă întrebă Luisa, care începea fără ajutorul meu să iasă din starea-i de buimăceală, dar nu şi din cea de necunoaştere (vocea era o părere mai puţin răguşită şi întrebarea mai concretă; poate nu-şi explica faptul că se înnoptase).

Dar nu i-am răspuns încă, nici nu m-am dus până la pat s-o liniştesc şi să-i netezesc cearşafurile, fiindcă în clipa aceea se deschise zgomotos uşa de la balconul din stânga mea şi am văzut ivindu-se două braţe de bărbat care se sprijiniră de balustrada de fier, sau o prinseră ca şi

cum ar fi fost o bară mobilă, şi apoi se auzi strigătul:

— Miriam!

Mulatra, nehotărâtă şi tulburată, se mai uită o dată în sus, acum de bună seamă spre stânga mea, de bună seamă la balconul care se deschise şi spre braţele puternice care erau tot ce vedeam eu, braţele lungi ale bărbatului numai în cămaşă, cu mânecile sumese, albe, cu braţele păroase, la fel sau mai mult ca ale mele. Eu încetasem să mai exist, dispărusem, aveam şi eu mânecile sumese, mi le suflecasem când ieşisem pe balcon ca să-mi pot sprijini coatele, mai înainte, însă acum dispărusem redevenind eu, adică redevenind un nimeni pentru ea. Pe degetul inelar de la mâna dreaptă bărbatul avea o verighetă ca a mea, numai că eu o purtam la stânga, de două săptămâni, puţină vreme, nu mă obişnuisem încă. Bărbatul purta şi ceasul, negru şi mare, la încheietura aceluiaşi braţ, eu însă îl aveam la celălalt. O fi stângaci. Mulatra n-avea nici ceas, nici inele. M-am gândit că putea vedea silueta individului numai pe jumătate de-a lungul tuturor acelor minute, spre deosebire de a mea, vizibilă pe de-a întregul căci stăteam, sprijinindu-mi coatele pe balustrada balconului. Acum era invers, silueta mea fusese ştearsă brusc şi era invizibilă, şi în schimb se vedea bine a bărbatului pe care eu nu-l desluşeam, şi nici pe Luisa, stăteam tot cu spatele la ea. Poate că insul acela s-o fi tras câţiva paşi şi apoi o fi înaintat, fără să deschidă uşa, după cum s-o fi simţit văzut sau nu de ochii brumării ai femeii de pe strada, cu privirea-i mioapă şi inofensivă. Se tot jucase după bunu-i plac de-a v-aţi ascunselea, şi ea avea deci dreptate, cel cu care avea întâlnire intrase în hotel fără să se deranjeze s-o anunţe, ca s-o vadă aşteptând în faţă şi mai la distanţă, ca să se uite la ea pe când se plimba chinuită în sus şi-n jos, apoi înaintând împiedicată şi căzând, punându-şi pantoful, tot aşa cum putusem şi eu s-o observ.

Curios a fost că reacţia lui Miriam n-a avut nicio legătură cu cea pe care o avusese faţă de mine luându-mă drept altul, drept bărbatul acela cu braţe zdravene şi păroase şi lungi şi ceas şi inel puse ca stângacii. Văzându-l pe el cu toată siguranţa, văzându-l pe cel pe care-l aşteptase atâta şi auzindu-l cum o strigă, n-a făcut niciun gest, nici n-a zis nimic. Nu-l ocărî, nici nu-l ameninţă, nici nu-i spuse „Vin eu la tine!" sau „Eu te omor" cu braţul dezgolit şi degetele agitate, poate fiindcă acum, spre deosebire de mine atât timp cât am fost el în ochii ei, el îi vorbise şi-i rostise numele. Expresia femeii se schimbă: deveni de uşurare, o clipă, şi cu repeziciune – aproape c-un fel de recunoştinţă fără destinatar – cu mai multă prestanţă în mers decât arătase până atunci (ca şi cum pe neaşteptate ar păşi desculţă şi picioarele-i n-ar fi atât de robuste), străbătu distanţa care o despărţea de hotel şi intră înăuntru cu uriaşa-i geantă neagră acum parcă mai uşoară, dispărând astfel din câmpul meu vizual fără să-mi mai spună nicio vorbă, împăcată cu lumea pe parcursul acelor câţiva paşi. Balconul din stânga mea se închise şi apoi se deschise rămânând întredeschis, parcă împins de curent sau poate că bărbatul s-o fi gândit mai bine o clipă mai târziu să închidă uşa (căci nu era curent) şi n-o fi ştiut cum avea să vrea să stea cu ea când femeia va veni la el sus, îndată (femeia urca probabil scările). Şi atunci eu, în sfârşit (trecuse însă foarte puţină vreme, aşa încât Luisa s-o fi simţind încă trezită de curând?), mi-am părăsit locul şi-am aprins veioza de pe noptieră şi m-am apropiat grijuliu de capul patului nostru, grijuliu dar cu întârziere.

Întârzierea aceea era pentru mine inexplicabilă şi chiar atunci am regretat-o cu adevărat, nu fiindcă ar fi avut cea mai mică urmare, ci pentru ceea ce am crezut că putea însemna, într-un exces de conştiinciozitate şi de gelozie. Şi chiar dacă e drept că am asociat imediat acea întârziere conjugală cu prima senzaţie apăsătoare de care am vorbit şi cu faptul că de când ne căsătoriserăm îmi era tot mai greu să mă gândesc la Luisa (cu cât prezenţa îi era mai concretă şi continuă, cu atât îmi părea mai îndepărtată), ivirea celei de a doua senzaţii apăsătoare de care de asemenea am pomenit nu s-a datorat contemplării laconice a mulatrei şi neglijenţei mele neînsemnate, ci mai curând celor ce au survenit după toate acestea, adică celor întâmplate când mă ocupasem deja de Luisa şi-i ştersesem sudoarea de pe frunte şi umeri şi-i desfăcusem sutienul ca să n-o strângă, lăsând-o pe ea să hotărască dacă să-l mai ţină aşa, pus dar desfăcut, sau să şi-l scoată. Din pricina luminii, Luisa îşi mai reveni şi vru de băut, şi când bău puţin se simţi mai bine, şi simţindu-se puţin mai bine se arătă dispusă să vorbească niţel, şi când se însenină şi i se păru că cearşafurile erau mai puţin lipicioase şi se văzu stând comod în patul aranjat, şi mai ales înţelese şi se obişnui cu ideea că se înnoptase şi, îi plăcea sau nu, ziua se sfârşise pentru ea, fără posibilitatea de a mai schimba nimic şi tot ce putea face era să încerce să treacă sub tăcere boala ei şi s-o îngroape în somn până mâine dimineaţă, când era de presupus că totul îşi va relua cursul normal, dar totuşi puţin neobişnuit al călătoriei noastre, de nuntă şi trupul i se va fi vindecat, atunci îşi aduse aminte de neglijenţa mea pe care precis că ea n-o interpretase ca atare, sau poate şi-a amintit că eu i-am spus „Nu vă faceţi griji” cuiva necunoscut de pe stradă şi că de acolo au răzbătut glasuri şi strigăte auzite în vis sau în starea-i de veghe, deşteptând-o şi poate speriind-o.

— Cu cine vorbeai înainte? mă întrebă din nou.

N-am văzut niciun motiv să nu-i spun adevărul, şi totuşi am avut senzaţia că n-o fac când am făcut-o. În clipele acelea eu aveam în mână un prosop cu un colţ umezit şi mă pregăteam să-i răcoresc faţa, gâtul, ceafa (părul lung răscolit i se lipise şi nişte fire rebele îi brăzdau fruntea ca nişte riduri line venite din viitor s-o adumbrească o clipă).

— Cu nimeni, o femeie care m-a confundat. A confundat balconul nostru cu cel de alături. Nu vedea probabil prea bine, numai când a venit foarte aproape şi-a dat seama că nu eram eu bărbatul cu care trebuia să se întâlnească. Acolo.

Şi i-am arătat peretele care acum ne despărţea de Miriam şi de bărbat. Lângă peretele acela era o masă şi pe ea o oglindă unde ne puteam vedea din pat, dacă ne mişcăm sau ne ridicam..

— Dar de ce striga la tine? Mi s-a părut că striga în gura mare. Sau nu ştiu dacă n-am visat. Mi-e tare cald.

Am lăsat prosopul la picioarele patului şi i-am mângâiat de mai multe ori obrazul şi bărbia rotundă. Ochii ei mari, întunecaţi, mă priveau încă descumpăniţi. Dacă avusese temperatură acum îi trecuse.

— Asta n-am cum s-o ştiu, fiindcă de fapt nu striga la mine, ci la cel drept care mă luase. Cine ştie ce şi-or fi făcut unul altuia.

În timp ce mă ocupam de Luisa auzisem (dar fără să fiu atent, căci eram atent la Luisa şi făceam mai multe lucruri deodată, ducându-mă din camera în baie şi din baie în cameră) cum ajungeau tocurile până la uşa de alături, şi cum aceasta se deschidea fără să bată nimeni în ea, şi după un uşor scârţâit (foarte iute) şi o lovitură abia simţită când s-a închis din nou (foarte încet), doar un murmur nedesluşit, şoapte ce nu se puteau distinge chiar dacă erau rostite în limba mea, iar balconul lor, după zgomotul de puţin mai înainte, rămăsese întredeschis, iar eu nu-l închisesem pe al nostru. Îngrijorării pricinuite de întârzierea mea

nepotrivită i se adăugă alta, stârnită de senzaţia de grabă. Am simţit că mă grăbeam nu numai ca s-o liniştesc pe Luisa şi să-i netezesc cearşafurile şi să-i alin în măsura posibilului efectele bolii sale efemere, ci şi ca să nu mă mai întrebe nimic şi să adoarmă iar, căci nu era timp să-i împărtăşesc pricina curiozităţii mele, nici ea nu era în stare să se intereseze de nimic altceva în afară de trupul ei, şi în vreme ce schimbam câteva cuvinte şi mă duceam la baie să ud colţul unui prosop şi-i dădeam de băut şi-i mângâiam bărbia după care eram înnebunit, zgomotele mărunte făcute de mine însumi şi chiar frazele noastre scurte şi întrerupte mă împiedicau să dau atenţie şi să-mi încordez auzul, străduindu-mă să percep murmurul de alături, pe care eram tare grăbit să-l descifrez.

Iar graba se datora faptului că eram conştient că ce n-aş auzi acum n-aş mai putea auzi niciodată; n-o să se mai repete, cum se întâmplă când asculţi o bandă sau vezi o casetă video şi poţi da înapoi, ci fiecare şoaptă nepercepută sau înţeleasă avea să se piardă pentru totdeauna. Asta-i partea proastă a tot ce ni se întâmplă şi nu-i înregistrat, sau şi mai rău, nici măcar nu-i cunoscut, nici văzut, nici auzit, fiindcă nu mai e chip apoi să recuperezi nimic. Ziua în care n-am fost împreună rămâne văduvită de prezenţa noastră, sau ceea ce urma să ni se spună la telefon când am fost sunaţi şi n-am răspuns n-o să mai fie spus în veci, nu acelaşi lucru şi nici în acelaşi fel; şi totul va fi puţin diferit sau cu desăvârşire diferit datorită lipsei noastre de îndrăzneală care ne-a convins să nu vă vorbim. Însă chiar dacă în ziua aceea am fost împreună, sau dacă eram acasă când ni s-a telefonat, sau ne-am încumetat să vă vorbim învingându-ne teama şi uitând de orice risc, chiar şi aşa nimic din toate acestea nu se va repeta, şi prin urmare va veni o clipă în care faptul de a fi fost împreună va fi ca şi cum n-am fi fost, iar faptul de a fi răspuns la telefon va fi ca şi cum n-am fi făcut-o, şi cel de a fi

îndrăznit să vă vorbim ca şi cum nu v-am fi spus nimic. Până şi lucrurile cele mai trainice au o durată, ca cele care pier fără urmă sau nici măcar nu se întâmplă, şi dacă suntem prevăzători şi le notăm sau le înregistrăm sau filmăm – şi ne lăsăm copleşiţi de amintiri sau chiar încercăm să înlocuim cele petrecute cu simpla lor consemnare şi înregistrare şi arhivare, astfel încât ceea ce survine cu adevărat să survină de la început – reprezintă de fapt numai însemnarea noastră sau înregistrarea sau filmarea făcută de noi, doar atât; chiar şi în această perfecţionare infinită a repetiţiei am pierde din vedere timpul în care lucrurile s-au petrecut în realitate (chiar de-ar fi vorba numai de timpul pentru a le nota); şi pe când încercăm să-l retrăim sau să-l reproducem şi să-l facem să se întoarcă, împotrivindu-ne să devină trecut, alt timp diferit va surveni, şi în acesta, neîndoios, nu vom fi împreuna, nici nu vom răspunde la vreun telefon, nici nu ne vom încumeta să facem nimic, nici nu vom putea evita vreo moarte sau vreo crimă (chiar dacă nu le săvârşim noi şi nici nu le provocăm), pentru că vom lăsa timpul să se scurgă nestingherit ca şi cum n-ar fi al nostru, în strădania bolnăvicioasă de a-l face să nu se termine şi să revină ceea ce de fapt a trecut. Astfel, ceea ce vedem şi auzim sfârşeşte prin a semăna şi chiar a fi totuna cu ceea ce n-am văzut şi nici n-am auzit, e doar o chestiune de timp sau de propria noastră supravieţuire. Şi cu toate acestea nu putem să nu ne orientăm vieţile către ceea ce înseamnă a auzi, a vedea, a fi martor şi a afla, având convingerea că aceste vieţi ale noastre depind de faptul de a fi împreună într-o bună zi, sau de a răspunde la un telefon, sau de a ne lua inima-n dinţi, sau de a comite o crimă, ori a pricinui o moarte şi a şti că s-a întâmplat aşa. Uneori am senzaţia că nimic din ce se petrece se petrece în realitate pentru că nimic nu se întâmplă într-una, nimic nu dăinuie nici nu stăruie nici nu se aminteşte neîncetat, şi chiar

existenţa cea mai monotonă şi rutinară ajunge la auto-negare în aparenta-i repetare, până când nimeni şi nimic nu mai e ca înainte, şi nevolnica roată a lumii e împinsă de oameni lipsiţi de memorie care aud şi văd şi ştiu ceea ce nu se spune, nici nu se întâmplă, nici nu poate fi cunoscut ori verificat. Ceea ce există e identic cu ceea ce nu există, ceea ce alungăm sau lăsăm să treacă e identic cu ceea ce luăm şi apucăm, ceea ce experimentăm e identic cu ceea ce nu cunoaştem, şi totuşi viaţa merge înainte şi ne-o trecem alegând şi respingând şi selectând, trasând o linie care separa aceste lucruri ce sunt identice şi fac ca starea noastră să fie o istorie unică pe care să ne-o amintim şi s-o putem povesti. Ne punem în joc toată inteligenţa şi simţurile şi râvna în a discerne ceea ce va fi uniformizat, sau este deja, şi din pricina asta suntem copleşiţi de remuşcări şi de regretul unor ocazii pierdute, de confirmări şi reafirmări şi situaţii pe care le-am folosit, când e sigur că nimic nu se susţine şi totul se pierde. Sau poate nici n-a existat vreodată ceva.

Poate că Miriam şi bărbatul acela nu şi-au spus nimic în tot răstimpul în care eu credeam că le pierd cuvintele. Poate s-au privit doar, ori s-au îmbrăţişat stând în picioare tăcuţi, ori s-au dus spre pat să se dezbrace, ori poate că ea s-a mulţumit numai să se dezbrace, arătându-i bărbatului picioarele pe care şi le-a spălat desigur cu mare stăruinţă înainte de a pleca de acasă, şi acum trebuie să fie ostenite şi s-o doară (talpa unuia murdărită de caldarâm). Nu s-au pălmuit, pesemne, nici nu s-au încăierat ori altceva asemănător (vreau să spun n-au ajuns să se lupte corp la corp), pentru că imediat se gâfâie zdravăn şi se ţipă când faci una ca asta, fie chiar înainte de a începe, fie după. Poate, ca şi mine (dar eu o făceam pentru Luisa, mă duceam şi veneam), Miriam a intrat în baie şi s-a încuiat acolo toate minutele acelea fără să spună nimic, ca să se

privească în oglindă şi să se aranjeze încercând să-şi şteargă de pe chip expresiile de furie şi oboseală şi dezamăgire şi uşurare, întrebându-se care alta ar fi mai potrivită şi ar avantaja-o mai mult pentru a da piept în sfârşit cu bărbatul stângaci cu braţele păroase care-şi găsise o distracţie în faptul că ea aşteptase în zadar şi mă confundase cu el. Poate că şi ea l-a făcut s-aştepte puţin, cu uşa de la baie încuiată, sau poate nu asta a urmărit, ci să plângă pe furiş şi în surdină stând pe capacul de la closet sau pe marginea căzii cu lentilele scoase, dacă purta aşa ceva, ştergându-se şi ascunzându-se de ea însăşi cu un prosop până a reuşit să se liniştească, să-şi spele faţa, să se fardeze şi să se simtă în stare să iasă din nou, prefăcându-se. Eu eram grăbit să pot auzi şi pentru asta aveam nevoie ca Luisa să adoarmă, să nu mai fie o prezenţă concretă şi continuă ci să treacă pe un plan secund, îndepărtându-se, şi mi-era necesar să stau liniştit ca să ascult prin peretele cu oglindă sau de pe balconul deschis, sau în ambele feluri în chip stereofonic.

Eu vorbesc şi înţeleg şi citesc patru limbi, incluzând-o pe a mea, şi de asta, cred, m-am consacrat parţial activităţii de traducător şi interpret pe la congrese, reuniuni şi întâlniri, mai cu seamă politice şi uneori la cel mai înalt nivel (în două rânduri am făcut pe interpretul între şefi de stat; mă rog, unul era doar şef de guvern). Cred că din pricina asta am tendinţa (cum o are şi Luisa, care se dedică aceleiaşi activităţi, numai ca nu lucrăm exact cu aceleaşi limbi şi ea o face într-o măsură mai mică şi mai puţin la nivel de profesie, şi prin urmare n-o are chiar aşa de pronunţată) de a dori să înţeleg totul, tot ce se spune şi-mi ajunge la ureche, atât în timpul programului de lucru cât şi în afara lui, chiar dacă de la distanţă, chiar dacă se vorbeşte în una din nenumăratele limbi pe care nu le cunosc, chiar dacă în şoaptă nedesluşită sau într-un murmur imperceptibil, chiar dacă ar fi mai bine

să nu înţeleg şi ceea ce se spune nu-i pentru mine, sau chiar dacă e spus dinadins ca eu să nu pricep. Pot să mă şi opresc, deconectându-mă, dar numai într-o anumită stare sufletească iresponsabilă sau printr-un mare efort, şi din pricina asta uneori mă bucur că şoaptele sunt într-adevăr nedesluşite iar murmurul imperceptibil, şi că există atâtea limbi care-mi sunt străine şi nu pot fi deduse, fiindcă astfel mă odihnesc. Când ştiu şi-mi dovedesc că nu se poate, că-i imposibil să înţeleg oricât de mult aş dori sau aş încerca, atunci mă simt liniştit şi desprins şi mă odihnesc. Nu mai pot face nimic, nu-mi stă în putere să fac nimic, sunt un invalid, şi urechile mele se odihnesc, capul mi se odihneşte, memoria mi se odihneşte şi tot aşa şi limba, deoarece în schimb, când înţeleg, nu pot să mă abţin să traduc automat în minte în limba mea, ba chiar de multe ori (din fericire nu totdeauna, sau poate fără să-mi dau seama), dacă ceea ce ajunge la mine e în spaniolă, traduc imediat în gând în oricare din celelalte trei limbi pe care le vorbesc şi înţeleg. Adesea tălmăcesc chiar şi gesturile, privirile şi mişcările, e un succedaneu şi un obicei, şi mi se pare că până şi obiectele spun ceva când intră în contact cu acele mişcări, priviri şi gesturi. Când nu pot face nimic, ascult sunete care ştiu că sunt articulate şi au sens şi totuşi îmi par indescifrabile; nu reuşesc să se individualizeze nici să formeze unităţi. Asta-i nenorocirea cea mai mare pentru un interpret în munca lui, ca dintr-un anume motiv (o dicţie imposibilă, un accent străin foarte pronunţat, o gravă neatenţie proprie) să nu poată distinge nici selecta şi atunci pierde şirul, şi tot ce aude i se pare identic, un talmeş-balmeş sau un torent care n-are niciun Dumnezeu, căci principalul e să individualizezi cuvintele, întocmai ca fiinţele, dacă vrei să le cunoşti. Dar şi cea mai mare consolare a lui e când se întâmplă aşa şi el nu-i în timpul activităţii: numai atunci poate să se relaxeze de-a binelea şi să nu dea atenţie nici să nu

stea încordat în aşteptare, şi se desfată ascultând cuvinte (măruntul murmur al vocilor) ştiind nu numai că nu-l privesc, ci şi că nu-i în stare să le traducă, nici să le transmită, nici să le memorizeze, nici să le transcrie, nici să le înţeleagă. Şi nici măcar să le repete.

Însă în camera aceea de hotel care, după cum bănuiesc, era pe vremea când se numea Sevilla-Biltmore, sau era altul ridicat pe locul unde fusese acesta cu mulţi ani înainte (sau poate că mă înşel), nu ştiu prea bine (nu ştiu mai nimic despre istoria Cubei, cu toate că pe sfert provin din Havana), tendinţa mea nu era să mă odihnesc, nici să nu iau în seamă zvonul din încăperea de alături, cum o făcusem bunăoară mai devreme, când auzisem murmurul mai generalizat al havanezilor trecând pe stradă prin faţa balconului meu, ci, dimpotrivă, am luat aminte că fără să vreau eram foarte atent şi, cum se spune de obicei, eram numai urechi, şi că pentru a izbuti să captez ceva aveam nevoie de linişte absolută, nici clinchet de pahare, nici foşnet de cearşafuri, nici zgomotul propriilor paşi din baie până-n camera, nici al robinetului deschis. Şi, de bună seamă, fără vocea slăbită a Luisei, chiar dacă nu spunea mare lucru şi nici nu încerca să susţină cu mine o conversaţie în regulă. Nimic nu te împiedică atât de mult să auzi ceva ca faptul de a asculta două lucruri deodată, două glasuri: nimic nu te împiedică atât de tare să înţelegi că glasurile a două sau mai multe persoane care nu vorbesc pe rând. De asta voiam ca Luisa s-adoarmă, nu numai pentru binele ei şi ca să se înzdrăvenească, ci mai ales ca să mă pot consacra cu toate facultăţile şi experienţa-mi de interpret ascultării a ceea ce se spunea probabil în zvonul acela iscat de Miriam şi de bărbatul stângaci.

Primul lucru pe care în sfârşit l-am auzit a fost pe un ton de exasperare, ca al cuiva care repetă pentru a mia oară ceva ce nu crede sau nu înţelege ori nu acceptă cel care a stat şi l-a ascultat în toate

aceste rânduri. Era o exasperare molcomă, obişnuită, şi din pricina asta glasul nu striga, ci vorbea în şoapta, glasul bărbatului.

„Îţi spun că nevastă-mea e pe moarte."

Miriam răspunse imediat, contagiată şi ea de exasperarea de care amândoi, mi-am îndreptat pe loc greşeala, erau pesemne copleşiţi veşnic, sau cel puţin când erau împreună: cuvintele lor şi primele spuse de bărbat formară un ansamblu pe care l-am captat pe neaşteptate, aproape fără efort.

„Dar nu moare. E pe moarte, dar nu moare de un an de zile. Omoar-o tu odată, trebuie să mă scoţi de aici."

Urmă o tăcere, şi n-am ştiut dacă era fiindcă el nu spunea nimic sau pentru că vorbea şi mai în şoaptă spre a răspunde cererii lui Miriam, care nu era prea obişnuită.

„Ce vrei, s-o înăbuş cu o pernă? Eu nu pot face mai mult decât fac, şi-aşa e destul. O las să moară. Nu fac nimic s-o ajut. O împing parcă. Nu-i dau câteva din medicamentele pe care i le prescrie doctorul, nu mă ocup de ea, mă port fără cea mai mică urmă de afecţiune, o necăjesc şi-i dau motive de neîncredere, îi distrug şi puţina poftă de viaţă care i-a mai rămas. Nu ţi se pare de-ajuns? N-are rost să fac acum un pas greşit, nici să divorţez, am lungi toată treaba cel puţin cu un an, şi în schimb ea poate să moară în orice clipă. Chiar azi poate să fi murit. Nu-ţi dai seama că telefonul poate suna chiar acum să-mi dea vestea?" Bărbatul făcu o pauză şi adăugă pe alt ton, ca şi cum ar spune-o nu prea convins şi aproape zâmbitor, fără voie: „Poate că o fi şi murit. Nu fi proastă. Nu fi nerăbdătoare."

Femeia avea accentul din Caraibi, probabil era cubaneză, deşi cea mai bună referinţă în acest sens pentru mine (cubanezii n-au prea participat la reuniuni internaţionale) este şi acum bunica, iar bunica plecase din Cuba în '98 cu toată familia şi la o vârstă fragedă, şi, după cum spunea când îşi amintea de copilărie, era mare diferenţă între

accentele din insulă: ea, de pildă, ştia să deosebească pe cei din provincia Oriente de un havanez şi de unul din Matanzas. Bărbatul, în schimb, avea accentul meu, al spaniolului din Spania sau mai exact de la Madrid, neutru, corect, ca cel de odinioară al actorilor care dublau filme sau ca cel pe care-l mai am eu însumi. Conversaţia aceea era aproape de rutină, probabil că diferea numai prin amănunte, Miriam şi bărbatul o avuseseră de o mie de ori. Dar pentru mine era nouă.

„Nu sunt nerăbdătoare, de mult tot aştept şi ea nu mai moare. O necăjeşti, dar nu-i vorbeşti de mine, şi telefonul ăsta nu sună niciodată. De unde să ştiu eu că e pe moarte? De unde să ştiu eu că totul nu-i decât minciună? N-am văzut-o niciodată, n-am fost în Europa, nici măcar nu ştiu dacă eşti într-adevăr căsătorit sau totul nu-i decât o înşelăciune de-a ta. Uneori cred că nevastă-ta nu există."

„Ah, mda. Şi actele mele? Şi fotografiile?" spuse bărbatul. Avea accentul ca mine, dar vocea-i era foarte diferită. A mea e gravă şi a lui e foarte ascuţită, aproape stridentă, cât se putea ghici din şoapte. Nu părea vocea potrivită pentru un bărbat păros, ci cea a unui cântăreţ, genul fragil, care nu se forţează deloc să-şi modifice timbrul natural sau artificial când vorbeşte, e primejdios s-o faci. Vocea-i era ca un ferăstrău. „Ce ştiu eu ce-i cu fotografiile alea! Pot fi ale surorii tale, ale oricui, ale amantei tale, de unde ştiu eu că n-ai alta? Iar de hârtii să nu-mi vorbeşti. Nu mai am încredere în tine. Nevastă-ta tot moare de un an întreg de la o zi la alta, să moară odată sau lasă-mă în pace."

Cam asta-i ceea ce-şi spuneau, în măsura în care mi-amintesc şi pot s-o redau. Luisa părea c-a aţipit, iar eu m-aşezasem la picioarele patului, cu ale mele pe jos, cu spatele drept şi nesprijinit, veghind-o, puţin încordat ca să nu fac zgomot (arcurile, respiraţia mea, chiar şi hainele mele). Mă

vedeam în oglinda de pe peretele despărţitor, adică mă vedeam fără să vreau să mă privesc, fiindcă atunci când asculţi foarte atent nu vezi nimic, ca şi cum fiecare simţ forţat la maximum aproape că le-ar exclude pe celelalte. Dacă mă uitam vedeam şi trupul Luisei sub cearşaf, ghemuită în spatele meu, sau, mai bine zis, numai conturul trupului, singurul care, din poziţia ei culcată, apărea în câmpul vizual al oglinzii unde te vedeai până la brâu. Ca să-i văd şi capul, trebuia să mă ridic. După aceste ultime cuvinte ale lui Miriam mi s-a părut că aud (dar acum poate că aveam elemente să-mi imaginez ceea ce nu vedeam şi n-auzeam) cum se ridica furioasă şi se plimba prin cameră, desigur la fel ca a noastră (de parc-ar fi vrut să plece dar încă nu putea şi aştepta ceva, să-i treacă supărarea), căci răzbătu până la mine scârţâitul parchetului sub paşi: dacă era aşa, însemna că se descălţase într-adevăr, nu erau lovituri de tocuri ci zgomot de călcătură, cine ştie dacă nu era şi goală, dacă nu s-au dezbrăcat amândoi pe când eu n-auzeam încă nimic, dacă nu şi-au început efuziunile şi le-au întrerupt sau lăsat la jumătate ca să vorbească plini de exasperarea care le era proprie şi devenise obicei. Un cuplu, m-am gândit, care depinde şi trăieşte prin piedicile aflate în calea lor; un cuplu care se va despărţi când acestea nu vor mai exista, dacă nu cumva nu-l distrug înainte chiar greutăţile atât de istovitoare şi prelungi, pe care totuşi vor trebui să le alimenteze şi să le ocrotească şi să se străduiască să le facă eterne, dacă le-a sosit ceasul să nu se mai poată lipsi unul de celălalt.

„Vrei într-adevăr să te las în pace?”

Nu urmă niciun răspuns, sau nu l-a aşteptat îndeajuns, căci atunci, mai hotărât, dar tot în şoapte ce răsunau şuierător, ferăstrăul continuă:

„Spune-mi, asta vrei? Să nu te mai caut când vin? Să nu ştii că sunt aici, nici când am sosit? Să treacă două luni şi apoi trei şi încă două şi-n toată vremea asta să nu mă întâlneşti şi să nu mă vezi şi

să nu ştii nimic de mine, nici dacă nevastă-mea a murit?”

Bărbatul s-a sculat şi el de bună seamă (nu ştiu dacă de pe pat sau dintr-un fotoliu) şi s-a apropiat de ea, care stătea în picioare, probabil nedezbrăcată, doar desculţă, nimeni nu stă gol în mijlocul unei camere mai mult de câteva secunde sau numai când se îndreaptă într-altă parte şi se opreşte, la baie sau spre frigider. Chiar dacă e foarte cald. Era foarte cald. Vocea bărbatului se auzi mai departe, acum mai calmă şi poate de asta fără şuierături, însă tot mai clară ca cea a unui cântăreţ care şi-o măsoară chiar şi când stă de vorbă; era stridentă şi pe un ton normal, hotărât lucru, vibrândă ca a unui predicator sau a unui cântăreţ gondolier.

„Eu sunt speranţa ta, Miriam. Sunt de un an de zile şi nimeni nu se poate lipsi de speranţă. Crezi c-ai să găseşti alta atât de uşor? Bineînţeles că nu în colonia de aici, nimeni n-o să intre pe fir ştiind că am fost eu.”

„Eşti un ticălos, Guillermo”, zise ea.

„Crezi ce vrei, ai să vezi tu.”

Amândoi şi-au răspuns la iuţeală, poate că Miriam îşi însoţise cuvintele de vreun gest necunoscut cu braţu-i expresiv. Şi din nou se lăsă tăcerea, tăcerea sau răgazul necesar pentru ca cel care a ocărât să bată în retragere fără să-şi ia înapoi vorbele grele ori să-şi ceară iertare, când există excese de ambele părţi spusele sfârşesc prin a se dilua de la sine, ca certurile între fraţi când încă sunt mici. Sau se tot adună dar mereu rămâne ceva pentru mai târziu. Miriam o fi căzut pe gânduri. S-o fi gândit la ceva ce ştia prea bine şi la care s-o fi gândit de atâtea ori şi tot aşa mă gândeam şi eu, chiar dacă nu ştiam nimic şi nici nu contam pe cele întâmplate anterior. Mă gândeam că bărbatul Guillermo avea dreptate şi era stăpân pe situaţie. Mă gândeam că lui Miriam nu-i rămâne altceva de făcut decât să aştepte mai departe şi să se facă tot

mai indispensabilă prin orice mijloc, chiar fraudulos, şi să încerce să insiste cât mai puţin posibil şi desigur să nu mai poruncească sau să ceară stăruitor moartea violentă a femeii aceleia care se afla în Spania bolnavă şi n-avea habar ce se petrecea la Havana ori de câte ori bărbatul ei diplomat sau industriaş sau poate comerciant se ducea acolo pentru afaceri sau în misiune. M-am gândit că şi Miriam putea avea dreptate în bănuielile şi lamentaţiile ei, că totul ar fi o înşelătorie şi că n-ar exista nicio soţie în Spania, sau ar exista într-adevăr, dar ar fi perfect sănătoasă şi n-ar avea habar că în ochii unei mulatre necunoscute din celălalt continent trece drept o muribundă a cărei moarte e aşteptată şi dorită, pentru a cărei moarte poate se fac rugăciuni sau, şi mai rău, a cărei moarte, în acel capăt de lume, este anticipată cu gândul şi cu vorba, sau grăbită.

Nu ştiam a cui parte s-o ţin, căci atunci când asişti la o discuţie (chiar dacă n-o şi vezi, doar o auzi: când asişti la *ceva* şi începi să afli despre ce e vorba) nu poţi rămâne aproape niciodată cu desăvârşire imparţial, fără să simţi simpatie sau antipatie, duşmănie sau mila faţă de unul din combatanţi sau faţă de un al treilea despre care se vorbeşte, ţinta bârfei celui care vede sau aude. Mi-am dat seama că nu ştiam, datorită neputinţei de a cunoaşte adevărul, care, totuşi, nu mi s-a părut totdeauna hotărâtor în momentul când trebuie să te dai de partea a ceva sau a cuiva. Poate că bărbatul o momise pe Miriam cu promisiuni false şi tot mai greu de susţinut, dar rămânea şi posibilitatea să nu fie aşa, şi ca ea, în schimb, să nu-l vrea pe Guillermo decât pentru a ieşi din izolare şi din sărăcie, pentru a pleca din Cuba, pentru a avea o soartă mai bună, a se căsători cu el sau mai bine zis a fi măritată cu el, ca să nu-şi mai ocupe propriul ei loc ci pe cel al celeilalte, lumea întreagă se mişcă adesea numai ca să ajungi să nu-ţi mai ocupi locul şi să-l poţi uzurpa pe al celuilalt, numai

pentru asta, spre a-ţi uita de tine însuţi şi a-l îngropa pe cel care ai fost, toţi obosim îngrozitor să fim cel care suntem şi cel care am fost. M-am întrebat de câtă vreme o fi fost căsătorit Guillermo. Eu eram numai de două săptămâni, şi ultimul lucru pe care l-aş fi vrut era moartea Luisei, dimpotrivă, tocmai această ameninţare presupusă de boala-i momentană îmi stârnise îngrijorarea. Ce auzeam eu de partea cealaltă a peretelui nu mă ajuta deloc să mă liniştesc sau să-mi risipesc senzaţia de apăsare care, sub diferite forme, cum am mai spus, începuse să-mi dea târcoale din timpul ceremoniei. Discuţia aceea pe care o spionasem îmi făcea mai acută presimţirea unui dezastru, şi brusc m-am privit cu bună ştiinţă în oglinda prost luminată pe care-o aveam în faţă, singura lampă aprinsă fiind departe de ea, m-am uitat la mine cum eram cu mânecile de la cămaşa suflecate, cu silueta în penumbră, un bărbat încă tânăr dacă mă priveam cu bunăvoinţă sau retrospectiv, cu dorinţa de a-l recunoaşte pe cel care fusesem, dar aproape de vârsta mijlocie dacă mă priveam cu anticipaţie sau cu pesimism, prezicându-mi în sine încă foarte puţin timp. De partea cealaltă, dincolo de oglinda întunecată, era alt bărbat cu care o femeie mă confundase din stradă şi care, poate, avea prin urmare o anume asemănare cu mine, putea fi puţin mai bătrân, de asta sau din vreun alt motiv era însurat de mai multă vreme, îndeajuns, mi-a trecut prin cap, ca să-şi dorească moartea nevestei, ca s-o împingă spre moarte, cum spusese. Bărbatul acela o fi avut, când o fi fost în călătoria lui de nuntă, aceeaşi senzaţie de început şi de sfârşit pe care-o aveam eu acum, şi-o fi riscat viitorul concret, pierzându-şi-l pe cel abstract, până într-atât încât a fost nevoit să-şi caute şi el propria-i speranţă în insula numită Cuba, unde se ducea frecvent din motive profesionale. Miriam era, la rândul ei, speranţa lui, cineva de care să se ocupe, cineva de care să se îngrijească şi să se teamă şi de care să-i

fie poate frică (nu uitam gestul de a înhăţa, gheara, când gestul acela îmi fusese adresat mie). „Eşti al meu”, „Vin după tine”, „Vino încoace”, „Mi-eşti dator”, „Eu te omor”. M-am privit în oglindă şi m-am ridicat puţin, pentru ca faţa să-mi fie mai bine luminată de veioza îndepărtată de pe noptieră şi trăsăturile nu mi se părură atât de sumbre, de neguroase, atât de văduvite de trecutul meu, atât de cadaverice; şi făcând asta, în câmpul vizual al oglinzii intră capul Luisei mai luminat de apropierea-i de lampă, şi-am văzut atunci c-avea ochii deschişi şi parcă duşi, şi că-şi trecea degetul mare peste buze, mângâindu-şi-le, un gest obişnuit la cei care ascultă, sau la ea, când o face. Dându-şi seama că o vedeam în oglindă, îşi închise imediat ochii şi degetul îi încremeni, ca şi cum ar fi vrut ca eu să cred mai departe că dormea, ca şi cum n-ar dori să dea prilejul să vorbim acum ori mai târziu despre ceea ce amândoi – o descopeream în clipa asta – auziserăm că-şi spuneau compatriotul nostru Guillermo şi alba mulatră Miriam.

M-am gândit că senzaţia de rău care mă încerca era simţită probabil de ea şi mai tare, îndoit (o femeie care năzuia să fie soţie, o soţie care trăgea să moară), până într-atât încât prefera ca fiecare să asculte separat, de unul singur, nu împreună, şi fiecare să-şi păstreze pentru sine, fără să le exprime, gândurile sau sentimentele pe care ni le trezeau conversaţia de alături şi situaţia ce decurgea din ea, ignorându-ni-le reciproc, chiar dacă erau poate aceleaşi. Asta m-a făcut să bănuiesc imediat că era cu putinţă ca, împotriva speranţelor (se arătase atât de mulţumită în timpul ceremoniei, îmi mărturisea încântarea ei fără nicio rezervă, se bucura atât de mult de căsătorie, se înfuriase atât de tare c-am fost siliţi să ne lipsim de o după-amiază de plimbare şi turism prin Havana din vina indispoziţiei sale), şi ea să se simtă ameninţată şi neliniştită de pierderea viitorului său, ori de faptul că a ajuns aici. Între noi doi nu exista

prefăcătorie, şi prin urmare tot ce ne spuneam, tot ce am avea să ne spunem sau am putea să ne reproşăm (adumbrindu-ne), nu se va estompa de la sine sau păstrând tăcerea, ci avea să atârne mult, să influenţeze ceea ce urma să se petreacă, ceea ce urma să ni se întâmple (şi avea să ni se întâmple timp de o jumătate de viaţă, fiind împreună); şi tot aşa cum eu mă abţinusem să exprim tot ce formulam acum în minte (presimţirile mele de la nuntă şi de mai târziu), vedeam că Luisa îşi închidea ochii pentru ca eu să n-o pot face părtaşă la părerile mele despre Guillermo şi Miriam şi femeia spaniolă bolnavă, şi nici ea să nu mi le împărtăşească pe ale ei. Nu era neîncredere sau lipsă de camaraderie ori dorinţă de a ne ascunde. Era pur şi simplu convingerea sau superstiţia că nu există ceea ce nu se spune. Şi într-adevăr numai ceea ce nu se spune ori nu se exprimă e ceea ce nu tălmăcim niciodată.

Pe când făceam reflecţiile acestea (dar foarte rapide) şi priveam preţ de câteva secunde (dar foarte prelungi, nu ştiu dacă nu minute) capul Luisei în oglindă şi vedeam că-şi ţinea tot închişi ochii ce fuseseră deschişi şi îngânduraţi, am pierdut noţiunea timpului şi mi-am abătut momentan atenţia (priveam, deci nu auzeam), sau poate că Guillermo şi Miriam tăcură şi ei şi făcură din răgazul acela o împăcare fără cuvinte, sau poate vorbeau atât de încet încât nu mai erau şuierături stridente în ce-şi spuneau, ci şoapte imposibil de auzit de pe partea peretelui unde eram eu. Mi-am încordat iar auzul şi câteva clipe n-am auzit nimic, nu se auzea nimic, chiar m-am întrebat dacă în momentele cât fusesem distrat n-or fi plecat din cameră fără să-mi dau seama, poate hotărâseră să facă un armistiţiu ca să coboare să mănânce, poate că întâlnirea lor iniţială fusese numai pentru asta, şi nu ca să se vadă sus. N-am putut să nu mă gândesc că împăcarea lor fără cuvinte, dacă a avut loc, trebuia să fie şi o

împăcare sexuală, fiindcă atunci când se întrece măsura de ambele părţi sexul este uneori tot ce mai poate împăca, şi că acum stăteau poate în picioare şi îmbrăcaţi în mijlocul camerei identice cu a mea, după ce s-au regăsit, pesemne înainte ca Miriam să fi spus ultimele cuvinte pe care i le auzisem. „Eşti un ticălos, Guillermo", i-o fi spus ea desculţă. Picioarele-i atât de bine făcute, m-am gândit, puteau rezista să stea drepte multă vreme şi la orice atac, fără să şovăie ori să dea înapoi şi să caute sprijin, tot aşa cum aşteptaseră pe stradă înfipte ca nişte cuţite, acum nu se mai preocupa desigur de cutele rebele ale fustei şi în sfârşit uitase de geantă, trântită ca şi fusta pe vreun scaun. Nu ştiu, nu se auzea nimic, nicio respiraţie; şi din pricina asta, cu grijă, dar nu prea mare în realitate pentru că ştiam acum că Luisa era trează şi oricum se prefăcea că doarme mai departe, m-am ridicat de la picioarele patului şi-am ieşit iar pe balcon. Se înnoptase şi ca oră şi havanezii or fi cinând, străzile care se zăreau din hotel erau aproape pustii, ce bine că Miriam nu stătea să aştepte mai departe, părăsită de toţi. Era lună plină şi nu se simţea nicio adiere. Ne aflam într-o insulă, în celălalt capăt al lumii de unde provenea un sfert din mine; locul unde se consolidase tot ce era între noi, unde ne căsătoriserăm şi aveam să trăim împreună, Madridul, era foarte departe, şi parcă această depărtare de locul ce ne unise ne şi despărţea puţin în călătoria de nuntă, sau poate ne distanţasem deoarece nu împărtăşeam ceea ce pentru niciunul nu mai era un secret şi totuşi devenea astfel tocmai fiindcă nu ni-l împărtăşeam. Luna era plină şi neschimbată. De la depărtare se prea poate să doreşti şi să grăbeşti moartea cuiva care îţi e atât de apropiat, m-am gândit sprijinindu-mă în coate. Poate că dacă o faci de la distanţă, dacă o pui la cale de la distanţă, totul devine un joc şi o fantezie, şi fanteziile sunt toate admisibile. Nu şi faptele, pentru care nu există rectificare sau

retragere, numai posibilitatea de a le ascunde. Pentru cuvintele auzite nici măcar asta, cel mult uitare cu puţin noroc.

Pe neaşteptate, de pe balcon, prin el şi nu prin perete, balconul lor care rămăsese întredeschis şi prin al nostru unde stăteam sprijinindu-mă în coate, am auzit din nou limpede glasul lui Miriam, iar acum nu vorbea ci fredona, şi fredona aşa: „Mamita, mamita, yen, yen, yen, şarpele mă-nghite, yen, yen, yen."

Îşi întrerupse fredonatul abia început şi, fără vreo schimbare de ton (şi fără exasperare), îi spuse lui Guillermo:

„Trebuie s-o omori."

„Bine, bine, o s-o fac, acum mângâie-mă mai departe", răspunse el. Dar asta nu mă tulbură, nici nu mă nelinişti ori sperie (nu ştiu însă ce simţea Luisa), pentru că o spusese ca o mamă plictisită care răspunde la voia întâmplării, fără să se gândească, unui copil stăruitor care se încăpăţânează să-i ceară ceva imposibil. Mai mult, am crezut atunci c-am aflat din răspunsul acela că, dacă exista nevasta din Spania, Guillermo n-avea să-i facă vreun rău, şi că în situaţia sau povestea aceea Miriam va fi oricum cea păgubită. Am crezut atunci că era clar că Guillermo minţea (minţea pe undeva), şi-am bănuit că Luisa, tot aşa de obişnuită ca mine să traducă şi să capteze şovăielile şi să detecteze sinceritatea vorbelor, şi-o fi dat şi ea seama şi s-o fi simţit uşurată nu în privinţa lui Miriam, ci a nevestei bolnave.

Iar Miriam, care în momentul acela nu o fi luat aminte la lipsa de sinceritate a lui Guillermo sau s-o fi hotărât să-şi tragă puţin sufletul şi să nu ia în seamă, ori să se lase din nou îmbrobodită sau pur şi simplu să nu mai stăruie în dorinţa vieţii ei preţ de câteva secunde, mai fredonă un crâmpei, şi atunci am fost sigur ce anume se întâmplase. Trecuse mai mult timp decât crezusem eu, m-am gândit, nu era cu putinţă, nu trecuse atâta cât să fi

putut avea loc o împăcare sexuală tăcută şi cum se cuvine, şi ei să fie acum liniştiţi din pricina asta. Dar totuşi aşa trebuie să fi fost, căci amândoi păreau potoliţi şi destinşi, Miriam chiar distrată, cânta distrat, cu întreruperile proprii cuiva care de fapt îngâna fără să-şi dea seama ce face, în vreme ce se spală în linişte sau mângâie pe cineva de alături (un copil căruia îi cântă). Şi fredonă astfel: „Nu-i adevărat, mamă soacră, yen, yen, yen, noi ne jucăm doar, yen, yen, yen, cum e pe la noi, yen, yen, yen."

Cuvintele acestea mă făcură să tresar mai tare decât primele pe care le fredonase, deoarece îmi adevereau ceva (uneori auzi bine dar nu-ţi vine să dai crezare), şi-am simţit un fior slab ca cele ce o străbătură pe Luisa la începutul indispoziţiei sale. Şi Miriam adăugă pe un ton neutru şi deloc stins, tot fără vreo schimbare:

„Dacă n-o omori, mă omor eu. O să ai o moartă, ori ea, ori eu."

Guillermo nu răspunse de data asta, dar spaima şi fiorii mă copleşiră înainte de cuvintele lui Miriam şi se datorau cântecului, pe care-l cunoşteam de mult, fiindcă mi-l cânta bunica în copilărie, sau, mai bine zis, nu mi-l cânta, căci nu era defel un cântec pentru copii şi în realitate provenea dintr-o poveste pe care, deşi nici ea nu era pentru copii, mi-o povestea ca să-mi facă frică, o frică iresponsabilă şi plăcută.

Dar în afară de asta, uneori, când se plictisea stând într-un fotoliu la ea acasă ori la mine, făcându-şi vânt cu evantaiul şi văzând cum trece după-amiaza în aşteptarea mamei care urma să mă ia ori să stea cu mine în locul ei, îngâna cântece fără să-şi dea seama, ca să-şi abată gândurile inconştient, fredona fără să-şi dea seama de ceea ce făcea, cu aceeaşi nepăsare şi detaşare cu care fredonase Miriam acum dincolo de balconul întredeschis, şi cu acelaşi accent. Era cântecul acela spontan care nu se adresează nimănui, ca cel

al servitoarelor când frecau podelele sau prindeau cu cârlige rufele la uscat, sau dădeau cu aspiratorul ori ştergeau praful cu pămătufuri leneşe de pene, în zilele în care eram bolnav şi nu mă duceam la şcoală şi vedeam lumea de pe pernă ascultându-le în zvonul lor matinal, atât de diferit de cel de seară; aceeaşi îngânare uşoară ca a mamei în vreme ce-şi peria părul sau îşi prindea agrafe în faţa oglinzii ori îşi înfigea pieptenele de podoabă şi-şi punea cercei care atârnă pentru a se duce duminica la biserică, acel cântec feminin slobozit printre dinţi (cârligele sau agrafele între dinţi) care nu se îngână pentru a fi ascultat şi cu atât mai puţin interpretat ori tălmăcit, dar pe care cineva, copilul refugiat pe pernă sau sprijinit în pragul unei uşi ce nu-i de la dormitorul lui, îl ascultă şi-l învaţă şi nu-l mai uită, chiar dacă numai din pricină că acest cântec fredonat fără voie şi aiurea e totuşi cântat şi nu se tace în locul lui şi nici nu se şterge după ce s-a înfiripat, când îi urmează liniştea vieţii adulte, sau poate a vieţii de bărbat. Cântecul acela nedefinit şi plutitor a fost pesemne fredonat în toate casele din Madridul copilăriei mele, în fiecare dimineaţă, ani în şir, ca un mesaj lipsit de sens sau care lega oraşul întreg şi-l înrudea şi armoniza, un văl sonor persistent şi molipsitor ce plana peste el, din curţile interioare până în portaluri, pe dinaintea ferestrelor şi pe coridoare, prin bucătării şi băi, pe scări şi pe terase, cu şorţuri, halate şi capoate şi cămăşi de noapte şi rochii scumpe. A fost fredonat de toate femeile de pe timpurile acelea care nu-s prea departe de ziua de azi, de servitoare în zori după ce se trezeau, şi de stăpâne sau mame puţin mai târziu, când se dichiseau să iasă la cumpărături sau după vreun comision inutil, cu toatele uniformizate şi unite prin acel zumzet continuu şi comun, şi uneori însoţite de fluieratul băieţilor care nu mergeau la şcoală şi, de aceea, luau parte la lumea femeilor cu care veneau în legătură: băieţii de

prăvălie cu biciclete pe care duceau comenzile şi cu cutiile lor grele, copiii bolnavi în paturile presărate cu reviste cu comicsuri şi poze şi poveşti, copiii harnici şi copiii leneşi, fluierând şi invidiindu-se unii pe alţii. Cântecul acela se cânta cu toate prilejurile şi zilnic de voci euforice şi voci triste, stridente şi stinse, melodioase şi false, în toate stările sufleteşti şi în orice împrejurare, fără să depindă niciodată de cele întâmplate în casă şi fără să fie vreodată judecat de cineva: aşa cum îl îngână o menajeră privind cum se topeşte un tort de îngheţată în casa bunicilor mei, când încă nu erau de fapt bunicii mei fiindcă eu nici măcar nu mă născusem şi nici n-aveam posibilitatea s-o fac; aşa cum îl fluiera un băiat în aceeaşi zi şi în aceeaşi casă apropiindu-se de baia în care o femeie poate îl îngânase şi ea temătoare şi udă de lacrimi şi stropi de apă, cu foarte puţin timp înainte. Iar cântecul acesta era cântat serile de bunici şi de văduve şi de fete bătrâne cu glas unduios şi voalat, aşezate în balansoare sau pe canapele ori fotolii, supraveghind şi distrând nepoţii sau privind cu coada ochiului portrete ale unor fiinţe dispărute ori pe care n-au ştiut să le reţină la vreme, suspinând şi făcându-şi vânt cu evantaiul, făcându-şi vânt cu evantaiul toată viaţa chiar dacă era toamnă sau iarnă, suspinând şi fredonând şi privind cum se scurge trecătorul timp. Iar noaptea, mai întrerupt şi risipit, cântecul putea fi auzit în iatacurile femeilor fericite, care nu erau încă bunici ori văduve şi nici fete bătrâne, mai molcom şi mai dulce sau mai pierit, preludiul visului şi expresia istovirii, acelaşi pe care Miriam mi-a îngăduit să-l aud din camera ei de hotel asemănătoare cu a mea, pe înserat şi încă în toiul căldurii, la Havana, în cursul călătoriei mele de nuntă cu Luisa şi în timp ce Luisa nu cânta şi nu spunea nimic, ci-şi freca faţa de pernă.

Bunica fredona mai ales cântece din copilăria ei, cântece din Cuba ale doicilor negrese care o

crescuseră până la zece ani, când a plecat din Havana pentru a se duce în ţara căreia ea şi părinţii şi surorile ei credeau că-i aparţin şi nu-i cunoşteau decât numele, dincolo de ocean. Cântece sau poveşti (nu-mi mai amintesc sau nu le mai disting) având drept personaje animale cu nume absurde, vaca Verum-Verum şi maimuţoiul Chirrinchinchin, povestiri sumbre sau africane, fiindcă vaca Verum-Verum, mi-aduc aminte, era foarte îndrăgită de familia care-o avea, era o vacă făcătoare de bine şi prietenoasă, o vacă precum o doică sau o bunică, şi totuşi într-o zi, împinşi de foame sau de un gând netrebnic, membrii familiei hotărâră s-o sacrifice şi s-o prepare şi s-o mănânce, fapt care, lesne de înţeles, nu putea fi iertat de biata Verum-Verum, venind de la nişte fiinţe atât de apropiate, şi din momentul în care fiecare membru al familiei gustă o îmbucătură din carnea-i mărunţită şi bătrână (comiţând prin urmare un fel de metaforică antropofagie), chiar acolo, în sufragerie, prinse să răsune din burţile lor o voce cavernoasă care nu mai înceta veşnic, repetând neobosit cuvintele pe care bunica le umfla ca să-şi facă efectul, zâmbind pe ascuns: „vaca Verum-Verum, vaca Verum-Verum”, şi tot aşa, la nesfârşit, din burţile lor. Cât despre maimuţoiul Chirrmehmehin, cred că i-am uitat peripeţiile fiindcă erau prea nesăbuite, însă în orice caz bănuiesc că soarta lui n-a fost mai fericită şi a sfârşit tot rău, înfipt în proţapul vreunui alb ticălos. Cântecul acela îngânat de Miriam în camera de alături n-avea niciun sens pentru Luisa, şi în privinţa asta, în capacitatea noastră de a cunoaşte sau înţelege cele petrecute şi spuse dincolo de perete şi de balcon exista acum cel puţin o diferenţă clară. Pentru că bunica obişnuia să-mi depene povestea aceea scurtă şi incompletă ştiută de la doicile negrese, iar eu nu luasem niciodată aminte la simbolismul ei sexual evident până în clipa aceea, când am auzit-o cântată de Miriam, sau, mai exact, când i-am auzit

cântecul funest şi puţin comic ce făcea parte din povestea aceea pe care mi-o spunea bunica pentru a mă speria, o spaimă trecătoare şi mai mult în glumă (mă învăţa ce-i frica şi să iau în râs frica): era povestea despre o tânără răpitor de frumoasă şi săracă-lipită, care era peţită de un străin nespus de bogat şi chipeş şi cu un viitor strălucit, un bărbat străin care se instalase la Havana cu toată pompa şi cele mai ambiţioase planuri. Mama fetei, văduvă şi depinzând întru totul de singura-i fiică sau mai curând de reuşita căsătoriei sale obligatorii, nu-şi încăpea în piele de mulţumire şi-şi dădu consimţământul acelui străin nemaipomenit fără să stea o clipă pe gânduri. Însă în noaptea nunţii, din odaia tinerilor căsătoriţi la uşa căreia stătea la pândă, bănuitoare şi nărăvită, mama îşi auzi fata cântând şi cerându-i ajutor în mai multe rânduri de-a lungul nopţii nesfârşite: „Mamita, mamita, yen, yen, yen, şarpele mă-nghite, yen, yen, yen.” Eventuala îngrijorare a acelei mame hrăpăreţe era pe dată potolită de răspunsul repetat şi straniu al ginerelui, care-i cântă de mai multe ori de-a lungul nopţii nesfârşite: „Nu-i adevărat, mamă soacră, yen, yen, yen, noi ne jucăm doar, yen, yen, yen, cum e pe la noi, yen, yen, yen.” A doua zi dimineaţă, când mama ajunsă şi soacră hotărî să intre în odaia mirilor să le ducă gustarea şi să le vadă fericirea de pe chip, se pomeni cu un şarpe uriaş pe patul însângerat şi răvăşit unde nu era nici urmă din nefericita şi nepreţuita-i fată atât de plină de făgăduinţe.

Mi-amintesc că bunica izbucnea în râs după ce povestea basmul acesta macabru căruia eu i-am adăugat poate acum vreun detaliu încă şi mai macabru datorită vârstei mele adulte (nu cred că ea a pomenit în vreun fel patul însângerat ori noaptea nesfârşită); râdea copilăreşte şi-şi făcea vânt cu evantaiul (poate era râsul ei de pe când avea zece ani sau chiar mai puţin, râsul de pe vremea când era încă în Cuba), neluând în serios povestea şi

reuşind să mă facă şi pe mine să nu-i dau prea mare importanţă la cei zece ani ai mei sau mai puţin, sau poate teama pe care-o inspira povestea era o teamă exclusiv feminină, o teamă a fetelor şi mamelor şi soţiilor şi soacrelor şi bunicilor şi doicilor, o teamă ce făcea parte din aceeaşi sferă ca instinctivul cântec al femeilor de-a lungul zilei şi în faptul nopţii la Madrid sau la Havana sau oriunde, acest cântec pe care-l ascultă şi copiii, uitându-l apoi când nu mai sunt copii. Eu îl uitasem, dar nu în întregime, căci uiţi cu adevărat ceva numai când nu-ţi aminteşti în niciun fel după ce-ai fost obligat să-ţi aminteşti. Eu uitasem cântecul acela ani în şir, dar vocea distrată sau stinsă a lui Miriam n-a trebuit să insiste nici să facă un efort ca memoria mea să-l recupereze în timpul călătoriei de nuntă cu nevasta mea Luisa, care zăcea în pat bolnavă şi în noaptea aceea cu lună plină vedea lumea de pe pernă, sau poate nu era dispusă s-o vadă.

Am revenit lângă ea şi i-am mângâiat părul şi ceafa, năduşite iar, avea faţa întoarsă spre dulap, poate brăzdată din nou de falsele riduri prevestitoare iscate de câteva fire, m-am aşezat la dreapta ei şi-am aprins o ţigară, capătul ei aprins strălucea în oglindă, n-am vrut să mă privesc. Respiraţia ei nu părea cea a cuiva adormit, şi i-am şoptit la ureche:

— Mâine ai să te simţi bine, dragostea mea. Acum dormi.

Am fumat o vreme stând pe cearşaf, fără să mai aud nimic din camera de alături: fredonatul lui Miriam fusese preludiul somnului şi expresia oboselii. Era prea cald, nu cinasem, nu mi-era somn, nu eram ostenit, nu fredonam, nu stinsesem nici lampa. Luisa era trează, dar nu-mi vorbea, nici măcar nu răspunsese cuvintelor mele bine intenţionate, ca şi cum s-ar fi supărat pe mine prin intermediul lui Guillermo, m-am gândit, sau prin cel al lui Miriam, şi n-ar vrea să mi-o arate, era

mai bine s-aştepte să i se risipească supărarea în somnul care ne dădea târcoale. Mi s-a părut că aud cum Guillermo închidea acum balconul, dar nu mai eram într-al meu, nici n-am mai ieşit să mă încredinţez. Am scuturat scrumul de la ţigară neîndemânatic şi prea energic şi căzu pe cearşaf şi, înainte de a-l lua cu degetele să-l arunc în scrumieră, unde avea să se mistuie de la sine fără să ardă nimic, am văzut cum începea să se facă o gaură străjuită de foc în cearşaf. Cred c-am lăsat-o să se mărească mai mult decât era prudent, căci am privit câteva secunde cum creştea şi se lăţea cercul, o pată neagră şi totodată arzândă ce mistuia cearşaful.

Pe Luisa o cunoscusem aproape cu un an în urmă în exerciţiul profesiunii mele, într-un fel cam hazliu dar şi puţin solemn. Cum am mai spus, amândoi ne ocupăm mai ales cu munca de translator sau interpret (ca să câştigăm bani), mai mult eu decât ea sau mai constant, ceea ce nu înseamnă absolut deloc că eu aş fi mai competent, mai curând dimpotrivă, ea e mai mult decât mine, sau cel puţin aşa s-a apreciat în ocazia când ne-am cunoscut, ori s-a considerat că ea era mai de încredere în ansamblu.

Din fericire, nu ne mărginim să ne oferim serviciile doar la sesiunile şi activităţile organismelor internaţionale. Deşi acestea oferă avantajul incomparabil de a lucra în realitate numai o jumătate de an (două luni la Londra sau Geneva sau Roma sau New York sau Viena sau chiar Bruxelles şi apoi două luni pauză acasă, pentru ca următoarele două sau mai puţin să revii în aceleaşi locuri sau chiar la Bruxelles), misiunea translatorului sau interpretului de discursuri şi rapoarte e cum nu se poate mai plicticoasă, atât din pricina jargonului identic şi în fond de neînţeles pe care fără excepţie îl întrebuinţează toţi parlamentarii, delegaţii, miniştrii, guvernanţii, deputaţii, ambasadorii, experţii şi în general reprezentanţii tuturor naţiunilor lumii, cât şi datorită tonului veşnic letargic al tuturor discursurilor, apelurilor, protestelor, peroraţiilor şi rapoartelor acestora. Cineva care n-a practicat profesia asta poate să creadă că trebuie să fie amuzantă sau măcar interesantă şi variată, ba chiar mai mult, poate ajunge să creadă că într-un anume sens te afli în miezul deciziilor lumii şi primeşti o informaţie de primă mână, foarte completă şi privilegiată, informaţie în legătură cu toate aspectele vieţii diferitelor popoare, informaţie politică şi urbanistică, agricolă şi privitoare la armament, la creşterea vitelor şi la probleme ecleziastice, informaţie fizică şi lingvistică,

militară şi olimpică, poliţienească şi turistică, chimică şi propagandistică, sexuală şi de televiziune, sportivă şi bancară şi automobilistică, hidraulică şi ecologică, despre război şi despre obiceiuri. E adevărat că în cursul vieţii am tradus discursuri sau texte ale diferitelor soiuri de personaje despre subiectele cele mai neaşteptate (la începuturile carierei mele mi-au ajuns în gură cuvintele postume ale arhiepiscopului Makarios, ca să menţionez pe cineva ieşit din comun) şi am fost capabil să redau în limba mea, sau în alta din cele pe care le înţeleg şi vorbesc, discuţii nesfârşite pe teme atât de captivante cum sunt formele de terenuri irigate din Sumatra sau populaţiile marginalizate din Swazilandia şi Burkina (înainte Burkina-Faso, capitala Ouagadougou-ului), care o duc îngrozitor, ca pretutindeni; am reprodus raţionamente complicate cu privire la oportunitatea sau umilinţa de a face educaţia sexuală a copiilor în dialect venet; la rentabilitatea de a mai finanţa extrem de distrugătoarele şi costisitoarele arme de la fabrica sudafricană Armscor, întrucât teoretic nu se puteau exporta; la posibilităţile de a edifica încă o replică a Kremlinului în Burundi sau Malawi, cred (capitale: Bujumbura şi Zomba); la necesitatea de a desprinde din peninsula noastră întregul regat al Levantului (inclusiv Murcia) pentru a-l preface în insulă şi evita astfel ploile torenţiale şi inundaţiile din fiecare an, care ne grevează bugetul; la boala marmurei din Parma, la extinderea sidei în insulele Tristan da Cuhna, la structurile echipelor de fotbal din Emiratele Arabe, la morala îndoielnică a forţelor navale bulgare şi la ciudata interdicţie de a îngropa morţii, care se îngrămădeau pestilenţi pe un teren viran, survenită acum câţiva ani în Londonderry prin hotărârea unui primar care până la urmă a fost destituit. Toate astea şi altele le-am tradus şi le-am transmis şi le-am repetat cu religiozitate pe măsură ce le spuneau ceilalţi, experţii şi oamenii de ştiinţă şi

minţile luminate şi savanţii din toate domeniile şi din cele mai îndepărtate ţări, oameni insoliţi, oameni exotici, oameni eruditi şi oameni eminenţi, premii Nobel şi profesori de la Oxford şi Harvard care trimiteau rapoarte despre problemele cele mai surprinzătoare pentru că fuseseră însărcinaţi în acest sens de conducătorii guvernelor lor sau de reprezentanţii conducătorilor sau de delegaţii reprezentanţilor, sau chiar de locţiitorii lor.

Cert este că în aceste organisme internaţionale singurul lucru care merge într-adevăr bine sunt traducerile, ba mai mult, exista o veritabilă febră de translaţie, ceva bolnăvicios, ceva nesănătos, căci fiecare cuvânt care se rosteşte acolo la sesiuni sau adunări generale şi fiecare hârtiuţă care le este înmânată, indiferent la ce se referă şi cui îi e destinată sau în ce scop (chiar dacă e secret), e imediat tradusă în mai multe limbi ca măsură de prevedere. Noi, translatorii şi interpreţii, traducem şi interpretăm într-una, fără discriminare şi aproape fără răgaz în perioadele noastre de activitate, de cele mai multe ori fără să ştie nimeni prea bine de ce se traduce şi pentru cine faci pe interpretul, de cele mai multe ori pentru arhive când e un text şi pentru câţiva amărâţi care pe deasupra nu înţeleg nici limba a doua, cea în care tălmăcim, când e un discurs. Orice prostie pe care orice prost o trimite spontan unuia din aceste organisme e tradusă la moment în cele şase limbi oficiale, engleză, franceză, spaniolă, rusă, chineză şi arabă. Totul există în franceză şi totul în arabă, totul în chineză şi totul în rusă, orice prostie a oricui i se năzare, orice aiureală a oricărui tâmpit. Poate că nu se face nimic cu toate acestea, dar oricum de tradus se traduc. Nu o dată mi s-au dat facturi ca să le traduc, când tot ce trebuia făcut în privinţa lor era să fie plătite. Sunt convins că facturile astea se păstrează până la sfârşitul veacurilor într-o arhivă, în franceză şi chineză, în spaniolă şi arabă, în engleză şi rusă, cel puţin.

Odată m-au chemat urgent din cabină ca să traduc discursul (nescris) pe care avea să-l ţină un tip care era mare guvernant şi care, după cum citisem cu ochii mei pe patru coloane în presa apărută cu două zile în urmă, murise în ţara lui de baştină în cursul unei lovituri de stat ce-şi atinsese din plin scopul de a-l da jos.

Cele mai mari tensiuni iscate prin aceste foruri internaţionale nu apar la certurile feroce între delegaţi şi reprezentanţi în pragul unei declaraţii de război, ci atunci când din cine ştie ce motiv nu există translator ca să se traducă ceva, sau acesta nu rezistă în mijlocul unei cuvântări din vreo raţiune de ordin sanitar sau psihiatric, ceea ce se întâmplă relativ frecvent. Trebuie să ai nervii tari în munca asta, nu numai datorită greutăţii în sine de a prinde din zbor şi a transmite ceea ce se spune (greutate destul de mare), ci mai cu seamă presiunii pe care o fac asupra noastră demnitarii şi experţii, care se enervează ba chiar se înfurie dacă văd că ceva din ce spun ei nu mai e tradus în vreuna din cele şase limbi celebre. Ne supraveghează neîncetat, ca de altfel şi şefii noştri direcţi sau depărtaţi (toţi funcţionari de rang înalt), ca să verifice dacă ne aflăm la locurile noastre, tălmăcind totul, fără să omitem un cuvânt, în celelalte limbi pe care mai nimeni nu le cunoaşte. Singura dorinţă adevărată a delegaţilor şi reprezentanţilor e să fie traduşi, nu ca discursurile şi rapoartele lor să fie aprobate şi aplaudate, nici ca propunerile lor să fie luate în consideraţie şi puse în practică, ceea ce, de altfel, nu se întâmplă aproape niciodată (nici aprobare nici aplauze nici luare în consideraţie nici punere în practică). La o reuniune a ţărilor Commonwealth-ului ce a avut loc la Edinburgh, la care asistau prin urmare doar participanţi de limbă engleză, un raportor australian pe nume Flaxman a considerat drept ultraj faptul că toate cabinele interpreţilor erau goale şi că niciunul din colegii lui n-avea cască la

urechi ca să-l asculte prin ea şi nu, aşa cum o făceau, în linie directă de la microfon la scaunele lor atât de confortabile. Ceru insistent ca vorbele să-i fie traduse şi, când i s-a amintit că nu era nevoie, se încruntă, înjură grosolan şi se porni să-şi forţeze accentul australian, deja supărător, astfel încât îl făcu ininteligibil pentru membrii din celelalte ţări, ba chiar şi pentru câţiva compatrioţi, care începură să se plângă şi căzură victime ale actului reflex al oricărui congresist călit de a-şi duce casca la ureche îndată ce careva spune ceva ce nu se înţelege. Constatând că prin cască nu se auzea nimic, în pofida uzanţelor (nici cel mai mic sunet, desluşit sau înfundat), îşi înteţiră protestele, fapt pentru care Flaxman se repezi să se înfiinţeze în persoană într-una din cabine ca să se traducă de acolo pe sine însuşi. A fost neutralizat când alerga deja pe coridor, şi în mare zor a fost nevoie să se improvizeze un interpret australian care ocupă cabina şi prinse a rosti în engleza curentă ceea ce compatriotul lui, un adevărat *larrikin* ca să folosesc termenul întrebuinţat de el, vocifera de la tribună cu accentu-i de neînţeles de prin suburbiile sau cheiurile din Melbourne sau Adelaida sau Sydney. Tipul ăsta reprezentant, Flaxman, văzând că în sfârşit era un traducător la post reflectând cum se cuvine conceptele discursului său, se potoli imediat şi reveni la dicţia-i obişnuită neutră, mai mult sau mai puţin corectă, fără ca nimeni din colegi să-şi dea seama de asta, căci se hotărâseră să-l asculte pe calea indirectă a căştii, prin care totul se aude mult mai şovăielnic dar şi mai important. A avut astfel loc, ca o culme a febrei translatoare ce bântuie şi stăpâneşte forurile internaţionale, o traducere din engleză în engleză, după cât se pare nu chiar exactă, deoarece participantul rebel australian perora prea iute pentru ca interpretul novice australian să poată repeta totul cu aceeaşi viteză şi fără să sară nimic.

E curios că în fond toţi participanţii la adunări au mai multă încredere în ceea ce ascultă prin cască, adică în interpreţi, decât în ceea ce aud (acelaşi lucru, dar mai coerent) direct de la cel care vorbeşte, chiar dacă înţeleg perfect limba în care acesta li se adresează. E curios fiindcă în realitate nimeni nu poate şti dacă ce traduce translatorul din cabina-i izolată e corect şi adevărat, şi nu-i nevoie să mai spun că în extrem de numeroase rânduri nu-i niciuna nici alta din necunoştinţă, lene, neatenţie, rea-voinţă sau mahmureală din partea interpretului care tălmăceşte. Acesta-i reproşul pe care traducătorii (adică cei care traduc texte) îl fac interpreţilor: în timp ce facturile şi prostiile pe care primii le traduc în birourile lor întunecoase sunt expuse revizuirilor rău intenţionate şi greşelile lor pot fi detectate, dezvăluite şi chiar amendate, cuvintele care se lansează nechibzuit în văzduh din cabine nu sunt controlate de nimeni. Interpreţii îi urăsc pe traducători şi traducătorii pe interpreţi, iar eu, care am fost şi una şi alta (acum sunt doar interpret, prezintă mai multe avantaje chiar dacă te lasă epuizat şi afectează psihicul), le cunosc bine sentimentele cu pricina. Interpreţii se consideră că sunt semizei sau semivedete, întrucât sunt la vedere alături de demnitari şi reprezentanţi şi delegaţi-locţiitori, şi toţi aceştia se dau în vânt după ei, sau mai bine zis după prezenţa şi prestaţia lor. În orice caz, e de netăgăduit că pot fi văzuţi de cârmuitorii lumii, ceea ce-i determină să fie mereu foarte dichisiţi şi la patru ace, şi nu rareori sunt zăriţi prin geam rujându-se, pieptănându-se, îndreptându-şi nodul la cravată, smulgându-şi fire de păr cu penseta, suflându-şi fire de praf de pe costum sau potrivindu-şi favoriţii (toţi au mereu oglinjoară în mână). Asta stârneşte nemulţumire şi pizmă printre traducătorii de texte, ascunşi în birourile lor murdare şi pe care le împart mai mulţi, sigur, dar cu un simţ al responsabilităţii care-i face să se considere infinit mai serioşi şi

competenţi decât interpreţii încrezuţi cu frumoasele lor cabine individuale, transparente, izolate fonic şi chiar parfumate de la caz la caz (există favoritisme). Toţi se dispreţuiesc şi se detestă, dar într-o privinţă toţi suntem egali şi anume în aceea că nimeni dintre noi nu ştim nimic despre subiectele atât de captivante din care am pomenit câteva exemple. Eu am reprodus acele discursuri sau texte despre care am vorbit înainte, dar abia dacă-mi mai amintesc un cuvânt din ce spuneau; nu pentru că a trecut timpul şi memoria ar avea o capacitate limitată de a păstra informaţii, ci fiindcă exact în momentul în care traduceam toate lucrurile acelea nu-mi mai aminteam nimic, adică chiar atunci nu-mi dădeam seama ce anume spunea oratorul nici ce spuneam eu în continuare, sau, cum se presupune că trebuie să se întâmple, simultan. El sau ea vorbea şi eu repetam, însă într-un mod mecanic care n-are nimic a face cu înţelegerea, sau şi mai mult, se opune acesteia: numai dacă nu pricepi şi nu disimulezi în niciun fel ceea ce auzi poţi să redai cu exactitate aproximativă (mai ales dacă se vorbeşte şi se traduce fără pauză), şi acelaşi lucru se întâmplă cu textele scrise de acest gen, deloc literare, asupra cărora nu exista o posibilă corectare, nici revenire. Astfel încât toată această informaţie preţioasă pe care cineva ar putea crede că o avem noi, traducătorii şi interpreţii organismelor internaţionale, e ceva care în realitate ne scapă pe de-a întregul, de la început la sfârşit şi de sus până jos, nu ştim un cuvânt din ce se urzeşte şi se pune la cale în lume, n-avem nici cea mai mică idee. Şi cu toate că uneori, când ne vine rândul să ne odihnim, rămânem să-i ascultăm pe oamenii iluştri şi nu să-i traducem, terminologia identică folosită de ei toţi pare de neînţeles pentru orice persoană zdravănă la cap, aşa încât dacă vreodată reuşim să reţinem câteva cuvinte dintr-un motiv inexplicabil, adevărul e că atunci ne străduim să le uităm în

mod deliberat aproape pe moment, căci a păstra în cap acest jargon neomenesc mai mult decât strictul necesar pentru a-l transpune în cealaltă limbă sau în celalalt jargon e un chin zadarnic şi foarte dăunător echilibrului nostru atât de agresat.

Având în vedere toate chestiile astea, de multe ori mă întreb speriat dacă ştie cineva ceva despre ceea ce nimeni nu spune în aceste foruri, mai ales la sesiunile strict retorice. Căci chiar admiţând că participanţii s-ar înţelege între ei în argoul lor sălbatic, e absolut sigur că interpreţii pot varia după bunul lor plac conţinutul alocuţiunilor fără să existe posibilitate de control efectiv şi nici timpul material pentru o dezminţire sau o rectificare. Singurul mod de a ne controla pe de-a întregul ar fi să se pună un al doilea traducător înzestrat cu cască şi microfon care la rândul lui să ne traducă pe noi simultan în prima limbă, aşa încât să se poată verifica dacă într-adevăr spunem exact ce se spune în sală în acele momente. Dar atunci ar fi nevoie de un al treilea traducător de asemenea înzestrat cu aparatele respective care la rându-i să-l controleze pe cel de-al doilea şi să-l retraducă, şi poate de un al patrulea ca să-l supravegheze pe al treilea şi tot aşa, mă tem, la infinit, traducătorii controlând interpreţii şi interpreţii pe traducători, raportorii pe congresişti şi stenografii pe oratori, translatorii pe demnitari şi uşierii pe interpreţi. Toată lumea s-ar supraveghea şi nimeni n-ar mai asculta şi n-ar mai transcrie nimic, ceea ce, cu timpul, ar duce la suspendarea sesiunilor şi congreselor şi adunărilor şi la desfiinţarea pentru totdeauna a organismelor internaţionale. E preferabil, de aceea, să se asume riscuri şi să se treacă sub tăcere incidentele (uneori grave) şi neînţelegerile (care durează uneori) ce se produc inevitabil din pricina lipsei de precizie a interpreţilor, şi chiar dacă n-o facem prea des cu bună ştiinţă (ne e postul în joc), nici nu ne abţinem ca din când în când să strecurăm neadevăruri. Atât

reprezentanţilor naţiunilor cât şi şefilor noştri ierarhici nu le rămâne decât să se încreadă în noi, şi tot aşa trebuie să facă înalţii demnitari din diferite ţări când serviciile noastre sunt solicitate în afara organismelor, sau în vreuna din întâlnirile numite *la vârf* sau în vizitele oficiale pe care şi le fac unii altora în teritoriile lor prietene, duşmane sau neutre. E drept însă că în aceste ocazii atât de elevate, de care depind importante acorduri comerciale, pacte de neagresiune, conspiraţii împotriva altora şi chiar declaraţii de război sau armistiţii, uneori se încearcă un mai mare control al interpretului prin intermediul unui al doilea translator care desigur nu retraduce (ar fi o întreaga încurcătură), dar îl ascultă atent pe primul şi-l supraveghează şi adevereşte că traduce sau nu cum se cuvine. Aşa am cunoscut-o pe Luisa, care dintr-un motiv sau altul a fost considerată mai serioasă, mai de încredere şi mai fidelă decât mine şi aleasă ca interpret de control (sunt numiţi interpreţi de siguranţă sau interpreţi-grilă, cărora până la urmă li se zice „grila”, foarte urât) ca să ratifice sau să infirme cuvintele mele în cursul întâlnirilor personale la nivel foarte înalt ţinute la noi în ţară de aproape doi ani între reprezentanţii noştri şi cei ai Regatului Unit al Marii Britanii.

Aceste mostre de conştiinciozitate nu-şi prea au rostul, fiindcă în realitate cu cât sunt mai înalţi demnitarii care se întâlnesc să stea de vorbă, cu atât mai mică e importanţa pe care o capătă ceea ce-şi spun între ei şi cu atât mai puţin gravă ar fi o greşeală sau abatere din partea noastră. Bănuiesc că se iau toate aceste precauţii pentru a salva aparenţele şi pentru ca în fotografiile de presă şi în filmările pentru televiziune să apară totdeauna indivizii aceia înţepaţi, stând incomod pe un scaun între doi conducători, care de obicei sunt instalaţi în fotolii adânci sau pe o sofa de cinemascop; şi dacă sunt doi indivizi aşezaţi pe scaunele tari, fiecare cu un blocnotes în mână, întrevederea va

oferi telespectatorilor şi cititorilor care văd fotografiile un aspect sporit de întâlnire la vârf. Sigur e că în vizitele astea înalţii demnitari călătoresc însoţiţi de un întreg alai de tehnicieni, experţi, oameni de ştiinţă şi specialişti (fără îndoială aceiaşi care scriu discursurile ţinute de ei şi traduse de noi), aproape invizibili pentru presă şi care, la rândul lor, se strâng totuşi în culise cu colegii lor experţi şi specialişti din ţara vizitată. Ei sunt cei care discută şi decid şi ştiu totul, cei care redactează acordurile bilaterale, stabilesc termenii de cooperare, se ameninţă pe ascuns sau făţiş, rezolvă litigiile, se şantajează unii pe alţii şi încearcă să obţină un avantaj cât mai mare pentru statele lor (de obicei vorbesc limbi străine şi sunt unşi cu toate alifiile, uneori nici măcar n-au nevoie de noi). Înalţii demnitari, în schimb, n-au cea mai vagă idee despre ceea ce se pune la cale, sau află când totul s-a şi terminat. Pur şi simplu îşi oferă chipul pentru fotografii şi filmări, participă la vreo cină de gală la care vine o groază de lume sau la vreun bal şi-şi pun semnătura pe documentele pe care li le prezintă funcţionarii lor la sfârşitul călătoriei. În consecinţă, ceea ce vorbesc între ei n-are aproape niciodată cea mai mică importanţă şi, ceea ce-i şi mai stingheritor, adesea nici n-au absolut nimic să-şi spună. Asta o ştim prea bine toţi translatorii şi interpreţii, care trebuie totuşi să fim veşnic prezenţi la aceste întrevederi particulare din trei raţiuni principale: înalţii demnitari nu cunosc în general limbi străine, dacă noi am lipsi ei ar considera că taifasului lor nu i se dă cuvenita relevanţă, şi dacă se iscă vreo ceartă să poată fi aruncata vina asupra noastră.

În ocazia aceea înaltul demnitar spaniol era bărbat şi înaltul demnitar britanic era femeie, fapt pentru care s-a considerat pesemne potrivit ca primul interpret să fie la rândul lui bărbat şi cel de al doilea sau „grila” femeie, spre a se crea o

atmosferă complice şi echilibrată sub aspect sexual.

Eu am rămas pe scaunul meu de tortură între cei doi lideri, iar Luisa pe scaunul ei chinuitor puţin mai la stânga mea, adică între lideră şi mine, însă mai în spate, ca un personaj supraveghetor şi ameninţător care-mi pândea ceafa şi pe care numai eu puteam să-l văd (anevoie) cu coada ochiului stâng (vedeam însă perfect picioarele ei unul peste celălalt şi pantofii noi Prada, marca era cel mai aproape de mine). Nu tăgăduiesc că mă uitasem îndelung la ea (adică involuntar) când am intrat în salonul intim (de cel mai prost gust) şi am făcut cunoştinţă şi înainte de a lua loc, pe când fotografii îşi făceau pozele şi cei doi demnitari se prefăceau că vorbesc deja între ei în faţa camerelor de televiziune: se prefăceau, deoarece nici înaltul nostru demnitar nu ştia o boabă englezeşte (mă rog, la despărţire s-a încumetat să lanseze un *Good luck),* nici înaltul demnitar britanic vreun cuvânt în spaniolă (cu toate că mi-a spus *Buen dia* când mi-a strâns mâna cu o putere de fier). Astfel, în timp ce unul mormăia în spaniolă vorbe imposibil de auzit pentru cameramani şi fotografi şi cu desăvârşire incoerente, cu un zâmbet larg şi fără să-şi ia ochii de la invitata sa, de parcă i-ar desfăta auzul (însă pentru mine erau audibile: cred că-mi amintesc că repeta „Unu, doi, trei şi zece, vai ce bine-om mai petrece"), cealaltă bâiguia lucruri lipsite de sens pe limba ei cu un zâmbet şi mai şi *(Cheese, cheese,* spunea, după cum se recomandă să zică cineva care se pozează în lumea anglo-saxonă, şi apoi nişte chestii onomatopeice şi intraductibile ca *Tweedle tweedle, biddle diddle, twit and fiddle, tweedle twang).*

Eu, la rândul meu, recunosc că i-am zâmbit Luisei, în mod involuntar, în timpul acelor preliminarii în care intervenţia noastră nu era necesară (mi-a răspuns surâzând doar pe jumătate, la urma urmelor se afla acolo ca să mă

supravegheze), iar când a devenit necesară şi ne-am aşezat, atunci n-a fost chip să mă mai pot uita la ea, nici să-i zâmbesc, din pricina poziţiei scaunelor noastre criminale, pe care am descris-o. La drept vorbind, intervenţia noastră a mai întârziat puţin până să fie necesară, căci îndată ce ziariştii au fost somaţi să se retragă („Acum gata", le-a spus înaltul nostru demnitar ridicând o mână, cea cu inelul), şi un şambelan sau factotum a închis uşa pe dinafară şi am rămas doar noi patru pregătiţi pentru eminenta conversaţie, eu cu blocnotesul meu şi Luisa cu al său în poală, a survenit brusc o linişte cum nu se poate mai neprevăzută şi stânjenitoare. Misiunea mea era delicată şi auzul mi-era nemaipomenit de încordat în aşteptarea primelor cuvinte chibzuite ce urmau să-mi dea tonul şi pe care trebuia să le traduc imediat. M-am uitat la şeful nostru şi m-am uitat la şefa lor şi iar m-am uitat la al nostru. Ea stătea cercetându-şi unghiile cu o expresie perplexă. El îşi pipăi buzunarele de la sacou şi pantaloni, nu ca cineva care nu găseşte ceva ce caută într-adevăr, ci ca cel care se preface că nu găseşte ca să tragă de timp (bunăoară cum se face cu biletul pe care îl cere în tren controlorul cuiva care nu-l are). M-am încumetat să-mi întorc capul spre Luisa cu sprâncene întrebătoare, şi ea mi-a făcut cu mâna un gest (nu sever) recomandându-mi răbdare. În sfârşit, înaltul demnitar spaniol scoase din buzunarul pipăit de zece ori o tabacheră de metal (cam kitsch) şi a întrebat-o pe colega lui:

— Vă deranjează dacă fumez?

Eu m-am repezit să traduc.

— *Do you mind if I smoke, madam?* am spus.

— Nu, dacă daţi fumul în sus, domnule, răspunse şefa britanică renunţând să-şi mai privească unghiile şi trăgându-şi fusta în jos, iar eu m-am repezit să traduc întocmai.

Înaltul demnitar îşi aprinse o ţigaretă de foi, trase de două ori din ea şi avu grijă să expulzeze

fumul spre tavan, care, după cum am văzut, avea pete. Din nou domni liniştea şi el se ridică din fotoliul comod, se apropie de o măsuţă pe care erau poate cam prea multe sticle, îşi pregăti un whisky cu gheaţă (m-am mirat că nu i-l servise înainte vreun chelner sau majordom) şi întrebă:

— Dumneavoastră nu beţi, nu-i aşa?

Iar eu am tradus, ca şi răspunsul, însă adăugând din nou „doamnă" la sfârşitul întrebării.

— Nu la ora asta, dacă nu vă supără că nu vă ţin companie, domnule. Şi doamna englezoaică îşi trase puţin în jos fusta care era deja bine trasă.

Începeau să mă plictisească lungile pauze şi taifasul acela nesemnificativ sau mai curând schimbul insipid de cuvinte în răspăr. În cealaltă ocazie când fusesem interpretul unor personaje eminente, avusesem cel puţin senzaţia că sunt aproape de neînlocuit datorită cunoaşterii fără cusur a limbilor pe care le vorbesc. Nu că şi-ar fi spus lucruri importante (un spaniol şi un italian), dar trebuia să reproduc o sintaxă şi un lexic mai complicate, pe care nu le-ar fi putut tălmăci bine un cunoscător mediu al acestor limbi, spre deosebire de ce se întâmplă acum: tot ce-şi spuneau era la îndemâna unui copil.

Şeful nostru se aşeză iar cu whisky-ul într-o mână şi ţigara în cealaltă, sorbi o dată, oftă obosit, lăsă paharul, se uită la ceas, îşi netezi pulpanele hainei pe care şi le prinsese sub el, mai scociorî prin buzunare, aspiră şi expiră fum, zâmbi acum fără chef (şefa britanică zâmbi de asemenea cu şi mai puţin chef şi-şi scărpină fruntea cu unghiile lungi pe care la început şi le privise cu mirare, aerul se impregnă o secundă de fire de pudră), şi atunci am înţeles că-şi puteau petrece cele treizeci sau patruzeci şi cinci de minute prevăzute ca în anticamera expertului fiscal sau a notarului, mărginindu-se s-aştepte să treacă vremea şi ordonanţa sau şambelanul să le deschidă iar uşa, întocmai ca portarul de la universitate care anunţă

apatic începutul cursurilor strigând „E timpul” sau ca infirmiera care vociferează pe un ton neplăcut: „Următorul”. M-am întors din nou spre Luisa, de data asta ca să-i comentez pe ascuns ceva (cred că eram gata să-i spun printre dinţi „Ce mai fanfaron”), dar m-am pomenit că, zâmbitoare, îşi ducea cu hotărâre degetul arătător la buze şi şi-l lovea uşurel de mai multe ori, făcându-mi semn să tac. Ştiu că n-am să uit niciodată buzele acelea de-a curmezişul cărora degetul arătător nu reuşea să înlăture zâmbetul. Cred că atunci (sau mai curând atunci) mi-a trecut prin cap că mi-ar prinde bine să mă împrietenesc cu fata aceea mai tânără ca mine şi încălţată atât de elegant. Mai cred apoi că armonia între buze şi arătător (buzele întredeschise şi arătătorul pecetluindu-le, buzele rotunjite şi arătătorul drept care le despărţea) mi-a dat curaj să nu fiu nici pe departe exact la următoarea întrebare pe care, în sfârşit, după ce şi-a scos din buzunar un portchei înţesat de chei cu care a prins să se joace într-un fel nepotrivit, a pus-o înaltul nostru demnitar:

— Vreţi să vă comand un ceai? spuse.

Iar eu n-am tradus, vreau să spun că ceea ce am tălmăcit în engleză n-a fost întrebarea lui politicoasă (de manual şi un pic cam întârziată, trebuie s-o recunoaştem), ci aceasta:

— Spuneţi-mi, dumneavoastră sunteţi iubită în ţara dumneavoastră?

Am simţit stupoarea Luisei în spatele meu, mai mult, am văzut-o cum îşi îndreaptă imediat picioarele frapante pe care le ţinuse unul peste altul (picioarele-i lungi erau tot în raza mea vizuală, ca şi pantofii noi şi scumpi marca Prada, ştia să-şi cheltuiască banii sau poate i-i făcuse cineva cadou), şi preţ de câteva secunde care n-au fost scurte (mi-am simţit ceafa înfiorată de spaimă) am aşteptat intervenţia, rectificarea şi mustrarea ei, sau să preia traducerea pe loc, „grila”, doar de asta era acolo. Dar secundele acestea au trecut (un, doi,

trei şi zece) şi n-a spus nimic, poate (am crezut atunci) fiindcă şefa din Anglia nu părea ofensată şi răspunse fără zăbavă, ba mai mult, cu un fel de vehemenţă reţinută:

— Mă întreb chestia asta adesea, zise, şi pentru prima oară îşi puse picior peste picior uitând de fusta-i circumspectă şi lăsând la vedere nişte genunchi albicioşi şi foarte pătraţi. Te votează, într-adevăr, şi nu doar o dată. Ieşi învingător, şi nu doar o dată. Şi totuşi, e curios, n-ai senzaţia că eşti iubit din pricina asta.

Am tradus totul exact, poate doar făcând ca în versiunea spaniolă să dispară „chestia asta" de la început şi totul să pară pentru şeful nostru o reflecţie spontană britanică, ceea ce, în treacăt fie spus, păru că-i place ca temă de conversaţie, căci o privi pe doamna cu o surpriză infimă şi mai mare simpatie şi-i răspunse pe când făcea să zornăie vesel numeroasele-i chei:

— E drept. Voturile nu-ţi dau nicio siguranţă în privinţa asta, oricât de bine ne prind. Fiţi atentă la ce vă spun, eu cred că dictatorii, conducătorii care n-au fost votaţi nici aleşi democratic vreodată, sunt mai iubiţi în ţările lor. Desigur, şi mai urâţi, dar iubiţi mai tare de cei care-i îndrăgesc, care pe deasupra sunt tot mai numeroşi.

Am considerat că ultimul comentariu „care pe deasupra sunt tot mai numeroşi" era cam exagerat, dacă nu chiar fals, fapt pentru care am tradus totul corect minus acesta (l-am sărit şi l-am cenzurat, ce mai!) şi-am aşteptat iar reacţia Luisei. Îşi puse din nou picior peste picior cu iuţeală (genunchii îi erau aurii, rotunjiţi), dar ăsta a fost singurul semn că-mi observase îndrăzneala. Poate, m-am gândit, n-o dezaproba, chiar dacă aveam impresia că simt mai departe înfiptă în ceafa privirea-i stupefiată sau poate indignată. Nu mă puteam întoarce s-o văd, era mare păcat.

Şefa păru că se înviorează:

— Oh, cred şi eu, zise. În mare măsură lumea iubeşte fiindcă unii o obligă să iubească. La fel se întâmplă şi în relaţiile personale, nu-i aşa? Câte cupluri nu sunt cupluri pentru că unul din cei doi, numai unul, s-a încăpăţânat să facă astfel şi l-a obligat pe celălalt să-l iubească?

— L-a obligat sau l-a convins? întrebă înaltul nostru demnitar, şi-am văzut că era satisfăcut de nuanţarea făcută, drept care m-am limitat s-o traduc întocmai cum o formulase. Agita nenumăratele chei făcându-le să sune cu prea mult zgomot, un om nervos, nu mă lăsa s-aud bine, un interpret are nevoie de linişte ca să-şi îndeplinească sarcina.

Şefa îşi privi unghiile îngrijite şi lungi, de data asta mai curând cu cochetărie inconştientă decât cu neplăcere sau neîncredere, cum făcuse înainte mimând curiozitatea. Îşi trase zadarnic fusta peste genunchi, căci stătea tot picior peste picior.

— E acelaşi lucru, nu credeţi? Există numai o diferenţă de ordin cronologic, care e primul? Care vine mai întâi? Fiindcă unul se preface în celălalt şi celălalt în unul, inexorabil. Toate astea au legătură cu aşa numitele *faits accomplis*, cum spun francezii. Dacă unei ţări i se ordonă să-i iubească pe cei care conduc, va sfârşi prin a se convinge că îi iubeşte, ca şi cum nu i s-ar fi poruncit. Noi nu putem să-i poruncim, asta-i problema.

M-am îndoit şi în privinţa ei dacă nu cumva ultimul comentariu n-ar fi excesiv pentru urechile democratice ale înaltului nostru demnitar, şi după o secunda de şovăire şi vedere a celorlalte picioare, mai frumoase, care mă supravegheau, m-am hotărât să suprim „asta-i problema”. Picioarele nu se mişcară, şi-am constatat imediat că scrupulele mele democratice se dovediseră neîntemeiate, deoarece spaniolul răspunse cu o lovitură de chei foarte zgomotoasă pe măsuţa scundă:

— Asta-i problema, asta-i problema noastră, că niciodată n-o să putem să-i poruncim. Vedeţi dumneavoastră, eu nu pot să fac ce făcea dictatorul nostru, Franco, să strâng lumea la o manifestare de adeziune în Plaza de Oriente – aici m-am văzut obligat să traduc „într-o piaţă importantă”, căci am socotit că introducerea cuvântului „Oriente” ar putea-o descumpăni pe doamna englezoaică – spre a ne aclama, cabinetul adică, vreau să spun, doar noi facem parte dintr-un cabinet, nu-i aşa, nu? El o făcea fără nicio restricţie, cu orice pretext, şi s-a spus că lumea se ducea să-l ovaţioneze obligată. E adevărat, dar e drept şi că umpleau piaţa, există fotografii şi filme documentare care nu înşală, şi nu toţi se duceau cu de-a sila, mai ales în ultimii ani, când represaliile dacă lipseai nu erau atât de severe sau puteau fi numai pentru înalţii funcţionari din administraţie, o sancţiune, o concediere. Mulţi erau convinşi că-l iubeau, şi de ce? Fiindcă înainte fuseseră obligaţi s-o facă, timp de decenii. A iubi e un obicei.

— Oh, dragă prietene, exclamă înalta demnitară, nu ştiţi ce bine vă înţeleg, nu ştiţi ce mult aş da pentru o manifestare de adeziune de acest gen. Spectacolul acela al naţiunii întregi unite ca la o sărbătoare are loc la mine în ţară, din păcate, numai când e vorba de proteste. E foarte dezamăgitor să auzi cum ne insultă, pe noi toţi, cabinetul în plen, fără să ne asculte şi fără să citească legile noastre, cum bine spuneţi dumneavoastră, cu pancartele lor injurioase, teribil de deprimant.

— Şi scandând lozinci. Scandează lozinci, interveni şeful nostru. Dar n-am tradus asta pentru că nu mi s-a părut c-ar avea importanţa şi nici nu mi-a lăsat timp; doamna englezoaică îşi continuă lamentaţiile fără să-l ia în seamă:

— Oare nu pot niciodată să ne aclame? Stau şi mă întreb: nu facem nicicând ceva cum se cuvine? Pe mine mă aclamă numai cei din partidul meu, şi

sigur că nu pot crede cu totul în sinceritatea lor. Doar în război suntem sprijiniţi, nu ştiu dacă ştiţi, numai când punem ţara pe picior de război, atunci…

Şefa britanică rămase pe gânduri, cu vorbele-n gură, de parcă şi-ar aminti ovaţiile din trecut care n-aveau să se mai repete. Îşi îndreptă picioarele cu sfiiciune şi grijă şi încă o dată îşi trase fusta energic, reuşind ca prin minune s-o facă să mai coboare două degete. Începea să nu-mi placă deloc întorsătura pe care o luase conversaţia din vina mea. Sfinte Dumnezeule, m-am gândit (dar aş fi vrut să comentez cu Luisa), politicienii ăştia democratici au nostalgii dictatoriale, pentru ei orice succes şi orice consens vor fi în vecii vecilor numai palida realizare a unei dorinţe intim totalitare, dorinţa de unanimitate şi ca toată lumea să fie de acord, şi cu cât e mai aproape această realizare parţială de totalitatea imposibilă, cu atât mai mare le va fi euforia, chiar dacă niciodată suficient de mare; aclamă deosebirile de vederi, dar în realitate tuturor li se par un blestem şi o plictiseală. Am tradus cum se cuvine tot ce spusese doamna, cu excepţia menţionării războiului, în partea finală (nu voiam să i se năzare vreo idee înaltului nostru demnitar), şi în locul ei i-am atribuit următoarea rugăminte:

— Iertaţi-mă, aţi putea înceta cu cheile alea? Orice zgomot mă supără grozav în ultima vreme, vă mulţumesc.

Picioarele Luisei îşi menţinură poziţia, drept care, după ce şeful nostru se scuză înroşindu-se un pic şi-şi băgă imediat voluminosul portchei în buzunarul hainei (probabil că i se găurise de atâta greutate), m-am încumetat să-l trădez din nou, căci el spuse:

— Ah, bineînţeles, dacă facem ceva ca lumea, nimeni nu convoacă un miting ca să aflăm că le-a plăcut.

Iar eu, dimpotrivă, m-am hotărât să-l îndrept spre un teren mai personal, care mi se părea mai puţin primejdios şi în plus mai interesant şi l-am făcut să spună într-o engleză cristalină:

— Dacă mi-e îngăduit să vă întreb şi nu-i o îndrăzneală prea mare, dumneavoastră, în viaţa dumneavoastră sentimentală, aţi obligat pe careva să vă iubească?

Am înţeles la moment că întrebarea era prea de tot, mai ales pentru o englezoaică, şi am fost convins că de data asta Luisa n-avea s-o treacă deloc cu vederea, mai mult, avea să-şi pună în funcţiune „grila", să mă denunţe şi să mă dea afară din cameră, să strige în gura mare cum e cu putinţă? Până aici am ajuns, atâta înşelăciune şi farsă, ăsta nu-i un joc! Cariera mea avea să fie distrusă. Am observat cu atenţie şi teamă picioarele strălucitoare şi care nu depindeau de fusta lor, şi pe deasupra de data asta au avut timp să chibzuiască şi să reacţioneze, căci doamna din Marea Britanie şi-a acordat şi ea un răgaz ca să mediteze destul de mult înainte de a reacţiona. Se uita la înaltul nostru demnitar cu gura întredeschisă şi o expresie de apreciere (prea mult ruj care-i inunda spaţiile dintre dinţi), iar el, în faţa acestei noi tăceri pe care n-o stârnise şi cu siguranţă nu şi-o explica, scoase altă ţigaretă şi şi-o aprinse cu chiştocul celeilalte, lăsând (cred eu) o impresie foarte proastă. Însă minunatele picioare ale Luisei nu se mişcară, rămaseră mai departe unul peste altul, se legănară: am observat doar că se îndrepta şi mai mult pe scaunu-i criminal, ca şi când şi-ar fi ţinut răsuflarea, poate mai speriată de posibilul răspuns decât de indiscreţia ce devenise inevitabilă; sau poate, m-am gândit, şi pe ea o interesa să afle, o dată ce întrebarea fusese oricum rostită. Nu m-a turnat, nu m-a corectat, n-a intervenit, a rămas tăcută, şi am crezut că dacă-mi permitea treaba asta avea să-mi îngăduie orice de-a

lungul întregii mele vieţi, sau al jumătăţii mele de viaţă încă netrăită.

— Hmm. Hmm. Nu o singură dată, nu o singură dată, credeţi-mă, zise în sfârşit şefa englezoaică, şi în vocea-i ascuţită era o ezitare iscată de o emoţie de demult, atât de îndepărtată încât se prea poate să nu mai fi fost recuperabilă decât sub această formă, în vocea impersonală care pe neaşteptate şovăia. Mă întreb de fapt dacă vreo fiinţă m-a iubit vreodată fără ca eu s-o fi obligat înainte, chiar şi copiii, mă rog, copiii sunt cei mai obligaţi dintre toţi. Aşa mi s-a întâmplat mereu, dar mă întreb şi dacă o fi existând cineva pe lume care să nu fi păţit la fel. Să vedeţi, eu nu cred în poveştile astea de pe la televiziune, cu fiinţe care se întâlnesc şi se iubesc fără nicio dificultate, amândoi sunt liberi şi disponibili, niciunul nu are îndoieli şi remuşcări anticipate. Eu nu cred că aşa ceva se întâmplă vreodată, nici chiar cu cei mai tineri. Orice legătură între fiinţe presupune totdeauna o mulţime de probleme, de frământări, şi de asemenea de jigniri şi umiliri. Toată lumea obligă pe toată lumea, nu atât să facă ceea ce nu vrea, ci mai ales ceea ce nu ştie dacă vrea, căci aproape nimeni nu ştie ce anume nu vrea, şi cu atât mai puţin ce anume vrea, nu-i chip să ştii chestia asta din urmă. Dacă nimeni n-ar fi niciodată obligat să facă ceva anume, lumea s-ar opri, totul ar rămâne plutind într-o oscilaţie globală şi continuă, la nesfârşit. Oamenii vor numai să doarmă, remuşcările anticipate ne-ar paraliza, să-ţi imaginezi ce vine după actele pe care nu le-ai comis încă e totdeauna oribil, de asta noi, conducătorii, suntem atât de necesari, stăm în frunte ca să luăm deciziile pe care ceilalţi nu le-ar lua în veci, încremeniţi de îndoieli şi de lipsa lor de voinţă. Noi le auzim frica. „Cei care dorm, şi morţii, sunt doar chipuri zugrăvite”, a spus Shakespeare al nostru, şi eu cred uneori că toţi oamenii sunt doar atât, chipuri zugrăvite, personaje care în prezent dorm şi în

viitor vor fi moarte. Pentru asta ne votează şi ne plătesc, ca să-i trezim, ca să le amintim că încă nu le-a sosit ceasul care va să vină, şi totuşi noi ne asumăm sarcina de a le prelua dorinţele în acest răstimp. Dar, de bună seamă, trebuie s-o facem astfel încât ei încă să creadă că aleg, întocmai ca perechile care îşi unesc vieţile crezând amândoi că au ales cu ochii deschişi. Nu mai e vorba că unul din cei doi a fost obligat de celălalt, sau convins, dacă doriţi, ci de faptul că au fost cu siguranţă amândoi, într-un moment sau altul al îndelungatului proces care i-a determinat să-şi unească vieţile, nu credeţi? Şi apoi să stea împreună o vreme, sau până la moarte. Uneori au fost obligaţi de ceva exterior sau de cineva care nu mai face parte din viaţa lor, îi obligă trecutul, descumpănirea lor, propria lor istorie, biografia lor nenorocită. Sau chiar lucruri pe care le ignoră şi nu sunt la îndemâna lor, acea parte din ereditatea fiecăruia pe care toţi o purtăm în noi şi n-o cunoaştem, cine ştie când a început acest proces…

Pe când traduceam lunga reflecţie a înaltei demnitare (am renunţat să tălmăcesc „Hmm. Hmm” şi am început cu „… mă întreb dacă vreo fiinţă”, dădea mai multă coerenţă dialogului lor), doamna vorbea şi se oprea uitându-se în jos cu un zâmbet modest şi absent, poate puţin ruşinată, cu mâinile sprijinite de coapse, întinse, cum şi le ţin adesea femeile fără ocupaţie, între două vârste, când stau şi privesc cum trece seara, chiar dacă ea nu era fără ocupaţie şi era încă dimineaţă. Şi în vreme ce traduceam discursul acela aproape simultan şi mă întrebam de unde o fi oare citatul din Shakespeare *(The sleeping, and the dead, are but as pictures,* spusese, iar eu şovăisem dacă să traduc prin „cei adormiţi” şi „portrete” în momentul în care îl auzeam ieşind de pe buzele rujate), şi mă mai întrebam dacă toate acestea n-or fi fiind un raţionament prea prolix pentru ca şeful nostru să-l înţeleagă în întregime şi să nu se piardă

şi să găsească un răspuns onorabil, am simţit cum capul Luisei se apropiase de al meu, de ceafa mea, de parcă şi l-ar fi întins sau aplecat puţin ca să audă mai bine ambele versiuni, fără să ia în seamă distanţele, vreau să spun distanţa mică ce-o despărţea de mine şi care acum, cu mişcarea-i înainte (cu faţa înainte: nas, ochi şi gură; barbă, frunte şi obraji), devenise şi mai mică, până într-atât încât i-am simţit uşor respiraţia lângă urechea mea stângă, suflarea-i uşor alterată sau accelerată plutea acum atingându-mi urechea, lobul, ca şi când ar fi fost o şoaptă atât de blândă că era lipsită de mesaj sau sens, ca şi când numai respiraţia şi actul de a şopti s-ar fi putut transmite, şi poate şi domoala tresărire a pieptului, care nu mă atingea dar pe care-l simţeam mai aproape, parcă deasupra, şi necunoscut. Pieptul altei fiinţe e cel care ne ocroteşte, ne simţim cu adevărat ocrotiţi numai când e cineva în spatele nostru, aşa cum sună şi expresia în sine, în spatele nostru, şi în engleză tot aşa, *to back,* cineva pe care poate nu-l vedem şi care ne acoperă spatele cu pieptu-i gata să ne atingă şi sfârşeşte mereu prin a ne atinge şi, uneori, acest cineva ne pune chiar şi o mână pe umăr, care ne linişteşte şi ne şi ţine. Aşa dorm sau cred că dorm majoritatea perechilor căsătorite şi a cuplurilor, amândoi se întorc pe aceeaşi parte când îşi spun noapte bună, astfel încât unul stă cu spatele la celalalt cât e noaptea de lungă şi se ştie ocrotit de el sau de ea, de celălalt, şi în toiul nopţii, când se trezeşte speriat de un coşmar sau nu poate să adoarmă, când are febră sau se simte singur şi părăsit în întuneric, n-are altceva de făcut decât să se întoarcă şi să vadă atunci, din faţă, chipul celui care-l ocroteşte, care ne lăsa să-i fie sărutat tot ce poate fi sărutat (nas, ochi şi gură; bărbie, frunte şi obraji, adică întregul chip) sau poate, pe jumătate adormit, îi va pune o mână pe umăr să-l liniştească, sau să-l ţină, sau poate să se prindă cu putere de el.

Acum ştiu că citatul din Shakespeare era din *Macbeth* şi că acele cuvinte sunt spuse de soţia sa, la puţină vreme după întoarcerea lui Macbeth care tocmai îl asasinase pe regele Duncan pe când dormea. Face parte din argumentele răzleţe, sau mai curând frazele desperecheate, pe care Lady Macbeth le tot presară ici şi colo ca să mai îmblânzească fapta săvârşită de bărbatul ei de acum ireversibilă, şi printre altele îi spune că nu trebuie să se gândească *so brainsickly of things,* expresie greu de tradus, deoarece cuvântul *brain* înseamnă „creier” şi cuvântul *sickly* are sensul de „bolnăvicios” sau „bolnav”, chiar dacă aici e adverb; prin urmare, îi spune literal că nu trebuie să se gândească la cele petrecute cu mintea atât de bolnavă, sau într-un chip atât de bolnăvicios cu mintea, nu prea ştiu cum s-o repet tălmăcind-o pe limba mea, din fericire nu acestea au fost cuvintele pe care le-a citat cu acel prilej doamna englezoaică. Iar acum, întrucât ştiu că citatul provenea din *Macbeth*, nu pot să nu-mi dau seama (sau poate să-mi aduc aminte) că tot în spatele nostru stă şi cel care ne instigă, şi acesta ne şopteşte la ureche fără să-l vedem uneori, limba e arma şi instrumentul său, limba ca o picătură de ploaie ce cade de pe streaşină după furtună, mereu în acelaşi loc unde pământul se înmoaie până-l pătrunde şi se face gaură sau poate canal, nu ca picătura de la robinet ce dispare pe conducta de scurgere fără să lase pe faianţă nicio urmă, nici ca picătura de sânge pe care o opreşti imediat cu ce-ţi cade în mână, un şervet sau o faşă sau un prosop sau uneori apă, sau chiar cu mâna celui care sângerează dacă mai e conştient încă şi n-a apucat să se rănească, mâna care se îndreaptă spre stomacul ori pieptul lui ca să-i astupe gaura. Limba în ureche e totodată şi sărutul cel mai convingător pentru cel care se împotriveşte să fie sărutat, uneori nici ochii nici degetele nici buzele nu pot învinge împotrivirea, ci doar limba care

cercetează şi stăpâneşte, care şopteşte şi sărută, care aproape obligă. Cel mai primejdios e să asculţi, căci înseamnă să afli, să ştii şi să fii la curent, urechile sunt lipsite de pleoape ce s-ar putea închide instinctiv la auzul cuvintelor rostite, nu te pot feri de ceea ce presimţi că vei asculta, totdeauna e prea târziu. Nu-i vorba numai că Lady Macbeth îl instigă pe Macbeth, ci mai ales că ştie de crimă din clipa imediat următoare săvârşirii ei, a auzit chiar din gura bărbatului *I have done the deed* când s-a întors, „Am săvârşit fapta" sau „Am înfăptuit actul", deşi cuvântul *deed* are astăzi mai curând înţelesul de „faptă vitejească". Ea aude mărturisirea acelui act sau a acelui fapt sau a acelei fapte vitejeşti, şi ceea ce face din ea adevărata complice nu e că l-a instigat, nici măcar că a pregătit dinainte scenariile, şi nici că apoi a colaborat şi s-a dus să vadă proaspătul cadavru şi locul crimei pentru a-i acuza pe servitori că ei sunt vinovaţii, ci faptul că a avut cunoştinţă de actul acela şi de săvârşirea lui. De aceea vrea să nu-i dea importanţă, poate nu atât spre a-l linişti pe îngrozitul Macbeth cu mâinile pătate de sânge, cât spre a-şi distruge ori izgoni propria-i cunoaştere, cunoaşterea de sine: „Cei care dorm, şi morţii, doar chipuri zugrăvite-s"; „Puterea falnică ţi-o iroseşti, gândind bolnăvicios asupra faptei"; „Nu se cade să te gândeşti astfel la aceste fapte; altminteri, ne vor face să ne smintim de tot"; „Nu te-adânci atât de abătut în gânduri". Aceste de pe urmă cuvinte i le spune după ce plecase hotărâtă şi se întorsese îndată ce terminase de mânjit feţele servitorilor cu sângele mortului („De sângerează…"), spre a-i învinovăţi: „Mâinile-mi sunt ca şi-ale tale", îl vesteşte pe Macbeth, „dar mi-e ruşine să am o inimă atât de albă", de parcă s-ar strădui să-i insufle nepăsarea ei şi în schimb să preia asupră-i sângele vărsat al lui Duncan, numai dacă „albă" nu vrea să însemne aici „palidă şi temătoare" sau „slabă de înger". Ea ştie, ea a aflat

totul, şi aceasta-i greşeala ei, însă nu a săvârşit crima oricât de mult o deplânge sau se jură că o deplânge, iar faptul că-şi mânjeşte mâinile cu sângele mortului e doar un joc, e o prefăcătorie, o falsă îngemănare a sa cu ucigaşul, fiindcă nu se poate omorî de două ori, iar fapta era gata săvârşită: *I have done the deed,* şi niciodată nu încape vreo îndoială în legătură cu cine este acest „eu": chiar dacă Lady Macbeth ar fi împlântat din nou pumnalul în pieptul lui Duncan asasinat, nu l-ar fi ucis ori ar fi contribuit la moartea lui, căci fapta era gata săvârşită. „Puţină apă ne spală" (sau poate „ne va spăla") „de această faptă", îi spune lui Macbeth ştiind că pentru ea e adevărat, întru totul adevărat. Se contopeşte cu el încercând astfel ca şi el să se contopească la rându-i cu ea, cu inima-i atât de albă: nu-i vorba numai că ea i-ar împărtăşi vina în momentul acela şi că se străduieşte să-l facă să împartă cu ea naivitatea-i fără leac, sau laşitatea lui. O instigare nu înseamnă altceva decât cuvinte, cuvinte slobode ce se pot tălmăci şi transmite din om în om şi dintr-o limbă într-alta şi de la un veac la altul, mereu aceleaşi, instigând la săvârşirea aceloraşi acte de când nu exista nimeni pe lume, nici nu erau limbi şi nici urechi să le asculte. Aceleaşi acte despre care nimeni nu ştie vreodată dacă doreşte să fie săvârşite, toate acele acte involuntare, actele care nu mai depind de cuvinte îndată ce sunt înfăptuite, ci le şterg pe acestea rămânând izolate de ceea ce a venit în urmă şi de ceea ce a fost înainte, sunt acte unice şi ireversibile, în timp ce pentru cuvinte există reafirmare şi retractare, repetare şi rectificare, putând fi dezminţite, iar noi ne putem dezice de ele, poate interveni răstălmăcirea şi uitarea. Eşti vinovat numai de a le fi auzit, lucru de care nu te poţi feri, şi chiar dacă legea nu-l absolvă pe cel care a vorbit, pe cel care vorbeşte, acesta ştie că în realitate n-a făcut nimic, chiar dacă a obligat altă fiinţă, cu limba la urechea acesteia, cu pieptul lipit

de spatele ei, cu respiraţia agitată, cu mâna pe umărul ei şi cu acel murmur de neînţeles care convinge.

Luisa a fost cea care mi-a pus mai întâi mâna pe umăr, dar cred că eu am fost cel care am început s-o oblig (s-o oblig să mă iubească), deşi această treabă nu-i niciodată univocă şi e cu neputinţă să fie constantă, iar eficacitatea ei depinde în bună măsură de faptul ca cel obligat să preia la răstimpuri ştafeta obligării. Cu toate acestea, cred că eu am dat tonul şi că până acum un an, cel puţin până când ne-am căsătorit şi am plecat în călătorie de nuntă, eu am fost cel care am propus tot ceea ce ea a acceptat: să ne obişnuim să ne vedem, să ieşim seara să luăm masa în oraş, se ne ducem la cinema împreună, s-o însoţesc până în dreptul portalului ei, să ne sărutăm, să ne schimbam turele ca să coincidem câteva săptămâni în străinătate, să rămân să dorm la ea uneori (asta-i propuneam eu, dar până la urmă plecam după ce ne sărutam şi ne îmbrăţişam treji), mai târziu să căutăm o nouă locuinţă pentru amândoi, să ne căsătorim. Cred că tot eu am fost cel care a propus să ne căsătorim, poate fiindcă eram mai mare ca ea, poate pentru că nu făcusem niciodată aşa ceva, să mă căsătoresc ori să cer mâna, sau treaba asta de pe urmă o făcusem o singură dată, cu jumătate de gură şi în faţa unui ultimatum. Luisa a acceptat totul, precis că fără să ştie dacă voia, sau poate (norocul ei) ştiind aceasta fără să fie nevoie să se gândească, adică doar făcând-o. De când ne-am căsătorit, ne-am văzut mai puţin, cum se spune că se întâmplă de obicei, însă în cazul nostru nu s-a datorat domolirii generale ce însoţeşte ceea ce pare a fi consecinţă sau sfârşit, ci unor factori externi şi vremelnici, unei nepotriviri survenite în perioadele noastre de lucru: Luisa a fost tot mai puţin dispusă să călătorească şi să-şi petreacă cele opt săptămâni în străinătate, iar eu, în schimb, a trebuit să continuu în acelaşi ritm, ba chiar să-mi prelungesc fiecare şedere şi să-mi îndesesc deplasările spre a plăti cheltuielile noii noastre case inaugurate atât de artificios. Vreme de aproape un an, anul

dinaintea căsătoriei noastre, ne străduiserăm, dimpotrivă, să coincidem cât mai mult cu putinţă, ea la Madrid când eu eram la Madrid, ea la Londra când eu mă aflam la Geneva, şi chiar în două rânduri amândoi la Bruxelles în acelaşi timp. Vreme de aproape un an, în schimb, cel de când ne-am căsătorit, eu am stat în străinătate mai mult decât aş fi vrut, fără să mă pot obişnui vreodată de-a binelea cu viaţa mea conjugală, nici cu perna împărţită şi nici cu noua casă care nu fusese a nimănui înainte, iar ea a stat mai tot timpul la Madrid, aranjând această casă şi familiarizându-se cu familia mea, mai ales cu Ranz, tatăl meu. Ori de câte ori mă întorceam dintr-o călătorie în cursul acelei perioade, găseam mobile noi sau perdele sau vreun alt tablou, aşa încât mă simţeam străin şi trebuia să-mi refac itinerariile casnice pe care le învăţasem data trecută (acum era o canapea unde înainte nu exista canapea, bunăoară). Observam de asemenea schimbări la Luisa, uşoare schimbări care ţineau de lucruri foarte neînsemnate la care însă eu mă uit cu luare-aminte, lungimea părului, nişte mănuşi, umeri puşi la haine, o nuanţă diferită a buzelor, chiar şi mersul puţin altfel, fără să fie vorba de alt tip de încălţăminte. Nimic foarte strigător, dar perceptibil după opt săptămâni de absenţă şi încă şi mai mult după altele opt. Într-un anume sens mă deranja să mă pomenesc cu aceste minime schimbări gata făcute şi nu să iau parte la ele, ca şi cum faptul că nu eram martor (că n-am văzut-o când s-a întors de la coafor, că nu mi-am dat cu părerea despre mănuşi) ar exclude neapărat posibila-mi influenţă asupra lor şi a căsătoriei noastre, căsătoria fiind de bună seamă starea care-i influenţează cel mai mult pe oameni şi-i schimbă cel mai tare, şi prin urmare se cuvine să fii foarte atent la începuturile ei. Pe Luisa o schimba în ordinea firească, mai întâi în amănunte cum se întâmplă totdeauna cu femeile îndată ce sunt supuse unui proces de transformare profundă, însă

am început să mă îndoiesc dacă eram eu, sau eu în cadrul căsătoriei noastre, cel căruia îi era destinată această transformare, condiţionând-o cel puţin. Nu mi-a plăcut nici să văd că noua noastră casă, ale cărei posibilităţi erau infinit de variate, prindea să reflecte ici şi colo un gust care nu era al Luisei şi nici chiar al meu, deşi eu mă obişnuisem cu el şi-l moştenisem în parte. Noua casă începea să semene puţin, începea să amintească întrucâtva de cea a copilăriei mele, adică de casa lui Ranz, tatăl meu, ca şi cum acesta ar fi dat indicaţii în timpul vizitelor sau prin simpla-i prezenţă ar fi creat exigenţe cărora, dat fiind lipsa de continuitate în ce le priveşte pe ale mele şi inexistenţa unui criteriu ferm al Luisei, li s-ar fi dat curs fără întârziere. Masa mea de lucru, despre care eu dădusem doar instrucţiuni vagi, a fost aproape replica celei comandate acum douăzeci şi cinci de ani de tata, cu instrucţiuni foarte precise, unui tâmplar din Segovia, faimosul Fonfrías, pe care l-a cunoscut în trecere într-o vară: o masă uriaşă, prea mare pentru puţinele-mi trebuinţe, în formă de U dreptunghiular şi cu o mulţime de sertare pe care nu voi şti şi nu ştiu să le umplu. Biblioteca, pe care eu mi-aş fi dorit-o albă (deşi am uitat s-o precizez), apăru de culoarea mahonului la întoarcerea mea dintr-una din călătorii (dar nu din lemn de mahon, desigur), şi nu numai atât: tatăl meu, Ranz, şi-a dat osteneala să desfacă lăzile care mă aşteptau şi să-mi aranjeze cărţile aşa cum şi le ţinuse totdeauna pe ale lui, grupate pe limbi şi nu pe materii şi, în cadrul acestora, în ordinea cronologică a autorilor după anul de naştere. Ca dar de nuntă ne-a dat nişte bani (destul de mulţi, a fost generos), dar puţin mai târziu, eu fiind plecat, ne-a făcut cadou două tablouri valoroase care se aflaseră mereu la el acasă (un mic Martin Rico şi un Boudin încă şi mai mic) şi astfel ajunseră la mine, Veneţia şi Trouville, amândouă superbe, şi totuşi aş fi preferat să le văd mai departe, acolo unde

atârnaseră ani de zile şi nu în salonul casei mele care, cu Veneţia şi Trouville acolo, chiar dacă la scară redusă (debarcaderul de la San Trovaso şi plaja), semăna grozav cu amintirea-mi din tinereţe a salonului de la el de acasă. Se ivi şi un balansoar fără ca eu să ştiu dinainte, obiect preferat al bunicii cubaneze, soacra lui, când venea să ne viziteze pe vremea copilăriei mele, şi care, după moartea ei, a ajuns în stăpânirea tatii, nu atât spre a se legăna în singurătate cât pentru a adopta în el posturi originale în cursul petrecerilor pe care le dădea adesea, invitând perechi căsătorite şi prieteni.

Nu atât pentru a se legăna. Nu atât spre a se legăna în singurătate, dacă ar fi să poţi şti ce se petrece cu cineva când e singur. Dar tata nu s-a legănat niciodată, ba dimpotrivă, ar fi privit gestul acesta ca pe un fel de capitulare intimă, ca pe o confirmare a ceea ce a încercat sau mai curând a reuşit să evite veşnic: să fie bătrân. Tatăl meu Ranz e cu treizeci şi cinci de ani mai mare ca mine, dar n-a fost nicicând bătrân, nici măcar acum. De o viaţă întreagă amână această stare, lăsând-o pentru mai târziu sau poate nepăsându-i de ea, şi cu toate că nu se poate face prea mult împotriva schimbării înfăţişării şi a privirii (poate ceva mai mult împotriva celei dintâi), el este un om în atitudinea şi spiritul căruia n-am văzut niciodată trecerea anilor, niciodată cea mai mică transformare, niciodată n-au apărut la el gravitatea şi oboseala care se făceau simţite la mama pe măsură ce eu creşteam, nici nu i s-a stins strălucirea ochilor, pe care ochelarii ocazionali pentru vederea-i istovită o şterseseră brusc din privirea ei, nici n-a părut vulnerabil la loviturile şi umilinţele ce marchează existenţa tuturor, şi nu şi-a neglijat felul de a se îmbrăca nicio zi din întreaga sa viaţă, veşnic la patru ace încă de dimineaţă, gata parcă să asiste la o ceremonie, chiar dacă n-avea de gând să iasă în oraş şi nu aştepta nicio vizită. Totdeauna a mirosit a colonie şi a tutun şi a mentă, uneori puţin a

lichior şi a piele, de parc-ar fi fost cineva venit din colonii. Acum aproape un an, când Luisa şi cu mine ne-am căsătorit, oferea imaginea unui bărbat matur, semeţ şi zâmbitor, întinerit într-un fel plăcut, plin de haz şi prefăcându-se cam aiurit. De când mi-l aduc eu aminte a purtat veşnic pardesiul pe umeri, fără să-şi îmbrace vreodată mânecile, într-un amestec de sfidare a frigului şi credinţă nestrămutată într-o serie de amănunte exterioare ce ar avea drept rezultat impresia că e un bărbat elegant sau cel puţin dezinvolt. Acum un an avea încă aproape tot părul, alb şi des şi extrem de bine pieptănat cu cărarea în dreapta (o cărare foarte marcată, de copil), fără să şi-l lase să se îngălbenească deloc, un cap de bumbac pufos sau polar ce se înălţa foarte drept din cămăşi impecabil călcate şi cravate în culori vii frumos îmbinate. Totul la el a fost mereu plăcut, de la caracterul doar la suprafaţă pasionat până la manierele în chip sobru degajate, de la privirea-i ageră (de parcă totul l-ar amuza, sau ar descoperi pretutindeni ceva nostim) până la neîncetatele sale glume afabile, un bărbat viguros şi cu haz. Avea nişte trăsături nu chiar regulate, şi totuşi a trecut veşnic drept un tip frumos, căruia îi plăcea să placă femeilor, dar poate se mulţumea ca totul să se petreacă doar la distanţă. Cine l-ar fi cunoscut acum aproape un an (şi Luisa l-a cunoscut cu puţin înainte) l-ar fi socotit desigur un crai bătrân trecut şi revoltat de propria-i decădere, sau poate dimpotrivă, un muieratic în teorie şi niciodată uzat, cineva înzestrat cu toate condiţiile ca să fi dus o viaţă galantă intensă şi care totuşi, dintr-o fidelitate căutată sau din lipsa unei adevărate ocazii sau chiar a îndrăznelii, nu s-a consumat punându-se la încercare; cineva care, la fel cum făcea cu bătrâneţea, ar fi amânat în veci exercitarea puterii sale de seducţie, poate pentru a nu răni pe nimeni. (Însă noi, copiii, ignorăm totul despre părinţi, sau ne stârnesc prea târziu interesul.) Ceea ce frapa cel

mai tare pe chipul său erau ochii de o vioiciune incredibilă, uneori uimitori prin devoţiunea şi pătrunderea cu care puteau să privească, de parcă toate câte vedeau în orice clipă ar fi de o importanţă extremă, vrednice nu numai să fie văzute ci şi cercetate cu luare-aminte, observate într-un chip exclusiv, reţinute spre a păstra în propria memorie fiecare imagine captată, ca un aparat fotografic ce nu s-ar putea încrede în simplul său proces mecanic, pentru a înregistra tot ce e în jur, şi-ar trebui să se străduiască ei înşişi mult, să-şi aducă din plin contribuţia. Ochii aceia dezmierdau ceea ce contemplau. Ochii aceia erau de culoare foarte deschisă, dar fără strop de albastru în ei, de un căprui atât de palid încât din pricina asta căpătau limpezime şi strălucire, aproape de culoarea vinului alb când vinul nu-i nou şi lumina îi învăluie, iar la umbră sau noaptea erau aproape de culoarea oţelului, ochi lichizi, mai mult de răpitoare decât de pisică, singurul animal la care găseşti gama aceea de culori. În schimb, ochii lui n-aveau fixitatea sau nedumerirea privirilor de pisică, ci erau mobili şi sclipitori, împodobiţi cu gene lungi întunecate ce atenuau iuţeala şi încordarea mişcărilor neîncetate, priveau cu respect şi iscoditor şi în acelaşi timp nu pierdeau nimic din ce se întâmplă în cameră sau pe stradă, ca ochii amatorului de tablouri cu experienţă care n-are nevoie să se uite de două ori ca să vadă ce e zugrăvit pe fundalul pânzei şi care, cu căutătura-i atotcuprinzătoare, ar putea reproduce compoziţia pe loc, doar văzând-o, dacă ar şti şi el să picteze. Cealaltă caracteristică frapantă a chipului lui Ranz şi singura pe care am moştenit-o eu era gura, cărnoasă şi prea conturată, ca şi cum ar fi fost adăugată în ultima clipă şi ar aparţine altcuiva, uşor nepotrivită cu celelalte trăsături, despărţită de ele, o gură de femeie pe o faţă de bărbat, cum de atâtea ori mi s-a spus despre a mea, o gură feminină şi roşie care o fi provenind

de la cine ştie ce străbunică sau strămoaşă, vreo femeie mândră care n-a vrut să dispară de pe pământ cu ea şi ne-a transmis-o nouă, fără să-i pese de sexul nostru. Şi mai era încă o a treia trăsătură, sprâncenele stufoase şi veşnic ridicate, una sau cealaltă sau amândouă în acelaşi timp, gesturi deprinse pesemne din tinereţe, de la primii actori de la începutul anilor treizeci, şi care după acest deceniu se păstrează mai curând ca o ciudată originalitate involuntară, un amănunt uitat în distrugerea sistematică la care ne supune timpul, distrugere a ceea ce suntem şi a ceea ce facem. Tata îşi înălţa sprâncenele bogate, mai întâi de culoarea paiului iar apoi albe, din orice motiv sau chiar fără motiv, ca şi cum arcuirea lor i-ar completa în chip teatral felul lui de a privi atât de precis.

Astfel m-a privit întotdeauna, de când eram copil şi trebuia să-mi ridic ochii până la înălţimea lui considerabilă, doar dacă nu se lăsa el pe vine sau dacă nu stătea jos ori culcat. Acum statura noastră e identică, însă ochii lui mă privesc mai departe cu uşoara ironie a sprâncenelor ca nişte umbreluţe de soare deschise şi cu fulguranta neclintire a pupilelor, pete negre pe irisul lui solar, ca două puncte centrale ale unei singure ţinte. Sau aşa mă privea până de curând. Aşa m-a privit în ziua căsătoriei mele cu Luisa, tânăra soţie a celui care nu mai era copil, dar pe care el îl cunoscuse şi-l tratase ca pe un copil prea multă vreme pentru a-l putea considera altceva, în vreme ce pe ea, pe mireasă, o cunoştea ca persoană adultă, sau mai mult, ca mireasă. Mi-aduc aminte că la un anumit moment al ceremoniei m-a luat deoparte, în afara salonului pe care-l închiriasem în frumosul şi vechiul Cazinou de pe Alcala 15, într-o mică încăpere alăturată, după ce şi-au pus semnătura martorii (martori falşi, prieteni care făceau pe martorii, martori de formă). M-a reţinut cu o mână pe umăr (o mână pe umăr) pe când lumea ieşea şi

se întorcea în salon, până rămaserăm singuri. Atunci închise uşa şi se aşeză într-un fotoliu adânc, iar eu m-am sprijinit de masă, cu braţele încrucişate, eram amândoi îmbrăcaţi ca de nuntă, el mai mult, eu mai puţin, chiar dacă se oficiase căsătoria civilă, doar căsătoria civilă şi atât. Ranz aprinse o ţigaretă subţire din cele pe care le fuma de obicei când era în public, fără să tragă în piept. Îşi ridica imens sprâncenele, care-i deveniră ascuţite, zâmbi amuzat şi-şi aţinti privirea plină de fervoare pe faţa mea, în momentul acela mai sus decât a lui. Şi mi-a spus:

— Mă rog, te-ai însurat. Ei bine, şi acum?

El a fost primul care a pus întrebarea asta, sau mai bine zis, care a formulat întrebarea asta pe care eu mi-o tot puneam de dimineaţă, de la oficierea cununiei şi chiar dinainte, din ajun. Îmi petrecusem noaptea într-un somn superficial şi agitat, probabil dormind dar crezând că am insomnie, visând că nu dormeam, trezindu-mă cu adevărat din când în când. Spre cinci dimineaţa am şovăit dacă s-aprind lumina, căci fiind primăvară vedeam deja prin jaluzelele ridicate ivirea zorilor şi puteam desluşi obiecte şi mobile, cele din dormitorul meu. „N-o să mai dorm singur decât întâmplător sau în călătorie”, îmi trecuse prin cap în vreme ce şovăiam dacă s-aprind lumina ori să văd cum zorile înaintează peste clădiri şi copaci. „Începând de mâine, şi se presupune că pentru mulţi ani, n-o să pot dori s-o văd pe Luisa, fiindcă o s-o şi văd de fapt îndată ce voi deschide ochii. N-o să mă pot întreba cum o să arate astăzi, nici cum o să apară îmbrăcată, căci o să-i văd faţa de cum începe ziua şi poate o s-o văd îmbrăcându-se, ba chiar o să se îmbrace cum îi voi spune eu, dacă-i mărturisesc ce preferinţe am. Începând de mâine nu vor mai exista micile necunoscute care preţ de aproape un an mi-au umplut zilele, sau au făcut să-mi trăiesc zilele în modul cel mai minunat cu putinţă, adică în stare de vagă aşteptare şi de vagă

ignoranţă. Voi şti prea mult, voi şti mai mult decât vreau să ştiu despre Luisa, voi afla ceea ce mă interesează în legătura cu ea, dar şi ceea ce nu mă interesează, nu va mai exista selecţie nici alegere, uşoara şi minima alegere zilnică ce presupune să-i telefonez, să ne dăm întâlnire, să ne căutăm din ochi la intrarea într-un cinematograf sau printre mesele unui restaurant sau să mă dichisesc şi să plec să-i fac o vizită. Nu voi vedea rezultatul, ci procesul, care poate nu mă interesează. Nu ştiu dacă vreau să văd cum îşi pune ciorapii şi şi-i potriveşte la talie şi mai jos, nici să aflu cât timp stă în baie dimineaţa, dacă-şi dă cu cremă pe faţă înainte de a se culca sau ce dispoziţie are când se trezeşte şi mă vede alături. Cred că noaptea nu vreau să mă pomenesc cu ea sub cearşaf în cămaşa de noapte sau pijama, ci s-o dezbrac începând cu hainele de stradă, s-o privez de aparenţa pe care a avut-o în timpul zilei, nu de cea pe care tocmai o capătă în faţa mea, singuri la noi în dormitor, poate cu spatele întors spre mine. Cred că nu-mi place faza asta intermediară, după cum, probabil, nici nu vreau să ştiu prea bine care-i sunt defectele, nici să fiu neapărat la curent cu cele pe care le va căpăta o dată cu trecerea lunilor şi a anilor, şi care vor fi necunoscute celorlalte persoane care o vor vedea, ne vor vedea. Cred, de asemenea, că nu vreau să vorbesc de *noi,* să spun *ne-am dus* ori *mergem să cumpărăm un pian* sau *o să avem un copil* sau *avem o pisică.* Se prea poate să avem copii şi nu ştiu dacă vreau, deşi nu m-aş împotrivi. Ştiu că mă interesează, în schimb, s-o văd dormind, să-i văd chipul când e adormită sau fără cunoştinţă, să-i cunosc expresia blândă sau aspră, chinuită sau molcomă, copilăroasă ori îmbătrânită când nu se gândeşte la ceva anume sau nu-şi dă seama că stă pe gânduri, când nu face nimic, când nu se poartă într-un mod studiat, aşa cum facem toţi într-o măsură mai mare sau mai mică de faţă cu orice

martor, chiar dacă nu ne pasă de martor şi e vorba de tatăl nostru sau de nevastă sau de bărbat.”

Am mai văzut-o dormind în câte o noapte, dar nu în atâtea încât s-o pot recunoaşte în somn, în acela în care în sfârşit uneori încetăm să mai semănăm cu noi înşine. De asta mă însor mâine, cu siguranţă, viaţa de zi cu zi e cauza, şi de asemenea pentru că e logic şi pentru că n-am făcut-o niciodată, lucrurile cele mai importante se fac din logică şi ca să le încerci sau fiindcă sunt inevitabile. Paşii pe care-i faci într-o noapte la întâmplare şi fără nicio urmare sfârşesc prin a te aduce într-o situaţie imposibilă după o vreme sau în viitorul abstract şi, când ne pomenim în această situaţie, ne întrebăm uneori cu speranţa naivă: „Şi dacă n-aş fi intrat în cafeneaua aceea? Şi dacă nu m-aş fi dus la petrecerea aceea? Şi dacă n-aş fi răspuns la telefon marţi? Şi dacă n-aş fi acceptat să lucrez în acea zi de luni?” Ne punem aceste întrebări cu inocenţă, crezând o clipă (dar numai o clipă) că în cazul acesta n-am fi cunoscut-o pe Luisa şi nu ne-am afla în pragul unei situaţii inevitabile şi logice, căci tocmai fiindcă este aşa nu mai putem şti dacă dorim sau dacă ne îngrozeşte, nu putem şti dacă vrem ceea ce ni s-a părut că vrem până în prezent. Dar totdeauna o cunoaştem pe Luisa, e naiv să-ţi tot pui întrebări aiurea fiindcă totul e aşa, a te naşte depinde de o mişcare întâmplătoare, de o frază spusă de un necunoscut în celălalt capăt al lumii, de interpretarea unui gest, de o mână pe umăr şi de o şoaptă care s-ar fi putut să nu fie şoptită. Fiecare pas făcut şi fiecare cuvânt rostit de orice om în orice împrejurare (când ezită sau când e convins, când e sincer sau când minte) au consecinţe inimaginabile care-l afectează pe cel care nu ne cunoaşte, pe cel care nu s-a născut sau nu ştie că va trebui sa ne suporte, şi devin în adevăratul sens al cuvântului o problemă de viaţă şi de moarte, atâtea vieţi şi atâtea morţi îşi au enigmatica obârşie

în ceea ce nimeni nu observă şi nimeni nu-şi aminteşte, în berea pe care ne-am hotărât s-o bem după ce-am stat pe gânduri dacă avem timp, în buna dispoziţie care ne-a făcut să ne arătăm simpatici cu cel care tocmai ne-a fost prezentat, fără să ştim că numai cu câteva clipe înainte strigase la cineva sau făcuse rău cuiva, în tortul pe care ne oprim să-l cumpărăm mergând la prânz să mâncăm la părinţii noştri acasă, şi pe care până la urmă nu-l cumpărăm, în dorul de a auzi o voce chiar dacă nu ne-ar păsa prea mult ce avea să spună, în telefonul hazardat pe care l-am dat cu acest scop, în dorinţa noastră de a rămâne acasă pe care nu ne-am îndeplinit-o. A pleca, şi a vorbi, şi a face, a te mişca, a privi şi a auzi şi a fi văzuţi constituie pentru noi un risc permanent, nici măcar dacă ne închidem în casă şi dacă tăcem şi stăm liniştiţi aceasta nu ne salvează de urmări, de situaţiile logice şi inevitabile, de ceea ce azi e iminent şi era cu totul neaşteptat acum aproape un an, sau acum patru, sau zece, sau o sută, sau chiar ieri. Mă gândesc că mâine mă căsătoresc cu Luisa, dar s-a făcut cinci şi e de-acum azi când mă căsătoresc. Noaptea aparţine zilei dinainte după credinţa noastră, dar nu şi după ceasuri, al meu pe noptieră arată cinci şi un sfert, deşteptătorul cinci şi paisprezece, amândouă sunt diferite de impresia pe care încă o am, senzaţia că e tot ieri şi nu s-a făcut încă azi. Peste şapte ore. Poate că nici Luisa nu doarme, trează în camera ei la cinci şi un sfert, fără să aprindă lumina, singură, aş putea să-i dau un telefon, la fel de singură ca mine, dar aş sperio-o, pentru ultima dată fiecare singur în afară de ocazii excepţionale şi de călătorii, amândoi călătorim mult, va trebui să ne schimbăm ritmul ăsta, ar crede poate că sun ca să anulez totul în puterea nopţii, să dau înapoi şi să nesocotesc logica şi să evit inevitabilul. Nimeni nu poate fi sigur de nimeni în nicio clipă, nimeni nu poate avea încredere, şi s-o fi gândind: „ei bine, şi

acum?”, sau s-o fi gândind că nu-i sigura că vrea să mă vadă bărbierindu-mă zilnic, aparatul face zgomot şi în barbă au început să-mi iasă fire cărunte, când nu mă rad par mai bătrân şi de asta mă rad zilnic cu zgomot, o s-o fac îndată ce mă scol, e târziu şi încă nu dorm şi mâine ar trebui să arăt bine, peste şapte ore voi declara în faţa martorilor, în faţa tatălui meu, că voi rămâne întotdeauna împreună cu Luisa, în faţa părinţilor ei, că asta mi-e intenţia, o voi declara oficial şi cu voce tare, şi spusele mele se vor consemna şi vor sta mărturie.

— Asta-mi zic şi eu, i-am răspuns tatii.

„Ei bine, şi acum?”

Ranz zâmbi şi mai tare şi făcu să joace în aer un nor mare de fum pe care nu l-a tras în piept. Veşnic fuma aşa, pentru impresie.

— Fata asta îmi place mult, zise. Îmi place mai mult ca oricare din cele pe care mi le-ai adus în toţi anii aceştia cât ai fost un crai aiurit, nu, nu protesta, un adevărat crai. Mă amuz împreună cu ea, ceea ce nu se prea întâmplă cu persoane atât de diferite ca vârstă, deşi nu ştiu dacă până acum mi-a dat atâta atenţie pentru că urma să se mărite cu tine, sau fiindcă nu ştia dacă avea s-o facă, tot aşa cum tu ai fost pesemne amabil cu proştii ăia de părinţi ai ei şi vei înceta să mai fii după câteva luni, presupun. Căsătoria schimbă totul, cel mai mic amănunt, chiar şi în timpurile astea când voi credeţi că nu. Ce-a fost între voi până acum n-o să mai aibă a face cu ce o să fie în anii următori, vei vedea asta începând chiar de mâine. Cel mult o să vă rămână vechile glume de odinioară, ca nişte păreri, pe care nu totdeauna vă va fi uşor să le regăsiţi. Şi afecţiunea adâncă, bineînţeles. Veţi tânji după lunile acelea trecute când vă aliaţi împotriva celorlalţi, împotriva oricui, mici feste împărtăşite vreau să zic, dar peste câţiva ani singurele alianţe vor fi unul împotriva celuilalt. Mă rog, nu-i nimic grav, nu-ţi face griji, resentimentele

inevitabile ale vieţii în comun vreme îndelungată, o plictiseală suportabilă şi la care oricum nu se renunţa îndeobşte.

Vorbea domol, ca totdeauna, căutându-şi unele cuvinte cu multă grija (*crai, alianţe, păreri*) nu atât pentru a fi exact cât pentru a face efect şi a se asigura că e ascultat cu atenţie. Te obliga să fii cu ochii în patru, chiar dacă ai auzit de o mie de ori ce spunea. Totuşi asta n-o mai spusese niciodată, din câte îmi aminteam, şi m-a surprins tonul ambiguu pe care-l folosea, ironic ca de obicei dar mai puţin afabil ca de obicei: comentariile sale erau aproape la fel ca ale celui care-ţi strica buna dispoziţie, chiar dacă în unele clipe şi eu mi-aş fi închipuit lucruri asemănătoare sau mai rele, de când Luisa şi cu mine fixaserăm data acelei zile care sosise astăzi. Îmi imaginasem şi altele mai bune, dar nu-i totuna să le asculţi.

— Bine mă mai susţii, i-am spus. Ce mai încurajare, nu m-aşteptam la aşa ceva de la tine; de faţă cu ceilalţi păreai mai mulţumit.

— Oh, dar sunt, zău, crede-mă, sunt foarte mulţumit, întreabă pe oricine vrei, am dus-o toată ziua într-o sărbătoare, încă dinainte de ceremonie. Singur, acasă, înainte de a pleca, am închinat pentru voi în faţa oglinzii un pahar cu vin de Rin, un Riessling, am destupat sticla dinadins pentru eveniment, restul o să se strice. Vezi doar cât de tare mă bucur, stric o sticlă excelentă pentru un mic toast solitar şi matinal.

Şi după ce a terminat de vorbit a ridicat din sprâncene cu o expresie inocentă, inocenţa de data asta alcătuită dintr-un amestec de trufie şi prefăcuta uimire.

— Ce anume vrei să-mi spui atunci?

— Nimic deosebit, nimic deosebit. Voiam să stau singur cu tine câteva minute, n-or să ne ducă dorul, după ceremonie nu mai avem nicio importanţă, petrecerile de nuntă sunt ale invitaţilor, nu ale celor care se căsătoresc şi le organizează. A

fost o idee bună să venim aici, nu-i aşa? Voiam doar să te întreb ce te-am întrebat: ei bine, şi acum? Dar tu nu-mi răspunzi.

— Acum nimic, am zis eu. Eram uşor iritat de atitudinea lui, şi pe deasupra aveam chef să mă întorc lângă Luisa şi lângă prietenii mei, compania lui Ranz nu-mi aducea nicio uşurare dacă ar fi să am nevoie de vreo uşurare. Într-un anume sens era ceva caracteristic tatălui meu să mă reţină între patru ochi în momentul cel mai nepotrivit, în altul era însă neobişnuit. Era cam nelalocul lui că nu s-a mărginit să mă bată pe umăr şi să-mi ureze noroc, chiar dacă ar fi fost ceva retoric şi ar fi durat câteva minute. Şi-a tras bine ciorapii sport pe sub pantalon înainte de a-şi pune prudent unul peste altul picioarele lungi.

— Nimic? Cum nimic? Haide, nu se poate începe aşa, trebuie să te gândeşti la ceva, ai zăbovit destul cu însurătoarea şi în cele din urmă ai făcut-o, poate nu-ţi dai seama. Dacă ceea ce te sperie e să mă faci bunic, nu-ţi face griji, cred că n-am o vârstă nepotrivită pentru asemenea rol.

— La asta te refereai când ai zis ei bine, şi acum?

Ranz îşi netezi părul polar puţin cam trufaş, cum făcea uneori fără să vrea. Şi-l potrivea sau mai curând schiţa gestul de a şi-l potrivi, abia dacă-l atingea cu vârful degetelor, de parcă intenţia lui inconştientă ar fi să şi-l aranjeze, dar contactul acela l-ar fi speriat şi l-ar fi făcut să-şi dea seama de asta. Avea la el pieptene dar nu-l folosea de faţă cu martori, chiar dacă martorul era fiul lui, copilul care nu mai era copil sau în ochii lui continua să fie în ciuda faptului că ajunsese la jumătatea vieţii.

— Ah, nu, deloc, şi n-am nicio grabă, nici voi nu trebuie să vă grăbiţi, nu c-aş vrea să mă amestec, dar aşa cred eu. Vreau numai să ştiu cum faci faţă acestei situaţii noi, chiar acum, când te afli în ea. Asta-i tot, doar curiozitate.

Şi-şi desfăcu mâinile ridicându-le spre mine, ca cineva care arată că e dezarmat.

— Nu ştiu, nu-i fac faţă în niciun fel, o să-ţi spun mai târziu. E de sperat, cred eu, ca azi să nu mă întreb una ca asta.

Stăteam sprijinindu-mă de masă, unde rămăseseră semnăturile inutile ale martorilor întârziaţi. M-am îndreptat puţin, primul semnal că socoteam discuţia încheiată şi voiam să mă întorc la petrecere; însă el nu-mi însoţi gestul stingând la rândul lui ţigara sau îndreptându-şi picioarele. Pentru el conversaţia trebuia să mai continue puţin. Am crezut că voia să-mi spună ceva anume dar nu ştia cum sau nu era convins că vrea s-o facă. Asta era într-adevăr caracteristic lui Ranz, care de multe ori îi obliga pe alţii să răspundă la întrebări pe care el nu le punea, ori să abordeze vreun subiect nemenţionat de el, chiar dacă subiectul acela ar fi singurul care stăruia atunci în capul lui frapant ce părea pudrat cu talc. Eu îl cunosc prea bine ca să-i cânt în strună.

— E de sperat, îngână. Nu cred c-ar fi nimic de sperat. Eu, bunăoară, nu mai speram să te însori. Acum abia un an aş fi pus pariu că nu, mă rog, am şi făcut-o cu Custardoy şi cu Rylands prin corespondenţă, şi am pierdut nişte bani, vezi bine. Lumea-i plină de surprize şi de secrete. Credem că îi cunoaştem tot mai bine pe cei de lângă noi, dar timpul aduce cu sine mai mult necunoscut decât posibilitate de cunoaştere, de fiecare dată poţi afla tot mai puţin, de fiecare dată zona din umbră se lărgeşte. Chiar dacă sporeşte şi cea din lumină, totdeauna întunericul e mai cuprinzător. Luisa şi cu tine veţi fi având secrete, bănuiesc. Râmase tăcut câteva secunde şi, văzând că nu răspundeam, adăugă: Dar bineînţeles, tu nu le ştii decât pe ale tale, de n-ar fi aşa, ale ei ar înceta să mai fie secrete.

Ranz continua să surâdă cu buzele-i atât de bine conturate şi identice cu ale mele, deşi ale lui îşi

pierduseră culoarea şi erau năpădite de riduri verticale ce porneau de la bărbie şi dinspre locul unde în tinereţe purtase mustaţă, după cum reieşea din fotografiile de pe atunci, însă eu n-am apucat să-l văd cu ea. Cuvintele lui păreau cam răuvoitoare (în primul moment am crezut că ştia ceva despre Luisa şi aşteptase până după nuntă ca să mi-o spună), dar tonul nu era deloc cu rea intenţie, nici măcar ambiguu. Dacă n-aş exagera, aş spune că era un ton descumpănit. Era ca şi cum s-ar fi rătăcit îndată ce începuse să vorbească şi acum n-ar mai şti cum să se îndrepte spre ceea ce dorea. Eu puteam să-l ajut, sau nu. Zâmbea prietenos cu ţigareta-i subţire în mână, era deja consumată, avea mai mult scrum decât filtru, n-o mai scuturase de câteva minute, probabil n-o stingea ca să nu-şi sporească neajutorarea. Am luat scrumiera, i-am apropiat-o şi mai mult şi i-am ţinut-o, şi atunci a strivit chiştocul, şi-a frecat degetele, filtrul ars mirosea urât. Şi-a înlănţuit mâinile mari ca întregu-i trup şi capu-i parcă pudrat cu făină, în ele i se vedea mai bine vârsta, puţin doar, nu prea tare, avea zbârcituri dar nu şi pete. Zâmbea acum cu afabilitate, după obiceiul lui, aproape cu smerenie, fără ironie, ochii priveau limpezi, ochii lui ca două picături uriaşe de lichior sau de oţet, ne aflam mai curând în penumbră. Nu era un om bătrân, niciodată n-a fost, cum am mai spus, însă în momentele acelea l-am văzut îmbătrânit, adică speriat. Există un scriitor pe nume Clerk sau Lewis care a scris despre sine după moartea soţiei, şi a început astfel: „Nimeni nu mi-a spus vreodată că suferinţa e o senzaţie atât de asemănătoare fricii”. Poate era suferinţă ceea ce oglindea zâmbetul lui Ranz, părintele meu. E ştiut că mamele plâng şi simt ceva asemănător cu durerea când li se căsătoresc copiii, poate că tata simţea propria lui mulţumire, dar şi durerea pe care ar fi încercat-o mama, care murise. O durere a altcuiva, o teamă a altcuiva, o durere şi o teamă ce

proveneau de la altă fiinţă al cărei chip îl cam uitaserăm amândoi, e curios cum se şterg trăsăturile celor care nu ne mai văd şi pe care nu-i mai vedem, din pricina unei supărări sau a absenţei sau a morţii, e curios cum le uzurpă locul într-o singură zi propriile lor fotografii veşnic tăcute, mama a rămas fără ochelari, fără ochelarii săi de vedere pe care s-a obişnuit să-i poarte prea mult în ultimii ani, a rămas reprezentată de portretul ales de mine de pe când avea douăzeci şi opt de ani, o femeie mai tânără decât sunt eu acum, cu o expresie blândă şi nişte ochi uşor resemnaţi pe care nu-i avea, cred eu, în mod firesc, ci erau veseli ca ai bunicii de la Havana, maică-sa, amândouă râdeau între ele, râdeau adesea împreună, dar e adevărat că amândouă aveau uneori şi o privire stăruitoare plină de amărăciune sau frică, bunica îşi întrerupea uneori legănatul în balansoar şi rămânea cu ochii pierduţi, arşi şi fără să clipească, parcă de curând trezită din somn şi neînţelegând încă, uneori stătea uitându-se la fotografiile sau la tabloul fetei sale trecute în nefiinţă înainte de a mă naşte eu, o privea un minut sau poate mai mult, cu siguranţă fără să se gândească ori să-şi aducă măcar aminte, fără durere sau teamă retrospectivă. Şi mama o privea tot astfel uneori pe sora ei îndepărtată, se întrerupea din citit şi-şi scotea ochelarii de vedere, cu un deget în carte să nu piardă pagina şi ochelarii în mâna cealaltă rămânea uitându-se fie în gol fie spre cei morţi, chipuri ce au fost văzute crescând dar nu îmbătrânind, chipuri în mişcare pe care brusc ne-am obişnuit să le vedem în repaus, nu pe ele ci imaginea lor, faţa vie a mamei se apuca să le privească, ochii ei deveneau melancolici poate la sunetul flaşnetei ce răzbătea din stradă la orice oră în Madridul copilăriei mele şi care atunci când începea îi făcea să se oprească o secundă pe toţi cei din casă, mamele şi copiii leneşi sau bolnavi şi servitoarele, care ridicau privirea şi chiar se duceau la balcon

sau la fereastră să vadă din nou ceea ce era veşnic la fel, un om negricios cu pălărie şi flaşnetă, un om automat care întrerupea fredonatul femeilor sau îl dirija şi făcea să se umple de melancolie căutătura locuitorilor preţ de o clipă, sau pe cea a mamei nu numai o clipă, durerea şi teama nu sunt trecătoare. Mamele şi copiii şi servitoarele reacţionau mereu la sunetul acela înălţându-şi ochii, îndreptându-şi gâtul ca animalele, şi mai reacţionau în acelaşi fel la şuieratul pătrunzător al tocilarilor, femeile gândindu-se un moment dacă toate cuţitele din casă tăiau cum se cuvine sau era nevoie să dea fuga cu ele în stradă, întrerupându-şi treburile sau scuturându-se de indolenţă pentru a-şi aminti şi a-şi bate capul cu ascuţitul, sau poate adâncindu-se pe neaşteptate în secretele lor, secrete pătimite ori doar păstrate, adică trăite sau doar auzite. Şi atunci se întâmplă uneori, ridicând capul ca s-asculte melodia automată sau un şuierat ce se repeta şi invada toată strada, ca privirea să li se îndrepte spre portretele celor absenţi, o jumătate de viaţă uitându-se la fotografii sau tablouri de-a pururi enigmatice, cu ochi neclintiţi sau zâmbet prostesc, şi încă o viaţă, sau jumătate, a celuilalt, fiul, sau sora sau văduvul, primind aceste priviri prosteşti şi neclintite în fotografia de care nu totdeauna cel care o vede îşi aminteşte când a fost făcută: bunica uitându-se la fata ei moartă şi mama la sora ei moartă, căreia i-a luat locul; tata şi cu mine privind-o pe ea şi eu încep să mă pregătesc să mă uit la el, la Ranz, părintele meu; şi iubita mea Luisa, proaspăt căsătorită în salonul de alături, fără să ştie că pozele pe care azi ni le-am făcut vor fi odată obiectul privirilor ei, când nu va mai avea înainte nici măcar jumătatea ei de viaţă, iar a mea se va fi sfârşit. Însă nimeni nu ştie ordinea morţilor şi nici a celor vii, al cui rând va veni mai întâi, al durerii sau mai întâi al fricii. Poate Ranz întruchipa acum durerea şi teama care reveneau aici, în expresia-i zâmbitoare, plină de compasiune

şi blândeţe, în mâinile-i rămase fără ţigară, înlănţuite şi leneşe, în şosetele sport bine trase ca să nu i se vadă niciodată vreo bucată de picior, o bucată de carne bătrână ca cea a vacii Verum-Verum, carne de fotografie, în cravata înflorată puţin cam lată pentru zilele noastre şi în culori atât de bine asortate, puţin cam lat şi nodul atât de bine făcut. Se vedea cât de comod stătea acolo, de parc-ar fi patronul Cazinoului din Madrid câtă vreme îl închiriase, dar se vedea şi cât era de stingher, eu nu-l ajutam să-mi spună ce anume nu-i dădea pace, ce hotărâse să-mi aducă la cunoştinţă – poate n-o făcuse încă – în ziua căsătoriei mele când m-a reţinut în încăperea alăturată salonului cu petrecerea, punându-mi mâna pe umăr. Acum am văzut limpede: nu era vorba că nu ştia cum să-mi spună, ci de o superstiţie care-l paraliza, să nu ştii ce poate aduce noroc sau ghinion, dacă să vorbeşti sau să taci, să nu taci sau să nu vorbeşti, să laşi lucrurile să-şi urmeze cursul fără să le invoci nici să le alungi şi nici să nu intervii prin viu grai ca să influenţezi acest curs, să te exprimi prin cuvinte sau să nu faci nicio remarcă, să atragi atenţia sau mai bine să nu dai idei, uneori ne dau idei cei care ne previn împotriva acestor idei, ni le dau tocmai pentru că ne previn, şi fac astfel să ne treacă prin cap ceea ce altminteri nu ne-am imaginat niciodată.

— Secrete? Ce tot spui? i-am zis.

Ranz se înroşi puţin sau aşa mi s-a părut, ca un fel de culminare şi sfârşit ale momentanei lui descumpăniri; dar imediat îi pieri din obraji rumeneala care la persoanele în vârstă apare arareori, şi o dată cu ea şi expresia zâmbitoare şi cam tâmpă de durere sau teamă sau de amândouă. Se ridică, suntem acum de aceeaşi statură, şi-mi puse iar mâna-i mare pe umăr, hotărât şi privindu-mă foarte de aproape, cu stăruinţă dar fără alte gânduri, mâna lui pe umărul meu a fost aproape ca lovitura spadei late prin care se ridica la rang de

cavaler cel care nu era: optase pentru drumul de mijloc sau insinuare, nu se hotărâse, ori era poate o amânare. Vorbi cu seriozitate şi calm, fără să mai zâmbească, scurtele-i cuvinte au fost rostite fără surâsul care mai totdeauna se ivea pe buzele-i la fel de cărnoase ca ale mele şi îndată după ce le spuse surâsul îi reveni. Scoase apoi altă ţigară subţire din tabachera lui demodată şi deschise uşa. Pătrunse zgomotul petrecerii şi în depărtare am văzut-o pe Luisa vorbind cu două prietene şi un fost logodnic care mi-e antipatic, dar se uita spre uşa noastră până atunci închisă. Ranz mi-a făcut un gest cu mâna, de despărţire sau punere în gardă sau încurajare (de parc-ar, spune „O să mai vedem", sau „Curaj", sau „Ai grijă") şi ieşi din încăpere, înaintea mea. L-am văzut înveselindu-se imediat, pornit să facă bancuri şi să râdă în hohote cu o doamnă care nu ştiu cine era, de bună seamă provenea din jumătatea Luisei, din jumătatea de invitaţi la nunta mea pe care nu-i văzusem niciodată şi precis că nici n-aveam să-i mai văd. Sau era poate invitată chiar de tata, dacă mă gândesc mai bine: el a avut mereu prieteni ciudaţi, sau pe care eu nu-i cunosc.

Acesta a fost sfatul dat de Ranz, în şoaptă:

— Îţi spun un singur lucru, zise. Când vei avea secrete sau dacă le ai deja, nu i le povesti. Şi, cu zâmbetul ivindu-i-se pe chip, adăuga: Noroc.

Semnăturile martorilor rămaseră în încăperea aceea şi nu ştiu dacă cineva s-a ocupat de ele şi nici pe unde or fi acum, poate au nimerit la gunoi cu tăvile goale şi resturile de la petrecere. Eu nu le-am luat, bineînţeles, de pe masa de care mă sprijinisem un răstimp, îmbrăcat în haine de mire, în ziua în care se cuvenea să mă îmbrac astfel.

Ieri am auzit sunetul unei flaşnete din stradă, ciudat, aproape că au dispărut, un vestigiu al trecutului. Mi-am ridicat îndată ochii ca în copilărie, cânta prea tare şi nu mă lăsa să lucrez, sunetul ei mi se părea prea evocator ca să mă mai pot concentra. M-am sculat şi m-am dus la fereastră să văd cine cânta, dar nici flaşnetarul nici instrumentul nu-mi intrau în câmpul vizual, erau mai departe de colţ, ascunşi de clădirea de peste drum care nu-mi ia lumina, nu e o clădire înaltă. Abia îi ascundea însă, fiindcă vedeam în schimb chiar în colţ o femeie între două vârste, cu părul împletit într-o coada de ţigancă dar nu în costumul tipic (ci îmbrăcată obişnuit), care-mi arăta profilul şi ţinea în mână o farfuriuţă de plastic, aproape la fel de mică precum cele ce se pun sub pahare, nu putea primi multe monede fără să fie nevoită s-o golească vărsându-i conţinutul în buzunar sau în vreo pungă pentru a o putea folosi din nou, nu chiar goală de tot ci păstrând câteva monede, banul trage la ban. Am ascultat un răstimp destul de lung, mai întâi un fel de polcă, apoi ceva andaluzian de nerecunoscut, urmat de un pasodoble şi atunci am ieşit pe terasă ca să văd dacă de acolo dintre plante puteam zări flaşnetarul, am făcut asta ştiind bine că n-o să pot, căci chiar dacă terasa – ieşită mai în afară ca toate terasele – mă apropia puţin de stradă, se afla exact în dreapta ferestrei mele, prin urmare dădea şi mai puţin posibilitatea de a vedea ceea ce era dincolo de colţ, ascuns, eu priveam spre stânga. Nu erau mulţi trecători, aşa încât femeia cu coadă scutura zadarnic farfuriuţa de plastic făcând să sune cele câteva monede, puse poate chiar de ea, banul la ban trage. M-am întors la masa mea şi-am încercat să mă desprind de muzica ambulantă, dar n-am izbutit, aşa că mi-am pus o haină şi am coborât în stradă pornit s-o fac să tacă. Am trecut drumul şi în sfârşit l-am văzut pe bărbatul negricios cu o pălărie veche şi o mustăcioara albă foarte subţire, un

bărbat cu pielea tăbăcită şi căutătura prietenoasă, cu ochii migdalaţi şi zâmbitori, puţin visători sau duşi în vreme ce învârtea manivela cu mâna dreaptă şi bătea ritmul pe caldarâm cu piciorul celălalt, cu stângul, ambele picioare încălţate cu pantofi împletiţi cu căputa albă şi restul maro, peste care năvăleau pantalonii cam prea largi şi lungi. Cânta un pasodoble chiar la colţul casei mele. Am scos o bancnotă din buzunar şi cu ea în mână i-am spus:

— Vă dau asta daca vă duceţi la colţul de mai sus. Locuiesc aici şi lucrez acasă. Nu pot s-o fac cu muzică. Ne-am înţeles?

Bărbatul zâmbi şi mai mult şi încuviinţă din cap, făcând apoi un semn femeii cu părul împletit în coadă, deşi nu era nevoie: ea se apropiase cu farfuriuţa aproape goală îndată ce văzuse bancnota în mâna mea. O întinse şi am lăsat în ea hârtia verde, care n-a stat acolo mai mult de o secundă, farfuriuţa din nou aproape goală şi hârtia într-un buzunar. La Madrid banii nu merg niciodată direct din mână în mână.

— Mulţumesc, am spus. Dar duceţi-vă la colţul celălalt, da?

Bărbatul negricios încuviinţă din nou şi eu am traversat iar spre casă. Ajungând la mine la etajul cinci m-am uitat pe geam cu un gest de neîncredere fiindcă, deşi muzica se auzea încă, suna tot mai slab, în depărtare, şi n-avea să mă împiedice să mă concentrez. Dar chiar şi aşa mă dusesem la fereastră ca să mă încredinţez cu ochii mei că părăsiseră colţul din dreptul casei. „Da, domnule, imediat”, spusese ascultătoare ţiganca, şi se ţinuse de cuvânt.

Azi îmi dau seama de două lucruri: primul şi mai puţin important e că n-ar fi trebuit să insist o dată ce primiseră banii şi mă ascultaseră, n-ar fi trebuit să repet „Dar duceţi-vă la colţul celalalt, da?”, îndoindu-mă dinainte că aveau s-o facă după cum încuviinţaseră (cel mai îngrozitor a fost acel

„da?” jignitor). Al doilea e mai grav, e vorba de faptul că, *întrucât* eu aveam bani, am hotărât mişcările a două fiinţe ieri dimineaţă. Nu voiam să stea într-un anume colţ (colţul *meu)* şi i-am trimis într-altul pe care nu-l aleseseră; îl aleseseră pe al meu, poate întâmplător dar poate din vreun motiv, aveau poate motivul lor să stea la colţul meu şi nu la celalalt, şi totuşi pe mine nu m-a interesat treaba asta, nici nu mi-am bătut capul să stau să cercetez, şi fără nicio reţinere i-am făcut să se ducă mai departe, la colţul unde nu se hotărâseră să se oprească din propria lor voinţă. Nu i-am obligat, e drept, a fost un târg sau o învoială, pentru mine merita să cheltuiesc un ban ca să lucrez în linişte (aveam să câştig mai mulţi bani lucrând) iar pentru ei nu era ceva vital să stea la colţul meu, preferau desigur să plece mai departe şi să rămână cu banii mei decât să stea tot aici fără bani, de asta încuviinţaseră şi se duseseră. Se prea poate chiar să se fi gândit că era un noroc, ar fi durat ceasuri întregi până să strângă suma aceea în monede mici de la trecătorii zgârciţi care abia se iveau. Nu e grav, e un incident mărunt, lipsit de importanţă, fără să păgubească pe nimeni, ba mai mult, cu toţii am avut de câştigat. Şi totuşi mi se pare grav că eu am putut hotărî *deoarece* am bani şi nu era nicio problemă să-i cheltuiesc, unde anume trebuia să cânte din flaşnetă bărbatul negricios şi unde să-şi întindă farfuriuţa femeia cu părul împletit în coadă. Le-am cumpărat paşii, le-am cumpărat locul unde să stea în dimineaţa zilei de ieri, le-am cumpărat şi voinţa într-o clipă. Aş fi putut să-i rog, să le fi spus despre ce-i vorba şi să-i fi lăsat pe el să hotărască, şi ei aveau de lucru. Mi s-a părut mai sigur să le dau bani punându-le o condiţie: „Vă dau asta dacă vă duceţi”, i-am spus, „dacă vă duceţi la colţul de mai sus”. Apoi i-am dat explicaţii, dar în realitate erau de prisos, aş fi putut să n-o mai fac după ce le-am oferit banii, pentru el era mult, iar pentru mine o nimica toată, eram sigur c-o să-i ia,

rezultatul ar fi fost acelaşi dacă în loc să pomenesc în continuare că lucram, cum am făcut, i-aş fi spus: „Pentru că aşa am eu chef, să plecaţi”. Aşa şi era de fapt, chiar dacă nu i-am spus-o, l-am trimis la colţul celălalt fiindcă aşa am avut eu chef. Era un flaşnetar cu aspect plăcut, din cei care nu mai există, un vestigiu al trecutului şi al copilăriei mele, ar fi trebuit să-i arăt mai mult respect. Partea proastă e că probabil şi el ar fi dorit ca lucrurile să se petreacă aşa cum s-au petrecut şi nu cum mă gândesc eu acum că s-ar fi putut întâmpla, adică ar fi preferat din partea mea banii în locul respectului. Aş fi putut să-l rog să plece mai încolo după ce i-aş fi explicat cum stau lucrurile, şi să-i fi dat banii dacă s-ar fi arătat amabil şi înţelegător, un bacşiş în loc de mită, „pentru deranj” în loc de „duceţi-vă”; dar între ambele situaţii nu-i nicio diferenţă, în ambele există un *dacă* la mijloc, nu contează că e explicit sau presupus, că apare înainte sau după. Într-un anume sens ceea ce am făcut a fost cel mai simplu şi corect, fără ipocrizie şi sentimente prefăcute, ne convenea la amândoi, asta-i tot. Dar chiar şi aşa l-am cumpărat şi i-am hotărât paşii, iar la colţul celălalt unde l-am trimis poate l-o fi călcat un camion cu mărfuri care şi-a pierdut direcţia în clipa aceea şi s-a năpustit pe trotuar, nu l-ar fi călcat dacă bărbatul negricios ar fi rămas la primul colţ pe care-l alesese. Gata cu polca; pălăria căzută pe jos şi mustăcioara însângerată. S-ar fi putut întâmpla şi invers, şi atunci se poate spune că i-am salvat viaţa alungându-l. Dar toate astea sunt conjuncturi şi ipoteze, în vreme ce uneori viaţa celorlalţi, a celuilalt (alcătuirea unei vieţi, desfăşurarea ei, nu doar câţiva paşi) depinde de hotărârile şi ezitările noastre, de laşitatea sau curajul nostru, de cuvintele şi de mâinile noastre, uneori şi de faptul că noi avem bani şi ei n-au. Aproape de casa lui Ranz, adică aproape de casa unde am locuit eu în copilăria şi adolescenţa mea, există o papetărie.

Acolo începuse să servească din fragedă vârstă, de pe la treisprezece sau paisprezece ani o fetiţă cam de o seamă cu mine, puţin mai mică, fata proprietarului. E o prăvălie demodată şi modestă, unul din locurile acelea pe care progresul le uită şi le ocoleşte ca să-şi evidenţieze succesele triumfale, aproape nerenovat atât amar de ani, puţin doar în aceştia din urmă; după moartea tatălui a mai prosperat, s-a modernizat o idee şi probabil că aduce mai mulţi bani. Pe atunci, la cei cincisprezece sau şaisprezece ani câţi aveam eu, câştigau cu siguranţă foarte puţin şi de asta lucra şi fata, măcar după-amiezele. Fata era frumoasă, mie-mi plăcea grozav, mă duceam la papetărie aproape zilnic s-o privesc, în loc să cumpăr tot ce aveam nevoie dintr-o dată, într-o zi cumpăram un creion şi altă dată un caiet, o radieră într-o după-amiază ca să revin a doua zi după o călimară. Îmi inventam lucruri de care să am nevoie, şi mi-am prăpădit destui bani în papetăria aceea. Pe deasupra nu mă înduram să plec şi fluieram aşteptând să-mi vină rândul să fiu servit, cum fac băieţii de vârsta pe care o aveam pe atunci, încercam să mă servească ea (urmăream când era liberă ca să cer atunci ce voiam) şi nu tatăl sau mama, stăteam mai mult decât se cuvenea, şi bucuria mă ţinea toată noaptea dacă primeam un zâmbet sau o privire amabilă sau care putea fi interpretată, măcar, dar mai ales plecam mulţumit gândindu-mă la viitorul abstract, totul putea fi amânat, ea stătea acolo în fiecare după-amiază, putea fi mereu de găsit, şi nu exista niciun motiv ca viitorul să devină concret şi să nu mai fie viitor. Vârsta mea de pe atunci se tot schimba, de asemenea cea a fetei, care crescu şi continuă să fie frumoasă vreme de mulţi ani, acum şi dimineţile, de la şaisprezece ani sau aproape stătea acolo toată ziua, servea fără întrerupere, pe când eu mergeam la universitate ea se lăsase de învăţătură. Nu vorbeam cu ea când ne duceam amândoi la liceu şi

nu i-am vorbit nici mai târziu, la început nu îndrăzneam, iar apoi trecuse timpul, asta-i partea proastă a viitorului abstract când se reduce la aşa ceva: deşi o priveam, eram ocupat cu alte probleme, şi în prezentul variabil nu mă mai duceam atât de des la papetărie. Nu i-am adresat niciodată cuvântul decât pentru a-i cere hârtie şi creioane, dosare şi gume, şi pentru a-i mulţumi. Aşadar, nu ştiu cum este, ce fel de caracter are şi nici ce gusturi, dacă are o conversaţie plăcută şi dacă e bine sau prost dispusă, ce crede ea despre vreun anume subiect, dacă râde şi cum sărută. Ştiu numai că la cincisprezece ani o iubeam cum se iubeşte de obicei la vârsta aceea, când încă se iubeşte ceea ce n-a început de fapt, adică având convingerea că e pentru totdeauna. Dar în afară de asta îndrăznesc să spun că felul ei de a privi şi de a zâmbi (felul ei de pe atunci) meritau să fie iubite pentru totdeauna, şi asta nu mai depindea de cei cincisprezece ani ai mei, ci o spun acum. Se numea şi se numeşte Nieves. Au trecut acum încă cincisprezece sau mai mulţi ani de când nu mai locuiesc în casa lui Ranz, însă uneori, când merg acolo să-l vizitez, sau să-l iau să ieşim să mâncăm împreună în La Trainera sau la alt restaurant mai îndepărtat, înainte de a urca la el intram în papetărie în virtutea obiceiului de care nu m-am dezbărat pe de-a-ntregul de a cumpăra câte ceva de acolo, şi totdeauna, în cursul acestor ani, am întâlnit-o pe fata aceea care nu mai era o copilă, am văzut-o la cei douăzeci şi trei de ani ai ei, şi la douăzeci şi şase, şi la douăzeci şi nouă, şi la treizeci şi trei sau patru câţi o avea acum. Cu puţin înainte de a mă căsători cu Luisa am văzut-o într-o zi, e o femeie încă tânără, trebuie să fie fiindcă am ştiut mereu câţi ani are, cu aproximaţie, şi era o idee mai mică decât mine. Trebuie să fie, dar nu pare, nu mai e frumoasă şi nu-mi dau seama de ce, pentru că are încă vârsta când poate să fie. Precis că stă de prea mulţi ani închisă de dimineaţa până

seara în papetărie (deşi nu şi noaptea, duminicile şi sâmbetele de la prânz, dar nu-i de ajuns), dându-le rechizitele cerute copiilor care n-o mai văd ca pe cineva de seama lor şi nici ca pe o iubită, ci ca pe o doamnă, de o bună bucată de vreme. Niciunul din copiii aceştia n-o mai admiră, desigur, poate n-o admiră nimeni, nici măcar eu care nu mai sunt copil, sau poate un soţ care o fi de prin cartier şi o fi stând de prea mulţi ani închis în alt local de dimineaţa până seara, vânzând medicamente sau schimbând roţi. Nu ştiu, poate n-o fi existând niciun soţ. Tot ce ştiu e că femeia asta tânără care deja nu mai pare tânără a petrecut prea multă vreme îmbrăcată în acelaşi fel, cu jerseuri şi bluze cu guler rotund, cu fuste plisate şi ciorapi alburii, prea multă vreme urcându-se pe o scară ca să caute o panglică de maşină cu unghiile-i rupte, pătate de cerneală, silueta-i zveltă uşor deformată, sânii pe care eu i-am văzut crescând tot mai depărtaţi unul de altul, privirea plictisită şi cearcănele tot mai mari, pleoapele umflate din pricina somnului insuficient care-i învăluie ochii odinioară minunaţi; sau umflate poate numai datorită a ceea ce a tot văzut în faţa ei din copilărie. Atunci când am fost acolo şi am văzut-o, puţin înaintea căsătoriei mele plănuite, înainte de a urca să-l iau pe tata să mergem amândoi să mâncăm şi să ne amuzăm, m-a bătut un gând zadarnic de care mi-e cam ruşine şi pe care totuşi nu l-am putut alunga de-a binelea, sau mai bine zis, care îmi trece din când în când prin minte ca ceva uitat de o mie de ori şi amintit de tot atâtea, şi totuşi mi-e lene să-l reţin, astfel încât prefer să-l uit mai departe şi să mi-l amintesc în parte sau alternativ ca să nu-l dau irevocabil uitării. M-am gândit că fata asta, Nieves, ar fi fost diferită şi schimbată în bine dacă eu aş fi iubit-o nu numai de departe, dacă odată trecută adolescenţa i-aş fi vorbit şi ne-am fi văzut şi ea ar fi vrut să mă sărute, ceea ce nu voi putea afla niciodată, dacă ar fi dorit-o. Ştiu doar că n-o

cunosc deloc, desigur e lipsită de preocupări şi de ambiţie şi de curiozitate, dar sunt sigur de cel puţin două lucruri: că nu s-ar mai fi îmbrăcat cum se îmbracă acum şi că ar fi lăsat papetăria, m-aş fi îngrijit eu de asta. Se poate să mai fie încă frumoasă şi să pară tânără, dar simpla posibilitate ca lucrurile să fi fost aşa e de ajuns ca să mă simt revoltat, nu de mine însumi fiindcă nu-i vorbisem decât de creioane, ci de simplul fapt, sau tot posibilitate, ca vârsta aparentă şi aspectul unei persoane să poată depinde de cine s-a apropiat de ea şi de banii pe care-i are. Banii ar fi făcut ca ea să vândă papetăria fără să pregete şi să aibă astfel şi mai mulţi, banii i-ar fi alungat teama şi cu ei şi-ar fi cumpărat haine noi în fiecare sezon, banii ar fi făcut ca un zâmbet şi o privire să fie îndrăgite aşa cum merită şi să dăinuie mai mult decât se cuvine. Alte persoane în situaţia lui Nieves n-ar mai fi stat tot acolo, ar fi reuşit să iasă din viitorul abstract; nu vorbesc însă de oameni ipotetici, ci de fata *aceea* al cărei chip niciodată concret mi-a ocrotit nopţile celor cincisprezece ani. De asta gândul meu zadarnic n-a fost chiar o variantă patetică a poveştilor cu prinţi şi ţărăncuţe, cu profesori şi florărese, cu domni şi fete de cor, chiar dacă ar vădi puţină trufie, provocată poate de căsătoria mea iminentă şi de faptul că m-am simţit trădător şi superior şi salvat preţ de o clipă, superior şi trădător faţă de Nieves, şi salvat de a fi ca ea. Nu m-am gândit la mine însumi, ci la viaţa ei trasată, la continuarea ei, crezându-mă o secundă în stare s-o fi schimbat, şi chiar c-o mai pot face încă, tot aşa cum ieri dimineaţă am schimbat locul şi paşii flaşnetarului simpatic din trecutul meu şi al femeii cu părul împletit în coadă. Ştiu că fata de la papetărie ar fi văzut alte lucruri şi alte ţări, ştiu c-ar fi cunoscut persoane diferite de cele cu care e în legătură sau le cunoaşte, ştiu c-ar fi avut mai mulţi bani şi nu s-ar fi îngropat în talaj şi ambalaje. Iar ceea ce nu ştiu e cum de m-am încumetat să mă

gândesc la toate astea, cum de îndrăznesc chiar şi astăzi să nu izgonesc definitiv gândul acesta zadarnic, cum de-l las să revină, cum de am presupus că viaţa cu mine ar fi fost mai bună pentru ea, mai bună în ansamblu. Niciodată nu există ansamblu, cred, fără să recunosc că nici eu n-aş fi fost acelaşi şi mi-aş fi trecut poate zilele în papetărie cu ea.

— Aveţi rezerve pentru stiloul acesta?

Asta am întrebat-o, scoţându-mi din buzunar un stilou nemţesc pe care-l cumpărasem la Bruxelles şi care-mi place grozav fiindcă peniţa e neagră şi mată.

— Să vedem, zise ea şi desfăcu stiloul, uitându-se la rezervorul aproape gol. Mi se pare că nu, dar aşteptaţi, o să mă uit în cutiile de sus.

Ştiam că nu putea avea rezervele acelea, şi m-am gândit că ea ar fi trebuit să ştie că n-avea. Totuşi trase scara cea veche şi o fixă pe partea ei de după tejghea, în stânga mea, şi greoi, de parc-ar fi avut cu douăzeci de ani mai mult decât avea (dar tot timpul acesta se mişcase în sus şi-n jos), se urcă pe trepte până rămase pe a cincea şi prinse a căuta de acolo prin diverse cutii de carton care n-aveau să ne fie de niciun folos. Am văzut-o din spate, cu pantofii ei plaţi şi cu fusta în carouri de şcolăriţă demodată, cu şoldurile lăţite şi bridele de la sutien puţin slăbite, văzându-se prin bluză; şi cu ceafa frumoasă, tot ce-i rămăsese neschimbat. Se uita prin cutii şi ţinea în mână stiloul meu desfăcut să vadă rezervorul şi să-l poată compara, îl ţinea cu mare băgare de seamă. Dacă în momentul acela aş fi stat la aceeaşi înălţime cu ea i-aş fi pus o mână pe umăr sau aş fi mângâiat ceafa aceea, afectuos.

E greu să-mi imaginez că mi-aş fi petrecut zilele acolo, eu am avut mereu bani şi spirit iscoditor, spirit iscoditor şi bani, chiar şi atunci când nu dispun de sume mari şi muncesc să-i câştig, ca în prezent şi ca în tot acest răstimp de când am plecat de la Ranz de acasă, cu mulţi ani în urmă, chiar

dacă acum lucrez doar şase luni pe an. Cine ştie că va avea bani e ca şi cum îi şi are într-o mare măsură, lumea se poartă ca atare, ştiu că voi dispune de mulţi când va muri tata şi că atunci voi putea să nu muncesc deloc daca nu vreau, am avut bani din copilărie ca să cumpăr multe creioane şi-am moştenit deja o parte la moartea mamei şi o parte mai mică înainte, cea de la bunica, deşi nu ele îi câştigaseră, moartea îi îmbogăţeşte pe cei care nu erau înstăriţi şi nici n-ar putea fi vreodată prin ei înşişi, pe văduve şi fiice, sau poate uneori rămâne doar o papetărie care o leagă pe fată cu lanţuri şi nu aduce nimic bun.

Ranz a trăit totdeauna bine şi prin urmare şi fiul lui, fără excese exorbitante sau doar cu acelea pe care profesia i le oferea şi chiar i le recomanda. Excesul sau averea tatălui meu constă din tablouri şi câte o sculptură, mai ales tablouri şi numeroase desene. Acum s-a pensionat, dar mulţi ani (pe vremea lui Franco şi după el) a fost unul din experţii din schema Muzeului Prado, niciodată director sau director adjunct, niciodată într-un post răsunător, era în aparenţă un funcţionar care-şi trecea toate dimineţile într-un birou, fără ca bunăoară fiul lui să aibă vreodată o idee clară despre modul în care şi le ocupa, cel puţin când era copil. Apoi am început sa aflu, tata îşi petrecea zilele închis realmente într-un birou aflat lângă capodoperele şi picturile nu chiar capodopere ce-l pasionau într-atât. Dimineţi întregi în vecinătatea tablourilor extraordinare, orbeşte, fără să te poţi duce să le vezi sau să vezi cum le priveau vizitatorii. Examina, cataloga, descria, scotea din cataloage, cerceta, îşi da avizul, inventaria, telefona, vindea şi cumpăra. Dar nu stătea veşnic acolo, şi el a călătorit mult pe socoteala unor instituţii şi a unor indivizi care încetul cu încetul i-au descoperit virtuţile şi-l angajau spre a-şi da cu părerea şi a face expertize, cuvânt urât dar e cel folosit de specialişti. Cu timpul, ajunse consilierul

mai multor muzee din Statele Unite, printre acestea Muzeul Getty din Malibu, Walters din Baltimore şi Gardner din Boston, precum şi consilier al câtorva fundaţii sau bănci sud-americane ce comiteau infracţiuni şi al unor colecţionari particulari, oameni prea bogaţi ca să vină la Madrid şi la el acasă, tata se deplasa la Londra sau Zürich, Chicago sau Montevideo sau Haga, îşi spunea părerea, susţinea sau deconsilia vânzarea sau cumpărarea, îşi lua comision un procent sau un cadou, se întorcea. De-a lungul anilor începu să facă tot mai mulţi bani, nu numai din comisioane şi din salariul lui de expert la Prado (nu era mare lucru), ci în urma corupţiei sale lente şi uşoare: e drept că în faţa mea nu s-a jenat niciodată să-şi recunoască practicile semifrauduloase, ba mai mult, s-a lăudat cu ele în măsura în care orice înşelăciune subtilă împotriva celor prudenţi şi puternici e în parte demnă de aplaudat, dacă pe deasupra mai e şi nepedepsită şi nu se dă în vileag, adică dacă nu se descoperă nu numai autorul, ci chiar înşelăciunea. Nici corupţia nu e prea gravă în domeniul acesta, constă pur şi simplu în a ajunge să reprezinţi interesele celui care vinde, fără să se observe şi să se afle, în locul celor ale cumpărătorului, care în mod obişnuit e cel care angajează expertul (şi în plus poate ajunge într-o zi cel care vinde). Getty Museum sau Walters Art Gallery care-l plăteau pe tata primeau informaţii în legătură cu autorul şi starea şi conservarea unui tablou a cărui achiziţie o aveau în vedere. Tata furniza informaţii adevărate în principiu, dar ascundea câte o dată care, dacă ar fi fost cunoscută, ar fi scăzut considerabil valoarea şi preţul, de pildă faptul că pânzei în discuţie îi lipseau câţiva centimetri pe care cineva îi tăiase de-a lungul veacurilor ca să poată încăpea într-unul din cabinetele stăpânilor, sau că siluete cu totul secundare din ultimul plan erau retuşate în original, ca să nu spunem refăcute. A ajunge la un

acord cu cel care vinde pentru a trece sub tăcere aceste detalii poate presupune un procentaj dublu la un preţ mai ridicat, destui bani pentru cel care le trece sub tăcere, şi încă şi mai mulţi bani pentru cel care vinde; iar expertul, dacă mai târziu îşi vede descoperită greşeala, poate spune oricând că a fost vorba de aşa ceva, de o greşeală, nici un expert nu-i cu desăvârşire infailibil, mai curând dimpotrivă, e inevitabil ca vreodată să greşească în câte o privinţă, e de ajuns să nimerească în multe altele ca să-şi păstreze prestigiul, şi astfel greşelile pot fi administrate. Tata, n-am nicio îndoială, are ochi buni şi mână încă şi mai bună (trebuie să atingi pictura ca să ştii, e neapărat necesar, uneori chiar s-o lingi puţin fără s-o strici), şi în ţări ca Spania asemenea calităţi au fost de nepreţuit vreme de foarte mulţi ani, când nu se cunoşteau sau nu puteau fi plătite analizele chimice (nici acestea infailibile, în treacăt fie spus), iar creditul experţilor depindea numai de emfaza şi convingerea cu care îşi emiteau verdictele. Colecţiile particulare spaniole (şi cele publice, dar mai puţin) sunt pline de falsuri, şi proprietarii lor au mari necazuri când se hotărăsc să le vândă şi le încredinţează în sfârşit unei case de licitaţie sigure. Au existat doamne care au leşinat *in situ* când au aflat că micuţul lor El Greco divin, pe care-l aveau de o viaţă, era un micuţ El Greco divin fals. Au existat domni în vârstă care au ameninţat că-şi taie venele când au primit vestea foarte certă că tabloul lor flamand mult iubit pe care-l aveau de o viaţa era un tablou flamand mult iubit şi fals. Prin birourile caselor de licitaţie s-au rostogolit perle autentice şi s-au rupt bastoane din lemn preţios, obiectele ascuţite stau acum în vitrine de când a fost tăiat un funcţionar şi nimeni nu se miră când apar cămăşi de forţă şi ambulanţe. Supraveghetorii de pe la ospicii sunt bine primiţi.

Timp de zeci de ani expertizele au fost făcute în Spania de oricine avea suficientă vanitate,

obrăznicie sau curaj: un negustor de antichităţi, un librar, un critic de artă, o ghidă de la Prado care-şi adună grupul ţinând un steguleţ, un administrator de facultate, un vânzător de ilustrate sau servitoarea, toată lumea îşi dădea cu părerea şi emitea verdicte şi toate verdictele erau sfinte, nu unele mai mult decât altele. Cineva într-adevăr cunoscător era de nepreţuit, cum mai este şi azi pretutindeni în lume, dar mai mult aici şi pe vremea aceea. Iar tatăl meu era cunoscător, ba este încă mai bun cunoscător decât majoritatea. Totuşi, m-a încercat îndoiala dacă nu cumva printre actele sale de uşoară corupţie n-o fi existat unul mai grav cu care nu s-a lăudat niciodată. Expertul, în afară de cele pomenite, mai are alte două sau trei modalităţi de îmbogăţire. Prima este legală şi consta în a cumpăra pentru sine de la cel care nu-i cunoscător sau se află la ananghie (de pildă în timpul unui război şi după, în perioadele acelea în care se dau capodopere pe un paşaport sau pe o bucată de slănină). Ani în şir Ranz a tot cumpărat şi pentru el, nu numai pentru cei care îl angajau: de la negustori de antichităţi, librari, critici de artă, ghide de la Prado care-şi adună grupul ţinând un steguleţ, administratori de facultate, vânzători de ilustrate sau chiar servitoare, de la tot soiul de oameni, a cumpărat minunăţii pe câţiva gologani: cu banii cu care-l plăteau în Malibu, Boston şi Baltimore investea în artă pentru el însuşi, sau mai bine zis, nu investea sau dacă o făcea era pentru urmaşi, căci niciodată n-a vrut să vândă nimic din ce poseda şi voi fi eu cel care va vinde. Tata are bijuterii care nu l-au costat un ban şi despre unele din ele nu se ştie nimic. De la Kunsthalle din Bremen, în Germania, au dispărut o pictură şi şaisprezece desene de Dürer în 1945, se povesteşte că s-au făcut nevăzute în timpul bombardamentului sau că le-au luat ruşii, mai curând chestia asta din urmă. Printre desenele acelea era unul intitulat *Cap de femeie cu ochii*

închişi, altul numit *Portretul Caterinei Comaro* şi un al treilea cunoscut ca *Trei tei.* Eu nu afirm nici nu neg ceva, dar în colecţia de desene a lui Ranz există trei care aş putea să jur că sunt de Dürer (însă cine sunt eu ca s-o spun, iar el râde de fiecare dată când îl întreb, şi nu-mi răspunde), şi într-unul din ele se vede un cap de femeie cu ochii închişi, altul mi se pare că e portretul leit al Caterinei Comaro şi ceea ce văd în ultimul sunt trei tei, chiar dacă nu prea mă pricep la copaci. Acesta-i doar un exemplu. Ţinând seama cât de mult variază preţurile pe piaţa de artă, nu ştiu cât ar valora colecţia sa în ansamblu (tata râde iar când îl întreb, şi-mi răspunde: „Ai să afli în ziua când nu vei mai avea încotro şi va trebui să verifici. Treaba asta se schimbă în fiecare zi, ca preţul aurului"), însă e posibil să nu fiu nevoit să renunţ decât la una sau două piese, când el o să moară, şi o să văd atunci dacă vând sau nu, ca să mă las de tradus şi de călătorii dacă n-o să mai am chef.

Despre tablourile cele mai bune pe care Ranz le-a avut totdeauna la vedere acasă (nu sunt prea multe la vedere), prietenilor şi celor care veneau în vizită le-a spus invariabil că e vorba de copii (cu câte o excepţie plauzibilă: Boudin, Martin Rico şi alţii asemenea), excelente copii de Custardoy-tatăl şi vreuna mai recentă de Custardoy-fiul.

Cel de-al doilea mod de a se îmbogăţi ce stă la îndemâna unui expert e să-şi pună cunoştinţele nu în serviciul interpretării ci în cel al acţiunii, adică să sfătuiască şi orienteze un falsificator pentru ca operele lui să fie cât mai perfecte cu putinţă. E de presupus că expertul care îndrumă un falsificator are grijă să nu informeze pe nimeni în legătură cu *aceste* falsuri, realizate sub supravegherea şi cu ajutorul cunoştinţelor sale. În schimb, se poate însă ca falsificatorul să-i dea un procentaj din ce obţine prin vânzarea unuia din aceste tablouri făcute în urma sfaturilor sale vreunui colecţionar particular sau vreunui muzeu sau vreunei bănci având în

prealabil avizul *altui* expert, după cum e posibil ca primul expert să se preteze într-adevăr să informeze în legătură cu falsurile admise de acest al doilea. Unul din prietenii cei mai buni ai lui Ranz a fost Custardoy-tatăl şi acum e Custardoy-fiul, amândoi autori magnifici de copii după aproape orice tablou din orice epocă, deşi cele mai bune imitaţii ale lor, cele în care originalul şi copia puteau fi confundate, erau după pictorii francezi din secolul al XVIII-lea, nu foarte apreciaţi vreme îndelungată (şi deci pe care nimeni nu se deranja să-i falsifice), iar azi din cale-afară, în parte în urma revalorizării hotărâte tocmai de specialişti în ultimele decenii. Acasă la Ranz sunt două copii extraordinare după un Watteau micuţ şi un Chardin minuscul, prima de Custardoy-tatăl şi a doua de Custardoy-fiul, căruia i-a comandat-o doar cu trei ani în urmă, sau aşa a spus. Custardoy-tatăl a avut nişte probleme şi sperieturi cu puţin înainte de a muri, acum mai bine de zece ani: a ajuns să fie închis şi eliberat la scurt timp fără să i se facă proces; fără îndoială că tata a dat telefoane din biroul său de la Prado unor persoane care după moartea lui Franco nu şi-au pierdut cu totul influenţa.

Dar orice sume frumoase ar fi câştigat Ranz şi le-ar fi înmulţit pe filiera Malibu, Boston şi Baltimore, apoi Zürich, Montevideo şi Haga, prin serviciile făcute unor particulari şi cele încă şi mai discrete făcute unor negustori, se prea poate cu ajutorul lui Custardoy cel bătrân şi acum cu cel ocazional al celui tânăr, averea şi excedentul lui constau, cum am mai spus, în colecţia sa personală de desene şi tablouri şi câte o sculptură, chiar dacă nu ştiu încă şi nici n-o să aflu deocamdată la cât se ridică respectiva avere şi excedent (sper ca la moartea lui să lase un raport exact de expert). El n-a vrut niciodată să renunţe la nimic, la niciuna din presupusele-i copii, nici la tablourile în mod sigur autentice, şi în privinţa asta trebuie să-i recunosc,

dincolo de măruntele acte de corupţie, sinceritatea vocaţiei şi pasiunii sale autentice pentru pictură. Dacă mă gândesc bine, faptul că ne-a dăruit acel Boudin şi acel Martin Rico pitice la nunta noastră trebuie să-l fi făcut să sufere cumplit, chiar dacă o să le vadă mai departe la noi. Când lucra la Prado mi-aduc aminte de teama lui grozavă de orice accident sau pierdere, de orice deteriorare şi imperfecţiune cât de mică, precum şi de paznicii şi supraveghetorii muzeului, pe care, după cum spunea, trebuia să-i plătească excepţional şi să încerce să-i facă să fie foarte mulţumiţi, pentru că de ei depindea nu numai siguranţa şi grija faţă de tablouri, ci propria lor existenţă. *Las Meninas,* spunea, există graţie bunăvoinţei şi străduaniei zilnice a supraveghetorilor care le-ar putea distruge în orice clipă dacă ar avea chef, de asta trebuie să-i faci să fie mândri şi bucuroşi şi într-o stare psihică satisfăcătoare. El, cu diverse pretexte (nu era sarcina lui, nu era a nimănui), îşi lua asupra sa să afle ce viaţă duceau supraveghetorii aceştia, dacă aveau parte de linişte sau dimpotrivă erau supăraţi, dacă erau tracasaţi de datorii sau le mergea bine, dacă nevestele sau bărbaţii lor (personalul e mixt) se purtau frumos sau îi brutalizau, iar copiii erau o bucurie sau nişte mici psihopaţi care-i scoteau din sărite, interesându-se mereu de ei şi veghind asupra lor pentru a salva operele maeştrilor, a le proteja de posibilele lor accese de furie sau nemulţumire. Tata era foarte conştient că un bărbat sau o femeie care îşi petrece zilele închis într-o sală văzând mereu aceleaşi picturi, ceasuri în şir în fiecare dimineaţă şi în unele după-amieze, stând pe un scăunel fără a face altceva decât să supravegheze vizitatorii şi să privească pânzele (e interzis până şi să dezlege cuvinte încrucişate), putea înnebuni şi profera ameninţări sau nutri o ură mortală împotriva acestor tablouri. Din pricina asta se ocupa personal, în cursul anilor cât a stat la Prado, de

schimbarea în fiecare lună a amplasării supraveghetorilor, pentru ca cel puţin să vadă aceleaşi pânze numai timp de treizeci şi una de zile şi ura lor să se domolească sau să se îndrepte spre altceva înainte de a fi prea târziu. Celălalt lucru de care era foarte conştient era acesta: chiar dacă supraveghetorul ar fi pedepsit şi ar sfârşi la închisoare, dacă el ar hotărî într-o zi să distrugă *Las Meninas, Las Meninas* ar rămâne la fel de devastate ca acei Dürer de la Bremen dacă i-au deteriorat într-adevăr bombardamentele, căci n-ar mai fi niciun supraveghetor ca să împiedice distrugerea dacă cel care ar săvârşi-o ar fi el însuşi, dispunând de tot timpul de pe lume ca să-şi săvârşească ticăloşia şi fără nimeni care să-l oprească în afară de el însuşi. Ar fi ireversibil, n-ar exista nicio modalitate de a le recupera.

Odată a ieşit din biroul lui aproape de ora închiderii, când majoritatea plecaseră, şi a dat de un supraveghetor bătrân pe nume Mateu (lucra acolo de douăzeci şi cinci de ani) jucându-se cu o brichetă la marginea unui Rembrandt, şi anume cea de jos din stânga, intitulat *Artemisa,* din 1634, singurul Rembrandt cert din Muzeul Prado, în care sus-numita Artemisa, cu trăsături foarte asemănătoare cu cele ale Saskiei, nevasta şi adesea modelul genialului pictor, se uită pieziş la o cupă ciudată pe care i-o oferă o slujnică tânără îngenuncheată şi aproape cu spatele. Scena a fost interpretată în două feluri, ea fiind Artemisa, regina din Halicarnas, în clipa în care se pregătea să bea cupa cu cenuşa lui Mausol, bărbatul ei mort pentru care a ridicat un mormânt ce a devenit una din cele şapte minuni ale lumii antice (de aici „mausoleu”), sau ea fiind Sofonisba, fata cartaginezului Hasdrubal, care pentru a nu cădea vie în mâinile lui Scipio şi alor săi, care o reclamau oficial, îi ceru noului ei soţ, Masinisa, o cupă cu otravă drept dar de nuntă, cupă care, după cum spune legenda, i-a fost dată de dragul

fidelităţii aflate în pericol, cu toate că Sofonisba nu fusese numai a lui ci înainte şi nevasta altuia, căpetenia Sifax a masesilienilor, căruia de fapt tocmai i-o furase prădalnicul soţ de al doilea (susnumitul Masinisa) în timpul haoticei cuceriri a oraşului Cirta, azi Constantina în Algeria. Astfel, este greu de ştiut când te uiţi la tablou dacă în cinstea lui Mausol o să bea Artemisa maritala cenuşa sau Sofonisba maritala otrava din vina lui Masinisa; deşi după expresia îndărătnică a ambelor se pare mai curând că una sau cealaltă aveau să înghită, nu fără a se codi, vreo băutură scârboasă falsificată. Oricare din ele ar fi să fie, în ultimul plan e un cap de bătrână care se uită iscoditor la cupă mai atent decât la slujnica sau chiar la Artemisa (dacă e Sofonisba, se poate ca bătrâna să-i fi turnat otrava), nu se vede bine, fundalul e o penumbră prea misterioasă ori e prea murdar, şi silueta Sofonisbei e atât de luminoasă şi umple atâta spaţiu, că o face pe bătrână să pară şi mai îndoielnică.

Pe vremea aceea nu exista la Prado sistem de alarmă automată pentru incendiu, dar erau extinctoare. Tata desprinse destul de anevoie din perete unul care se afla în apropiere şi, cu toate că nu ştia să-l folosească, ascunzându-l stângaci la spate (o greutate îngrozitoare, de o culoare ce bătea la ochi), se apropie încet de Mateu, care pârlise deja un colţ al ramei şi trecea acum flacăra foarte aproape de pânză, de sus în jos şi dintr-o parte într-alta, de parca voia să lumineze totul, slujnica şi bătrâna şi Artemisa şi cupa, precum şi o măsuţă unde se văd nişte hârtii scrise (posibil cererea oficială a lui Scipio) şi pe care Sofonisba îşi sprijină mâna-i stângă cam durdulie.

„Ce faci, Mateu? i-a spus tata calm. Te uiţi mai bine la tablou?”

Mateu s-a întors, cunoştea perfect vocea lui Ranz şi ştia că în fiecare zi, la plecare, dădea o

raită la întâmplare prin câteva săli să verifice dacă totul era în ordine.

„Nu, a răspuns pe un ton foarte firesc şi obiectiv. Mă gândesc să-i dau foc."

Tata, povestea, ar fi putut să-i repeadă o lovitură în braţ făcând să-i cadă pe jos bricheta, devenită inofensivă, şi s-o fi îndepărtat cu un şut abil. Însă avea mâinile ocupate de extinctorul ţinut la spate, şi pe deasupra însăşi posibilitatea de a da greş şi a spori supărarea supraveghetorului îl făcu să se răzgândească. Îi trecu prin cap că era poate mai bine să-l ţină de vorbă ca să-i abată gândul de la flacără (cu substanţe bituminoase) până când brichetei i se termina gazul, dar asta putea dura prea mult dacă din nefericire era cumpărată de curând. S-a gândit şi să strige după ajutor, avea să apară careva, l-ar fi imobilizat pe Mateu şi focul nu s-ar fi întins la alte tablouri, dar în cazul ăsta ar fi trebuit să-şi ia adio de la unicul Rembrandt din Prado pictat cu certitudine de mâna lui Rembrandt, de la Sofonisba şi Artemisa, ba chiar şi de la Mausol, Masinisa, Saskia şi Sifax. Îl întrebă iar:

„Dar bine, Mateu dragă, chiar nu-ţi place deloc?"

„M-am săturat de grăsana asta", răspunse Mateu. Mateu n-o suferea pe Sofonisba. „N-o pot suferi pe grăsana asta cu perle, stărui (şi e drept că Artemisa e grăsană şi poartă perle la gât şi pe frunte în tabloul lui Rembrandt). Pare mai frumoasă slujnicuţa care-i întinde cupa, dar nu-i chip să-i vezi bine faţa." Tata nu s-a putut abţine de la un răspuns glumeţ, adică surprinzător şi logic:

„Da, zise, aşa a fost pictat, desigur, grăsana cu faţa şi slujnicuţa cu spatele."

Mateu piromanul stingea din când în când bricheta câteva secunde, însă n-o îndepărta de pânză, şi după secundele astea începea iar s-o aprindă şi să-l încălzească pe Rembrandt. La Ranz nu se uita.

„Asta-i partea proastă, zise, că a fost pictat aşa pentru totdeauna şi-am rămas fără să ştim ce se întâmplă, vedeţi dar, domnule Ranz, nu-i chip să vezi faţa fetei, nici să afli ce dracu' face baba din fundal, tot ce se vede e grăsana cu cele două coliere care nu mai apucă niciodată cupa. Să vedem dacă o bea naibii odată şi s-apuce s-o văd pe fată dacă se întoarce."

Mateu, un om obişnuit cu pictura, un om de şaizeci de ani care era de douăzeci şi cinci la Prado, voia pe neaşteptate să se continue scena lui Rembrandt pe care n-o înţelegea (nimeni n-o înţelege, pe Artemisa şi Sofonisba le despart o întreagă lume; prăpastia între a bea cenuşa unui mort şi a-şi bea propria moarte, între a-şi lungi viaţa şi a muri, între a o adăugi şi a o curma). Era absurd, însă Ranz nu renunţă încă să-i argumenteze.

„Dar înţelege că nu-i cu putinţă aşa ceva, Mateu, îi zise, toate trei sunt pictate, nu vezi? Pictate. Dumneata ai văzut multe filme, iar asta nu-i un film. Înţelege că nu se poate să le vezi într-alt fel, e doar un tablou. Un tablou."

„De asta-i vin de hac", zise Mateu, mângâind din nou pânza cu bricheta aprinsă.

„Pe deasupra, adaugă tata străduindu-se să-i abată atenţia şi dintr-un exces de zel în ce priveşte exactitatea (tatăl meu e pedant), ce are pe frunte nu-i un colier, ci o diademă, chiar dacă-i tot de perle."

Însă Mateu nu luă în seamă chestia asta. Îşi suflă mecanic nişte fire de praf de pe uniformă.

Extinctorul ţinut în aer îi distrugea lui Ranz încheieturile, aşa că renunţă să-l mai ascundă şi şi-l trecu în braţe ca pe un bebeluş, cu acea culoare roşu-aprins foarte bătătoare la ochi.

„Ei, ei, ce faceţi cu ăsta? îl mustră pe tata. Nu ştiţi că e interzis să le daţi jos?"

Mateu se întoarse în sfârşit la auzul zgomotului stârnit de mânuirea anevoioasă a extinctorului,

care în drumu-i de la spate spre braţe căzu pe parchet făcând să sară ţăndări, dar tata nu se încumeta să profite de momentul acela de alarmă. Îi dădu totuşi de gândit.

„Nu-ţi face griji, Mateu, îi zise, îl duc de aici fiindcă trebuie reparat, nu funcţionează.” Şi profită ca să-l lase jos foarte uşurat. Scoase batista de mătase de culoarea cireşii pe care o purta de ornament la buzunarul hainei şi-şi şterse fruntea, o batistă a cărei atingere şi culoare erau plăcute, era mai mult de ornament decât de folosit, se asorta cu extinctorul.

„Vă spun că-i vin de hac”, repetă Mateu, şi făcu un gest ameninţător cu bricheta spre Saskia. „Tabloul are mare valoare, Mateu. Face milioane”, îi spuse Ranz încercând să vadă dacă menţionarea banilor nu-l va face să-i vină mintea la cap.

Însă supraveghetorul se juca mai departe cu bricheta, aprinzând-o şi stingând-o şi iar aprinzând-o; se hotărî să mai pârlească rama, o ramă foarte bună, veche.

„Unde mai pui şi asta! răspunse dispreţuitor. Unde mai pui că nenorocita asta de grăsană face milioane, naiba s-o ia de treabă!”

Rama bună se înnegrea, tata dădu să-i pomenească atunci de închisoare, dar se răzgândi pe loc. Chibzui o clipă, apoi încă una, şi în sfârşit schimbă tactica. Pe neaşteptate ridică extinctorul de jos şi-i zise:

„Ai dreptate, Mateu, îţi dau dreptate. Dar nu-l arde că pot lua foc şi alte tablouri. Lasă-mă pe mine. O să-i vin eu de hac cu extinctorul ăsta, care-i greu, nu glumă. Grăsana o să se pomenească îndată cu o lovitură zdravănă şi o să se ducă naibii.”

Şi Ranz ridică extinctorul şi-l ţinu sus cu amândouă mâinile ca un halterofil dispus să-l arunce cu putere asupra Sofonisbei şi Artemisei.

În clipa aceea, Mateu se încruntă.

„Ei, ei, îi zise Mateu grav, ce-aveţi de gând, o să nenorociţi totul aşa.”

„Îl zdrobesc”, spuse Ranz.

Urmă un moment de şovăire, tata cu braţele în sus ţinând extinctorul atât de roşu, Mateu cu bricheta încă aprinsă în mână, cu flacăra pâlpâindă în aer. Se uită la tata, se uită la tablou. Ranz nu mai putea ţine greutatea. Atunci Mateu stinse bricheta, o băgă în buzunar, desfăcu braţele ca un luptător şi zise ameninţător:

„Ia staţi, staţi aşa. Nu-mi forţaţi mâna.”

Mateu n-a fost dat afară pentru că tata n-a adus nimănui la cunoştinţă episodul acela, şi nici supraveghetorul nu l-a turnat pe el că a vrut să facă praf Rembrandtul cu un extinctor stricat. Nimeni n-a mai observat că rama fusese pârlită (poate doar vreun vizitator indiscret căruia i s-a recomandat să nu pună întrebări, şi înlocuitorul care a fost mituit să tacă), şi la scurt timp a fost schimbată cu una foarte asemănătoare, deşi nu era veche. După părerea lui Ranz, dacă Mateu fusese un paznic plin de zel vreme de douăzeci şi cinci de ani, n-avea motiv să nu fie mai departe, după un atac trecător de furie. Mai mult, atribuia acţiunea şi atentatul lui lipsei de acţiune şi atentate, şi vedea o dovadă a încrederii de care acesta era vrednic în faptul că, văzând tabloul pe care nu-l putea suferi ameninţat de alt ins care pe deasupra era un şef, precumpănise spiritul de responsabilitate al paznicului asupra dorinţei sincere de a-i da foc Artemisei. A fost mutat imediat în altă sală, cu tablouri de pictori primitivi, ale căror personaje sunt mai puţin dolofane şi e mai greu să irite (iar unele sunt palinschematice, adică descriu pe aceeaşi suprafaţă sau spaţiu povestea lor completă). De altfel, tata s-a mulţumit să se intereseze şi mai mult de viaţa lui, să-l încurajeze în pragul bătrâneţii ce se apropia şi să nu-l piardă din ochi în timpul petrecerilor care de două ori pe an, în ziua când muzeul era închis, se organizau

pentru întregul personal, cu precădere în sala mare cu tablourile lui Velázquez. Toţi salariaţii cu familiile respective, de la director (care făcea doar act de prezenţă un minut şi întindea o mână sleită) până la femeile de serviciu (care erau cele mai zgomotoase şi puse pe distracţie fiindcă trebuiau să rămână apoi să mături ravagiile), se adunau să bea şi să mănânce şi să stea la taifas şi să ţopăie (de stat la taifas nu prea stăteau) într-un fel de chermeză bianuală iniţiată chiar de tatăl meu după modelul sau rânduiala carnavalului pentru a-i face pe supraveghetori să se simtă mulţumiţi şi a le îngădui să-şi descarce nervii şi să-şi piardă cumpătul acolo unde în restul zilelor se cuvenea să şi-l păstreze. El însuşi se îngrijea ca mâncarea şi băutura care se serveau să fie astfel încât petele lăsate să nu poată strica sau primejdui picturile, şi drept urmare erau trecute cu vederea marea buluceală şi numeroasele excese: eu am văzut în copilărie apă minerală pe *Las Meninas* şi prăjituri cu frişcă pe *Predarea oraşului Breda.*

Ani în şir, pe vremea copilăriei dar şi mai apoi, ca adolescent şi foarte tânăr, când mă uitam încă la fata de la papetărie cu ochi şovăielnici, am ştiut numai că tata fusese căsătorit cu sora cea mare a mamei înainte de a fi cu mama, cu Teresa Aguilera înainte de sora ei Juana, cele două fete la care se referea uneori bunica atunci când povestea întâmplări din trecut, sau mai curând le spunea doar „fetele" pentru a le distinge de fraţii lor, cărora le zicea în schimb „băieţii". Nu-i vorba doar că pe copii îi interesează foarte târziu cine le-au fost părinţii înainte de a-i cunoaşte (în general interesul acesta apare când copiii se apropie de vârsta pe care o aveau părinţii lor când i-au cunoscut efectiv, sau când la rândul lor au copii şi atunci îşi amintesc prin aceştia de propria lor copilărie şi-şi pun nedumeriţi întrebări despre progenitori, acum când au ajuns să fie şi ei în aceeaşi situaţie), ci de faptul că părinţii se obişnuiesc să nu trezească în niciun fel vreo curiozitate şi să păstreze faţă de odrasle tăcerea în ce-i priveşte, să nu vorbească despre cine au fost sau poate uită s-o facă. Aproape toată lumea se ruşinează de tinereţea sa, nu-i foarte adevărat că îi duci dorul aşa cum se spune, mai degrabă o surghiuneşti sau fugi de ea şi cu uşurinţă ori cu strădanie îi anulezi începuturile înscriindu-le în afara viselor urâte, sau a romanelor, sau a ceea ce n-a existat vreodată. Tinereţea se ascunde, tinereţea e secretă pentru cei care nu ne mai cunosc ca tineri.

Ranz şi mama n-au ascuns niciodată căsătoria lui Ranz cu cea care ar fi fost mătuşa mea Teresa dacă ar fi trăit (sau poate n-ar fi fost), o căsătorie extrem de scurtă despre al cărei sfârşit am aflat doar că se datorase morţii ei timpurii, în schimb ani de-a rândul n-am aflat (nici n-am întrebat) care a fost pricina acestei morţi şi apoi încă mulţi ani am crezut că în esenţă ştiam, dar nu era aşa, căci atunci când în sfârşit am întrebat mi s-a dat un

răspuns neadevărat, acesta fiind alt lucru pe care obişnuiesc să-l facă părinţii, să-i mintă pe copii în legătură cu tinereţea lor urâtă. Mi s-a vorbit de boala ei şi asta a fost tot, mi s-a vorbit de o boală multă vreme, şi e greu să pui la îndoială ceva ce ştii din copilărie, îţi ia timp până începi să bănuieşti ceva. Ideea pe care am avut-o deci totdeauna despre căsătoria asta atât de scurtă a fost cea a unei greşeli de înţeles în ochii unui copil sau unui adolescent care prefera să se gândească la inevitabilitatea unirii părinţilor lui pentru a-şi justifica existenţa şi a crede prin urmare în propria-i inevitabilitate şi dreptate (mă refer la copiii leneşi, normali, la cei care nu merg la şcoală dacă au puţină febră şi nu sunt nevoiţi să muncească ducând dimineţile cu bicicleta cutiile de comenzi). Oricum, ideea a fost vagă, şi greşeala explicabilă consta în faptul că Ranz putea să fi crezut că iubeşte pe una din surori, pe cea mare, când în realitate o iubea pe cealaltă, pe sora mai mică, poate prea mică în momentul în care tata le-a cunoscut pe amândouă pentru ca el s-o ia în serios. Poate că mi s-a povestit aşa, este foarte posibil, de către mama sau mai curând de către bunica, nu-mi aduc aminte, un răspuns scurt şi pesemne mincinos la o întrebare copilărească, sigur e că Ranz nu mi-a vorbit nicicând de toate astea. Era apoi uşor ca în imaginaţia copilului să apară alt factor, de data asta ţinând de compasiune: consolarea văduvului, substituirea surorii, alinarea disperării soţului, ocuparea locului celei moarte. Mama putea să se fi căsătorit cu tata puţin din milă, ca să nu rămână singur; sau mai curând nu, poate că îl iubise în secret de la început şi dorise tainic dispariţia obstacolului, a surorii ei Teresa. Sau când a fost să se întâmple, poate că se bucurase de dispariţia ei cel puţin într-o privinţă. Ranz n-a povestit niciodată nimic. Acum câţiva ani, când eram deja om în toată firea, am încercat să-l întreb şi s-a purtat cu mine de parc-aş fi fost tot copil. „Ce-ţi

pasă ţie de toate astea?” mi-a zis, şi a schimbat subiectul. Cum eu am insistat (ne aflam la restaurantul La Donada) s-a ridicat să se ducă la toaletă şi mi-a spus pe un ton de zeflemea, dar cu zâmbetul cel mai fermecător: „Ascultă, n-am chef să vorbesc de trecutul îndepărtat, e de prost gust şi mă face să-mi aduc aminte de vârsta pe care o am. Dacă ai de gând s-o ţii tot aşa, mai bine să nu te mai găsesc la masă când mă întorc. Vreau să mănânc liniştit şi în ziua de azi, nu într-una de acum patruzeci de ani.” Mi-a spus să plec ca şi cum ne-am fi aflat acasă, iar eu aş fi fost un copil mic care putea fi trimis în camera lui, nici măcar n-a luat în considerare posibilitatea de a se supăra şi a pleca el de la restaurant.

Cert e că aproape nimeni nu vorbea vreodată de Teresa Aguilera, şi acest *aproape* a ajuns să fie de prisos de la moartea bunicii mele cubaneze, singura care o mai pomenea uneori, parcă fără să vrea sau fără să se poată abţine, chiar dacă la ea acasă Teresa era foarte prezentă şi vizibilă în chip de portret pictat în ulei după o fotografie. Iar la mine acasă, adică la tata, se afla şi se află fotografia în alb-negru care a servit de model, spre care Ranz şi Juana aruncau la răstimpuri câte o privire fugară. Chipul Teresei e încrezător şi grav în această fotografie, o femeie frumoasă cu sprâncenele subţiri făcute cu o singură trăsătură de penel şi o gropiţă nu prea adâncă în bărbie – o părere, o umbră – cu părul întunecat strâns la ceafa şi cu cărare la mijloc, cu gâtul lung, gura mare şi feminină (dar foarte diferită de a tatii şi de a mea), ochii de asemenea întunecaţi sunt larg deschişi privind fără teamă în obiectiv, are cercei discreţi, poate de sidef, şi buzele rujate în ciuda tinereţii ei extreme, aşa cum erau fetele educate să poarte în epoca în care a fost tânără sau a trăit. Are tenul foarte palid, mâinile încrucişate, braţele sprijinite pe o masă, poate cea din sufragerie mai curând decât una de scris, deşi nu se vede suficient de

bine pentru a şti exact, iar fondul e estompat, posibil să fie o fotografie făcută în studio. Poartă o bluză cu mânecă scurtă, era pesemne primăvară sau vară, să tot aibă douăzeci de ani, poate mai puţin, poate că încă nu-l cunoştea pe Ranz sau tocmai făcuse cunoştinţă de curând. Era necăsătorită. E ceva în ea care-mi aminteşte *acum* de Luisa, în ciuda faptului că am văzut poza asta ani în şir înainte ca Luisa să fi existat, toţi anii vieţii mele în afară de ultimii doi. Explicaţia poate fi aceea că pe fiinţa iubită şi cu care trăieşti o vezi cam pretutindeni. Dar amândouă au o expresie încrezătoare, Teresa în portret şi Luisa în persoană şi permanent, ca şi cum nu le-ar fi teamă de nimic şi nimic nu le-ar putea ameninţa niciodată, pe Luisa cel puţin, câtă vreme e trează, când doarme chipul îi e mai vulnerabil şi trupul pare mai în primejdie. Luisa e atât de încrezătoare că în prima noapte pe care am petrecut-o împreună a visat, aşa mi-a povestit, uncii de aur. S-a trezit la miezul nopţii din pricina mea, m-a privit puţin mirată, m-a mângâiat pe obraz cu unghiile şi a spus: „Am visat uncii de aur. Erau de mărimea unghiilor şi foarte strălucitoare”, numai cineva foarte nevinovat poate visa aşa ceva şi mai ales poate povesti visul. Teresa Aguilera a putut visa asemenea uncii de aur strălucitoare în noaptea nunţii, mi-a trecut prin cap privindu-i portretul la Ranz acasă după ce o cunoscusem pe Luisa şi dormisem cu ea. Nu ştiu când s-a fotografiat Teresa şi precis că nimeni n-a ştiut vreodată exact: poza e de format foarte mic, într-o ramă de lemn, pe un raft, şi de la moartea ei nimeni n-o mai privise decât la răstimpuri, aşa cum te uiţi la veselă ori la obiectele decorative sau chiar la tablourile de prin case, nu le mai cercetezi cu atenţie şi cu plăcere îndată ce ajung să facă parte din peisajul zilnic. De la moartea mamei se află tot acolo şi fotografia ei, mai mare, la Ranz acasă, şi în plus mai e pe perete şi un portret care nu e postum făcut de Custardoy cel bătrân pe când

eu eram copil. Mama mea, Juana, e mai veselă, deşi amândouă surorile seamănă puţin, gâtul şi ovalul feţei şi bărbia sunt identice. Mama zâmbeşte în fotografie şi zâmbeşte în tablou, în ambele e mai în vârstă decât sora ei cea mare în poza ei micuţă, de fapt mai în vârstă decât a fost vreodată Teresa care, graţie morţii, a ajuns să fie neîndoios cea mai mică, până şi eu sunt mai mare ca ea, morţile timpurii te fac să întinereşti. Mama zâmbeşte aproape la fel cum râdea: râdea lesne, ca şi bunica; amândouă, am mai spus-o, râdeau uneori împreună în hohote.

Dar eu n-am ştiut până acum câteva luni că imposibila mea mătuşă Teresa se omorâse la puţină vreme după ce se întorsese din călătoria de nuntă cu propriul meu tată, şi cel care mi-a spus-o a fost Custardoy cel tânăr. E cu trei ani mai mare ca mine şi îl cunosc din copilărie, când trei ani înseamnă mult, chiar dacă pe atunci fugeam de el cât puteam şi l-am acceptat numai când am devenit adulţi. Prietenia sau afacerile părinţilor noştri ne uneau uneori, deşi el s-a simţit mereu mai aproape de cei mai în vârstă, fiind mai interesat de lumea lor, ca şi cum ar fi fost nerăbdător să facă parte din ea şi să se mişte liber, mi-l amintesc ca pe un băiat bătrân sau un adult frustrat, ca pe un condamnat să rămână prea mult timp într-un trup nepotrivit de copil, obligat la o aşteptare zadarnică ce-l scotea din sărite. Nu-i vorba c-ar fi luat parte la discuţiile celor mari, căci era lipsit de pedanterie – nu făcea decât să asculte – era mai curând o încordare sumbră care-l stăpânea, nepotrivită pentru un copil, ce-l făcea să fie mereu în alertă şi să se uite pe geam, ca cineva care priveşte lumea ce i se perindă cu iuţeală prin faţa ochilor şi căruia nu-i este încă îngăduit să participe, precum deţinutul care ştie că nu-l aşteaptă nimeni şi că nimeni nu se reţine de la nimic numai fiindcă el lipseşte, şi că o dată cu lumea care se perindă îi trece şi vremea *lui;* şi asta o ştiu întocmai şi cei care mor. Dădea

mereu impresia că pierdea treptat ceva şi era dureros de conştient de aceasta, unul din acei oameni care ar vrea să trăiască în acelaşi timp mai multe vieţi şi să nu se rezume la a fi doar ei înşişi: unul din aceia pe care unicitatea îi înspăimântă. Când venea la noi şi trebuia să aştepte în compania mea să se încheie vizita pe care părintele său o făcuse tatălui meu, se ducea pe balcon şi-mi întorcea spatele timp de cincisprezece sau douăzeci de minute şi chiar o jumătate de ceas, neluând în seamă diferitele propuneri de jocuri pe care eu i le făceam cu naivitate. Dar în ciuda imobilităţii sale, făptura lui în picioare n-avea nimic a face cu liniştea şi calmul, nici mâinile sale osoase care după ce dădeau la o parte perdelele se agăţau de ele aşa cum un captiv închis de curând obişnuieşte să atingă gratiile fiindcă nu-i vine încă să creadă că sunt adevărate. Eu mă jucam în spatele lui, străduindu-mă să nu-i atrag prea mult atenţia, intimidat în propria-mi cameră, aproape fără să-i privesc ceafa tunsă chilug, şi cu atât mai puţin ochii lui de bărbat care râvneau la ceea ce era afară şi tânjeau să vadă şi să acţioneze în libertate. Custardoy reuşea oarecum aceasta din urmă, cel puţin în măsura în care tatăl lui îl învăţase de foarte timpuriu meseria de copist şi poate chiar de falsificator de tablouri, şi-i plătea unele lucrări pe care i le încredinţa în atelierul lui de pictură. Din acest motiv, Custardoy cel tânăr avea mai mulţi bani decât băieţii de vârsta lui, dispunea de o autonomie puţin obişnuită, începea să-şi câştige încetul cu încetul existenţa; îl interesa strada şi nu şcoala, iar la treisprezece ani se ducea deja la târfe şi mie mi-a fost întotdeauna puţin frică de el, atât din pricina celor trei ani în plus faţă de mine şi care-i permiteau să mă învingă veşnic în trântele noastre ocazionale, când tensiunea acumulată în el creştea într-atât că până la urmă exploda, cât şi datorită firii sale, neruşinate şi morocănoase, dar rece până şi în toiul încăierărilor. Când se lupta cu

mine, şi oricât de mult m-aş fi chinuit să rezist înainte de a mă da bătut, observam că la el nu era nici urmă de înflăcărare sau supărare, numai violenţă rece şi voinţa de a mă supune. Cu toate că l-am vizitat uneori în atelierul tatălui său care e acum al lui, nu l-am văzut niciodată pictând, şi nici nu i-am văzut tablourile proprii care n-au succes ori copiile perfecte ce-i aduc bani împreună cu portretele de comandă, a căror tehnică este excelentă, dar care sunt convenţionale: atâtea ore nemişcat, închis în sine, manevrând penelurile, cultivând minuţiozitatea şi cercetând o pânză, poate că toate astea explică încordarea lui permanentă şi dorinţa-i de dedublare. De mic nu s-a ferit să-şi povestească aventurile, mai ales cele sexuale (de la el am învăţat aproape totul în vremea adolescenţei şi chiar înainte); şi uneori mă întreb dacă afecţiunea pe care i-o poartă tata în ultimii ani, de la moartea lui Custardoy cel bătrân, n-are vreo legătură cu poveştile astea. Bărbaţii cu neastâmpăr în sânge cu cât sunt mai bătrâni cu atât vor mai mult să trăiască şi, dacă starea lor nu le-o îngăduie pe deplin, caută tovărăşia celor care sunt capabili să le povestească existenţa ce acum nu mai e la îndemâna lor şi le prelungesc astfel viaţa prin substituţie. Tata va fi dorind să-l asculte. Cunosc nişte prostituate care au fugit speriate după o noapte petrecuta cu Custardoy-fiul şi nici măcar n-au vrut să povestească ce s-a întâmplat, chiar dacă era vorba de două cu care se culcase şi prin urmare au putut să se încurajeze şi consoleze, căci încă de când era foarte tânăr dorinţa lui Custardoy de a trăi existenţe multiple îl făcea să i se pară insuficientă o singură persoană şi una din predilecţiile lui de foarte multă vreme a fost perechea. Cu trecerea anilor, Custardoy a devenit mai discret şi, din câte ştiu, nici el nu povesteşte de ce anume stârneşte teamă, dar poate că o face între patru ochi cu tata, pentru el e un soi de naş. Tata va fi dorind să-l asculte. Cert este că de ani de zile se

văd adesea, o dată pe săptămână Custardoy îl vizitează pe Ranz sau ies să cineze împreună şi poate se duc apoi la vreun local demodat sau merg amândoi să facă diverse comisioane şi să viziteze terţe persoane, bunăoară pe mine sau chiar pe Luisa în lipsa mea, pe nora cea nouă. Custardoy îl distrează desigur pe tata. În prezent, are aproape patruzeci de ani, şi pe ceafa odinioară rasă poartă acum o codiţă scurtă ca de pirat sau toreador, iar favoriţii lui par a fi cam lungi pentru timpurile noastre, în tot cazul frapanţi, fiindcă sunt cârlionţaţi şi mult mai închişi la culoare decât părul său blond şi lins, le poartă probabil, codiţa şi favoriţii, ca să nu distoneze în mediul său boem de pictori noctambuli, de pe alte vremuri, chiar dacă în acelaşi timp se îmbracă în mod clasic şi excesiv de corect – totdeauna cu cravată – aspirând spre o vestimentaţie elegantă. Poartă mustăcioară preţ de câteva luni şi apoi şi-o rade pentru un sezon, un semn de îndoială veşnică sau poate modul său de a părea nu unul singur. Cu vârsta, chipul lui a căpătat din plin ceea ce vădea încă din copilărie şi mai cu seamă din adolescenţă: chipul îi e ca şi caracterul; lasciv şi ursuz şi distant, cu fruntea largă sau cu intrânduri, nasul uşor acvilin şi dinţii lungi care-i iluminează faţa când zâmbeşte într-un mod afabil dar nu cu căldură, cu nişte ochi foarte negri şi enormi, puţin cam depărtaţi, aproape fără gene, şi această lipsă şi această depărtare fac de nesuportat privirea-i obscenă aţintită asupra femeilor pe care le cucereşte sau cumpără şi asupra bărbaţilor care-i sunt rivali, asupra lumii care trece şi în care el se amestecă hotărât, intrând în iureşul ei.

El a fost cel care cu câteva luni sau aproape un an în urmă, nu mult după întoarcerea mea de la Havana şi Mexic şi New Orleans şi Miami unde fusesem în călătorie de nuntă, mi-a povestit ce se întâmplase de fapt cu mătuşa mea Teresa acum aproape patruzeci de ani. Mă duceam să-l văd pe

tata la el acasă, să-l salut de bun găsit şi să-i povestesc călătoria, când m-am pomenit în portal cu Custardoy cel tânăr, cu silueta-i subţire încremenită în asfinţit.

— Nu-i acasă, mi-a zis, a trebuit să plece. Şi ridică ochii să înţeleg că se referea la Ranz. M-a rugat să te aştept câteva minute ca să-ţi spun. I-a telefonat un american şi a plecat ca din puşcă, nu ştiu cine de pe la vreun muzeu, o să te sune el diseară sau mâine. Hai să mergem amândoi să bem ceva.

Custardoy cel tânăr mă luă de braţ şi o pornirăm. I-am simţit mâna rece şi tare ca fierul a cărei încleştare mi-era bine cunoscută din copilărie, fusese un băiat şi acum era un bărbat cu o putere ieşită din comun, puterea nervului şi a concentrării. Ultima dată când îl văzusem fusese cu câteva săptămâni în urmă, în ziua nunţii mele atât de îndepărtate acum la care fusese invitat de Ranz, nu de mine, el a invitat mai multe persoane, n-aveam de ce să mă împotrivesc, nici să invite lume nici la venirea lui Custardoy. N-avusesem atunci timp să vorbesc cu el, se mărginise să mă felicite când ajunsese la Cazinou cu zâmbetu-i amabil uşor zeflemitor, apoi îl văzusem de la distanţă în timpul petrecerii privind nesăţios în jur, o prezenţă familiară în realitate. Privea totdeauna nesăţios în jur, la femei şi la unii bărbaţi – la bărbaţii timizi – oriunde s-ar fi aflat, ochii lui apucau întocmai ca mâinile. În ziua aceea n-avea mustaţă şi acum, după câteva săptămâni, aproape că îi crescuse, încă nu chiar de tot, şi-o lăsase în cursul călătoriei mele cu Luisa. La Balmoral ceru o bere, niciodată nu bea altceva şi din pricina asta zvelteţea începea să-l părăsească în dreptul burţii (dar cravata i-o acoperea veşnic). Mi-a vorbit o vreme de bani, apoi de tata, pe care-l vedea ca fiind foarte bine, apoi iar de banii pe care-i câştiga, de parcă ultimul lucru ce l-ar interesa ar fi noua mea stare civilă, nu mă întreba nimic, nici de

călătorie, nici de munca mea sau de viitoarele deplasări la Geneva sau Londra sau chiar Bruxelles, el n-avea cum să ştie de toate astea, trebuia să întrebe, dar n-o făcea. Deoarece tata plecase, eu voiam să mă întorc acasă să mă întâlnesc cu Luisa şi poate să mergem la cinema, niciodată n-am prea avut ce vorbi cu Custardoy. Tata plecase probabil fiindcă-l sunase cineva de la Malibu sau Boston sau Baltimore, nu-l mai prea chemau în ultima vreme deşi ochiul şi cunoştinţele sale erau aceleaşi ca totdeauna sau chiar superioare, rareori sunt consultaţi bătrânii ori numai pentru lucrurile de cea mai mare importanţă, cineva s-o fi aflând în trecere prin Madrid şi n-o fi avut cu cine să cineze, el o fi crezut că îl chemau ca să-şi dea cu părerea, vreun tablou scos la iveală, vreo afacere aici, la Madrid. Am schiţat gestul de a mă ridica să plec, dar atunci Custardoy îmi puse iar mâna pe braţ – mâna-i era ca o greutate – şi mă reţinu.

— Mai rămâi puţin, îmi spuse. Nu mi-ai povestit încă nimic despre nevastă-ta care-i aşa de frumoasă.

— Ţie toate ţi se par frumoase. N-am multe de povestit.

Custardoy aprindea şi stingea o brichetă. Zâmbea cu toţi dinţii săi şi privea flacăra apărând şi dispărând. Deocamdată nu se uita la mine, sau o făcea numai cu coada unuia din ochii lui depărtaţi ce tot alunecau în lături ca să controleze localul.

— O fi având ea ceva, cred eu, dacă te-ai însurat după atâţia ani, doar nu mai eşti un copil. Te-o fi înnebunit, pesemne. Bărbaţii se căsătoresc doar când nu mai au încotro, din panică sau din disperare sau pentru a nu pierde pe cineva pe care nu suportă să-l piardă. Totdeauna e multă nebunie în ceea ce pare cât se poate de convenţional. Haide, povesteşte-mi care-i nebunia ta. Povesteşte-mi ce-ţi face fătuca.

Custardoy era vulgar şi cam infantil, ca şi cum nesfârşita aşteptare a vârstei bărbăţiei pe când era copil i-ar fi lăsat ceva din aceasta copilărie asociată pe veci cu vârsta lui adultă.

Vorbea cu prea multă dezinvoltură, deşi cu mine se mai stăpânea, vreau să spun că încerca să coboare frecvenţa şi tonul cuvintelor sale neruşinate sau brutale, când era numai cu mine, vreau să spun. Altui prieten i-ar fi cerut nici mai mult nici mai puţin decât să-i descrie sexul nevestei sau chiar părul pubian şi să-i povestească în ce fel făcea amor, cuvinte greu de tradus care din fericire nu se rostesc niciodată pe la organismele internaţionale; eu meritam oricum vreo perifrază.

— Ar trebui să mă plăteşti, i-am spus ca să-i prefac comentariul în glumă.

— Bun, te plătesc, cât vrei? Să vedem, pentru început încă un whisky.

— Nu mai vreau alt whisky, nici măcar pe ăsta. Lasă-mă în pace.

Custardoy şi-a dus mâna la buzunar, era unul din bărbaţii aceia care-şi ţin banii împrăştiaţi în buzunarul de la pantaloni, şi eu fac la fel, dacă e să fiu sincer.

— Nu vrei să vorbeşti de asta? Foarte corect, nu vrei să vorbeşti de asta. În sănătatea ta şi a fătucii tale. Şi bău o sorbitură mică de bere. Se uită de jur-împrejur pe când se ştergea la gură chiar cu buzele, la tejghea două femei cam de treizeci de ani stăteau de vorbă, una din ele, cea aşezată cu faţa (dar poate amândouă), îşi arăta coapsele cu sau fără voie. Erau coapse prea bronzate pentru primăvară, aveau ceva artificial, bronz de piscina sau de la creme în cel mai bun caz. Custardoy îşi aţinti acum asupră-mi ochii lipsiţi de podoabă, sau de protecţie. Adăugă: Oricum sper să-ţi meargă mai bine decât tatălui tău; nu vreau să cobesc, bat în lemn. Ce mai soartă pe capul lui, un adevărat

Barbă Albastră, bine că n-a mai ţinut-o tot aşa, doar e cam bătrâior pentru asemenea treburi.

— Nici chiar aşa, am spus. Îmi veniseră imediat în minte mătuşa mea Teresa şi mama mea Juana, amândouă moarte, Custardoy se referea la ele, exagerând cu rea credinţă, unindu-le prin moarte într-o singură fiinţă. „Un adevărat Barbă Albastră", spusese, „nu vreau să cobesc", spusese. Un adevărat Barbă Albastră. Nimeni nu-şi aminteşte de Barbă Albastră.

— Ah, nu? zise. Mă rog, lucrurile s-au mai dres cu mama ta, puţin ar mai fi lipsit şi n-ai mai fi existat tu. Dar ca să vezi, şi ei i-a supravieţuit, nimeni nu-i poate veni de hac. Odihnească-se în pace, nu-i aşa? adăugă cu un respect batjocoritor. Vorbea de Ranz cu stima, poate cu admiraţie.

M-am uitat la femei, nu ne dădeau nicio atenţie, erau cufundate în discuţie (de bună seamă povesteau nişte întâmplări), dinspre ele răzbătea din când în când câte un crâmpei de frază răzleaţă rostită mai tare („Dar asta-i colosal", am auzit-o spunând cu uimire sinceră pe cea care stătea cu spatele la noi, cealaltă îşi etala coapsele cu neruşinare şi dintr-o anumită poziţie i se putea vedea triunghiul chiloţilor, am bănuit, coapsele bronzate şi extrem de robuste m-au făcut să mă gândesc la Miriam, la femeia de la Havana de acum câteva zile. Adică să-mi amintesc de imaginea ei şi să mă gândesc că în alt moment trebuia să mă gândesc la ea. Numai cu câteva zile în urmă, poate că Guillermo, ca şi noi, se întorsese deja).

— Ăsta-i hazardul, nimeni nu ştie în ce ordine vine moartea, putea să fi fost el, tot aşa cum ne poate îngropa el pe noi. Mama a trăit destul de mult.

Custardoy-fiul îşi aprinse în sfârşit o ţigară şi lăsă bricheta pe masă, renunţă la flacără şi trase în piept. La răstimpuri se întorcea puţin să se uite la cele două femei de treizeci de ani aşezate la

tejghea şi arunca fumul în direcţia lor, eu speram că n-o să i se năzare să se ridice şi să li se adreseze, era ceva ce făcea adesea şi cu mare dezinvoltură, iar uneori fără să fi fost vorba nici măcar de o privire mai înainte, de o singură privire împărtăşită sau schimbată de femeia căreia începea pe neaşteptate să-i vorbească. Era ca şi cum ar şti din cel dintâi moment cine voia să fie abordat şi în ce scop, într-un local sau la o petrecere sau chiar pe stradă, sau poate era el cel care stârnea dispoziţia şi intenţia de a sta de vorbă. M-am întrebat pe cine o fi abordat la nunta mea la Cazinou, abia dacă l-am văzut. Mă privi drept în faţă cu ochii lui neplăcuţi cu care totuşi eram atât de obişnuit.

— Cum vrei tu, hazardul. Dar de trei ori e cam mult.

— De trei ori?

Atunci a fost prima oară în viaţă când am auzit pomenindu-se femeia străină cu care eu n-am nicio legătură de rudenie şi despre care acum ştiu ceva dar nu destul, niciodată nu voi şti prea mult, sunt fiinţe care au vieţuit ani de zile şi despre care nimeni nu-şi aminteşte nimic, ca şi cum în fond n-ar fi existat, şi în această primă oară nici măcar nu ştiam că fusese pomenită ea sau altcineva, încă nu ştiam de existenţa ei („de trei ori e cam mult”). Am vrut să cred la început că era o greşeală sau un lapsus, şi Custardoy, la început, a făcut să fie aşa, intenţionase poate să-mi vorbească numai de mătuşa mea Teresa ori poate nu intenţionase nimic, să-mi povestească doar ceea ce în zilele acelea când, copleşit de presimţiri negre şi de cei dintâi paşi ai căsătoriei noastre, eu aş fi preferat să ignor mai departe, chiar dacă e greu de ştiut dacă vrei să afli sau să ignori mai departe ceva din moment ce ştii de fapt despre ce e vorba.

— Vreau să spun două, zise Custardoy grăbit. Poate totul nu era premeditat şi n-avea nicio intenţie rea, deşi nu prea era de crezut că n-avea

chiar niciuna, bună sau aşa şi aşa, Custardoy nu e un tip meditativ dar e plin de intenţii. Zâmbi tot grăbit (dinţii săi lungi îi imprimau chipului ascuţit o expresie de cordialitate sau aproape) în vreme ce arunca mai departe fumul înspre cele două femei: cea care stătea cu spatele, fără să-şi dea seama de unde provenea, îl alunga iritată cu mâna ca pe un ţânţar. Custardoy adăugă fără pauză: Ascultă, şi să fie clar că n-am nimic cu tatăl tău, dimpotrivă, o ştii prea bine. Dar să ţi se omoare una din ele îndată după nuntă nu pare voia hazardului. Asta nu poate intra niciodată în ordinea morţii de care vorbeşti tu.

— Să ţi se omoare?

Custardoy îşi muşcă buzele într-o pornire prea expresivă pentru a fi spontană. Îl chemă apoi pe chelner fluturând două degete şi profită să se uite cu lascivitate la femeile care continuau să nu ne dea nicio atenţie (deşi una din ele fusese atentă la fumul nostru, aşa cum faci cu un ţânţar. Cea care stătea cu faţa spusese cu o voce foarte tare şi veselă: „Mă rog, mă rog, mie-mi face greaţă”. O spuse încântată, era pe punctul să-şi lovească uşor cu palmele coapsele de mulatră). Custardoy, în schimb, era la fel de atent la ele ca şi la discuţia cu mine, dedublându-se ca totdeauna, dorind ca totdeauna să fie doar o singură fiinţă şi să se găsească acolo unde nu se afla de fapt. Am crezut că se va ridica şi am stăruit ca să-l împiedic: „Ce spui cu să ţi se omoare?” Dar se rezumă să-i ceară chelnerului încă o bere.

— Încă o bere. Să nu-mi spui că nu ştii.

— Despre ce vorbeşti?

Custardoy îşi mângâie mustaţa încă anemică şi-şi fixă la mijloc codiţa scurtă cu un gest feminin de neevitat. Nu ştiu de ce purta codiţa aceea caraghioasă şi nespălată, părea un meseriaş sau un om sărman din secolul al optsprezecelea. Suflă în bere. La cei aproape patruzeci de ani ai lui asculta

de cerinţele modei, avea energia s-o facă. Sau poate în cazul lui era influenţa picturii.

— Prea multă spumă, zise. E nemaipomenit, adăugă, că tu n-ai habar, e nemaipomenit cum de reuşesc părinţii să facă în faţa copiilor, cine ştie ce vei fi ştiind tu despre familia mea de care eu în schimb n-am nici cea mai vagă idee.

— Nu ştiu nimic, am zis repede.

Începu iar să se joace cu flacăra, îşi stinsese ţigara, prost, mirosea.

— Mi se pare c-am făcut o gafă. Ranz o să se înfurie. Nu-mi închipuiam că nu ştii cum a murit sora mamei tale.

— De boală, mi-au spus-o mereu. Niciodată n-am întrebat prea mult. Să vedem, ce anume ştii?

— Poate nu-i adevărat. A trecut o groază de ani de când mi-a povestit tata.

— Ce ţi-a povestit?

Custardoy trase puternic aer pe nas în două rânduri. Nu se dusese până atunci la toaletă să-şi ia priza de drog, dar pufăi ca şi cum s-ar fi întors de acolo. Aprinse şi stinse flacăra:

— Nu-i spune lui Ranz că ţi-am povestit, bine? N-aş vrea ca din pricina asta să-mi facă vreo figură. Poate nu-mi amintesc eu bine, sau am înţeles greşit.

N-am răspuns, ştiam că avea să-mi povestească chiar dacă nu i-aş făgădui ce-mi cerea.

— Ce anume îţi aminteşti? Ce-ai înţeles?

Custardoy aprinse altă ţigară. Codeala lui era prefăcută: i se năzări să tragă de două ori adânc şi să arunce un nor de fum spre cele două femei (fumul era des şi lent în plutirea lui). Cea care stătea cu spatele la noi se întoarse o clipă, cu totul automat, şi suflă într-o parte să-l risipească. Şi ea îşi arăta coapsele, nu şi le bronzase încă la piscină. Privirea i se opri asupra lui Custardoy, deşi numai câteva secunde, atât cât i-a trebuit însoţitoarei sale să-i spună cu siguranţă de sine şi dispreţ faţă de persoana de care vorbeau: „L-am înnebunit de tot,

dar nu-mi place faţa lui, şi e plin de bani, tu ce-ai face?”

— Că mătuşa ta şi-a tras un glonţ la puţină vreme după ce s-a întors din călătoria de nuntă cu Ranz. Asta ştiai, nu-i aşa, c-a fost căsătorită cu el?

— Da, ştiu.

— A intrat în baie, s-a aşezat în faţa oglinzii, şi-a desfăcut bluza, şi-a scos sutienul şi şi-a căutat inima cu vârful pistolului tatălui ei, care stătea în sufragerie cu o parte din familie şi cu musafiri. Asta-i ce-mi amintesc că mi-a povestit tatăl meu.

— În casa bunicilor mei?

— Aşa am înţeles.

— Tata era acolo?

— Nu în clipa aceea, a sosit la puţină vreme, cred.

— De ce s-a omorât?

Custardoy trase puternic aer pe nas, poate era o răceală uşoară de primăvara. Dădu din cap.

— Habar n-am şi nici nu cred că tata ştia, sau oricum nu mi-a spus nimic. Dacă ştie cineva, e tatăl tău, dar poate că de fapt nici el, nu-i uşor să afli de ce se omoară oamenii, nici chiar cei mai apropiaţi, toată lumea e cu susu-n jos, toată lumea pătimeşte ceva de groază, uneori fără motiv şi aproape mereu în secret, lumea se întoarce cu faţa în pernă şi aşteaptă ziua următoare. Şi brusc renunţă să mai aştepte. N-am vorbit niciodată cu Ranz de povestea asta, cum să-ţi întrebi un prieten de ce nevastă-sa şi-a tras un glonţ după ce s-a măritat cu el? Chiar de-ar fi trecut veacuri. Nu ştiu, te-aş putea întreba pe tine dacă ţi se întâmplă la fel, nu vreau să fiu cobe, bat în lemn. Dar nu pe un prieten care-i cu atâţia ani mai mare ca mine şi pe care-l respect atâta. Respectul inhibă unele discuţii, care n-au loc niciodată.

— Da, respectul inhibă.

Spusese iar „cobe”, mi-a venit automat să-l traduc în engleză, franceză sau italiană, limbile pe care le ştiam, nu-mi era cunoscut termenul în

niciuna din ele, „deochi” da, *evil eye, jettatura,* dar nu-i acelaşi lucru. Ori de câte ori spunea că bate în lemn n-o făcea, ci ciocănea sticla halbei. Eu, în schimb, băteam în scaunul meu.

— Îmi pare rău, credeam că ştiai.

— Copiilor li se dau versiuni îndulcite a tot ce se întâmplă ori s-a întâmplat, presupun că mai târziu e foarte greu să-i convingi. Nu se găseşte pesemne momentul exact când nu mai eşti copil, e greu să trasezi o linie, să ştii când e prea târziu ca să mai recunoşti o minciună de demult sau să dezvălui un adevăr ascuns. Laşi să treacă timpul, bănuiesc, şi cine a spus minciuna ajunge s-o creadă sau s-o uite, până când cineva ca tine o dă în bară şi face să se ducă naibii tăcerea intenţionată de o viaţă întreagă.

„Deochi”, nici în franceza nu ştiu cum se spune. Ştiusem dar nu-mi mai aminteam, *guignon,* mi-a venit deodată în cap. „Te pomeneşti că cu chestiile astea ai să-mi porţi ghinion”, am auzit-o spunând pe femeia blondă cu pielea bronzată, era expresivă, avea vocea răguşită, una din spaniolele acelea care nu-şi măsoară nici tonul glasului nici distanţa la care le pot fi auzite cuvintele nici asprimea gesturilor nici lungimea fustei, prea adesea spaniolele vădesc dispreţ prin vorbă şi privire şi prin gesturi despotice şi prin coapsele una peste cealaltă, moştenire spaniolă în Cuba braţul lui Miriam şi strigătele ei şi tocurile înalte şi picioarele-i ca nişte pumnale („Eşti al meu”, „Te omor”). Luisa nu e aşa, şi noile generaţii pot fi dispreţuitoare dar mai cu reţinere, Luisa e mai blândă, deşi are un simţ al corectitudinii care uneori o face să devină foarte serioasă, uneori se vede că nu glumeşte, chiar acum mă crede împreună cu tata, dar tata a plecat pe neaşteptate şi din pricina asta stau şi ascult dezvăluirile lui Custardoy, dacă sunt adevărate, probabil că sunt, căci n-a avut niciodată talentul să inventeze, în poveştile sale s-a mărginit mereu la ceea ce s-a

întâmplat sau i s-a întâmplat, poate de asta trebuie să-şi stimuleze trăirile şi să-şi experimenteze duplicitatea, fiindcă numai aşa e în stare să le redea, numai aşa poate concepe ceea ce e de neconceput, sunt oameni care nu cunosc alte fantezii decât cele devenite realitate, care nu sunt capabili să-şi imagineze nimic fiind de aceea cam neprevăzători, să-ţi exerciţi imaginaţia te fereşte de multe nenorociri, cine-şi anticipează propria moarte arareori se omoară, cine o anticipează pe cea a altora arareori ucide, mai bine ucizi şi te omori cu gândul, nu lasă sechele şi nici urme, chiar cu gestul îndepărtat al braţului care apucă, totu-i o problemă de distanţă şi de timp, dacă eşti puţin mai departe cuţitul spintecă aerul în loc să lovească pieptul, nu se înfige în carnea închisă la culoare sau albă ci străbate spaţiul şi nu se întâmplă nimic, traiectoria sa nu se determină, nici nu se înregistrează şi se ignoră, nu se pot pedepsi intenţiile, tentativele eşuate sunt trecute sub tăcere de atâtea ori şi chiar tăgăduite de cei care le suporta fiindcă totul continuă să fie la fel după ele, aerul e acelaşi şi pielea nu se crapă nici carnea nu se schimbă şi nimic nu se sfâşie, e inofensiva pernă turtită sub care nu există niciun chip, şi apoi totul e la fel ca înainte pentru că lovitura fără destinatar şi sufocarea nu sunt suficiente pentru a schimba lucrurile ori relaţiile, nu e de ajuns nici repetiţia, nici insistenţa, nici executarea zădărnicită, nici ameninţarea, toate acestea doar agravează dar nu schimbă nimic, realitatea nu se adaugă, toate acestea sunt doar ca gestul posesiv al lui Miriam şi cuvintele ei („Eşti al meu”, „Mi-eşti dator”, „Vin după tine”, „Te iau cu mine în iad”), care nu stăviliră sărutările ce au urmat şi fredonatul în Camera vecină alături de bărbatul stângaci, pe nume Guillermo, căruia i se spusese: „Ori ea ori eu, o s-o ai pe una din noi moartă”.

— Poate că am făcut o gafă, zise Custardoy-fiul, dar cred că e mai bine să ştii cum stau lucrurile, e

mai bine să afli totul chiar mai târziu decât niciodată. Asta s-a întâmplat de mult, de fapt ce mai contează cum şi-a dat duhul mătuşa ta?

Tatăl meu avusese o moartă, o moartă adevărată, din acelea care nu pot respecta ordinea de murit, cum spusese Custardoy înainte. Moare parcă mai mult cine se omoară de mâna sa, poate încă şi mai mult cine moare din pricina cuiva. Mai adăugase: „Dar de trei ori e prea mult să poată fi vorba de hazard", apoi rectificase. Am pregetat să revin, dacă insistam avea să-mi povestească până la urmă ceea ce s-a petrecut sau a ajuns la urechile lui, eram convins că ceva parţial sau greşit, dar sigur e că nu voiam să aflu când încă nu ştiam nimic, apoi însă nu mai e aşa, el avea dreptate, e mai bine să ştii ce s-a întâmplat, dar numai atunci când ai apucat să afli ceva (eu nu aflasem). Mi-a venit atunci în minte o amintire rătăcită din copilărie, de pe vremea aceea – a copilăriei – ceva mărunt şi inconsistent care trebuie să dispară, scenele acelea neînsemnate care revin într-o străfulgerare ca şi cum ar fi melodii îngânate sau închipuiri sau perceperea momentană şi în prezent a ceva trecut, propria amintire ajunge să fie pusă la îndoială pe când o evoci. Mă jucam singur cu soldăţeii mei în casa bunicii havaneze şi ea îşi făcea vânt cu evantaiul, ca în atâtea sâmbete seara când mama mă lăsa cu ea. Dar de data aceea mama era bolnavă şi Ranz a fost cel care a venit să mă ia cu puţin înainte de cină. Arareori i-am văzut împreună doar pe amândoi, pe tata şi pe bunica, totdeauna era între ei mama, nu şi de data aceea. Când se înnopta sună cineva la uşă şi am auzit paşii lui Ranz care înaintau pe coridorul nesfârşit urmându-i pe cei ai cameristei până în odaia unde mă aflam cu bunica, grăbindu-mă să-mi termin ultimul joc, ea murmurând şi fredonând şi râzând la răstimpuri la comentariile mele, aşa cum râd din orice fleac bunicile când sunt cu nepoţii. Ranz era încă tânăr pe atunci cu toate că mie nu îmi părea astfel, era

doar tata. A intrat în cameră cu trenciul pus pe umeri, în mâini cu mănuşile scoase de curând, era răcoare, era primăvară, bunica începea să-şi facă vânt cu evantaiul totdeauna înainte de vreme, era poate felul ei de a chema vara, sau îşi făcea vânt în toate anotimpurile. Înainte ca Ranz să-i spună vreun cuvânt ea îl întreba îndată: „Cum se simte Juana?" „Mai bine, se pare, zise tata, dar acum nu vin de acasă." „A venit doctorul?" „Când am plecat eu nu venise, a anunţat că nu poate trece decât mai târziu, o fi acolo chiar acum. Să dăm un telefon, dacă vrei." Au mai spus de bună seamă ceva, sau poate au telefonat, dar amintirea mea (aşezat la masă în faţa lui Custardoy) s-a concentrat numai asupra cuvintelor pe care puţin mai târziu bunica i le-a spus tatii: „Nu ştiu cum de eşti în stare să pleci aiurea să-ţi vezi de treburi când Juana e bolnavă. Nu ştiu cum de nu începi să te rogi şi să-ţi faci cruci ori de câte ori nevastă-ta răceşte. Doar ai pierdut deja două, băiatul meu!" Mi-am amintit sau am crezut că-mi amintesc că imediat bunica şi-a dus mâna la gură, bunica şi-a astupat gura o secundă de parc-ar fi vrut să-şi reţină vorbele pe care tocmai le rostise şi eu le auzisem şi cărora nu le-am dat atunci nici cea mai mică importanţă, sau poate că le-am dat – aşa cum se dovedeşte acum – numai pentru că şi-a astupat gura ca să le facă să piară. Tata nu răspunse, şi abia acum gestul acela din urmă cu douăzeci şi cinci sau şi mai mulţi ani capătă sens, sau mai bine zis a căpătat cam acum un an, când eu eram aşezat în faţa lui Custardoy şi mă gândeam că spusese: „De trei ori e prea mult să poată fi vorba de hazard", şi rectificase, iar apoi mi-am adus aminte că bunica spusese la rândul ei: „Doar ai pierdut deja două, băiatul meu!", şi se căise. Îi zisese „băiatul meu" lui Ranz, ginerele său de două ori sau dublul ei ginere.

N-am stăruit pe lângă Custardoy, n-am vrut să ştiu atunci mai mult, şi pe deasupra el trecuse la alt

subiect.

— Îţi plac alea două? îmi zise brusc. Se întorsese aproape de tot şi privea de-a dreptul şi fără s-o ascundă la cele două femei de treizeci de ani, care la rândul lor au simţit privirea directă a ochilor fără gene şi depărtaţi şi pe neaşteptate vorbeau mai încet, sau în clipa aceea încetară să mai vorbească, simţindu-se observate şi cântărite, sau poate admirate din punct de vedere sexual. Ultimele cuvinte înainte de a-şi întrerupe sau înceta conversaţia, rostite de cea care stătea cu spatele, răsunară aproape odată cu întrebarea lui Custardoy, poate că o auziseră şi ele în ciuda suprapunerii, Custardoy mă întrebase cu siguranţă pentru ca ele să-l audă, să afle, să fie la curent cu ceea ce avea să se întâmple inevitabil. „M-am plictisit de tipi", spusese cea cu coapsele albe. „Îţi plac alea două?" spusese Custardoy (a reuşi să te faci auzit e uşor, nu trebuie decât să ridici tonul). Atunci îşi ţinuseră respiraţia şi ne priviseră, răgazul necesar pentru a afla cine le doreşte.

— Adu-ţi aminte că sunt însurat. Ţi le las pe amândouă.

Custardoy mai bău o înghiţitură de bere şi se sculă cu ţigările şi bricheta în mână (nu mai era niciun pic de spumă). Puţinii lui paşi spre tejghea făcură un zgomot metalic, ca şi cum ar fi avut pe tălpi placheuri sau nişte plăcuţe de dansator de step, sau poate erau tocuri ca să-l înalţe, dintr-o dată mi s-a părut mai înalt pe când se depărta.

Cele două femei râdeau deja împreună cu el când mi-am scos banii din buzunarul de la pantaloni şi i-am lăsat pe masă şi m-am întors acasă la Luisa. Am plecat fără să-mi iau la revedere de la Custardoy (sau am făcut-o cu un gest din mână de la depărtare), nici de la cele două femei care aveau să devină intimele lui necunoscute şi speriate după un scurt răstimp de bere şi *cheween-gum* şi gin şi apă tonică şi gheaţă, şi fum de ţigară, şi alune americane, şi râsete, şi

droguri, şi limba la ureche, şi cuvinte pe care eu n-aveam să le ascult, murmurul acela de neînţeles care ne convinge. Gura e mereu plină şi asta-i abundenţa.

În noaptea aceea, văzând lumea de pe pernă cu Luisa alături, cum fac de obicei tinerii căsătoriţi, cu televizorul în faţă şi în mână cu o carte pe care n-o citeam, i-am povestit ceea ce Custardoy cel tânăr îmi povestise fără voia mea. Adevărata legătură între soţi şi chiar între perechi o fac cuvintele, mai mult decât cuvintele rostite – rostite voluntar – cuvintele care nu sunt trecute sub tăcere, care nu sunt trecute sub tăcere fără intervenţia voinţei noastre. Nu-i vorba atât de faptul că între două fiinţe care dorm în acelaşi aşternut n-ar exista secrete pentru că aşa hotărăsc ele – ce anume e destul de grav ca să fie secret şi ce nu – cât de acela că nu poţi să nu povesteşti, să nu relatezi, să nu comentezi şi să nu-ţi dai cu părerea, ca şi cum asta ar fi principala activitate a perechilor, cel puţin a celor foarte recente, şi care nu sunt copleşite încă de lenea de a vorbi. Nu-i vorba doar că, stând cu capul pe pernă îţi aminteşti trecutul şi chiar copilăria şi-ţi vin în gând şi pe limbă scenele de demult şi cele mai neînsemnate, şi toate capătă valoare şi par vrednice de a fi rememorate cu voce tare, nici că suntem dispuşi să ne povestim întreaga viaţă fiinţei care-şi culcă şi ea capul pe perna noastră, ca şi cum am avea nevoie ca această fiinţă să ne poată *vedea* de la început – mai cu seamă de la început, adică din copilărie – şi să poată *asista* prin intermediul povestirii la toţi anii în care nu ne cunoşteam. Şi nici nu-i la mijloc doar dorinţa de a compara sau a face o paralelă sau a căuta coincidenţe, dorinţa de a şti fiecare unde se află celălalt în diferitele perioade ale existenţei sale şi de a-şi născoci posibilitatea puţin probabilă de a se fi cunoscut *înainte,* îndrăgostiţilor li se pare totdeauna că s-au întâlnit prea târziu, de parcă timpul pasiunii lor n-ar fi niciodată cel mai potrivit sau niciodată destul de lung privit retrospectiv (prezentul nu inspiră încredere), sau poate că nu sunt în stare să suporte ideea că n-a existat între ei pasiune, nici măcar intuită, pe vremea când

amândoi erau deja pe lume, antrenaţi în tumultul ei năvalnic şi totuşi cu spatele unul la celălalt, fără să se cunoască şi poate fără să dorească să se cunoască. Şi nici nu-i vorba că s-ar stabili un sistem de interogatorii zilnice de care din oboseală sau rutină niciun soţ nu poate scăpa, şi cu toţii sfârşesc prin a răspunde. E vorba mai curând de faptul că a fi împreună cu cineva înseamnă în mare măsură a te gândi cu voce tare, adică a te gândi la orice de două ori în loc de o dată, prima oară cu gândul şi a doua oară cu povestitul, căsătoria e o instituţie cu vocaţia povestitului. Sau poate că e atâta timp petrecut unul în compania celuilalt (oricât de puţin ar fi la căsătoriile moderne, totdeauna e atâta timp) încât cei doi soţi (dar mai ales bărbatul, care se simte vinovat când tace) trebuie să-şi mărturisească tot ce gândesc şi tot ce li se năzare şi li se întâmplă pentru a-l distra pe celălalt, şi astfel până la urmă aproape că nu mai rămâne o portiţă pentru faptele şi gândurile unui ins care să nu fie transmise, sau mai curând tălmăcite matrimonial. Se transmit şi faptele şi gândurile celorlalţi, care ni le-au împărtăşit în particular, şi de aici zicala atât de curentă care spune: „În pat se povesteşte totul”, nu exista secrete între cei care-l împart, patul e un loc de spovedanie. Din dragoste sau din ceea ce este esenţa ei – a povesti, informa, anunţa, comenta, exprima păreri, distra, asculta, şi a şi râde, şi a făuri planuri în van – trădezi pe oricine şi orice, prietenii, părinţii, fraţii, neamurile şi cei fără vreo legătură de sânge, foştii iubiţi şi convingerile, amantele de odinioară, propriul trecut şi propria copilărie, limba însăşi pe care n-o mai foloseşti şi fără îndoială chiar şi patria, trădezi acel ceva tainic care există în fiecare făptură, sau care ţine poate de trecut. Pentru a măguli fiinţa iubită denigrezi tot ce e în afara ei, tăgăduieşti şi blamezi totul pentru a mulţumi şi dă asigurări unei singure făpturi care te poate părăsi, puterea teritoriului mărginit de pernă

e atât de mare încât exclude din sânul său tot ce nu se află acolo, şi este un teritoriu care prin însăşi natura lui nu lasă ca acolo să se mai afle ceva în afară de soţi, sau amanţi, care într-un anume sens *rămân singuri* şi de aceea vorbesc şi nu trec nimic sub tăcere, fără voia lor. Perna e rotunjită şi moale şi adesea albă şi cu trecerea timpului rotunjimea şi albul sfârşesc prin a înlocui lumea şi nevolnica ei roată. Luisei i-am vorbit în pat de discuţia şi bănuielile mele, de moartea violentă (după părerea lui Custardoy) a mătuşii mele Teresa ce-mi fusese dezvăluită şi de posibilitatea ca tatăl meu să mai fi fost căsătorit încă o dată, o a treia oară care ar fi trebuit să fie prima din toate, înainte de căsătoria lui cu surorile, şi de care eu nu ştiam nimic. Luisa n-a înţeles că n-am mai vrut să întreb, femeile sunt curioase pur şi simplu, mintea lor e iscoditoare şi bârfitoare şi pe deasupra inconstantă, nu-şi imaginează sau nu prevăd natura a ceea ce ignoră, a ceea ce poate ajunge să se adeverească şi a ceea ce poate ajunge să se înfăptuiască, nu ştiu că actele se săvârşesc singure sau că sunt declanşate de un singur cuvânt, au nevoie de dovezi, n-au darul previziunii, poate că ele sunt într-adevăr dispuse să afle mai totdeauna, în principiu nu se tem nici nu sunt neîncrezătoare faţă de ceea ce li se poate povesti, nu-şi amintesc că după ce ai aflat totul se schimbă uneori, chiar şi carnea sau pielea care se desface, sau care e sfâşiată.

— De ce nu l-ai întrebat mai mult? mă întrebă. Stătea în pat, ca în seara aceea la Havana doar cu câteva zile în urmă, dar acum era sau avea să fie ceva firesc, ca în toate serile, pe întuneric, iar eu stăteam culcat acoperit cu cearşafuri încă foarte noi (făceau parte din zestre, am presupus, cuvânt ciudat şi vechi, nu ştiu cum se traduce), nu mai era bolnavă şi nici n-o strângea un sutien prea strâmt, ci era în cămaşa de noapte pe care eu am văzut-o cum şi-o punea acum câteva minute, chiar în cameră, în momentul când s-a băgat în pat mi-a

întors spatele, îi lipsea încă obişnuinţa să aibă pe cineva în faţă, peste câţiva ani, poate doar peste câteva luni, n-o să-şi mai dea seama că eu sunt în faţa ei, sau n-o să fiu eu acel cineva.

— Nu ştiu dacă vreau să aflu mai multe, am răspuns.

— Cum se poate? Doar şi eu sunt foarte curioasă după tot ce mi-ai spus.

— De ce?

Televizorul mergea, dar fără sonor. L-am văzut apărând pe ecran pe Jerry Lewis, actorul, un film vechi, poate de pe vremea copilăriei mele, nu se auzea nimic în afara vocilor noastre.

— Cum adică de ce? Dacă e ceva de aflat despre cineva pe care-l cunosc, vreau să aflu. Pe deasupra, e tatăl tău. Iar acum mi-e socru, cum să nu mă intereseze să ştiu ce i s-a întâmplat? Cu atât mai mult cu cât a ascuns. O să-l întrebi pe el?

Am şovăit o secundă. Am crezut că voia să ştie nu atât ce se întâmplase cât mai ales dacă în cuvintele lui Custardoy era ceva adevărat sau era doar o născocire ori un zvon. Dar dacă era ceva adevărat ar trebui să continui cu întrebările.

— Nu cred. Dacă el n-a vrut niciodată să-mi spună nimic despre asta, n-o să-l oblig eu acum. Odată, cu mulţi ani în urmă, l-am întrebat de mătuşa iar el mi-a spus că nu voia să se întoarcă înapoi cu patruzeci de ani. Aproape că m-a alungat din restaurantul unde ne aflam.

Luisa izbucni în râs. Aproape totul i se părea nostim, în chip firesc vedea doar latura amuzantă pe care o are orice lucru, chiar şi cele mai patetice sau îngrozitoare. A trăi cu ea însemna să trăieşti în plină comedie, adică într-o tinereţe perpetuă, aşa cum e să trăieşti alături de Ranz, poate de asta au vrut să trăiască împreună cu el două femei, sau trei. Deşi ea e într-adevăr tânără şi se poate schimba cu timpul. Şi ei îi plăcea tata, o amuza. Luisei îi plăcea să-l asculte.

— O să-l întreb eu, zise.

— Nici să nu-ţi treacă prin cap.

— Mie mi-ar povesti. Cine ştie dacă nu şi-a petrecut toţi aceşti ani aşteptând să apară în viaţa ta cineva ca mine, cineva care să-i poată servi de mijlocitor între tine şi el, taţii şi fiii sunt foarte stângaci unii cu alţii. Poate că nu ţi-a spus niciodată povestea pentru că nu ştia cum s-o facă sau tu n-ai ştiut cum să-l întrebi. Eu însă zău c-aş şti să-l fac să mi-o povestească.

Jerry Lewis mânuia un aspirator pe ecran. Aspiratorul era ca un căţeluş şi se tot împotrivea.

— Şi dacă e ceva ce nu se poate povesti?

— Ce vrei să spui? Totul se poate povesti. E de-ajuns să începi, un cuvânt vine după celălalt.

— Ceva ce acum nu se mai cuvine să fie povestit. Ceva al cărui timp a trecut, fiecare timp îşi are propriile sale poveşti, şi dacă scapi prilejul e mai bine să taci pentru totdeauna, uneori. Lucrurile se sting şi devin inoportune.

— Eu nu cred că există ceva al cărui timp să treacă, totul e aici, aşteptând sa fie obligat să se întoarcă. În afară de asta, tuturor le place să-şi spună povestea, chiar şi cei care n-au niciuna. Dacă poveştile sunt diferite, semnificaţia e însă aceeaşi.

M-am sucit puţin ca s-o privesc în faţă. Avea să se afle totdeauna acolo, lângă mine, cam asta e ideea, făcând veşnic parte din povestea mea, în patul meu care nu-i de fapt patul meu ci al nostru, sau poate al ei, pregătit să aştept cu nerăbdare ora când avea să se întoarcă, dacă pleca uneori. I-am atins uşor pieptul cu braţul când m-am mişcat, pieptul ei gol sub pânza fină, uşor vizibil sub pânza aceea. Mi-am ţinut în aşa fel braţul încât atingerea să persiste, pentru a înceta ar trebui să se mişte ea acum.

— Uite ce e, i-am spus, oamenii care păstrează secrete timp îndelungat n-o fac totdeauna fiindcă le e ruşine sau ca să se protejeze pe sine, uneori o fac ca să protejeze pe alţii, sau ca să păstreze

prietenii, sau iubiri, sau căsătorii, pentru a face viaţa mai suportabilă copiilor lor ori pentru a le îndepărta vreo teamă, căci au de obicei destule. Poate că pur şi simplu nu vor să facă loc în lumea lor unui fapt pe care şi l-ar fi dorit să nu se fi întâmplat. A nu-l povesti înseamnă a-l şterge puţin din minte, a-l uita oarecum, a-l tăgădui, înseamnă poate o mică favoare făcută lumii. Trebuie să respecţi aşa ceva. Poate că ţie nu ţi-ar plăcea să ştii totul despre mine, poate că nu vei vrea, cu trecerea timpului, mai târziu, nici ca eu să ştiu totul despre tine. Nu vei dori probabil să ştie totul despre noi un copil de-al nostru. Despre noi luaţi fiecare în parte, bunăoară înainte de a ne cunoaşte. Nici măcar noi nu ştim totul despre noi, nici despre fiecare în parte înainte, nici împreună acum.

Luisa se îndepărtă puţin cu un gest natural, adică îşi îndepărtă pieptul de braţul meu, şi nu ne-am mai atins. Luă o ţigară de pe noptieră, o aprinse, trase repede de două ori, încercă să scuture scrumul care încă nu se făcuse, deodată părea puţin nervoasă, puţin prea serioasă faţă de cum era de obicei. Era prima oară că pomeneam de copil, niciunul din noi nu vorbisem niciodată până atunci de proiectul de a avea copii, era prea curând, nici acum când l-am pomenit pentru prima oară n-a fost un proiect, ci o ipoteză spre a ilustra alt fapt. Îmi spuse fără să mă privească:

— Bineînţeles că voi dori să ştiu dacă te gândeşti să mă omori într-o zi, ca bărbatul acela de la hotelul din Havana, acel Guillermo. Spuse asta iute şi fără să mă privească.

— L-ai auzit?

— Sigur că l-am auzit, doar eram acolo ca şi tine, cum să nu-l aud.

— Nu ştiam, erai adormită din pricina febrei, de asta nu ţi-am povestit nimic.

— Nu mi-ai povestit nici a doua zi, dacă ai crezut că nu auzisem. Ai fi putut să-mi fi povestit

cum îmi povesteşti totul. Sau poate o fi adevărat că nu chiar totul.

Luisa se supărase pe neaşteptate, dar nu puteam şti dacă era din pricina că nu-i povestisem ceea ce acum recunoştea că auzise, ori era supărată pe Guillermo, sau poate pe Miriam, sau chiar pe bărbaţi, femeile au mai mult spirit de grup şi adesea se supără pe toţi bărbaţii deodată. Mai putea fi supărată şi fiindcă prima oară când am pomenit despre copil a fost ipotetic şi în treacăt, şi nu ca o propunere ori o dorinţă.

Luă telecomanda televizorului şi trecu în fugă pe celelalte canale pentru a-l lăsa iar pe cel pe care fusese. Jerry Lewis încerca să mănânce spaghetti: începuse să răsucească într-una furculiţa şi acum avea tot braţul înfăşurat în ele. Şi-l privea cu stupoare şi muşca zdravăn din el. Am râs ca un copil, văzusem filmul ăsta când eram mic.

— Cum ţi s-a părut tipul ăla, Guillermo? am întrebat-o. Tu ce crezi c-o să facă? Puteam acum să discutăm aşa cum nu dorisem s-o facem la momentul respectiv, nici Luisa nici eu, din pricina febrei. Se poate ca totul să fie propice să reluam conversaţia aceea, dar nimic nu revine în acelaşi fel în care s-a petrecut odată şi n-a fost să fie aşa. Acum nu mai conta, ea exprimase esenţa cu brutalitate şi uşurinţă, îmi spusese: „Aş vrea să ştiu dacă te gândeşti să mă omori într-o zi”. Eu nu răspunsesem încă, e aşa de uşor să nu răspunzi la ce nu vrei când te afli cu fiinţa cu care comentezi totul şi vorbeşti într-una, cuvintele se suprapun iar ideile nu durează şi pier, chiar dacă uneori revin, dacă se insistă.

— Ce-i mai rău e că n-o să facă nimic, spuse Luisa. Totul va continua ca până acum, tipa aceea Miriam aşteptând şi nevasta lui agonizând, dacă-i adevărat că e bolnavă sau că există, aşa cum pe drept cuvânt a pus sub semnul îndoielii cealaltă.

— Nu ştiu dacă o fi bolnavă, dar precis există, am zis eu. Bărbatul acela e însurat, am decretat.

Luisa nu mă privea încă, vorbea întoarsă spre Jerry Lewis şi continua să fie prost dispusă. E mai tânără decât mine, poate nu văzuse filmul în copilărie. Am avut chef să deschid sonorul, dar n-am făcut-o, asta ar fi pus punct conversaţiei.

Pe deasupra, telecomanda era la ea în mână, în cealaltă avea ţigara ajunsă la jumătate. Era puţin cald, nu prea mult: i-am văzut decolteul umed pe neaşteptate, strălucind uşor.

— E totuna, chiar dacă ar muri, el tot n-ar face nimic, nu şi-ar aduce femeia aceea de la Havana.

— De ce? Tu n-ai văzut-o, eu da. E frumoasă.

— Sigur că e, dar e totodată o femeie care-l bate la cap, şi el o ştie sau o presimte. O s-o facă mereu, aici şi acolo, ca amantă sau ca nevastă, femeia asta n-are alte interese decât cele din exterior, depinde în permanenţă de partener, mai există încă multe ca ea, au fost învăţate ca în relaţia cu celălalt să se ocupe numai de ele însele. Luisa se opri, dar reluă imediat, de parcă ar fi regretat cuvântul „învăţate”. Se prea poate ca nici să nu fi fost învăţate, pur şi simplu moştenesc asta, se nasc blazate de propria lor persoană, am cunoscut multe aşa. Îşi petrec jumătate din viaţă aşteptând, apoi văd că nu se întâmplă nimic, sau trăiesc ceea ce se întâmplă ca şi cum n-ar fi nimic, şi îşi petrec cealaltă jumătate de viaţă amintindu-şi şi dând importanţă acelor lucruri care li s-au părut atât de neînsemnate sau care nici n-au existat. Aşa erau bunicile noastre, iar mamele noastre încă mai sunt aşa. Cu Miriam asta tipul n-are nimic de câştigat, nimic faţă de ceea ce are deja, atunci de ce să facă schimbarea: o să fie tot mai puţin frumoasă, dorinţa o să fie tot mai mică, şi totul o să se repete din ce în ce mai plicticos. Femeia asta şi-a jucat toate atuurile, de la început nu i-a mai rămas nicio carte bună, nu mai poate însemna pentru el nicio surpriză, nu mai poate da altceva decât a dat până acum. Bărbaţii se însoară numai dacă speră să dea peste o surpriză sau peste un

câştig, sau peste ceva mai bun. Mă rog, nu chiar totdeauna e aşa. Rămase o secundă tăcută şi apoi adăugă: Mi-e tare milă de femeia asta.

— Poate că nu-i mai spune acum ceva, dar în schimb ar putea să nu-i mai fie o povară, asta ar fi ce-ar avea el de câştigat în viitor. Ar putea să nu-i mai fie o povară dacă Guillermo s-ar însura cu ea într-o zi. Sunt şi astfel de bărbaţi.

— Ce fel de bărbaţi?

— Bărbaţii care sunt plictisiţi de ei înşişi şi se preocupă numai de legătura lor cu altul, sau cu alta. Acestor bărbaţi le prinde bine să fie bătuţi la cap, asta îi ajută s-o ducă de la o zi la alta, îi face să le treacă timpul, le dă o justificare la fel ca şi femeilor care îi bat la cap.

— Guillermo nu e aşa, decretă Luisa (amândoi suntem sentenţioşi).

Acum m-a privit într-adevăr, deşi cu coada ochiului, o privire neîncrezătoare – moştenită neîncrederea – sau aşa mi s-a părut. Plutea o întrebare posibilă şi chiar probabilă şi chiar obligatorie, dar putea s-o pună ea sau puteam s-o pun eu: „De ce te-ai căsătorit tu cu mine?” Sau: „De ce crezi că m-am căsătorit cu tine?”

— Custardoy m-a întrebat astă-seară de ce m-am căsătorit cu tine. Ăsta a fost felul meu de a pune şi a nu pune întrebarea.

Luisa şi-a dat seama că era de aşteptat ca ea să spună: „Şi ce i-ai răspuns?” Putea să şi tacă, are în aceeaşi măsură ca mine conştiinţa cuvintelor, avem aceeaşi profesie, chiar dacă ea lucrează acum mai puţin. Tăcu un răstimp, trecu iar repede pe toate canalele cu telecomanda, preţ de câteva secunde, rămase tot la Jerry Lewis, care dansa acum cu un bărbat foarte bine îmbrăcat într-un imens salon pustiu. Bărbatul acela, pe care l-am recunoscut amintindu-mi-l pe dată, era actorul George Raft, specializat de ani de zile în roluri de gangster şi dansator neîntrecut în ritm de bolero şi rumbă, iar acum juca în celebrul *Scarface.* Jerry Lewis îi

pusese la îndoială identitatea („Oh, ce mai, dumneavoastră nu sunteţi George Raft, semănaţi cu el, dar nu sunteţi el, ce n-aţi da să fiţi George Raft”) şi-l obliga să danseze un bolero spre a demonstra că dansa bolero întocmai ca George Raft şi deci că era Raft. Cei doi bărbaţi dansau unul cu celălalt în mijlocul salonului gol şi întunecat, siluetele lor erau luminate de un reflector. Era o scenă comică şi totodată o scenă stranie. Să dansezi ca cineva cu un tip neîncrezător spre a-i demonstra că eşti acel cineva. Scena aceea era în culori şi celelalte fuseseră alb-negru, poate că nu era un film ci o antologie a comicului. Când s-a oprit din dans şi s-a îndepărtat sfios, mi-amintesc că Lewis îi spunea lui Raft de parcă i-ar face o favoare: „Mă rog, cred că sunteţi un adevărat Raft” (dar eram mai departe fără sonor şi n-auzeam acum nimic, cuvintele erau o amintire vagă din copilărie, în engleză ar fi trebuit să spună *the real Raft* sau *Raft himself).* Luisa n-a spus „Şi ce i-ai răspuns?”, ci:

— Şi i-ai răspuns?

— Nu. El nu vrea să ştie decât treaba cu patul, asta-i ce mă întreba de fapt.

— Şi nu i-ai răspuns.

— Nu.

Luisa izbucni în râs, pe neaşteptate îşi recăpătase buna dispoziţie.

— Dar asta-i o conversaţie de copii, zise râzând.

Cred că m-am cam aprins la faţă, într-adevăr mi-a fost ruşine pentru Custardoy, nu pentru mine, el şi cu ea abia se cunoşteau pe atunci şi din pricina asta, în faţa ei, mă simţeam răspunzător pentru Custardoy, care era din partea mea, un prieten de de mult, de fapt nu chiar aşa, te simţi răspunzător de tot ce te face să-ţi fie ruşine şi orice te poate face să-ţi fie ruşine în faţa fiinţei iubite (la începutul iubirii), şi asta-i şi cauza din care trădezi pe oricine, dar mai cu seamă îţi trădezi propriul trecut, pe care-l deteşti şi la care renunţi (în trecut

nu exista ea, fiinţa care ne izbăveşte şi ne face mai buni, ne înalţă, sau aşa credem câtă vreme o iubim).

— De asta n-am vrut să mă avânt, am zis.

— Ce păcat, spuse ea. Acum ai putea să-mi povesteşti ce i-ai răspuns.

Acum eu eram cel care n-avea chef să râdă, de atâtea ori suntem în contratimp doar cu câteva secunde. Dar râsul poate s-aştepte.

Eram stingherit. Mi se făcuse ruşine. Am tăcut. De ce să povestesc? Apoi i-am spus:

— Deci tu nu crezi că Guillermo o s-o omoare vreodată pe nevastă-sa bolnavă. Am revenit la Havana şi la subiectul care o făcuse să devină serioasă. Voiam să fie iar serioasă.

— Cum s-o omoare, cum s-o omoare! răspunse foarte sigură pe ea. Nimeni nu omoară pe nimeni fiindcă i-o cere altcineva care poate apoi să plece. Sau ar fi făcut-o până acum, lucrurile dificile par cu putinţă dacă te gândeşti puţin la ele, dar devin imposibile dacă te gândeşti prea mult. Ştii ce-o să se întâmple? Într-o bună zi, bărbatul n-o să se mai ducă în Cuba, or să se uite unul pe celălalt, el o să stea mai departe toată viaţa cu nevasta lui, bolnavă sau nu, şi dacă este într-adevăr aşa, va face tot posibilul s-o vindece. E garanţia lui. Va avea în continuare amante, va încerca să-şi aleagă din acelea care nu dau bătaie de cap. Bunăoară, femeile căsătorite.

— Aşa ţi-ar plăcea ţie?

— Nu, aşa o să se întâmple.

— Şi ea?

— Ea e mai puţin previzibilă. Poate întâlni curând alt bărbat şi ce o să trăiască cu el o să i se pară foarte puţin sau nimic. Se prea poate şi să se omoare, aşa cum i-a spus, când o să vadă că el într-adevăr nu mai vine. În tot cazul, ea a pierdut. Treburile n-or să-i iasă niciodată după cum vrea ea.

— Se zice că oamenii care spun că se omoară n-o fac.

— Ce prostie. Se poate întâmplă orice.

I-am luat din mână telecomanda. Am pus pe noptieră cartea pe care o ţinusem în tot acest răstimp în mână, fără să citesc un rând. Era *Pnin,* de Nabokov. N-am terminat-o şi îmi place grozav.

— Şi cum rămâne cu tata, şi cu mătuşa mea? Acum e limpede că s-a omorât, după Custardoy.

— Dacă vrei să ştii dacă ea l-a anunţat ce avea de gând, va trebui să-l întrebi. Nu vrei să-l întreb eu, nu-i aşa?

Am zăbovit puţin până am răspuns:

— Nu. Am rămas pe gânduri şi apoi am spus: Cred că nu. Trebuie să mai meditez.

Am dat drumul la sonor la antologia de filme cu Jerry Lewis. Luisa a stins lumina de pe partea ei şi s-a întors de parc-ar fi vrut să doarmă.

— Sting şi eu imediat, i-am zis.

— Nu mă deranjează lumina, dacă poţi să închizi sonorul, te rog.

Jerry Lewis se afla acum în amfiteatrul unui cinematograf cu o pungă de floricele în mână, aşteptând să înceapă filmul. Aplaudând îi căzură toate în capul unei doamne serioase cu părul alb, aşezată mai în faţă. „Ah, doamnă, zicea, v-au căzut nişte floricele în păr, lăsaţi-mă să vi le iau”, şi în cinci minute i-a nenorocit doamnei coafura îngrijită. „Ah, staţi locului o clipă”, îi zicea pe când îi încurca şi-i răvăşea părul, ajuns ca al unei menade. „Ce mai păr!” îi reproşa. Am izbucnit în râs, nu văzusem în copilărie scena asta atât de scurtă, eram sigur, pentru prima oară o vedeam şi o auzeam.

Am închis sonorul din nou, cum mă rugase Luisa. Nu-mi era somn, dar când doi oameni dorm împreună trebuie să existe o înţelegere minimă în privinţa orelor de culcat şi de sculat, de mâncat la prânz şi seara, cu micul dejun altfel stau lucrurile, mi-am amintit că nu cumpărasem laptele, Luisa o

să se supere mâine dimineaţa, rămăsese să mă ocup eu. Deşi ea are o fire bună.

— Am uitat să cumpăr laptele, i-am zis.

— Mă rog, o să cobor eu o clipă să iau, răspunse ea.

Am stins televizorul şi camera a rămas în beznă, nu-mi aprinsesem veioza fiindcă n-apucasem să citesc. Preţ de câteva secunde n-am văzut nimic, apoi ochii mei se obişnuiră puţin cu întunericul, nu prea mult însă, Luisei îi place să doarmă cu jaluzelele trase, mie nu. M-am întors cu spatele la ea, nu ne spuseserăm noapte bună, dar poate că nu era nevoie să ne spunem mereu, în toate nopţile anilor viitori. Însă în noaptea aceea poate că da, încă.

— Noapte bună, i-am spus.

— Noapte bună, răspunse ea.

Făcându-ne urarea, nu ne-am mai spus în niciun fel, nu ne-am dat niciunul din numele obişnuite, perechile nu sunt în stare să nu aibă astfel de nume, mai multe, sau măcar unul ca să creadă că sunt alţii, nu totdeauna aceiaşi, şi să evite să-şi spună pe numele lor adevărate, pe care le păstrează pentru atunci când se jignesc sau sunt supăraţi sau sunt nevoiţi să-şi dea o veste proastă, de pildă că unul din ei va fi părăsit. Tata a avut probabil astfel de nume de la cel puţin trei femei, totul trebuie să-i fi sunat la fel, o repetiţie, le-o fi amestecat, sau poate că nu, cu fiecare femeie o fi fost altfel, când le-ar fi dat o veste proastă le-o fi spus Juana, şi Teresa, şi alt nume pe care eu nu-l cunosc, dar el nu l-a uitat de bună seamă. Cu mama a avut la dispoziţie ani de zile, cu mătuşa mea Teresa aproape că n-a avut timp, poate tot atât de puţin ca cel pe care-l avem, Luisa şi cu mine, de când ne-am căsătorit, pentru ei nu au existat ani în viitor, nici măcar luni, după Custardoy ea se omorâse. Iar cu a treia care a fost prima, cât o fi durat, ce nume şi-or fi spus când îşi urau noapte bună şi se întorceau cu spatele, sau doar ea îi spunea lui, sau

doar el ei, strângând fiecare pe partea lui perna pe care o împărţeau (vorba vine, fiindcă totdeauna există două perne).

— Eu n-o să vreau să ştiu dacă ai de gând să mă omori într-o zi, i-am spus pe întuneric Luisei.

Poate că a sunat foarte serios pentru că ea s-a întors atunci şi am simţit imediat atingerea ei pe care o pierdusem de un răstimp destul de lung, pieptul ei cunoscut pe spatele meu, şi pe dată m-am simţit ocrotit. M-am întors pe partea cealaltă şi atunci i-am simţit mâinile pe tâmple, mângâindu-mă sau dojenindu-mă, şi sărutările pe nas, pe ochi şi pe gură, pe bărbie, frunte şi obraji (faţa întreagă). Faţa mea lăsă să fie sărutat tot ce poate fi sărutat, fiindcă în clipa aceea, după cuvintele rostite – după ce m-am întors spre ea – eu eram cel care o ocroteam pe ea, şi o sprijineam.

În scurtă vreme, cum am mai spus, după ce se încheiase călătoria de nuntă şi vara trecuse, am început să lipsesc din cauza muncii mele de traducător şi interpret (acum mai mult de interpret) la organismele internaţionale. Înţelegerea cu Luisa era ca ea să lucreze mai puţin un răstimp şi să se ocupe de aranjarea casei noastre comune şi noi (în chip artificios), până când vom putea face să coincidă la maximum prezenţa şi absenţa noastră sau chiar ne vom schimba slujba. În toamnă, la jumătatea lui septembrie, începe la New York perioada de sesiuni ale Adunării Generale a Naţiunilor Unite, care se prelungeşte trei luni, şi a trebuit să plec acolo, ca în alţi ani când n-o cunoşteam încă pe Luisa, în calitatea mea de temporar (e nevoie de câţiva pe timpul Adunării), opt săptămâni făcând pe interpretul, pentru ca apoi să mă întorc la Madrid şi să nu mă mişc nici să lucrez cel puţin alte opt.

Nu te prea distrezi în oraşele astea, nici măcar la New York, fiindcă stai şi lucrezi într-un ritm cumplit cinci zile pe săptămână, iar celelalte două îţi par atât de nefireşti (ca o paranteză) şi eşti atât de epuizat că nu poţi face altceva decât să încerci să-ţi recapeţi forţele pentru săptămâna următoare, să te plimbi puţin, să priveşti de departe toxicomanii şi delincvenţii viitori, să te duci prin magazine (din fericire sunt deschise şi duminica aproape tot timpul), să citeşti uriaşul *New York Times* cât e ziua de lungă, să bei sucuri tonice sau de *tutti frutti* şi să te uiţi la televizorul cu nouăzeci de canale (poţi da lesne de vreunul în care să apară Jerry Lewis). Vrei să-ţi odihneşti auzul şi limba, dar e imposibil, sfârşeşti mereu ascultând sau vorbind, chiar dacă eşti singur. Nu-i cazul meu. Majoritatea aşa-numiţilor temporari închiriază un apartament sordid pe timpul cât stau acolo, totdeauna revine mai ieftin ca la hotel, un apartament mobilat cu bucătăria într-o nişă, şi cu toţii ezită dacă să gătească suportând mirosul a

ceea ce vor mânca sau au mâncat, sau să ia prânzul şi cina în oraş, ceea ce se dovedeşte istovitor şi foarte scump într-un oraş în care nimic nu costă cât se spune c-ar costa, ci cu cincisprezece la sută mai mult în chip de bacşiş obligatoriu la restaurante şi apoi opt la sută supliment pentru orice, în chip de impozit local newyorkez (o exagerare, la Boston e doar cinci la sută). Eu am norocul să cunosc în acest oraş o prietenă spaniolă care mă găzduieşte cu mare amabilitate în timpul celor opt săptămâni de sesiuni. Locuieşte acolo, e o colegă care lucrează ca interpret permanent la Naţiunile Unite, stă la New York de doisprezece ani, are o casă plăcută şi deloc sordidă, în care se poate găti din când în când fără ca mirosul de mâncare să năvălească în salon şi dormitoare (în apartamentele rahitice, după cum se ştie, toate-s la un loc). O cunosc de mai mulţi ani decât cei pe care îi petrece în străinătate, o cunosc de la universitate, amândoi eram studenţi deşi ea e cu patru ani mai mare, ceea ce înseamnă că acum are treizeci şi nouă şi că avea cu unul mai puţin când am fost eu acolo după ce m-am căsătorit, cu prilejul de care vorbesc sau de care mă pregătesc să vorbesc. Odinioară, când eram studenţi, adică la Madrid şi acum cincisprezece ani, ne-am culcat în două rânduri diferite, sau poate au fost trei sau patru (nu mai multe), precis că niciunul din noi nu-şi mai aminteşte prea bine, de rândurile astea, dar *ştim* totuşi c-au existat, şi cunoaşterea acestui lucru, mult mai mult decât cunoaşterea faptului în sine, face să ne purtăm unul cu celălalt cu delicateţe în situaţia noastră şi totodată cu deplină încredere, vreau să zic că ne povestim totul şi ne spunem cuvinte de consolare sau de încurajare când ne dăm seama că unul sau celălalt avem nevoie de cuvintele astea. În plus ne e şi dor unul de altul (vag) când nu suntem împreună, este una din acele fiinţe (în viaţa fiecăruia există patru sau cinci, şi când le pierzi suferi într-adevăr) cărora te-ai

obişnuit să le împărtăşeşti ce ţi se întâmplă, adică la care te gândeşti când păţeşti ceva, amuzant sau dramatic, şi pentru care aduni fapte şi anecdote. De bunăvoie accepţi şi neplăceri, pentru că ştii că le vei povesti acestor patru sau cinci fiinţe. „Asta trebuie să i-o povestesc Bertei", te gândeşti (mă gândesc eu adesea).

Berta a avut un accident de maşină acum şase ani. Un picior i-a fost făcut praf, cu multiple fracturi deschise, a avut osteomielită, a fost gata să-i fie amputat, a putut fi salvat în cele din urmă dar a pierdut o bucată de femur, a fost nevoie să-i fie tăiat, de aceea de atunci şchioapătă uşor. Nu într-atât cât să nu poarte pantofi cu toc (şi îi poartă cu eleganţă), dar tocul unuia trebuie să fie mereu puţin mai înalt şi mai gros decât al celuilalt pantof, şi-i face de comandă. Nu observi tocurile acestea diferite dacă nu eşti prevenit, dar îţi dai seama că şchioapătă uşor mai ales când e obosită sau stă acasă, când nu se străduieşte să-şi înnobileze mersul: îndată ce închide uşa după ea şi-şi pune cheia în geantă renunţă, nu se mai preface, şchiopătează dublu. I-a rămas şi o cicatrice pe faţă, ceva uşor, atât de uşor că n-a vrut să şi-o corecteze prin chirurgie, e ca o semilună pe obrazul drept care uneori, când a dormit prost sau a avut o supărare sau e foarte obosită, i se închide la culoare şi devine mai vizibilă. Atunci, preţ de câteva secunde, cred că are o pată, că s-a murdărit, şi i-o spun. „E cicatricea", îmi aduce aminte, cicatricea care s-a albăstrit sau învineţit.

A fost măritată când era mai tânără, în parte din pricina asta a plecat în America şi şi-a căutat o slujbă acolo. A divorţat după trei ani, s-a recăsătorit după doi, şi peste încă unul a divorţat din nou. De atunci nicio legătură nu i-a mai durat multă vreme. De şase ani, după accident, s-a simţit pe nedrept bătrână şi nu se mai crede în stare să facă vreo cucerire (care să dureze, bineînţeles). E o femeie frumoasă, cu nişte trăsături care n-au fost

niciodată foarte tinereşti şi care din pricina asta n-au făcut-o să se schimbe decât abia simţit faţă de vremea când era la universitate. La bătrâneţe o să aibă o înfăţişare plăcută, fără acele transformări care fac de nerecunoscut unele chipuri din trecutul nostru, sau chipul nostru, pe care nu-l privim niciodată cum se cuvine. Dar oricât de nejustificat, după părerea mea, i-ar fi sentimentul, e sigur că-l încearcă, şi cu toate că nu s-a dat bătută încă şi n-a început să decadă, legătura ei cu bărbaţii a fost afectată în ultimul timp de simţământul acesta obsedant şi involuntar, e o legătură tensionată, încă nu indiferentă, cum probabil o să fie peste puţin. În aceşti ani, de fiecare dată când mi-am petrecut perioada mea de temporar în oraşul în care trăieşte, au venit şi au plecat din apartamentul ei numeroşi indivizi (majoritatea americani, câţiva spanioli, chiar şi un argentinian; cei mai mulţi soseau însoţind-o, alţii telefonau şi-i dădeau întâlnire în oraş, câţiva veneau s-o ia, câte unul avea chiar şi cheia) care n-au arătat nici cel mai mic interes să mă cunoască, şi care prin urmare n-aveau probabil nici cel mai mic interes faţă de ea (interes pe termen lung, vreau să spun, vrei să cunoşti şi chiar să fii agreat de prietenii fiinţei de care eşti alături o vreme). Fiecare din tipii ăştia a decepţionat-o sau a părăsit-o, adesea după numai o noapte împreună. Cu fiecare din tipii ăştia ea a pus suflet, cu niciunul n-a renunţat să-şi facă planuri, chiar din prima noapte care de atâtea ori părea a fi ultima, şi aşa se şi întâmpla. De fiecare dată îi este tot mai greu să reţină pe cineva şi de fiecare dată se străduieşte cu şi mai mult zel (încă nu i-a sosit, cred eu, ceasul indiferenţei, nici al cinismului).

Când am fost acolo după căsătoria mea, de la jumătatea lui septembrie la jumătatea lui noiembrie, se împliniseră doi ani de când începuse să încerce întâlnirile stabilite prin intermediul agenţiilor, şi, de un an, să scrie la rubricile de contacte personale *(personals,* li se spune) din

ziare şi reviste. Îşi făcuse o caseta video pentru agenţie, care de acolo – cu plata anticipată – era trimisă celor interesaţi de cineva ca ea. Expresia e absurdă, dar e cea care se foloseşte şi Berta însăşi spune „oameni interesaţi de cineva ca mine", adică Berta apropiindu-se de un model anterior dar inexistent în loc să şi-l creeze pe al ei. În această casetă vorbea, aşezată pe canapea la ea acasă (mi-a arătat-o, păstrează originalul, cei de la agenţie făceau şi trimiteau copii), era frumoasă, foarte aranjată, părea senină, părea mai tânără, vorbea englezeşte în faţa aparatului, la sfârşit lăsa să se strecoare câteva fraze convenţionale în spaniolă pentru a atrage alţi eventuali spanioli solitari, stabiliţi acolo sau aflaţi în trecere, sau pe unii cărora le place o nuanţă exotică sau pe cei care în America sunt numiţi hispanici. Vorbea de gusturile ei, de preferinţe, de ideile ei (nu prea multe idei), nu şi de munca sa, menţiona accidentul, menţiona uşoru-i şchiopătat cu un zâmbet de dezvinovăţire, era obligatoriu să-ţi mărturiseşti defectele fizice pentru ca nimeni să nu considere că e o înşelătorie la mijloc; apoi era văzută prin casă, udând plantele, răsfoind o carte (era de Kundera, o greşeală), cu muzică de fond (se auzea un violoncel cu ceva de Bach, un loc comun), cu şorţ de bucătărie, scriind scrisori la o masă cu lumină electrică. Aceste casete erau foarte scurte, cam trei sau cinci minute, şi toate plăcute. Ea le primea la rândul său (folosesc pluralul, fiindcă erau mai multe) cu o modestă plată anticipată, casete cu bărbaţi care o văzuseră sau nu pe a ei şi doreau s-o cunoască sau să se facă astfel cunoscuţi unor necunoscute. Primea cam două în fiecare săptămână, în timpul şederii mele le vedeam împreună, râdeam, eu îi dădeam sfaturi, deşi nu mă simţeam în stare s-o sfătuiesc serios, mi se părea doar un joc, mi-era greu să cred că ea îşi putea face iluzii cu vreunul din tipii ăia. Trebuie să fi fost indivizi anormali, ciudaţi şi deloc vrednici de

încredere, mă gândeam, ca să se preteze la chestia asta. Când mă gândeam aşa uitam că şi Berta se preta, şi era prietena mea, şi vrednică de încredere. Agenţia era destul de serioasă, ori cel puţin se prezenta astfel, totul era controlat până la prima întâlnire, nu era nimic de un gust foarte îndoielnic, cenzurau casetele dacă era nevoie, totul era plăcut. La contactele personale prin corespondenţă lucrurile stăteau altfel, acolo nu exista niciun fel de control, niciun intermediar, şi se intra îndată în subiect, cei care corespondau cereau imediat casete insinuante şi apoi lascive, spuneau cuvinte îndrăzneţe, făceau glume scabroase care Bertei nu i se mai păreau chiar aşa, nimic nu-ţi repugnă când faci şi tu parte, nimic din ceea ce devine obicei. În scurtă vreme n-o mai interesă aproape deloc ceea ce-i venea prin agenţie, chiar dacă cerea în continuare casete ca să creadă că pentru ea conta încă lumea plăcută, ci coresponda şi schimba casete cu bărbaţi ciudaţi sau şi mai puţin normali, oameni cu chip şi trup dar încă fără nume, oameni cu iniţiale sau porecle, mi-aduc aminte de unii de care-mi vorbea, „Taurus”, „VMF”, „De Kova”, „The Graduate”, „Weapons”, „MC”, „Humbert”, „Sperm Whale” sau „Gaucho”, astea le erau poreclele. Cu toţii zâmbeau în faţa aparatului cu dezinvoltură, erau casete făcute în casă, precis că s-au filmat ei înşişi, singuri, acasă, vorbind în gol, unei fiinţe necunoscute sau pe care aveau să o cunoască, sau poate lumii care-i ignora. Unii îi vorbeau de pe pernă, culcaţi în pat şi în chiloţi sau slipuri minuscule, sugându-şi stomacul, cu toracele uns cu ulei de parc-ar fi atleţi. Dar nu erau. Cei mai îndrăzneţi (cu cât erau mai în vârstă cu atât se încumetau mai tare) apăreau goi, în erecţie dar vorbind ca şi când n-ar fi nimic, fără să pomenească ceea ce nu era vizibil de prea multe ori. Berta râdea privindu-i şi eu râdeam de asemenea, dar în silă, deoarece ştiam că Berta, după ce se oprea din râs, avea să-i răspundă

vreunuia, să-i trimită caseta ei, să-i fixeze o întâlnire şi poate avea să vină cu el acasă. Şi în ocazii din astea, după ce închidea uşa şi-şi băga cheia în geantă, continua să păşească atent, şi chiar dacă era acasă n-avea să pună capăt străduniei de a-şi diminua şchiopătatul, cel puţin până ajungeau în dormitor, într-un pat nu se merge doar.

La două săptămâni după sosirea mea la New York în anul când m-am căsătorit, Berta (era un sfârşit de săptămână, al doilea, şi deja începuse să se adune oboseala) îmi arătă o scrisoare care-i venise la căsuţa poştală pe care o închiriase ca să-şi primească ale sale *personals.* Obişnuia să mi le dea să le citesc când eram acolo ca să împărtăşim distracţia (mai târziu dezamăgirea mi-o împărtăşea mai puţin), dar în cazul acela voia şi să verifice dacă eu interpretam scrisoarea la fel ca ea.

— Să vedem cum ţi se pare, mi-a spus dându-mi-o.

Scrisoarea era în engleză şi bătută la maşină; nu spunea mare lucru, tonul era dezinvolt dar educat, chiar puţin sobru pentru soiul ăsta de corespondenţă. Tipul văzuse anunţul Bertei la rubrica de *personals* dintr-o revistă lunară şi se arăta interesat să stabilească legătura. Spunea că avea să rămână în oraş două luni (ceea ce, îşi dădea seama, putea fi un punct de atracţie dar şi unul descurajator) şi adăuga că totuşi venea în Manhattan destul de des, de câteva ori pe an (ceea ce era promiţător şi comod, spunea, garanta că n-avea să fie o povară). Cum nu era obişnuit să scrie genul ăsta de scrisori şi nu ştia dacă era normal să înceapă folosind un pseudonim sau o poreclă sau iniţiale, îşi cerea scuze că iscălea doar „Nick” (iscălitura de mână) şi se justifica spunând că întrucât lucrează „într-o arie sau un domeniu foarte la vedere ori expuse” *(as I work în a very visible arena,* erau cuvintele exacte), trebuia să fie foarte discret deocamdată, dacă nu chiar rezervat, dacă

nu chiar secret. Aşa şi spunea: „dacă nu chiar rezervat, dacă nu chiar secret”.

După ce-am citit scrisoarea i-am spus Bertei ceea ce Berta aştepta:

— Scrisoarea asta e scrisă de un spaniol.

Engleza era destul de corectă, dar cu unele şovăieli, o greşeală de neconfundat şi mai multe expresii care păreau nu numai prea puţin englezeşti, ci chiar o traducere cuvânt cu cuvânt din spaniolă: şi Berta şi eu şi Luisa suntem foarte deprinşi sa detectăm aceste transpuneri ale compatrioţilor noştri când vorbesc sau scriu în limbi străine. Totuşi dacă bărbatul era spaniol, părea un capriciu sau ceva absurd să se adreseze Bertei în engleză, întrucât anunţul pe care ea îl dădea şi plătea în fiecare lună în revista aceea îi preciza în primul rând originea: *Young woman from Spain…* aşa începea, chiar dacă îi era puţin ruşine, la momentul întâlnirilor, că se prezentase încă drept *Young:* când ieşea în oraş se găsea îngrozitoare şi-şi vedea toate ridurile, chiar şi după măştile cu colagen, chiar şi cele inexistente. Din scrisoarea lui „Nick”, o intriga mai ales „aria foarte la vedere”. Adevărul e că de când a început să intre în legătură cu necunoscuţi n-am văzut-o niciodată atât de incitată după un prim contact. „O arie foarte la vedere!” exclama şi repeta râzând uşor, în parte de exprimarea pretenţioasă şi comică, în parte de entuziasmul speranţei. „În ce o fi lucrând? O arie la vedere, asta sună a cinema sau televiziune. Să fie crainic? Sunt câţiva care-mi plac, dar bineînţeles dacă e spaniol atunci nu mai ştiu, pe ăştia nu-i cunosc, însă tu poate că da.” Rămânea pe gânduri şi după un răstimp adăuga: „Poate o fi sportiv, sau om politic, deşi nu prea cred că un om politic riscă să facă treburi de-astea. Cu toate că în Spania lumea e tare neruşinată. Să spui că lucrezi într-o arie foarte la vedere e ca şi cum ai spune că eşti faimos. De asta o fi vrând să

se dea drept american de la bun început. Cine ar putea să fie?”

— Poate că treaba cu aria nu-i adevărată, un truc ca să-şi dea aere şi să trezească interes. Cu tine îi merge.

— Se poate, dar oricum expresia e de tot hazul. Arie. Deşi e foarte americănească, şi dacă el e spaniol, de unde o fi scos-o?

— De la televiziune, de unde se învaţă orice. Se prea poate şi să nu fie deloc faimos dar el să creadă că este. O fi vreun agent de bursă, ori medic, ori impresar, şi se crede important şi prin urmare expus, când de fapt nimeni nu cunoaşte genul ăsta de oameni, mai ales aici în America.

Eu o stimulam în aceste căutări şi iluzii, era tot ce puteam să fac. Aşa-i, tot ce puteam să fac era s-o ascult, să mă interesez de lumea ei, s-o încurajez, să dau importanţă lucrurilor care contau pentru ea şi să mă arăt optimist, aceasta-i prima datorie a prieteniei, cred eu.

— Poate o fi cântăreţ, spunea ea.

— Poate, o fi scriitor, răspundeam eu.

Berta răspunse la căsuţa poştală pe care „Nick” i-o indica, „P.O. Box”, aşa se cheamă în engleză o căsuţă poştală, toată lumea le foloseşte, exista milioane răspândite prin toată ţara. Dar dacă în timpul şederilor mele Berta nu putea să nu-mi arate orice scrisoare şi casetă a oricărui corespondent, nu la fel proceda cu răspunsurile ei în scris, pe care le trimitea fără a păstra copie şi fără să mă lase să le văd, iar eu înţelegeam asta, căci poţi accepta să ţi se judece la rece propriile acte niciodată vizibile în întregime şi care încetează, dar nu şi propriile cuvinte pe deplin lizibile şi care rămân (chiar dacă judecata frontală e involuntară şi plină de bunăvoinţa celui care o face, şi chiar dacă nu şi-o exprimă).

După câteva zile i-a sosit răspunsul, altă scrisoare pe care n-a putut să nu mi-o arate. Era tot într-o engleză cuviincioasă şi îndoielnică, limbă în

care şi Berta îi scrisese, după cum mi-a spus, ca să nu-l rănească în cunoştinţele sale lingvistice şi nici să-l decepţioneze, şi era mai scurtă şi mai lascivă, ca şi când prietena mea l-ar fi îndemnat la asta, sau poate că nu, poate că la acest al doilea pas minimele convenienţe neapărat necesare când e vorba de orice prim contact tindeau să dispară. Acum nu mai iscălea „Nick", ci „Jack", nume pe care-l prefera „săptămâna asta", spunea, şi numele era din nou scris de mână, literele *e* şi *k* erau identice în ambele. Îi cerea deja o casetă spre a-i cunoaşte chipul şi vocea, şi se scuza că nu i-o trimitea încă pe a lui (deci trebuie să fi fost Berta cea care i-a cerut-o prima): fiindcă tocmai e în curs de a se instala pentru cele două luni în oraş, n-a avut timp să-şi cumpere o cameră de filmat sau să afle în ce loc ar putea să i se facă o casetă, o să i-o trimită data viitoare. De data asta nu făcea nicio referinţă la aria lui şi nici nu mai povestea nimic despre el, vorbea doar puţin de Berta, pe care începuse să şi-o imagineze fugar (trei rânduri) în intimitate. Folosea încă termeni demodaţi şi nu vulgari, fraze tipice unor cântece confidenţiale: „Mă gândesc la clipa când te voi dezbrăca şi-ţi voi mângâia pielea gingaşă", lucruri în genul ăsta. Numai la sfârşit, chiar înainte de iscălitură, „Jack" îşi lua rămas bun cu o grosolănie brutală, ca şi cum nu s-ar fi putut abţine: „Vreau să te regulez", spunea în engleză. Dar mie mi s-a părut că fusese scrisă la rece şi în chip de înştiinţare precisă, ca nu cumva să creadă Berta că asta putea să *nu* figureze în programul pe care şi-l făceau. Sau era poate un mod de a elimina premergătoarele caraghioslâcuri care sună frumos, sau de a verifica rezistenţa şi vocabularul (toleranţa lexicală) a celei cu care coresponda. Berta avea rezistenţă şi umor în treburi de-astea, ba mai mult: continua să râdă, ochii îi străluceau, şchiopăta mai puţin, se simţea măgulită uitând preţ de o clipă că pentru omul acela care o dorea sau voia s-o reguleze ea nu

însemna încă decât nişte litere, nişte iniţiale, promisiunea cuiva, „BSA”, câteva cuvinte scrise într-o limbă care nu era a ei şi nici a lui; şi că, după ce el ar vedea-o sau i-ar vedea caseta şi ea s-ar dezvălui ceva mai mult, ar putea să nu mai fie dorită, cum i s-a întâmplat uneori; şi că, după ce el îşi va satisface dorinţa – dacă şi-o satisfăcea – ea putea să ajungă să fie respinsă cum i se întâmplă aproape de fiecare dată de la o vreme, nu ştia şi nu voia să ştie de ce.

Era conştientă de toate astea (după ce-a trecut clipa), dar îi răspunse lui „Jack” cum îi răspunse şi lui „Nick” şi-i trimise o copie a casetei ei de la agenţie şi se puse pe aşteptat. În zilele cât a durat aşteptarea era nervoasă dar şi însufleţită, drăgăstoasă cu mine aşa cum sunt femeile când au o speranţă, deşi ea e cu mine totdeauna aşa. Într-o după-amiază când eu m-am întors de la lucru înaintea Bertei şi am luat corespondenţa de la ea din cutie s-a trădat mai mult ca oricând. Îndată ce a deschis uşa şi şi-a pus cheia în geantă (fără să-şi dea imediat drumul la mersul de casă, o oprea concentrarea), veni la mine şi mă întrebă în mare grabă, fără să mă salute mai întâi:

— Ai luat tu corespondenţa sau nu era nimic?

— Am luat-o eu. Acolo pe măsuţă e cea pentru tine. Eu am primit o scrisoare de la Luisa.

Dădu fuga la măsuţă şi privi plicurile (unul, al doilea şi al treilea) şi nu desfăcu niciunul decât după ce-şi scoase pardesiul şi se duse la baie şi apoi la frigider şi-şi puse nişte mocasini care o dezechilibrau şi mai mult. În seara aceea n-am ieşit în oraş nici ea nici eu, şi pe când mă uitam la concursul *Family Feud* la televizor şi ea citea (nu Kundera, din fericire), mi-a spus:

— Ce tâmpită sunt, îmi sare ţandăra, uit ce nu trebuie, mai devreme am crezut că poate aveam ceva de la Aria la Vedere. Dacă îmi scrie o s-o facă la căsuţa poştală, nu aici, nu-mi ştie adresa şi nici

numele, ce zăpăcită mai sunt! Se opri o secundă şi imediat adăugă: Tu crezi că o să-mi mai răspundă?

— Sigur că da. Cum să nu scrie după ce te-a văzut pe casetă, i-am răspuns.

Rămase tăcută, urmări împreună cu mine o probă din *Family Feud.* Apoi zise:

— De fiecare dată când aştept un răspuns mă îngrozeşte ideea că n-o să existe vreunul, dar şi că o să sosească. Apoi totul se dovedeşte un eşec, însă atâta vreme cât nu s-a întâmplat nimic am senzaţia că există o puritate absolută şi o posibilitate infinită. Mă simt ca de cincisprezece ani, nu ştiu ce-i aia scepticism, e curios. Nu pot să nu-mi fac iluzii. Majoritatea tipilor cu care mă întâlnesc apoi sunt neprezentabili, tipi respingători, uneori ajung să ies în oraş şi să merg să cinez cu ei şi chiar mai departe numai fiindcă înaintea lor a fost vorba de aşteptare şi scrisori, de n-ar fi aşa nici strada n-aş trece-o în compania lor. Presupun că şi ei vor fi simţind tot aşa în legătură cu mine. Făcu o pauză, sau poate aşteptă altă întrebare de la *Family Feud.* Apoi continuă: De asta starea perfectă e cea de aşteptare şi de ignoranţă, partea proastă e că dac-aş şti că starea asta va dura la nesfârşit atunci nici ea nu mi-ar mai plăcea. Să vezi, pe neaşteptate se iveşte un tip care dintr-un motiv oarecare îmi cade cu tronc, fără sa ştiu nimic despre el, cum e Nick sau Jack ăsta, de ce i s-o fi năzărit să-şi schimbe numele? nu se obişnuieşte. Cât timp nu-l cunosc, mai ales înainte de a-i vedea caseta dacă mi-o trimite, sau fotografia, mă simt aproape fericită. De multă vreme sunt singurele zile în care mă simt într-adevăr mulţumită şi bine dispusă. Apoi îmi trimit casetele alea caraghioase care vor să fie îndrăzneţe, treaba cu video e o nenorocire, şi de multe ori chiar şi după asta mă întâlnesc cu ei, crezând că tot ce a fost înainte de cunoaşterea directă nu contează de fapt. E prea artificial, mă gândesc, lumea se comportă altfel când e faţă în faţă. E ca şi cum le-aş mai da o şansă anulând-o

brusc pe prima, sau ca şi cum mi-aş mai da mie încă una. Curios, dar casetele, în ciuda lipsei de firesc a situaţiei în care sunt făcute de obicei, nu înşală niciodată. Ia seama că la o casetă te uiţi fără nicio opreliştе, ca la televizor. Niciodată nu ne uităm la nimeni în persoană atât de stăruitor şi cu atâta neobrăzare, fiindcă în orice împrejurare ştim că şi celălalt ne priveşte, sau că ne poate descoperi că stăm şi ne uităm la el pe ascuns. E o invenţie infernală, a făcut să se termine cu fugacitatea a tot ce se întâmplă, cu posibilitatea de a ne amăgi şi a povesti apoi lucrurile diferit de cum s-au petrecut. S-a terminat cu amintirea, care era imperfectă şi manevrabilă, selectivă şi variabilă. Acum nu-ţi mai poţi aminti după bunul plac ceea ce înregistrezi, cum să-ţi aminteşti ceea ce ştii că poţi să revezi, întocmai cum a fost, ba chiar cu mai mare încetineală de cum s-a petrecut?

Berta vorbea istovită, îşi ţinea piciorul infirm ascuns sub ea, stând în fotoliu şi cu o carte în mână, ca şi când nu s-ar fi hotărât încă să întrerupă lectura şi nici să-mi întrerupă concursul: vorbea, de aceea, ca într-un fel de paranteză, adică fără să vrea să spună prea mult.

— Noroc că se filmează doar câteva momente din ansamblul unei vieţi, dar aceste momente, vezi tu, nu înşală niciodată, nu atât prin faptul că ar fi multă autenticitate în ceea ce se filmează, ci mai curând datorită privirii celui care apoi se uită la ele. Când văd casetele acestor bărbaţi rămân dezamăgită, chiar dacă râd şi până la urmă ies cu vreunul din ei. Dezamăgirea mi-e încă şi mai mare când îi văd cum vin cu costumele lor studiate şi oribile şi cu prezervativele în buzunar, niciodată nu există vreunul care să fi uitat să le aducă, toţi s-au gândit: *Well, just in case.* Dac-ar exista unul care să nu se gândească aşa în prima noapte ar fi mai rău, poate m-aş îndrăgosti de el. Acum îmi fac iluzii cu Nick ăsta, sau Jack, un spaniol capricios care se dă drept american, trebuie să fie un tip

nostim, cu aria lui la vedere, cui îi trece prin cap să scoată aşa ceva în evidenţă? Zilele astea sunt mai împăcată şi chiar mulţumită fiindcă-i aştept răspunsul şi caseta, mă rog, şi pentru că tu eşti aici. Şi ce-o să se întâmple? Caseta lui o să fie scârboasă, dar o s-o văd de mai multe ori până o să mă obişnuiesc cu el, până când n-o să mi se mai pară prea urât şi defectele vor ajunge în cele din urmă să mă atragă, ăsta-i singurul avantaj al repetiţiei, distorsionează totul şi-l face familiar, ceea ce repugnă în viaţă atrage până la sfârşit dacă-l vezi în suficiente rânduri pe un ecran de televizor. Dar voi şti, în fond, că tot ce vrea chipul acela e să mă reguleze o noapte şi gata, aşa cum s-a şi grăbit să mă avertizeze, şi că apoi va dispărea, fie că-mi place de el, fie că nu, şi indiferent dacă eu vreau să dispară sau nu. Vreau să-l văd şi nu vreau să-l văd, vreau să-l cunosc şi să fie mai departe un necunoscut, vreau să-mi răspundă şi să nu vină răspunsul lui. Dar dacă nu vine o să mă exaspereze, o să mă simt deprimată, mă voi gândi că nu i-am plăcut când m-a văzut, şi asta jigneşte totdeauna. Niciodată nu ştiu exact ce vreau.

Berta îşi ascunse chipul în cartea deschisă, fără să-şi dea seama: când paginile îi atinseră faţa, o lăsă să cadă şi atunci se acoperi cu mâinile, cum îi fusese intenţia. Nu plângea, se ascundea doar puţin, o clipă. Am renunţat să mă mai uit la *Family Feud,* m-am sculat şi m-am apropiat de ea. Am ridicat cartea de jos şi i-am pus mâna pe umăr. Ea mi-a apucat-o şi mi-a mângâiat-o (dar numai o secundă), ca apoi să mi-o îndepărteze foarte încet, sau să mi-o respingă cu blândeţe.

N-a apărut niciun chip pe caseta lui „Nick” sau „Jack”, care a treia oară a avut chef să se numească „Bill”, „se poate să fie numele meu definitiv, sau să nu fie”, spunea tot în engleză în cartea de vizită ce însoţea înregistrarea, şi litera *i* era identică celei din „Nick”. Sosise poate în ziua în care n-avea cum să sosească acasă şi nu sosi,

dar Berta a luat-o peste încă două, când s-a dus să verifice la căsuţa poştală de la oficiul cel mai apropiat, acolo unde-şi primea corespondenţa mai personală, sau poate impersonală. Avea încă trenciul pe ea când am intrat în după-amiaza aceea în apartament, venise doar de câteva minute, precis că ar fi ajuns şi mai devreme dacă n-ar fi trecut pe la poştă şi n-ar fi zăbovit cu cheia care descuie cutia argintată, enervându-se. Ţinea în mână pachetul (pachetul cu forma de casetă video), îl ridică în sus şi-l agită zâmbind, ca să mi-l arate, ca să mă înştiinţeze.

Stătea nemişcată, deci nu şchiopăta.

— Îl vedem împreună diseară după ce cinăm? mă întrebă încrezătoare.

— Diseară mănânc în oraş. Nu ştiu la ce oră mă întorc.

— Mă rog, dacă pot să rezist, te-aştept până vii. Dacă nu, ţi-l las pe televizor şi-o vezi şi tu înainte de a te culca, să comentam mâine.

— De ce n-o vedem acum?

— Nu, nu-s pregătită încă. Vreau să mai las câteva ceasuri, să ştiu c-o am şi să nu mă uit încă la ea. O să încerc să te-aştept cât o să fiu în stare.

Am fost gata să-mi anulez întâlnirea. Berta prefera să vadă caseta cu mine, ca să fie protejată în vreme ce se uita la ea sau ca să-i dea importanţa vizuală pe care verbal i-o tot dădea de câteva zile. Era un eveniment, poate solemn, trebuie să dai importanţă unui fapt care o merită în ochii prietenilor. Dar întâlnirea mea era un angajament pe jumătate de serviciu, un înalt funcţionar spaniol prieten cu tatăl meu şi aflat în vizită în oraş, cu o engleză acceptabilă dar nesigură, mă rugase dacă pot să-i însoţesc pe nevastă-sa şi pe el (ea mai tânără) la o cină cu altă pereche, un senator american şi soţia lui americană (ea mai tânără), ca să le ţin de vorbă pe doamne în timp ce domnii vorbeau de afaceri murdare şi să-i dau şi lui o mână de ajutor cu engleza dacă, aşa cum era

probabil, avea nevoie. Doamnele se dovediră a fi nu doar mai tinere, ci nişte frivole nebunatice care după cină insistară să mergem să dansăm şi reuşiră să-i convingă: dansară cu mine şi cu alţi inşi ceasuri întregi (nici măcar o dată cu soţii lor, antrenaţi în afacerile murdare) şi dansau foarte strâns, mai ales spaniola ai cărei sâni pe pieptul meu mi se păreau umflaţi cu silicon, poate ca lemnul umed, n-am îndrăznit să fac cercetări cu degetele. Aveau bani şi relaţii sociale perechile acelea două, făceau afaceri, îşi injectau substanţe, vorbeau de Cuba în cunoştinţă de cauză, mergeau la localuri unde se dansează strâns.

Am ajuns acasă după ora două, din fericire a doua zi era sâmbătă (mă rog, fiindcă era vineri acceptasem să merg la cina aceea). Lampa la care Berta citise şi citea era aprinsă, lampa pe care obişnuia s-o lase când se culca şi eu nu venisem, sau o lăsam eu când era ea plecată. Nu mi-era somn, aveam încă în urechi muzica în ritmul căreia dansasem cu cele două frivole şi sunetul glasurilor virile ce puneau la cale planuri pentru noua Cubă (eu traduceam de nenumărate ori dificultăţile înaltului funcţionar). M-am uitat la ceas ştiind cât era şi mi-am amintit atunci de spusele Bertei: „O să încerc să te-aştept cât o să fiu în stare”. Nu fusese în stare să m-aştepte până la sfârşitul dansului. Pe televizor, aşa cum spusese, era o casetă video cu o carte de vizită, cartea de vizită a lui „Bill” („se poate să fie numele meu definitiv”) de care am vorbit deja. Caseta, scurtă, cum sunt de obicei cele personale, se afla la sfârşit, nu fusese derulată. Am introdus-o ca s-o dau înapoi, aveam încă trenciul pe mine. M-am aşezat pe el, mototolindu-l, nu se cuvine să faci aşa ceva niciodată, după asta săptămâni în şir ai un aspect de vagabond. Am dat drumul casetei şi am început să privesc, stând pe trenci. În primele trei sau patru minute înregistrate planul nu s-a schimbat, a rămas mereu acelaşi, aparatul imobil, şi ce se vedea era

un tors fără chip, cadrajul tăia capul bărbatului în partea de sus (lăsa să i se vadă gâtul, mărul lui Adam proeminent) şi în cea de jos n-ajungea decât până la talie, în poziţia stând în picioare. Bărbatul acela era în halat, un halat bleu-pal, nou sau proaspăt spălat, poate unul din cele care se dau clienţilor la hotelurile scumpe. Sau poate că nu, întrucât în dreptul pieptului, la stânga, se citeau două iniţiale discrete, „PH", poate s-o fi numind Pedro Hernandez. I se vedeau şi antebraţele, le ţinea încrucişate ascunzându-şi mâinile, mânecile halatului nu erau foarte lungi, un model de chimonou care lăsa la vedere braţele păroase şi puternice şi poate lungi, încrucişate şi imobile, uscate, nu umede, nu ieşise de curând de sub duş sau din baie, halatul era doar o formă de a nu purta îmbrăcăminte ce putea fi recunoscută sau da vreun indiciu, un anonimat vestimentar: tot ce se vedea ca fiind personal era un ceas negru şi de format mare la mâna dreaptă (mâinile ascunse la subsuoară), poate era un tip stângaci sau numai unul cu fantezie. Vorbea englezeşte şi de data asta, dar accentul îl trăda ca fiind spaniol încă şi mai mult decât scrisul. Bărbatul acela n-avea cum să creadă că putea trece drept american în faţa unei spaniole care trăieşte la New York şi lucrează ca interpretă (dar el nu ştia asta) vorbind astfel; şi totuşi o făcea, limba ca deghizare, ca o pistă falsă, vocea se schimba puţin când vorbeşti într-o limbă care nu-i a ta, o ştiu foarte bine, chiar dacă o vorbeşti perfect şi fără efort (bărbatul nu vorbea prost, numai că avea accent). Gulerul halatului lăsa să se vadă un triunghi din piept, de asemenea foarte păros şi cu câteva fire cărunte, puţine, părul era aproape tot închis la culoare. Cu halatul acela şi cu atâta păr mi l-a amintit pe Sean Connery, marele actor, un erou al copilăriei mele: când făcea pe agentul care avea permis de omorât, stătea adesea înfăşurat în prosop sau într-un halat scurt sau în chimonou, dacă-mi aduc bine aminte. Pe loc

i-am pus bărbatului fără chip faţa lui Connery, e greu să auzi pe cineva vorbind pe ecran fără să-ţi imaginezi trăsăturile lui. La un moment al înregistrării îi intră în cadru bărbia fiindcă o lăsă în jos, doar câteva secunde, părea c-avea gropiţă dar n-ajungea chiar să fie, o părere de gropiţă, o crestătură, adâncitura în os dar nu şi pe piele, care totuşi o lăsa să transpară (nu-mi amintesc dacă actorul Sean Connery are gropiţă în barba). Preţ de mai bine de un minut s-a văzut imaginea aproape nemişcată a torsului cu braţele încrucişate (însă respira) şi nu s-a auzit nimic, ca şi cum bărbatul ar fi dat drumul camerei de filmat înainte de a fi pregătit să spună câteva cuvinte, sau poate se gândea ce să spună sau le învăţa pe de rost. De fapt se auzea vag o muzică de fond, de parcă în depărtare ar fi un radio sau televizorul aprins. Eram pe punctul să derulez banda mai iute să văd dacă treaba se schimbă sau dacă nu exista vreun mesaj când în sfârşit „Bill" se porni să vorbească. Vocea-i vibra. Tindea spre şoaptă dar era puţin ascuţită, aproape stridentă, nu părea prea potrivită pentru un bărbat păros şi bineînţeles nici pentru Sean Connery. Nodul gâtului i se mişca. Făcea nişte pauze ciudate în vorbire, ca şi când înainte de a sta în faţa aparatului şi-ar fi redactat textul cu propoziţii simple şi scurte şi acum îl spunea pe din afară. Uneori le repeta, era greu de ştiut dacă în chip de mijloc stilistic sau involuntar, ca să-şi corecteze pronunţarea. Efectul era sumbru. Propoziţiile nu numai că erau scurte, ci şi tăioase. Vocea-i era ca un ferăstrău. Vocea-i era ca cea de la Havana auzită din balcon şi prin perete, ca cea a lui Guillermo, care în traducere e William având ca diminutiv Bill şi nu Nick sau Jack. „Am primit caseta, mulţumesc", spunea vocea asta în engleza sa inteligibilă dar spaniolizată în care el a tradus pesemne şi din care traduc eu acum, după ce a trecut timpul. „Adevărul e că promite mult. Eşti foarte atrăgătoare. Dar asta-i partea proastă. Că

doar promite. Nu-i destul. Nu-i destul. De asta îţi trimit şi eu ceva parţial. Incomplet. Pentru tine a-mi vedea faţa ar fi cum e pentru mine să-ţi văd trupul. Trupul tău. Pe voi femeile vă interesează chipul. Ochii. Aşa spuneţi. Pe bărbaţi chipul cu trup cu tot. Sau trupul cu chip. Aşa stau lucrurile. Ţi-am mai spus că lucrez într-o arie foarte la vedere" *(A very visible arena,* spunea din nou, şi rostea ultimul cuvânt ca în spaniolă, nu se putea feri datorită originii spaniole a cuvântului. M-am dat mai pe spate. Trenciul mi s-a mototolit şi mai tare). „Foarte la vedere. Nu mă pot arăta cuiva necunoscut cu una, cu două. Dacă nu sunt convins că treaba merită. Ca s-o aflu trebuie să te văd toată. Toată. Trebuie să te văd goală. În cele mai mici amănunte cu putinţă. Spui că ai avut un accident. Spui că şchiopătezi puţin. Puţin. Dar nu mă laşi să văd cât de puţin e puţinul ăsta. Aş vrea să-ţi văd piciorul operat. Să văd cum a rămas. Să-ţi văd ţâţele. Sexul. Dacă se poate larg desfăcut. Să-ţi văd ţâţele. Sexul. Trebuie să fie minunate. Numai după ce le văd am putea fixa o întâlnire. Aşa stau lucrurile. Dacă ţâţele şi sexul şi piciorul tău mă conving că merită riscul. Dacă te mai interesează. Poate nu vrei să mergi mai departe. Crezi probabil că sunt foarte direct. Brutal. Nu sunt crud. Dar nu pot pierde mult timp. Nu pot pierde mult timp. Nu-mi pot lua riscuri inutile. Îmi placi. Eşti foarte frumoasă. Ţi-o spun sincer. Eşti foarte frumoasă. Îmi placi grozav. Dar cu ceea ce mi-ai trimis ştiu tot atât de puţin despre tine cât ştii tu acum despre mine. Am văzut prea puţin din tine. Nu sunt crud. Vreau să văd mai mult. Trimite-mi caseta. Trimite-mi-o. Atunci o să mă arăt. Dacă merită. Cred că o să merite. Vreau mai departe să te regulez. Acum şi mai tare. Acum şi mai tare. Aşa stau lucrurile." Înregistrarea mai continua câteva secunde, fără voce, acelaşi plan ca totdeauna, triunghiul păros şi braţele încrucişate, ceasul negru la încheietura dreaptă, nodul gâtului liniştit după ce se mişcase

când vorbise, mâinile ascunse, n-am putut vedea dacă purta verigheta pe inelar, cum purta Guillermo, i-o văzusem de la mine din balcon. Apoi torsul s-a ridicat şi-a ieşit din cadru prin stânga (mereu cu halatul lung), şi preţ de câteva secunde am mai putut vedea ceea ce până atunci acoperise, o pernă, un pat mare sau dublu desfăcut, la picioarele căruia se aşezase pentru înregistrare. Imediat ecranul a fost brăzdat de dungi şi indicatorul cronometric se opri, era o bandă neîncepută, din acelea de cincisprezece sau douăzeci de minute care înlocuiesc tot mai frecvent scrisorile sau poate fotografiile, căci scrisorile au fost înlocuite mai de mult. Când s-a stins ecranul şi a disparat lumina, mult mai puternică decât cea a veiozei, am văzut-o pe Berta în spatele meu, reflectată în sticla acum întunecată, şi m-am întors. Stătea în picioare în halat, cu chipul adormit sau mai curând în stare de veghe, de câte ori o fi văzut şi auzit caseta înainte de venirea mea! Iar acum ieşise de la ea din dormitor ca s-o vadă din nou, în tovărăşia mea sau în vreme ce eu o vedeam pentru prima oară. Ţinea mâinile în buzunarele halatului, era desculţă, cu părul ciufulit de atâta întors pe-o parte şi pe alta pe pernă, era frumoasa, nefardată. Ar şchiopăta dacă ar merge, era desculţă. Nu se mişcă. Îmi ieşise din cap muzica după care dansasem, dar nu şi Cuba din discuţie. Îşi scosese mâinile din buzunar şi-şi petrecu braţele, cum făcuse Bill ca să i se adreseze fără să fie văzut; îşi sprijini spatele de perete şi-mi zise:

— Deci ai văzut.

Trenciul mi se mototolise ca dracu. M-am ridicat.

— Am văzut, i-am spus.

În zilele următoare am aşteptat ca Berta să aducă vorba despre el, despre „Nick” sau „Jack” sau „Aria la Vedere”, ori poate de Pedro Hernandez, ori acel Guillermo al lui Miriam, deşi imediat am fost înclinat să uit această posibilitate, căci niciodată n-avem încredere în prima noastră impresie când se referă la ceva sau cineva care ne impune o a doua şi o a treia şi chiar mai multe, cineva ale cărui cuvinte sau imagine ne stăruie în memorie prea îndelung, ca o melodie de dans pe care o dansează gândul nostru. Dar atunci, în tot sfârşitul de săptămână care a urmat (sâmbăta şi duminica întregi), Berta n-a spus nimic sau n-a vrut să aducă vorba despre subiectul acesta, umblă prin casă şi ieşi în oraş distrată, nu prost dispusă dar fără să fie într-o dispoziţie bună, fără nervozitatea veselă a zilelor de aşteptare, întrebându-mă poate mai mult decât făcea de obicei de planurile mele, de căsătoria şi de casa mea încă recente, amândouă, de tatăl meu şi de Luisa, pe care n-o cunoştea decât din fotografie şi de la telefon. Dacă eu mă gândeam adesea la „Bill”, îmi ziceam, ea nu putea face altceva decât să se gândească la el, ea era cea căreia îi vorbise cu halatul pe el, pe ea voia s-o vadă mai mult, înainte de a consimţi s-o întâlnească, bărbatul acela care avea nevoie de atâtea certitudini. Nimeni n-a umblat la video în acel sfârşit de săptămână, de parc-ar fi fost de rău augur sau ar fi fost contaminat, şi caseta lui „Bill” a rămas înăuntru fără ca vreunul din noi s-o deruleze ori s-o scoată, se oprise iar la sfârşit, cum o găsisem eu şi cum o lăsasem apoi.

Totuşi luni, ne-am dus amândoi la lucru de dimineaţă, şi când am ajuns acasă după-masă m-am pomenit cu Berta, şi ea de curând sosită (cu geanta încă deschisă, în geanta cheia, trenciul scos dar trântit pe canapea), cu acel video pe ecran. Se mai uita o dată la el, oprindu-l ici şi colo inutil, căci, aşa cum am explicat, imaginea era invariabilă

de-a lungul celor trei sau patru minute cât dura. Zilele deveniseră destul de scurte, se înnopta, era luni, munca la Adunare fusese istovitoare pentru mine, am presupus că şi pentru ea, după asta e nevoie de o distracţie, nu să asculţi. Dar Berta asculta încă. N-am spus nimic, doar am salutat-o, am trecut la mine în cameră, m-am dus la baie, m-am răcorit, când m-am întors în salon ea cerceta mai departe caseta, oprind-o şi dându-i drumul încă puţin pentru a o opri iar.

— Ai observat că la un moment dat i se vede bărbia? îmi spuse. Aici. Fixase imaginea în care „Bill" îşi înclina bărbia făcând-o să apară în cadru.

— Da, am observat încă de prima dată, am răspuns. O are împărţită în două.

Îşi reţinu întrebarea o secundă (dar a fost numai o secundă).

— Doar după asta n-ai putea să-l recunoşti, nu-i aşa? Dacă l-ai vedea pe neaşteptate, vreau să zic. Dacă i-ai vedea chipul în altă parte.

— Nu prea, cum aş putea să-l recunosc? am zis eu. De ce?

— Nici măcar ştiind că e vorba de el? Ştiind dinainte, vreau să spun, că trebuie să fie el.

M-am uitat pe ecran la bărbia suspendată.

— Ştiind dinainte, poate că da, aş putea. De ce?

Berta închise aparatul video cu telecomanda şi imaginea dispăru (imaginea care putea reveni după bunul ei plac).

Avea iar privirea arzătoare şi vioaie:

— Uite ce-i, tipul ăsta mă intrigă. E un nemernic, dar mă gândesc să-i trimit ceea ce-mi cere. N-am făcut-o niciodată cu nimeni, niciun bărbat nu s-a încumetat să-mi ceară aşa ceva în felul ăsta, şi eu n-am răspuns niciodată la filmări scabroase trimiţând una de a mea de acelaşi soi, îţi dai seama. Însă în realitate ar putea fi amuzant, s-o fac pentru prima dată – Berta nu voia să se străduiască în căutare de argumente, din pricina asta se întrerupse şi schimbă doar tonul; zâmbi.

Astfel corpul meu va rămâne pentru posteritate, chiar dac-ar fi o posteritate foarte scurtă, toată lumea sfârşeşte prin a şterge casetele şi a le folosi din nou. Dar aş face o copie s-o am la bătrâneţe.

— Şi piciorul tău pentru posteritate, nu? i-am zis.

— O să vedem chestia cu piciorul, ce ticălos! Faţa i se aspri o secundă cât rosti ocara (dar numai o secundă). Însă înainte de a mă hotărî, trebuie să-l văd pe el, să aflu ceva mai mult, halatul ăsta fără cap e îngrijorător. Trebuie sa ştiu cum este.

— Dar n-ai să-i poţi vedea până nu-i trimiţi caseta, aşa spune, şi chiar şi aşa nu-i sigur. Va trebui să-şi dea aprobarea, mama lui de cretin! Faţa mi se asprise, presupun, de la începutul discuţiei, nu numai cât am înjurat. Poate de acum trei nopţi.

— Eu nu pot să fac nimic, pentru ca el mi-a văzut caseta şi mă cunoaşte la faţă. Dar pe tine nu te-a văzut; nici nu ştie că exişti. Noi îi ştim numărul de la căsuţa poştală, pe la care trebuie să treacă din când în când. Am aflat unde e, ţine de Kenmore Station, nu-i prea departe. Ai putea să te duci tu, să găseşti cutia poştală, să stai la pândă, să-l aştepţi şi să-i vezi chipul când va veni să-şi ia poşta.

Berta spusese „noi ştim”, mă includea în sfera curiozităţii şi interesului ei, sau şi mai mult. Mă asimila ei.

— Eşti nebuna? Cine ştie când se va duce pe acolo, se prea poate să treacă zile întregi fără să se ducă. Ce vrei, să-mi petrec toată ziua într-un oficiu poştal?

Privirea Bertei se tulbură de iritare. Nu i se întâmplă frecvent. Hotărâse ce trebuia făcut, nu admitea să fie contrazisă, nici măcar o obiecţie.

— Nu, nu vreau aşa ceva. Tot ce vreau e să te duci de vreo două ori în zilele următoare, când ai câteva clipe libere, când ieşi de la lucru, o jumătate de oră, să vedem dacă avem noroc. Nu mai mult.

Să încercăm măcar. Dacă n-avem noroc în două rânduri, ei bine, îi punem cruce. Dar nu-i aşa grav să încercăm. Zilele astea o fi aşteptând răspunsul meu, caseta pe care încă n-o să i-o trimit, poate trece zilnic să vadă dacă n-a sosit. Dacă se află aici pentru afaceri, poate o avea un program de la nouă la cinci, e foarte posibil să treacă pe la căsuţa poştală la plecare, după cinci, aşa fac eu de obicei. Poate avem noroc. Începuse iar să folosească pluralul, spusese „îi punem cruce". Am privit-o pesemne mai mult gânditor decât supărat, căci adăugă acum liniştită, zâmbind: Te rog. În schimb semiluna, cicatricea, i se făcuse albastră: am fost gata să o şterg pe obraz.

De trei ori m-am dus la oficiul poştal de la Kenmore Station, prima oară în după-masa zilei următoare, după slujbă, a doua după vreo două zile, în joia din săptămâna aceea, tot după o zi istovitoare de muncă de interpret. N-am rămas o jumătate de oră, cum propusese Berta, ci aproape o oră de ambele dăţi, pradă spaimei care-i asaltează totdeauna pe cei care aşteaptă în zadar, teama că tocmai când am plecat soseşte persoana care a întârziat atât, aşa cum precis că i s-a întâmplat mulatrei Miriam în după-amiaza aceea cu zăpuşeală la Havana, când îşi trăgea cu repeziciune tocul pe partea cealaltă a esplanadei şi Guillermo nu apărea iar ea nu pleca. N-a apărut Guillermo nici marţi, nici joi, sau „Bill", sau „Jack", ori „Nick", ori Pedro Hernandez. Din fericire, în New York sunt destui indivizi într-o atitudine suspectă sau chiar infracţională la orice oră şi în orice loc pentru ca să-i atragă cuiva atenţia un tip cu trenci, ziar şi o carte, în picioare într-o sală unde lumea activă lua sau preda pachete; din când în când intra cineva grăbit, cu o cheie în mână, ca să-şi deschidă căsuţa poştală argintie, vârându-şi braţul ca să adune tot, uneori scoţând o grămadă de plicuri, alteori iar mâna goală. Însă niciunul din indivizii

ăştia grăbiţi nu se îndrepta spre P.O. Box 524, pe care eu o localizasem de la început.

— Încă o dată, mă rugă Berta vineri seara, la o săptămână după ce primise caseta; după şapte zile ceea ce ne-a tras la fund ne poate pune pe linia de plutire, se întâmplă uneori.

Mâine dimineaţă, la sfârşit de săptămână, o fi fiind atât de ocupat că nu poate trece decât sâmbăta.

— Sau o fi fiind atât de liber că o fi trecut în toate zilele astea la oricare din multele ore când nu eram eu. Treaba asta n-are niciun rost, am stat acolo de fiecare dată un ceas.

— Ştiu bine, şi-ţi sunt tare recunoscătoare, nu ştii cât de tare. Dar mai du-te o singură dată, te rog să încerci şi la sfârşit de săptămână. Dacă nu, o lăsăm baltă.

— Păi chiar dacă apare, la ce o să-ţi folosească să-l văd eu? Să ţi-l descriu? Eu nu sunt scriitor. Şi cum să ştiu eu dacă ţi-ar plăcea? Unde mai pui că aş putea să te mint, şi să-ţi spun că-i frumos dacă e urât, sau urât dacă e frumos, pentru tine e totuna. N-o să-i trimiţi sau n-o să renunţi să-i trimiţi ceea ce-ţi cere din pricina asta, în funcţie de mutra de care o să-ţi povestesc eu c-o are. Ce-ai să faci dacă-ţi spun că e monstruos, cu un aspect înfiorător? Poate o să-ţi spun oricum, ca să nu-i trimiţi nimic şi să nu mai ai a face cu el.

Berta n-a răspuns nimic la ultimele fraze, presupun că nu voia să afle de ce preferam să nu mai aibă a face cu el, sau mai curând ştia şi o plictisea să mai asculte.

— Nu ştiu, încă nu ştiu cum voi reacţiona la ce o să-mi spui. Dar trebuie să aflu mai mult, nu suport că tipul ăsta m-a văzut la faţă, la mine acasă, iar eu pe el nu, şi nici că nu l-a văzut nimeni, dragă, adică tu, vreau să zic, îi dă zor cu aria la vedere, mare şmecher tipul ăsta. După ce ai să-l vezi tu, o să hotărăsc. Nu ştiu ce anume, dar o să hotărăsc atunci. M-aş duce eu, dar m-ar

recunoaşte, şi atunci precis că n-o să mai vrea să ştie nimic.

A doua zi dimineaţa, în sâmbăta celei de a cincea săptămâni a şederii mele (era octombrie), m-am dus cu *New York Times* la Kenmore Station, pregătit să aştept iar o oră, sau poate mai mult: cine aşteaptă, chiar dacă o face fără niciun chef, sfârşeşte prin a dori să-şi epuizeze la maximum şansele, adică aşteptatul nărăveşte. M-am postat, cum făcusem şi marţi şi joi, lângă o coloană care-mi servea drept sprijin şi ascunzătoare a corpului sau ca să mă odihnesc, punându-mi un picior din când în când pe postament (flexionându-l ca şi cum aş trage un şut), şi am început să citesc ziarul cu atenţie, nu chiar cu atâta cât să nu bag de seamă prezenţa oricărui individ care se apropia de cutia lui şi-o descuia încet sau nerăbdător şi o încuia din nou cu satisfacţie sau furie stăpânită. Fiind sâmbătă era mai puţină lume, iar paşii răsunau mai puţin sfielnici sau cu mai multă hotărâre pe pardoseala de marmură, fapt pentru care n-aveam decât să ridic privirea ori de câte ori apărea vreun beneficiar al acelor P.O. Boxes. După vreo patruzeci de minute (ajunsesem deja la paginile de sport) răsunară nişte paşi mai stridenţi şi cu mai multă personalitate decât ceilalţi, ca şi cum pantofii ar avea placheuri sau mai curând ar fi vorba de o femeie cu tocuri înalte. Mi-am ridicat privirea şi-am văzut apropiindu-se cu paşi iuţi un individ pe care de cum l-am zărit mi s-a părut a fi spaniol, mai cu seamă după pantaloni, cei din ţara mea sunt de neconfundat şi au o croială deosebită, nu ştiu în ce constă, dar face ca aproape toţi compatrioţii mei să pară că au picioarele prea drepte şi fundul foarte sus (nu sunt sigur că aceasta croială îi avantajează). (Însă toate astea mi-au venit în minte mai târziu.) Fără să fie nevoit să se uite la ea, s-a apropiat de cutia *mea,* cea cu numărul 524, şi şi-a căutat cheia într-unul din buzunarele pantalonilor naţionali. Avea s-o

deschidă poate pe cea cu numărul 523 sau 525, m-am gândit pe când o căuta (în buzunarul cu brichete, cel de la talie, dar a fost doar o secundă). Avea mustaţă, era bine îmbrăcat în ansamblu, era fără îndoială din Europa (dar la fel de bine putea fi din New York sau din Noua Anglie), părea să aibă cam cincizeci de ani (dar nu îi arăta, sau mai curând se vedea că se îngrijeşte mult ca să nu-i arate), era destul de înalt, trecu atât de repede pe lângă mine că atunci când am vrut să-i văd faţa era deja cu spatele, căutând cheia şi întors spre cutia lui poştală. Am închis ziarul instinctiv (o greşeală) şi am văzut cum deschidea la numărul 524 şi băga braţul până la fundul cutiei foarte adânci. Scoase mai multe plicuri, trei sau patru, niciunul nu putea fi încă de la Berta, deci coresponda cu multă lume, poate erau toate femei curioase, cine scrie la *personals* nu se mulţumeşte cu o singura tentativă, chiar dacă la un moment dat, cum face Berta acum (dar poate nu şi „Bill"), s-ar putea concentra doar asupra unei persoane uitând de celelalte, necunoscute toate. Încuie cutia şi se întoarse privind plicurile fără satisfacţie şi fără supărare (unul din ele mi s-a părut un pachet, putea fi o casetă video după formă şi mărime). Se opri după câţiva paşi, apoi o porni iar, tot repede, şi când a trecut pe lângă mine privirea i se încrucişă cu a mea care nu mai era pe ziar. Poate m-a recunoscut şi el pe mine ca fiind spaniol, după pantaloni. Mă privi uitându-se la mine, vreau să spun că-şi aţinti privirea deliberat o secundă, şi prin urmare, m-am gândit, dacă m-ar vedea din nou m-ar recunoaşte (şi eu pe el tot aşa). Din actorul Sean Connery, în afară de părul de pe piept şi de pe mâini pe care acum nu şi-l arăta (purta sacou şi cravată, iar pe braţ un trenci de culoare închisă, ca cineva care a ieşit pentru o clipă din maşina pe care n-o conduce el), avea doar începutul pronunţat de chelie de o parte şi de alta a frunţii, pe care nu şi-l ascundea, şi sprâncenele ce i se ridicau tare în sus şi apoi îi

căDeau şi se prelungeau spre tâmple, imprimându-i, ca lui Connery, o expresie dură. N-am putut să-i văd bărbia şi nici s-o compar, dar pe frunte avea într-adevăr riduri pronunţate care însă nu-l îmbătrâneau, precis ca era un om care gesticula mult. Nu era urât, dimpotrivă, probabil trecea drept atrăgător sau frumos în genul lui, genul lui de bărbat ocupat şi matur şi hotărât, un om cu bani şi cu o brumă de lustru monden (poate recent): făcea pesemne afaceri, se ducea poate prin localuri unde se dansează strâns, vorbea cu siguranţă despre Cuba în cunoştinţă de cauză, dacă era Guillermo – Guillermo al lui Miriam. Dar nu-şi injecta droguri, chiar privirea-i pătrunzătoare îi interzicea aşa ceva.

M-am gândit că aş putea să-l urmăresc puţin, era un mod de a prelungi aşteptarea, care în realitate se terminase. Când l-am văzut ieşind din oficiu, când am considerat că uşile batante închise aveau să amortizeze zgomotul pantofilor mei pe marmura indiscretă, am început să merg, cu acelaşi pas iute, ca să nu-l pierd. Din uşa ce da înspre stradă l-am văzut apropiindu-se de un taxi care staţiona şi de pe trotuar i-a plătit şi i-a dat drumul, s-o fi hotărât să meargă puţin pe jos, era o zi frumoasă (nu-şi îmbrăcă trenciul, şi-l puse pe umăr, am observat că era albastru şanjant, o nuanţă pretenţioasă, eu mi-l pusesem pe al meu, care e de culoarea tradiţională a trenciurilor, adică a lânii naturale). Mergea uitându-se la plicuri din când în când, deodată desfăcu unul fără a încetini pasul, citi repede conţinutul, le rupse pe amândouă, conţinutul şi plicul, şi le aruncă într-un coş de gunoi pe lângă care trecu imediat. Nu m-am încumetat să scormonesc în coş, mi-era ruşine s-o fac şi mi-era teamă să nu-l pierd. Merse mai departe, privirea înainte, era genul de om care ţine mereu capul drept, ca să pară mai înalt sau să domine. Ducea în mână celelalte plicuri şi pachetul cu caseta video (cu siguranţă era o casetă). Atunci, privindu-i mâna, i-am văzut verigheta pe degetul inelar de la

mâna dreaptă, invers ca la mine, care o purtam la stânga de câteva luni, începusem deja să mă obişnuiesc. Tot fără să încetinească pasul desfăcu alt plic şi procedă la fel ca şi cu primul, dar de data asta băgă bucăţile rupte în buzunarul de la sacou, poate fiindcă nu exista coş de gunoi la îndemână (un bărbat cu spirit civic). Se opri să se uite la o vitrină cu cărţi de pe Fifth Avenue, parcă Scribner's dacă-mi aduc bine aminte, probabil că nu l-a interesat nimic sau l-a atras doar magazinul, căci imediat îşi văzu de drum. Când făcu oprirea asta îşi puse trenciul, mă rog, nu chiar, şi-l puse pe umeri fără să-şi îmbrace mânecile, aşa cum a făcut toată viaţa şi încă obişnuieşte să facă Ranz, tatăl meu, şi în schimb n-ar face mulţi americani (numai gangsterii, George Raft). Eu îl urmăream la mică distanţă, desigur prea mică pentru a fi prudent, cum se cuvine în astfel de cazuri, dar nu urmărisem niciodată pe nimeni. El n-avea motiv să bănuiască ceva, deşi nu era chiar o plimbare, mergea prea repede şi aproape fără să se oprească decât la semafoare, şi nu la toate, sâmbăta e mai puţin trafic. Părea că se grăbeşte, deşi nu într-atât cât să fi păstrat taxiul. Se întorcea pe jos undeva, era clar că mergea într-un loc anume, poate că graba şi nevoia de a aştepta se datorau pachetului pe care-l ţinea în mână, probabil caseta aceea video nu avea pe ambalaj niciun fel de expeditor, doar o carte de vizită înăuntru, poate „Bill" credea că e vorba de prietena mea Berta, pentru el „BSA", poate credea ca o ţinea goală în mână în clipa aceea. Se opri din nou în faţa unei super-parfumerii, adică o parfumerie imensă, poate ameţit de mirosul copleşitor al amestecului tuturor mărcilor ce răzbea până în stradă. Intră, şi eu după el (mi s-a părut că a rămâne la uşă aşteptându-l ar fi mai bătător la ochi). Înăuntru nu existau vânzătoare care să servească, clienţii se plimbau fără nicio supraveghere, îşi alegeau colonia şi plăteau la ieşire. L-am văzut oprindu-se în faţa

unui stand Nina Ricci, şi acolo, cu coatele sprijinite o clipă de vitrină, desfăcu cel de-al treilea plic şi citi scrisoarea mai pe îndelete: pe aceasta n-o rupse, ci o vârî în buzunarul trenciului de o culoare atât de îndrăzneaţă (scrisoarea ruptă se afla în sacou, era un om ordonat). Luă un flacon mic de mostră Nina Ricci şi îşi stropi uşor încheietura stângă, la care nu purta ceas nici altceva. Aşteptă secundele cuvenite şi apoi şi-o mirosi delicat fără să fie aparent impresionat, căci merse mai departe până în dreptul altui stand mai puţin important, unde convieţuiau diferite mărci. Îşi dădu cu Eau de Guerlain pe cealaltă încheietură – ceasul negru de format mare trebuie să i se fi stropit. Şi-l mirosi (cureaua) după cele câteva secunde de respect cu care sunt deprinşi cunoscătorii, şi îi plăcu, pesemne, fiindcă se hotărî să cumpere flaconul. Mai zăbovi şi la raionul de bărbaţi, unde încercă două sorturi pe partea de deasupra ambelor mâini, în curând n-avea să-i mai rămână nicio zonă necontaminată de parfumurile diferite. Luă un flacon cu o marcă americană cu nume biblic, Jericho sau Jordan sau Jordache, nu-mi aduc bine aminte, voia să cunoască produsele din partea locului. Eu am luat Trussardi de damă, cum eram căsătorit n-o să-mi fie niciodată de prisos, m-am gândit (mă gândeam adesea la Luisa), sau puteam să i-l fac cadou Bertei (am luat un al doilea flacon când mi-a trecut asta prin cap). Atunci, stând la coada de la casă (fiecare la coada lui, despărţiţi de alta la mijloc, el mai aproape ca mine de casa unde trebuia să plătească) întoarse capul şi mă văzu şi de bună seamă mă recunoscu. Avea ochii pătrunzători, cum mi se păruseră şi la oficiul poştal, dar nu dezvăluiau nimic cu toată puterea lor de pătrundere, nici uimire nici neplăcere şi nici bănuială (ori teamă ori ameninţare), pătrunzători dar foarte opaci, ca şi cum puterea lor de pătrundere ar fi oarbă, ca şi cum ar fi unul din personajele acelea de la

televizor care se cred pline de personalitate şi uită că nu pot fi altfel, privind mereu la camera de filmat şi niciodată la cineva anume. Ieşi şi începu să meargă iar, şi eu în ciuda celor întâmplate m-am ţinut după el, deşi mă simţeam descoperit. Acum se oprea mai des, prefăcându-se că se uită la vitrine sau că-şi verifică ceasul cu cele de pe stradă, şi se întorcea să mă supravegheze, iar eu am fost nevoit să mă ascund cumpărând reviste şi *hot dogs* de care n-aveam niciun chef, de la tarabele de pe stradă. Însă plimbatul lui mai dură doar puţin: ajungând la strada 59, „Bill" o coti iute la stânga şi l-am pierdut din vedere câteva secunde, iar când am ajuns la colţ şi a fost din nou cu putinţă să intre în câmpul meu vizual, ca prin minune am reuşit să văd cum urca scările cu copertina ale luxosului Hotel Plaza şi dispărea prin uşă cu un pas încă agil, salutat de portari în uniformă şi cu chipiu cărora nu le răspunse. În mână avea caseta şi punga cu parfumuri, eu aveam revistele şi uriaşul *New York Times,* punga cu parfumurile mele şi un *hot dog.* Trebuie să fi străbătut în fugă distanţa de la colţul străzii, sperând să ajungă la hotel înainte ca eu să-l pot vedea unde intră: celebrul nume Plaza Hotel, PH erau iniţialele discrete, halatul era de împrumut şi pe el nu-l chema Pedro Hernández.

Toate astea i le-am povestit Bertei. Fără să-i pomenesc încă şi de ideea mea că individul ar putea fi unul şi acelaşi cu cel care într-o după-amiază la Havana o făcuse să aştepte şi să se înfurie pe mulatra Miriam, cea cu picioarele zdravene şi geantă uriaşă, un bărbat căsătorit şi cu o nevastă bolnavă sau poate sănătoasă. Berta ascultă totul cu neprefăcută vehemenţă şi o expresie precaută de triumf (triumful se datora succesului final al ideii sale, al mersului meu la Kenmore Station, mai cu seamă). N-am fost în stare s-o mint şi să-i spun că „Nick", „Jack" sau „Bill" era monstruos, nu era şi aşa i-am şi spus-o.

Nici nu i-am putut spune c-avea o înfăţişare groaznică, n-avea şi aşa i-am şi spus-o, chiar dacă mie nu-mi plăcea cu trenciul lui sfidător, ochii pătrunzători şi indescifrabili, sprincenele căzute şi ridicate ca cele ale lui Connery, mustăcioara îngrijită, bărbia cu gropiţa întunecată şi vocea ca un ferăstrău. Cu vocea aceea încheia probabil afaceri şi vorbea de Cuba în cunoştinţă de cauză. Cu vocea aceea o cucerise pe Berta. Nu-mi plăcea. Bertei i-am făcut cadou primul flacon de Trussardi.

Trecură câteva zile fără ca Berta şi cu mine să-l mai pomenim (eu tăceam ca s-o fac să se răzgândească, ea probabil stătea şi făcea socoteli), zile de muncă intensă la Naţiunile Unite: într-o dimineaţă a trebuit să traduc discursul aceluiaşi mare şef de la mine din ţară ale cărui cuvinte le schimbasem atunci când o cunoscusem pe Luisa. De data asta m-am abţinut să fac la fel, ne aflam la Adunare, dar în timp ce tălmăceam în engleză şi pentru căştile întregului glob prozopopeea lui spaniolă şi conceptele sale pline de divagaţii şi greşeli, mi-am amintit prin forţa lucrurilor de acea altă dată, şi, la iuţeală, de ceea ce se spusese atunci prin mijlocirea mea, pe când Luisa respira în spatele meu (respira lângă urechea mea stângă ca un murmur şi aproape mă atingea, pieptul ei aproape că-mi atingea spinarea). „Lumea iubeşte în mare măsură fiindcă e obligată s-o facă”, spusese şefa britanică. Iar apoi adăugase: „Toată lumea obligă pe toată lumea, nu atât să facă ceea ce nu vrea, ci mai ales ceea ce nu ştie dacă vrea, căci aproape nimeni nu ştie ce anume nu vrea, şi cu atât mai puţin ce anume vrea, nu-i chip să ştii chestia asta din urmă.” Şi încă mai continuase, pe când marele nostru conducător tăcea, poate obosit de discursul acela sau ca şi cum ar învăţa ceva: „Uneori sunt obligaţi de ceva exterior sau de cineva care nu mai face parte din viaţa lor, îi obliga trecutul, descumpănirea lor, propria lor istorie, biografia lor nenorocită. Sau chiar lucruri

pe care le ignoră şi nu sunt la îndemâna lor, acea parte din ereditatea noastră pe care o avem toţi şi care nu ne e cunoscută, cine ştie când a început acest proces…" În cele din urmă spusese: „Mă întreb uneori dacă n-ar fi mai bine să stăm cu toţii cuminţi, să fim cu toţii morţi, la urma urmelor e singurul lucru pe care-l dorim în fond, singura idee de viitor cu care ne obişnuim treptat, şi în prezenţa ei nu-şi mai au locul îndoielile sau părerile de rău anticipate". Şeful nostru rămăsese fără grai, iar înalta demnitară britanica, căci pe vremea aceea de toamna îşi pierduse deja funcţia şi nu mai participa la Adunarea Naţiunilor de la New York, se îmbujoră după acest fals monolog când auzi liniştea prelungă ce-i urmă şi o scoase din transa ei emoţionantă. Şi atunci le dădusem iar o mână de ajutor, şi pusesem în gura ei o propunere inexistentă: „De ce nu ieşim să ne plimbăm prin grădină? E o zi senzaţională." (Inventasem totul cu anglicismul acesta ca să-i dau autenticitate.) Şi ieşiserăm toţi patru să ne plimbăm prin grădină, în acea dimineaţă senzaţională în care Luisa şi eu ne cunoscurăm.

Acum înaltul nostru demnitar continua să fie în funcţie, poate graţie prozopopeii şi conceptelor sale bramburite şi la fel de greşite ca şi cele ale şefei britanice, dar ei nu-i fuseseră de-ajuns pentru a şi-o păstra pe a sa (era probabil o femeie deprimată şi cu siguranţă cufundată în gânduri şi asta în politică îţi sapă groapa). După discurs m-am trezit faţă în faţă cu el pe coridor, înconjurat de suită (tura mea se sfârşise, iar el era felicitat în mod făţarnic pentru peroraţia lui), şi fiindcă îl cunoşteam, mi s-a năzărit să-l salut întinzându-i mâna şi adresându-mă cu numele funcţiei sale şi un „domnule" înainte. A fost o naivitate. Nu m-a recunoscut absolut deloc, deşi în trecut îi răstălmăcisem vorbele şi-l făcusem să spună lucruri inexistente care nu i-ar fi trecut niciodată prin cap, şi îndată doi bodigarzi îmi înhăţară mâna

întinsă şi pe cea neîntinsă şi mi le duseră la spate, prinzându-mi-le cu atâta violenţă (zdrobindu-mi-le, făcându-mi-le praf) că preţ de o clipă am crezut că mi-au şi pus cătuşele. Din fericire un funcţionar de cel mai înalt grad de la Naţiunile Unite, care mă remarcase pesemne şi tocmai trecea pe acolo m-a identificat pe dată ca fiind interpretul şi astfel reuşi să-i determine pe cei care-l păzeau pe preaînaltul nostru demnitar să-mi dea drumul. El mergea mai departe pe coridor printre felicitări nesincere şi un zgomot de chei cu total nepotrivit (avea mania aceea cu portcheiul, îl tot făcea să zdrăngăne în buzunar). Văzându-l cum se îndepărtează am observat că şi pantalonii îi erau naţionali, aveau faimoasa tăietură de neconfundat. N-ar fi stat bine să fi fost altminteri, doar era vorba de un reprezentant extrem de reprezentativ al ţării noastre îndepărtate.

Îi povesteam întâmplarea asta Bertei, seara, la ea acasă, iar ea, împotriva obiceiului pe care-l avea când îi povesteam ceva, nu asculta amuzată ori uimită, şi cu atât mai puţin cu vehemenţă, îşi concentrase atenţia asupra unui proiect la care se gândise toată ziua, sau de mai multe zile, „Bill”, de bună seamă.

— Ai să mă ajuţi să înregistrez caseta? mă întreba fără pauză îndată ce am terminat de relatat episodul.

— Să te ajut? Ce casetă?

— Haide, nu face pe prostul. Caseta. O să i-o trimit. M-am hotărât să i-o trimit. Dar nu mă pot filma pe mine însămi, n-ar ieşi bine. Încadrările şi toate astea, aparatul nu poate sta fix, trebuie să se mişte. Ai să mă ajuţi? Folosise un ton lejer, aproape amuzat. Am privit-o probabil cu o expresie stupidă, fiindcă adăugă (şi tonul n-a mai fost lejer): Nu mă privi cu expresia asta tâmpită şi răspunde-mi. Ai să mă ajuţi? E limpede că dacă nu i-o trimitem n-o să mai dea semne de viaţă.

Eu i-am spus (la început pe negândite):

— Ei şi? E aşa de grav dacă n-o să mai dea? Cine e el? Gândeşte-te. Cine e el? Ce importanţă are dacă nu i-o dăm? Încă putem să nu i-o dăm, încă nu e nimeni, nici măcar nu i-ai văzut chipul.

Ea începuse să folosească pluralul: „dacă nu i-o trimitem", spusese, considerând ca sigură participarea mea. Poate că nu era chiar atât de lipsit de temei să-l folosească, de când mă dusesem la Kenmore Station şi prin alte locuri, până şi la intrarea de la Hotel Plaza. Şi eu îl folosisem, prin asimilare, prin contagiere, „dacă nu i-o dăm", „putem încă să nu i-o dăm". O făcusem neintenţionat.

— Pentru mine are importanţă, pentru mine e foarte grav.

Am pus televizorul, era ora când se dădea *Family Feud,* programat zilnic, şi imaginile aveau să ajute la risipirea stării de nemulţumire ce începea să se işte, să facă poate cuvintele să amuţească, e cu neputinţă să nu priveşti din când în când un ecran luminat.

— De ce nu încerci să negociezi o întâlnire? Scrie-i iar, poate răspunde, chiar dacă nu-i trimiţi ceea ce-ţi cere.

— Nu vreau să mai pierd timpul. Ai să mă ajuţi sau nu?

Tonul ei nu era deloc lejer acum, era imperativ sau aproape. M-am uitat la ecran. Am spus:

— Aş prefera să nu trebuiască s-o fac.

A privit şi ea ecranul. A spus:

— N-am pe nimeni căruia să-i cer aşa ceva.

Apoi rămase tăcută toată noaptea, dar fără să-mi ţină companie, ci la bucătărie sau la ea în dormitor. Când trecea pe lângă mine mirosea a Trussardi.

Dar la sfârşitul săptămânii am stat amândoi mai mult acasă, ca de obicei (era al şaselea al şederii mele acolo, se apropia momentul întoarcerii la Madrid, la noua mea casă împreună cu Luisa, vorbeam cu ea cam de două ori pe săptămână, niciodată ceva special, cum sunt convorbirile

grăbite şi afectuoase, şi pe deasupra intercontinentale), iar sâmbătă Berta a revenit cu insistenţele. „Trebuie să-mi fac caseta aceea, zise, trebuie să mă ajuţi.” În ultimele zile şchiopătase puţin mai mult ca de obicei, ca şi cum în mod inconştient ar vrea să-mi stârnească mila. Era absurd. Eu n-am răspuns şi ea continuă: „Nu pot să rog pe nimeni altcineva. M-am gândit bine, singura persoana în care-aş avea încredere e Julia, dar ea nu ştie nimic de toată povestea asta, ştie doar de agenţie şi că scriu la rubrica *personals* şi că din când în când ies cu cineva care niciodată nu e bărbatul potrivit, însă n-are habar ca trimit şi primesc casete video, nici că ajung să mă culc cu vreunul. Nu ştie nimic de Aria la Vedere, în schimb tu eşti la curent de la început, chiar l-ai şi văzut la faţă, nu mă obliga să povestesc acum totul unei alte persoane, până la urmă lumea ajunge să vorbească. Mi-ar fi ruşine să afle colegii mei. Trebuie să mă ajuţi.” Făcu o pauză, şovăi dacă să mai spună ceva şi în sfârşit zise (voinţa e veşnic mai lentă decât limba): „La urma urmelor, tu m-ai văzut odinioară goală, ăsta-i alt avantaj”.

„Orice legătură între oameni înseamnă totdeauna o groază de probleme, de forţări, ca şi de jigniri şi umilinţe, m-am gândit. Toată lumea obligă pe toata lumea, mi-am zis. Individul ăsta Bill a constrâns-o pe Berta, şi Berta încearcă să mă constrângă pe mine, Bill s-a luptat, dar a şi jignit-o şi umilit-o înainte de a se cunoaşte, poate ea nu-şi dă seama sau în fond nu-i pasă, trăieşte obişnuită cu ideea asta, Berta se luptă cu mine ca să mă convingă, aşa cum făcuse Miriam cu Guillermo ca să se însoare cu ea, şi poate Guillermo cu nevastă-sa din Spania ca să moară în sfârşit, se luptă pentru moartea ei. Eu m-am luptat şi am constrâns-o pe Luisa, ori Luisa pe mine, nu-i prea limpede, oare împotriva cui se luptă tata, şi cine îl jigneşte şi constrânge, sau cum s-o fi întâmplat că în viaţa lui au existat două morţi, poate s-o fi luptat pentru

una, nici nu vreau să ştiu, lumea-i mai împăcată când nu ştie, n-ar fi mai bine să stăm cu toţii liniştiţi? Însă chiar dacă stăm liniştiţi apar probleme şi forţări şi umilinţe şi jigniri, precum şi obligaţii, uneori ne obligăm pe noi înşine, asta se cheamă simţul datoriei, poate că datoria mea e s-o ajut pe Berta după cum o să-mi ceară, trebuie să dai atenţie la ceea ce are importanţă pentru prieteni, dacă refuz s-o ajut o s-o jignesc şi o s-o umilesc, orice refuz e totdeauna o jignire şi o forţare, şi e drept c-am văzut-o goală, dar asta a fost demult, o ştiu dar nu mi-o amintesc, au trecut cincisprezece ani şi ea e mai în vârstă şi şchioapătă, era tânără pe atunci şi nu suferise niciun accident iar picioarele ei erau egale, de ce o fi trebuit să recurgă la chestia asta, niciodată nu pomenea trecutul nostru atât de scurt, scurt în sine dar şi faţă de prezentul acesta atât de lung, eram şi eu tânăr, povestea aceea s-a întâmplat şi totodată nu s-a întâmplat, la fel ca orice pe lume, de ce să faci sau să nu faci ceva, de ce să spui da sau nu, de ce să te oboseşti cu un poate ori un eventual, de ce să vorbeşti, de ce să taci, de ce să te împotriveşti, de ce să afli ceva dacă nimic din ce se întâmplă se întâmplă de fapt, pentru că nimic nu se întâmplă fără întrerupere, nimic nu dăinuie nici nu stăruie nici nu îţi vine în minte neîncetat, ceea ce există e identic cu ceea ce nu există, ceea ce excludem sau lăsam să se piardă, e identic cu ceea ce alegem şi reţinem, ceea ce experimentăm e identic cu ceea ce nu încercăm, ne punem în joc toată inteligenţa şi simţurile şi năzuinţele pentru a deosebi ceea ce va fi nivelat, sau este deja, şi din pricina asta suntem asediaţi de remuşcări şi de ocazii pierdute, de adeveriri şi reafirmări şi ocazii folosite din plin, când e cert că nu-i nimic de adeverit şi totul se pierde. Ori poate niciodată nu există nimic.”

— Bine, dar s-o facem repede, chiar acum, i-am zis Bertei. Să ne grăbim. Şi am folosit pluralul în cuvintele mele, întru totul justificat.

— Ai să mi-o faci? spuse ea cu recunoştinţă neprefăcută şi subită, dar şi cu uşurare.

— Spune-mi ce trebuie să fac şi o s-o fac. Dar repede, hai, pregăteşte-te, cu cât începem şi terminăm mai curând cu atât mai bine.

Berta veni aproape de mine şi mă sărută pe obraz. Ieşi din salon şi se duse după aparatul de filmat, dar imediat ne-am întors în camera de unde-l adusese, fiindcă alese drept cadru dormitorul, patul desfăcut. Tocmai terminaserăm micul dejun, era încă dimineaţă.

Trupul acela n-avea nicio legătură cu cel pe care mi-l aminteam eu sau nu mi-l mai aminteam, deşi adevărul e că nu l-am privit decât prin aparat, ca să fac încadrările şi apropierile sugerate de ea, de parcă văzându-l indirect ar fi fost un mod de a nu-l contempla, de fiecare dată întrerupeam filmarea câteva secunde pentru a imagina o nouă postură sau a regla distanţa (eu eram cu reglatul, ea cu imaginatul), mă uitam în jos sau mai curând în fundul încăperii, spre perete şi perna, dincolo de trupul ei, cu privirea-mi opacă. Berta se aşezase mai întâi la picioarele patului, cum făcuse „Bill" îmbrăcat cu halatul acela bleu-pal, iar Berta îl imitase şi aici, îşi pusese propriul ei halat (care era alb) după ce mă rugase să aştept ca să facă duş, ieşi cu părul umed şi halatul închis, mai târziu şi-l desfăcu puţin, lăsă uşor să i se deschidă în dreptul toracelui, cu cordonul încă înnodat, nu-mi mai aduceam aminte de sânii aceia împliniţi sau desăvârşiţi de trecerea timpului sau poate de atingere, nu-mi venea să cred că şi-i injectase, păreau ca şi cum s-ar fi transformat sau ar fi devenit maturi de când eu nu-i mai văzusem, şi din pricina asta m-am simţit nu numai indiscret, ci şi tulburat (poate ca un părinte care nu şi-a mai văzut fata când n-a mai fost o copilă şi brusc o vede adultă, printr-un accident sau la o nenorocire). Trupul ei întreg, pe care-l vedeam prin obiectiv, era mai puternic decât cel îmbrăţişat de mine la

Madrid acum cincisprezece ani, poate făcuse nataţie sau gimnastică în cei doisprezece pe care-i petrecuse în America, o ţară unde trupurile sunt îngrijite şi modelate, doar atât. Însă pe lângă faptul că era mai viguros, era şi mai bătrân, mai închis la culoare aşa cum se închide coaja fructelor când încep să se strice, avea cute în jurul subsuorilor, la talie, suprafaţa striată în unele zone din pricina acestor încreţituri umbrite care se zăresc numai de foarte aproape (striuri aproape albe, de parc-ar fi fost trasate cu penelul cel mai fin), sânii atât de fermi despărţiţi mai mult decât se cuvine, cu adâncitura dintre ei prea mare, nu arătau bine pesemne cu anumite decolteuri. Berta lăsase ruşinea la o parte, sau aşa se părea, eu în schimb n-o făcusem, mă străduiam să mă gândesc că filmam totul pentru alţi ochi, ochii lui „Bill" sau Guillermo, ochii sfredelitori şi indescifrabili ai tipului de la Hotel Plaza, PH, privirea-i pătrunzătoare şi totodată opacă avea să vadă ceea ce vedeam eu acum, ei îi era destinat, nu privirii mele opace, dar nu pătrunzătoare, eu nu vedeam deşi unghiul pe care aveam să-l aleg va fi pentru el, de mine depindea (dar şi de Berta) ce avea să vadă el mai târziu pe ecranul lui, nici mai mult, nici mai puţin, doar ce o să hotărâm noi, ce o să înregistrăm pentru o posteritate atât de efemeră. Berta făcuse în aşa fel ca halatul să-i alunece până la talie, cu cordonul încă înnodat, picioarele acoperite de poale, numai torsul descoperit (dar nu în întregime). Eu nu-i filmam faţa decât în treacăt, în cursul vreunei mişcări făcute de camera video care o includea, dorind poate să delimitez chipul cunoscut (nas, ochi şi gură; bărbie, frunte şi obraji, adică întregul chip) de trupul necunoscut, trupul mai bătrân şi mai robust, sau era poate numai uitat. Nu semăna cu cel al Luisei, trupul cu care eram obişnuit pe atunci ca şi acum, chiar dacă mi-am dat în clipa aceea seama că pe cel al Luisei nu-l cercetasem niciodată atât de amănunţit printr-o

cameră video, trupul acela al Bertei era ca lemnul umed în care se înfig cuţite, iar cel al Luisei ca marmura indiscretă pe care răsună paşii, mai tânăr şi mai puţin obosit, mai puţin expresiv şi mai intact. Tăceam amândoi în timp ce eu filmam, apăratul video înregistrează vocile, poate că pentru prietena mea Berta nu mai era vorba nici de amuzament nici de uşurare, pentru mine nu fusese niciodată, vocile diminuează importanţa a ceea ce se întâmplă, să comentezi faptele înseamnă să le estompezi, tot aşa şi să le povesteşti, am făcut o pauză, am întrerupt filmatul, totul a durat foarte puţin, trebuia să înregistrez doar câteva minute, dar încă nu terminaserăm. Eu priveam tot mai mult cu ochii lui „Bill" pe care îl văzusem, nu însă şi Berta, nu erau ai mei ci ai lui, nimeni nu m-ar putea acuza că m-am uitat cu privirea aceea, că mă uitasem privind, cum am spus mai înainte, pentru că de fapt n-am fost eu ci el prin ochii mei, ai lui şi ai mei opaci, ai mei tot mai pătrunzători. Dar ei nu-i erau cunoscuţi ochii aceia, încă nu terminaserăm. „Sexul", i-am spus Bertei, şi nu mai ştiu cum de i-am spus-o, cum de am îndrăznit să i-o spun, însă am făcut-o. „Ne mai lipseşte sexul", i-am zis, şi am folosit pluralul ca să mă implic, sau poate ca să atenuez ceea ce tocmai spuneam, un singur cuvânt la început, apoi patru, repetându-l pe primul în cea de a doua propoziţie (vorbeam poate prin gura lui „Bill"). Berta nu răspunse, nu spuse nimic, nu ştiu dacă se uita la mine, eu n-o priveam (în momentele acelea nu filmam), ci mă ocupam de fundal, între perete şi pernă de unde bolnavii şi tinerii căsătoriţi ajung să vadă lumea, şi tot aşa şi amanţii. Îşi dezlegă cordonul şi-şi desfăcu halatul cam până prin dreptul pântecelui, încă îşi mai acoperea picioarele cu poalele, adică lăsa la vedere partea unde se unesc coapsele dar nu şi întinderea acestora şi nici mai jos, restul, poalele halatului cădeau verticale ca o cascadă de un bleu-pal ascunzând extremităţile (sau era o cascadă albă),

una mai lungă şi cealaltă mai scurtă, una mai scurtă şi cealaltă mai lungă, şi eu am filmat, apropiindu-mă, câteva secunde de video, pentru posteritatea efemeră, Berta avea să scoată o copie, aşa spusese. Îşi închise halatul imediat, îndată ce am terminat de înregistrat partea de sus a coapselor şi m-am retras puţin cu aparatul. Am crezut că cicatricea trebuie să-i fie vânătă, am continuat să n-o privesc, trebuia să-i mai spun ceva, încă nu terminaserăm, încă mai lipsea ceva pe care „Bill", „Jack" sau „Nick" ni-l ceruse cu hotărâre, ne mai lipsea piciorul. Am aprins o ţigară şi făcând asta cu insistenţă căzu o scânteie pe patul răvăşit, dar îl atinse deja stinsă şi nu arse cearşaful. Şi atunci am izbutit să i-o spun, sau i-a spus-o „Bill" sau i-a spus-o Guillermo cu vocea noastră ca ferăstrăul. „Piciorul, i-am spus noi, i-am spus eu. Ne mai lipseşte piciorul, adu-ţi aminte ca Bill vrea să-l vadă."

Dacă-mi vin acum în minte toate astea e fiindcă ceea ce s-a întâmplat apoi, la foarte puţină vreme şi tot la New York, a semănat într-o privinţă (dar numai în una singură, sau poate în două, ori trei) cu cele petrecute mai târziu (dar puţin mai târziu), când mă întorsesem în Madrid la Luisa şi am simţit iar, cu mai multă putere şi poate mai întemeiat, presimţirile negre ce mă însoţiseră încă de la celebrarea căsătoriei şi care nu se risipiseră încă (sau cel puţin nu de tot, şi se prea poate să nu piară niciodată). Ori o fi poate vorba de o a treia indispoziţie, una diferita de celelalte două care mă copleşiră în timpul călătoriei de nuntă (mai ales la Havana) şi chiar mai dinainte, o senzaţie nouă, neplăcută, care totuşi, ca şi a doua, e cu putinţa să fie scornită sau imaginată sau găsită, răspunsul necesar dar insuficient la îngrozitoarea întrebare a stării de rău iniţiale, „Ei bine, şi acum?”, o întrebare la care se răspunde în mai multe rânduri şi totuşi reapare mereu, revine cu de la sine putere sau rămâne veşnic acolo, neclintită după fiecare răspuns, ca povestea cu cocoşul roşu care le-a fost povestită tuturor copiilor spre exasperarea lor şi pe care mie mi-a povestit-o bunica mea havaneză în după-amiezile când mama mă lăsa cu ea, după-amieze petrecute printre cântece şi jocuri şi poveşti şi priviri involuntare spre portretele celor morţi, sau în cursul cărora ea privea cum trece timpul: „Vrei să-ţi spun povestea cu cocoşul roşu?” mă întreba cu blândă maliţie bunica. „Da”, răspundeam eu cum fac toţi copiii. „Eu nu zic da sau ba, ci dacă vrei să-ţi spun povestea cu cocoşul roşu”, continua bunica râzând. „Nu”, schimbam eu răspunsul cum fac toţi copiii. „Eu nu zic nu sau da, ci dacă vrei să-ţi spun povestea cu cocoşul roşu”, râdea şi mai tare bunica, şi tot aşa până la exasperare şi oboseală, căci copilului nu-i trece niciodată prin cap răspunsul care dezlega totul: „Vreau să-mi spui povestea cu cocoşul roşu”, simpla repetiţie ca o salvare, enunţul care încă nu-i

vine în minte copilului pentru că trăieşte încă în lumea lui da şi nu, şi nu se oboseşte cu un poate sau un să vedem. Însă întrebarea aceea de atunci şi de acum e încă şi mai rea, şi nu-ţi ajută la nimic s-o repeţi, după cum n-a ajutat la nimic, sau a rămas fără răspuns, sau n-a fost anulată de faptul că eu i-am repetat-o tatălui meu în Cazinoul de pe Alcala 15 când el mi-a pus-o cu glas tare, amândoi singuri într-o încăpere după cununia mea. „Asta mă întreb şi eu", spusesem. „Ei bine, şi acum?" Unicul mod de a scăpa de întrebarea asta e să n-o repeţi, ci pur şi simplu să nu existe şi să n-o pui nimănui, nici să laşi ca cineva s-o pună altcuiva. Dar aşa ceva nu-i cu putinţă, şi poate de asta, ca să răspunzi la ea, trebuie să-ţi inventezi probleme şi să ai temeri şi bănuieli şi să te gândeşti la viitorul abstract, să te gândeşti cu o minte atât de bolnavă sau într-un fel atât de bolnăvicios cu mintea, *so brainsickly of things* cum i-au spus lui Macbeth să nu facă, să vezi ceea ce nu există ca să existe ceva, să-ţi fie frică de boală sau moarte, de părăsire sau trădare, şi să-ţi născoceşti ameninţări, chiar dacă indirect prin altcineva, chiar dacă prin analogie sau simbolic, ori poate toate astea vor fi fiind pricina care ne îndeamnă să citim romane şi istorii şi să vedem filme, căutarea analogiei, a simbolului, căutarea recunoaşterii, nu a cunoaşterii. Povestirile deformează, povestitul unor fapte le deformează şi le tergiversează şi aproape le tăgăduieşte, tot ce se povesteşte ajunge să fie ireal şi aproximativ chiar dacă e veridic, adevărul nu depinde de faptul că lucrurile *au existat* ori s-au petrecut, ci de condiţia ca ele să rămână ascunse şi necunoscute şi nepovestite, îndată ce se povestesc sau se scot la iveală şi se arată, deşi aceasta se întâmplă cât se poate de real, la televizor ori în ziare, în ceea ce se numeşte realitate sau viaţă sau chiar viaţă reală, ajung să intre în sfera analogiei şi simbolului, şi încetează să mai fie fapte, devenind recunoaştere. Adevărul nu-ţi ia ochii niciodată, cum se spune,

fiindcă singurul adevăr este cel care nu se cunoaşte nici nu se transmite, cel care nu se tălmăceşte prin cuvinte ori imagini, ascuns şi necercetat, şi poate din pricina asta se povesteşte atât de mult sau se povesteşte totul, pentru ca tot ce e rău, odată povestit, să pară că nici nu s-a întâmplat.

Nu prea ştiu ce s-a întâmplat la întoarcerea mea, sau mai bine zis nu ştiu dacă voi afla nici peste ani mulţi ce se petrecuse în lipsa mea. Ştiu numai că într-o noapte ploioasă, stând acasă cu Luisa, cam la o săptămână de la întoarcerea mea de la New York, după opt săptămâni de muncă şi de ţinut companie Bertei, m-am sculat din pat şi m-am dus la frigider. Era frig sau aşa mi s-a părut datorită frigiderului, am trecut prin baie şi mi-am pus o haină de casă (am fost tentat să-mi iau halatul de baie, dar n-am făcut-o) şi apoi, în vreme ce Luisa se ducea la rândul ei la baie să se spele, am rămas un moment în camera de lucru şi m-am uitat la nişte texte stând în picioare, cu o coca-cola în mână şi simţind deja cum mă încearcă somnul. Ploaia cădea aşa cum se întâmplă de atâtea ori în Madridul fără nori, uniform şi domol, fără vântul care ar fi împrăştiat-o, de parc-ar fi ştiut că avea să ţină zile întregi şi nu s-ar fi înverşunat nici n-ar fi fost grăbită. M-am uitat afară, la copaci şi la fascicolele de lumină ale felinarelor înclinate ce făceau ca ploaia să pară argintie, şi atunci am zărit o siluetă chiar la colţul străzii unde mai târziu aveau să se oprească flaşnetarul bătrân şi ţiganca întinzând o farfuriuţă, cu părul împletit într-o coadă, acelaşi colţ ce se vede numai în parte de la fereastra mea, o siluetă de bărbat care, spre deosebire de cei doi, intra în întregime în câmpul meu vizual fiindcă se ferea de ploaie, sau nu de tot, sub streaşina clădirii din faţa noastră care nu ne ia lumina, stând sprijinit de zidul ei, cât mai departe de carosabil, cu greu l-ar fi călcat vreo maşina şi aproape că nu era circulaţie. Se apăra şi cu o pălărie, ceea ce se vede foarte rar la Madrid, chiar

dacă ceva mai puţin în zilele cu ploaie, poartă pălării unii domni în vârsta, ca Ranz, tatăl meu. Silueta aceea (se vedea imediat) nu era a unui domn în vârstă, ci a unui bărbat încă tânăr şi zvelt care-şi ţinea capul ridicat. Borul pălăriei lui şi întunericul şi distanţa m-au împiedicat să-i văd faţa, adică să-i disting trăsăturile (zăream pata albă pe care o face orice chip în beznă, al lui rămânea departe de fascicolul de lumină cel mai apropiat), pentru că ceea ce m-a făcut să mă opresc şi să-l privesc a fost tocmai faptul că avea capul ridicat şi se uita în sus, se uita exact – sau aşa mi s-a părut – spre ferestrele noastre, sau mai bine zis spre cea care se afla acum la stânga mea, cea de la dormitorul nostru. Din poziţia lui, bărbatul nu putea vedea deloc înăuntrul camerei, tot ce putea să distingă – şi tocmai la asta se uita pesemne – dacă lumina era sau nu aprinsă, sau poate – mi-a trecut prin cap – umbra siluetelor noastre, a Luisei şi a mea, dacă ne apropiam destul sau dacă o făcusem înainte, nu-mi mai aduc aminte. Stătea aşteptând poate vreun semnal, cu luminile care se aprind şi se sting s-au făcut semnale din timpuri imemoriale, cu ochii deschişi şi apoi închişi sau cu torţe agitate la distanţă. Adevărul e că l-am recunoscut la moment, cu toate că nu i-am văzut trăsăturile, siluetele din copilărie rămân veşnic de neconfundat oriunde şi oricând şi de la prima vedere, chiar dacă între timp s-au schimbat sau au crescut sau au îmbătrânit. Însă am zăbovit câteva secunde până să recunosc faţă de mine însumi, să recunosc că sub streaşină şi în bătaia ploii îl recunoscusem pe Custardoy cel tânăr uitându-se spre fereastra noastră cea mai intimă, aşteptând, iscodind, întocmai ca un îndrăgostit, cam ca Miriam sau ca mine însumi acum câteva zile, Miriam şi cu mine în alte oraşe de dincolo de ocean, Custardoy aici, la colţul din dreptul casei mele. Eu nu aşteptasem ca un îndrăgostit, dar aşteptasem cu acelaşi scop ca şi Custardoy: să se

stingă lumina de tot, pentru a ne putea imagina pe Luisa şi pe mine adormiţi şi întorşi cu spatele unul la celălalt, nu stând faţă în faţă şi eventual îmbrăţişându-ne pe trezie. „Ce face oare Custardoy acolo? m-am întrebat, e o întâmplare, l-o fi surprins ploaia pe când trecea pe strada noastră şi s-a adăpostit sub streaşină clădirii din faţă, nu îndrăzneşte să ne telefoneze nici să vină sus, e târziu, dar nu se poate, stă acolo nemişcat, probabil de mai multă vreme, după cum arată în atitudinea aceea şi cu gulerul de la haină ridicat, ţinându-şi-l cu mâinile-i osoase în timp ce-şi înalţă ochii depărtaţi şi negri şi foarte mari, aproape lipsiţi de gene, spre dormitorul nostru, la ce se uită, ce caută, ce vrea, de ce priveşte în sus, ştiu că în absenţa mea a venit uneori cu Ranz în vizita la Luisa, l-a adus tata, aşa, doar în treacăt, o vizită a socrului însoţit de un prieten al lui şi doar cu numele şi al meu, s-o fi îndrăgostit pesemne de Luisa, dar el nu-i tipul care se îndrăgosteşte, habar n-am dacă ea o fi ştiind de treaba asta, ce straniu să stea aşa acolo în stradă pe o noapte ploioasă, ud ca un câine, când eu m-am întors deja.” Acestea au fost primele gânduri care mi-au trecut prin cap, iuţi şi haotice. Am auzit cum Luisa ieşea din baie şi se întorcea în dormitor. Mă striga de acolo pe nume şi-mi spuse (ne despărţea un perete, dar ambele uşi dinspre coridor erau deschise): „Nu vii să te culci? Haide, s-a făcut tare târziu.” Vocea-i răsuna cu tot atâta naturaleţe şi însufleţire ca în toate zilele acelea de când m-am întors, trecuse deja o săptămână, aşa cum răsunase acum câteva minute spunându-mi vorbe drăgăstoase despre patul unde dormeam împreună. Şi în loc să-i spun ce se petrecea, ce anume vedeam, ce credeam de povestea asta, m-am abţinut, tot aşa cum mi-am înfrânat dorinţa de a ieşi pe terasă şi a-l striga pe Custardoy pe nume şi a-l întreba de-a dreptul: „Hei! Ce faci tu acolo?”, aceeaşi întrebare pe care mi-o pusese fără să mă cunoască Miriam, cu

naturaleţe, de pe esplanadă, aşa cum te adresezi unui cunoscut care ţi-e familiar. Şi am răspuns simulând (simularea impusă de bănuială, deşi eu nu ştiam încă): „Stinge lampa dacă vrei, mie nu mi-e somn, mă duc să mă uit puţin la o lucrare”. „Bine, dar nu sta prea mult”, zise ea, şi am văzut că stingea lampa, am văzut-o de pe coridor. Am închis cu băgare de seamă uşa şi imediat mi-am aprins lampa, veioza micuţă din camera de lucru unde-mi văd textele, şi atunci am ştiut că toate ferestrele noastre rămaseră în beznă. M-am uitat iar afară, Custardoy tot mai privea în sus, cu chipul înălţat, o pată albă întoarsă către cerul întunecat, în pofida streaşinei ploaia i-l biciuia, picăturile de pe obraji erau poate amestecate cu sudoare, nu cu lacrimi, picătura de ploaie de pe streaşină cade mereu în acelaşi loc, înmuind încet-încet pământul care se lasă pătruns şi se face astfel o fantă sau poate o conductă, fantă şi conductă ca cea a Bertei pe care o văzusem şi o filmasem şi ca cea a Luisei în care pătrunsesem, doar cu câteva minute înainte. „Acum o să plece, m-am gândit, văzând luminile stinse o să plece, aşa cum eu am renunţat să mai aştept văzându-le stinse pe acelea de la casa Bertei, cu puţine zile în urmă.” Atunci era vorba într-adevăr de un semnal stabilit între noi, am aşteptat şi eu o vreme în stradă, aşa cum face acum Custardoy, cum făcuse Miriam mai demult, atât doar că în cazul lui Miriam ea nu ştia că de sus o cercetau două feţe sau pete albe şi patru ochi, ai lui Guillermo şi ai mei, iar acum Luisa nu ştie că e spionată din stradă de doi ochi care nu o văd, şi Custardoy n-are habar că ai mei îl urmăresc de sus, dinspre cerul întunecat, pe când ploaia care cade pare de argint viu în lumina felinarelor. În schimb ştiam la New York amândoi, Berta şi cu mine, unde ne aflam fiecare, sau puteam presupune. „Acum o să plece, m-am gândit, trebuie să plece pentru ca eu să mă pot întoarce în dormitor la Luisa şi să nu mă mai preocupe prezenţa lui, n-aş

putea să mă las biruit de somn şi nici s-o ocrotesc pe Luisa adormită ştiind că jos încă mai stă Custardoy. L-am văzut privind de atâtea ori de le fereastra camerei mele în copilărie, aşa cum privesc eu acum, aspirând tot ce era afară şi râvnind la lumea din care făcea deja parte şi de care-l despărţea un balcon şi nişte geamuri, întorcându-mi spatele cu ceafa-i rasă şi intimidându-mă în propria-mi camera, eram un copil sfios şi el e un bărbat care inspiră teama, un bărbat care ştie din prima clipă cine vrea să fie abordat şi în ce scop, într-un local sau la o petrecere ori chiar pe stradă şi de bună seamă cu atât mai mult într-o casă unde s-a dus în vizită, sau poate el e cel care stârneşte dispoziţia şi intenţia, Luisa n-avusese aşa ceva înainte de plecarea mea, tocmai pe dos faţă de Berta, care avea desigur şi dispoziţia şi intenţia încă înainte de a sosi eu şi în tot cursul şederii mele şi încă le-o mai fi având după ce eu am plecat, sunt convins. S-o mai fi întâlnind cu Bill, al cărui nume e Guillermo, l-o mai fi văzut de atunci? Sau poate că Guillermo se întorsese deja în Spania ca şi mine după cele două luni cât plănuise să stea, dintre noi trei Berta era singura care rămânea, trebuie să-i telefonez, eu am plecat dar am rămas implicat şi asimilat, pluralul devine inevitabil şi până la urmă se iveşte pretutindeni, ce-o fi vrând Custardoy acum de la noi, ce pricină ne-o fi căutând?”

Eu nu dorisem nici nu căutasem nimic pe când aşteptasem afară în dreptul casei Bertei, fusese ceva neprevăzut, la care nu ne gândiserăm. Era cel de-al şaptelea sfârşit de săptămână din cele opt pe care le aveam de stat, următorul după acela povestit deja când am filmat o casetă de câteva minute, şi în zilele dinaintea acelui penultim sfârşit de săptămână poşta adusese corespondenţa din plin, caseta noastră video fusese trimisă luni (fără ca Berta să-şi păstreze o copie) şi-şi făcuse efectul, sau lui „Bill” i se păruse destul de atractivă ca să

merite riscurile. Răspunse doar cu un bilet, fără să-şi ceară scuze că nu trimitea şi el ceva asemănător şi fără să-şi arate încă faţa nici măcar într-o fotografie cât de mică, dar propuse o întâlnire pentru sâmbătă, plicul de la el nu ne sosi decât vineri, cu siguranţa că nu mai devreme, căci Berta trecu pe la căsuţa ei poştală de la Old Chelsea Station în toate după-amiezile din săptămână aceea, după serviciu. Biletul lui „Bill" era în engleză, ca totdeauna, dar era negreşit spaniol modul acesta de a fixa o întâlnire, de pe o zi pe alta. „O să te recunosc", spunea, în Oak Bar de la Hotel Plaza, un loc unde lumea se întâlneşte ca să meargă apoi la teatru sau la restaurant sau chiar la operă, fără să ştie că ea ştia că era şi hotelul unde stătea el, adică unde-şi avea patul. Pentru seara de sâmbătă Berta avea o întâlnire stabilită de câteva săptămâni să meargă la restaurant cu colega ei Julia şi cu alţi prieteni, urma să vin şi eu, dar hotărî că era mai bine să nu-i anunţe c-o să lipsească pentru ca ei să nu insiste sau să dorească să treacă s-o vadă dacă le spunea că era bolnavă, şi eu am fost cel care, ajuns la restaurantul din port, a trebuit s-o scuz pretextând o migrenă îngrozitoare, simţindu-mă ca un intrus când m-am înfiinţat acolo singur, abia dacă îi cunoşteam pe oamenii aceia.

Înainte de a pleca, pe când mă bărbieream şi mă pregăteam, Berta se dichisea (poate prin asimilare) pentru a se întâlni în sfârşit cu „Bill" şi cu „Jack" şi „Nick", şi ne disputam în tăcere oglinda din baie, şi chiar şi baia. Ea era nerăbdătoare şi mirosea deja a Trussardi. „N-ai terminat încă?" îmi zise pe neaşteptate văzând că tot îmi mai rădeam barba. „Nu ştiam că ieşi acum în oraş, i-am răspuns, puteam să mă bărbieresc la mine în cameră." „Nu, n-o să plec decât peste un ceas", a fost răspunsul ei sec, şi totuşi era gata îmbrăcată la patru ace şi nu mai avea decât să se fardeze, ceea ce, după cum ştiam, făcea foarte repede (de

încălţat se încălţa şi mai rapid, avea probabil picioarele foarte curate). Dar n-apucasem să-mi pun cravata când ea intră iar în baie îmbrăcată altfel dar tot atât de pusă la punct. „Ah, ce frumoasă eşti!” „Sunt îngrozitoare, răspunse ea, nu ştiu ce să-mi pun, ce părere ai?” „Poate că erai mai bine înainte, cu toate că şi acum eşti foarte frumoasă.” „Înainte? Dar nu m-am îmbrăcat de oraş decât acum, zise, ce aveam pe mine înainte era de purtat în casă, nu de ieşit seara.” „Ah, îţi venea bine”, am răspuns în timp ce-mi spălam o lentilă, cu cravata încă desfăcută în jurul gâtului. Plecă şi după câteva minute apăru cu altă toaletă, mai provocatoare dacă acest cuvânt are vreun sens, cred că are într-adevăr căci adesea se foloseşte spre a descrie îmbrăcămintea femeilor şi există în toate limbile pe care le cunosc, iar limbile nu dau greş de obicei. Se privi în oglindă de la distanţă ca să se vadă cât mai întreagă cu putinţă (nu era în casă nicio oglinda mare, m-am dat la o parte şi mi-am întrerupt înnodatul cravatei); îşi îndoi un picior şi cu mâna îşi netezi fusta puţin cam scurtă şi foarte strâmtă, ca şi cum i-ar fi fost teamă ca nu cumva vreo cută imaginară să-i urâţească fundul, sau poate îşi aranja chiloţii neascultători prin stofa care-i acopereau. Se îngrijea de aspectul ei îmbrăcată, „Bill” o văzuse deja goală, deşi doar pe ecran.

— Nu ţi-e un pic teamă? i-am spus.

— La ce te referi?

— E un necunoscut, nu se ştie niciodată. Nu vreau să cobesc, dar, cum ai spus tu, pe lume sunt o groază de tipi cu care nu poţi nici măcar trece strada.

— Majoritatea tipilor de soiul ăsta lucrează în domenii la vedere: îi vedem zilnic la Naţiunile Unite şi toată lumea trece strada cu ei. În afară de asta, mi-e totuna. Sunt obişnuită, dacă mi-ar fi teamă n-aş mai cunoaşte pe nimeni. Oricând poţi da înapoi, şi dacă e să ai ghinion oricum nu scapi.

Mă rog, nu totdeauna poţi da înapoi, uneori e prea târziu.

Se cerceta stăruitor, din faţă, dintr-o parte, din cealaltă şi din spate, dar nu mă mai întrebă dacă era mai bine înainte sau acum, şi eu nu voiam să intervin fără să mă roage s-o fac. Mă rugă.

— Arăt groaznic, nu ştiu dacă nu m-am îngrăşat, zise.

— Nu te prosti, arăţi foarte bine, acum câteva zile credeai că eşti prea slabă, i-am zis, şi am adăugat ca s-o distrag de la privirile şi observaţiile autocritice: Unde crezi c-o să te ducă?

Umezi la robinet o periuţă minusculă şi-şi pieptănă sprâncenele în sus ca să le dea contur.

— Având în vedere că nu bate câmpii şi că mi-a dat întâlnire chiar la hotel, presupun că va vrea să mă ducă direct în cameră. Dar n-am nici cea mai mică intenţie să rămân fără să cinez în seara asta.

— Poate că o fi comandat cina în cameră, ca-n filmele cu bărbaţi care vor să cucerească.

— Dacă-i aşa a încurcat-o. Aminteşte-ţi că eu nu l-am văzut încă la faţă. Poate că nici nu stau să beau un pahar, după ce-l văd. Berta îşi făcea curaj, era nesigură, voia să creadă pentru moment că povestea putea să nu fie cum avea să fie, că încă mai trebuia să fie convinsă, cu alte cuvinte cucerită. Ştia cum avea să fie totul fiindcă în mare măsură depindea de ea, era cucerită cu mult înainte de a-i scrie „Nick”, prin dispoziţie şi intenţie, adică prin tot ce poate fi mai convingător şi mai cuceritor. Din pricina asta adăugă îndată, de parcă în faţa mea n-ar vrea să se înşele mai mult de o clipă: Ah, nu-ţi face griji dacă nu mă întorc, poate că nu vin să dorm.

Am ieşit din baie şi am terminat de înnodat cravata la mine în cameră, cu ajutorul unei oglinzi mici. Eram aproape gata de plecare, întâlnirea mea care fusese şi a ei era mai devreme decât întâlnirea ei care nu era şi a mea. Mi-am pus haina şi cu trenciul pe braţ, m-am dus iar până la uşa de la

baie să-i zic la revedere, de data asta fără să mai îndrăznesc să trec pragul, ca şi cum odată pe picior de plecare n-aş mai avea dreptul s-o fac, deşi nu ţineam cont între noi de regulile de societate, eram doar nişte prieteni care ne îmbrăţişaserăm pe trezie cu cincisprezece ani în urmă.

— Vrei să-mi faci un serviciu? am întrebat-o brusc băgând capul pe uşă (brusc, fiindcă nu mă hotărâsem încă s-o întreb aşa ceva, încă mă mai gândeam dacă s-o fac când am întrebat-o).

Ea nu înceta să se privească (îşi căuta sau imagina imperfecţiuni la sprâncene stând acum cu o pensetă în faţa oglinzii, rămasă toată a ei). Zise:

— Spune.

M-am gândit iar şi am vorbit tot înainte de a mă fi hotărât s-o fac (ca atunci când traduc şi uneori o iau puţin înaintea cuvintelor celui care le spune, fiindcă ghicesc deja ce urmează), în timp ce mă gândeam încă: „Dacă o rog îmi va cere explicaţii”.

— Te-ar deranja dacă în cursul conversaţiei ai pomeni numele de Miriam, să vezi cum reacţionează, iar apoi îmi povesteşti?

Berta trase cu putere un fir de păr dintr-o sprânceană pe care voia să şi-l smulgă şi-l prinsese deja cu penseta. Acum se întoarse şi mă privi.

— Numele de Miriam? De ce? Ştii ceva? E al neveste-sii?

— Nu, nu ştiu nimic, e doar o încercare, o idee.

— Haide-haide, zise ea, şi-şi mişcă de mai multe ori arătătorul mâinii stângi de parcă ar fi vrut să mă atragă spre ea sau să-mi spună: „Dă-i drumul”, sau „Explică-te”, sau „Povesteşte”. Totul ca într-un iureş.

— Zău că nu ştiu nimic, nu-i nimic, doar o bănuială, o închipuire de a mea, şi pe deasupra nu mai am timp acum, trebuie să ajung la fix să-i anunţ că nu vii, o să-ţi povestesc mâine. Dacă-ţi aduci aminte şi poţi, pomeneşte numele ăsta când staţi de vorbă, n-are a face cum, spune că ai renunţat la o cină cu o prietenă pe care o cheamă

aşa, orice altceva, contează doar numele. Dar nu stărui.

Pe Berta o interesa necunoscutul, toată lumea e atrasă de ideea să facă cercetări şi să vină cu veşti, chiar dacă nu ştie cu ce scop.

— Bine, zise, o să încerc. Poţi să-mi faci şi tu un serviciu?

— Spune, i-am zis.

Ea vorbi pe negândite, sau poate se gândise înainte la asta şi acum se hotărâse.

— Ai nişte prezervative să-mi dai? spuse repede şi din vârful buzelor, fără să mă mai privească (începuse să se rujeze cu o pensulă minusculă şi cu mare grija).

— Trebuie să am unul în trusă, am răspuns cu naturaleţe de parcă mi-ar fi cerut o pensetă, a ei era pe marginea chiuvetei; era însă o naturaleţe atât de prefăcută că nu m-am putut abţine să nu adaug: Credeam că-ţi doreai ca vreunul din cei cu care te întâlneşti să nu aibă.

Berta izbucni în râs şi zise:

— Da, dar nu vreau să risc ca tocmai „Aria la Vedere” să nu aibă.

În râsul ei era bucurie adevărată, tot aşa în cântecul fredonat pe care am reuşit să-l mai aud (probabil că se pieptăna în faţa oglinzii singură, fără prezenţa mea sprijinindu-mă de tocul unei uşi care nu era de la dormitorul meu) în timp ce mă îndreptam spre ieşire, râsul şi îngânatul femeilor fericite, care nu sunt încă bunici sau văduve, nici fete bătrâne, cântecul acesta neînsemnat şi fără destinatar, pe care nimeni nu-l ia în seamă, şi care acum nu era preludiul somnului, nici expresia oboselii, ci zâmbetul naiv sau expresia şi preludiul a ceea ce se doreşte, a ceea ce se ghiceşte sau e deja cunoscut.

Dar se întâmplă ceva neprevăzut, ceva ce, dacă te gândeşti bine, trebuia să fie cu totul previzibil. M-am întors de la restaurant cam pe la miezul nopţii, şi, cum fac întotdeauna înainte de a mă

culca atunci când sunt singur, am pus televizorul şi am început să schimb la repezeală canalele spre a afla ce se întâmplase în lume cât am lipsit. Eram adâncit în povestea asta când se deschise uşa de la intrare pe care eu o încuiasem fără să trag zăvorul cu câteva minute înainte şi apăru Berta. Nu-şi puse cheia în geanta, ci rămase cu ea în mână. Şchiopăta mai puţin ca oricând, sau se ascundea cu mai mare grijă, pur şi simplu nu şchiopăta. Avea trenciul desfăcut şi-am băgat de seamă că nu purta ultima rochie cu care o văzusem în baie, cine ştie de câte ori s-o mai fi schimbat după ce-am plecat eu. Era cu altă rochie provocatoare şi frumoasă iar ei i se citea pe chip graba (sau era teamă, sau jenă, sau era din pricina nopţii, era expresia ei pe care o lua chipul noaptea).

— Ce bine că nu te-ai culcat încă, zise.

— Abia am sosit. Ce se întâmplă?

— Bill e jos. Nu vrea să mergem la el la hotel, mă rog, nici măcar nu mi-a spus că-i vorba de un hotel. Nu vrea să mergem unde stă el, vrea să vină aici. I-am spus că am la mine un prieten pentru câteva zile, şi mi-a zis că nu vrea martori, în fine, e normal, nu? Ce putem face?

Avusese delicateţea să folosească şi acum pluralul, deşi se înţelegea că acesta nu mă mai includea pe mine, ci pe „Bill” care aştepta jos, poate pe toţi trei la un loc.

— Ce făceam pe vremea studenţiei, cred, am spus ridicându-mă şi amintind alt plural doar al nostru, cel care existase în trecut. Mă duc să dau o raită.

Nu s-a îndoit, aştepta răspunsul acesta. Nu s-a împotrivit, ci mă ruga.

— N-o să dureze mult, zise, o oră, o oră şi jumătate, nu ştiu precis. Pe Bulevardul Patru, puţin mai jos, e un restaurant cu *fast food* deschis douăzeci şi patru de ore, ai să-l vezi, e enorm. Mă rog, nu-i târziu, trebuie să fie deschise multe localuri. Nu te superi?

— Nu, sigur că nu. Contează pe tot timpul pe care-l vrei, să zicem, mai bine, trei ore?

— Nu, nu va dura atât. Putem aranja ceva. O să las aprinsă lumina din camera asta, se vede din stradă. Când pleacă el, o s-o sting. De jos ai să vezi dacă e întuneric şi atunci poţi urca, bine?

— Bine, am spus. Şi dacă vrea să rămână să doarmă?

— Nu, asta sigur că nu. Ia-ţi ceva de citit. A spus chestia asta ca o mamă.

— O să cumpăr ziarul de dimineaţă. Unde e el? am întrebat. Aminteşte-ţi că m-a văzut, iar dacă mă zăreşte când ies şi mă recunoaşte, nu-i în regulă.

Berta se duse la fereastră şi eu m-am luat după ea. Se uită în stânga şi-n dreapta şi-l zări pe „Bill", în dreapta. „Uite-l acolo", zise arătând cu degetul. Pieptul meu îi atingea spinarea, spinarea ei respira agitat, era grabă sau jenă sau teamă sau era vorba de noapte. Noaptea se arăta roşiatică şi înnorată, dar nu părea că va ploua curând. Am văzut silueta lui „Bill", întors cu spatele, destul de departe de portalul nostru, aşteptând, departe şi de singurul fascicol de lumină ce intra în câmpul nostru vizual (Berta locuieşte pe o stradă cu case scunde, la etajul trei, nu pe un bulevard cu zgârie-nori).

— Nu-ţi face griji, zise, cobor eu cu tine ca să-i spun să urce. El e cel mai interesat să nu-l vadă nimeni. Tu ia-o la stânga când ieşi, şi gata, el n-o să se întoarcă să vină încoace până nu-l anunţ eu. Sigur nu te superi? Şi Berta mă mângâie pe obraz drăgăstoasă cum sunt femeile când nutresc o speranţă, chiar dacă o să dureze doar o clipă sau s-a şi risipit deja.

Am plecat şi am hoinărit o vreme. Am intrat în câteva prăvălii care erau încă deschise, totul e veşnic deschis în oraşul ăsta, Berta gândise pe neaşteptate ca o spaniolă, poate fiindcă o aştepta un spaniol şi vorbea cu altul. Într-un magazin al unor coreeni care nu închidea niciodată am cumpărat *New York Times* de duminică, cel mai

voluminos din toată săptămâna, şi nişte lapte pentru acasă, ni se terminase. Am intrat într-un magazin de discuri şi am luat un disc, banda sonoră originală a unui film vechi, n-o aveau pe compact disc, doar pe unul obişnuit care se rătăcise. Era sâmbătă, străzile erau pline de lume, i-am văzut de departe pe toxicomani şi pe viitorii delincvenţi. Am intrat într-o librărie de noapte şi am cumpărat o carte japoneză datorită titlului, *House of the Sleeping Beauties,* în engleză, titlul nu-mi plăcea dar am cumpărat-o din pricina lui. Mă încărcăm încetul cu încetul cu pachețele, am băgat totul într-o pungă de plastic, cea de la disc, cea mai mare, le-am aruncat pe celelalte, din hârtie de ambalaj şi fără mânere, sunt incomode şi-ţi ocupă mâinile de tot, sau mai bine zis ţi le umplu, aşa cum se umplu mâinile unui bărbat în noaptea nunţii şi tot aşa mâinile femeii, adică atunci când înseamnă prima oară, atât de uşor de uitat dacă nu există o a doua, sau chiar o a treia ori a patra ori a cincea, n-ai cum să mai ştii. Ne aflam în noaptea nunţii lui „Bill" şi a Bertei, avea loc în noaptea aceea pe când eu hoinăream prin oraş aşteptând să treacă timpul, omorându-mi timpul cum se zice. Am văzut restaurantul cu *fast food* de care-mi vorbise Berta, de fapt începusem să mă îndrept într-acolo fără voie, doar aşa, fiindcă-l pomenise. N-am intrat încă, trebuia s-o las pentru mai târziu deoarece, spre deosebire de alte localuri, rămânea deschis douăzeci şi patru de ore, puteam să am nevoie de el, am citit anunţul de la uşă. Pe străzi nu se mai vedea cerul, de prea multă lumină şi de prea multe unghiuri, ştiam că era roşu şi înnorat, n-avea să plouă însă. Mi-am văzut de drum fără să mă îndepărtez prea mult şi timpul trecea încetişor, timpul care e atât de perceptibil când vrei să ţi-l omori, fiecare secundă pare a căpăta individualitate şi consistenţă, ca şi cum ar fi pietricele de râu pe care le laşi să-ţi alunece din mână pe jos, un ceas de nisip, timpul devine

zgrunţuros şi denivelat, de parcă ar fi deja trecut, stai şi priveşti cum se scurge timpul trecut, nu la fel i se va fi părând Bertei, nici lui Guillermo, totul era hotărât de la prima scrisoare, totul stabilit, iar ultimele detalii s-or fi fixat în timpul cinei, unde s-or fi dus, or fi vorbit puţin fără să dea prea mare atenţie şi, plini de nerăbdare, s-or fi prefăcut că pe parcursul conversaţiei se pun în valoare, să spui un banc, să observi gura celuilalt, să serveşti vinul, să fii manierat, să aprinzi o ţigară, să râzi, râsul e uneori preludiul sărutului şi expresia dorinţei, transmiterea ei, fără să ştii de ce, râsul dispare apoi când săruţi şi treci la fapte, niciodată nu se râde când fiinţele se îmbrăţişează treze pe pernă iar gurile nu mai sunt luate în seamă (gura este plină şi asta înseamnă abundenţă), există tendinţa spre seriozitate oricât de vesele ar fi preludiile şi întreruperile, zăbava, aşteptarea, prelungirea şi pauzele, un răgaz, râsul se curmă, uneori şi vocile, amuţesc vocile articulate, sau vorbesc doar prin vocative şi interjecţii, nu mai e nimic de tălmăcit.

Pe la două şi jumătate în sfârşit mi s-a făcut puţin foame, cinasem de o veşnicie, m-am întors la localul deschis permanent şi am cerut un sandviş şi o bere, am desfăcut uriaşul *New York Times,* am citit paginile cu ştiri internaţionale şi de sport, începea să mi se pară tot mai greu să-mi găsesc ceva de făcut atâta vreme, nu voiam să revin acasă înainte de cele trei ceasuri pe care i le oferisem Bertei. Deşi cine ştie, poate că „Bill” o fi plecat deja, poate că or fi terminat cu seriozitatea dar şi cu râsetele, când există acord deplin executarea e uneori rapidă şi nu se prelungeşte, bărbaţii sunt nerăbdători şi vor să plece, pe neaşteptate se simt stingheriţi de patul desfăcut şi de cearşafurile la vedere, cu pete pe ele şi tot restul, urmele, trupul imperfect la care acum se uită fără voie (înainte îl îmbrăţişau, acum li se pare necunoscut), de atâtea ori a fost reprezentată în pictură şi în filme femeia părăsită în pat, niciodată bărbatul sau numai dacă e

mort ca Holofemes, femeia este abandonată, poate că Berta o fi deja singură şi aşteaptă să mă întorc sau îşi doreşte din tot sufletul să mă întorc, mâna mea de prieten pe umărul ei, să nu se simtă necunoscută şi nici abandonată. Am plătit şi am plecat, şi încă alene m-am îndreptat spre strada şi spre casa ei, era lume mai puţină, nu se stă în oraş atât de târziu ca la Madrid, aici nebunia e în noaptea de vineri şi în cea de sâmbătă, începeau să se vadă doar taxiuri. Era trei şi douăzeci când m-am pomenit în locul unde „Bill" aşteptase plecarea mea din apartament, destul de departe de portal, destul de departe de unicul fascicol de lumină; acum, de aici de pe trotuar, se vedeau şi altele la o oarecare distanţă, pe străzi primăria economiseşte ceea ce risipeşte pe bulevarde. De acolo nu se vedea lumină în salon, era prea departe, am făcut câţiva paşi, un etaj al treilea, m-am apropiat ca să văd mai din faţă şi am văzut lumina aprinsă, încă aprinsă, „Bill" nu plecase, era tot acolo, n-o privea încă pe Berta ca pe o necunoscută. Şi atunci nu m-am mai mişcat, am hotărât să aştept în stradă, era prea târziu să mai caut un hotel, trebuia să mă fi gândit înainte, mi-era lene să mă întorc la localul cu *fast food,* nu mai rămăseseră multe altele deschise la ora asta, nu-mi era foame, doar puţin sete, nu voiam să mai merg aiurea, eram sătul de atâta umblat ca să-mi omor timpul. Mi-am amintit de actorul Jack Lemmon în filmul acela de prin anii şaptezeci, nu putea intra niciodată în apartament la el, am rămas lângă felinar, lipit de felinar ca un beţiv dintr-un banc, mi-am pus pe jos punga de plastic umflată de cutia de carton cu laptele, şi cu ziarul în mână ca să citesc la lumină. Dar nu citeam, aşteptam aşa cum făcuse Miriam, numai că mie nu-mi păsa de deteriorarea înfăţişării mele în timpul aşteptării şi ştiam situaţia exactă, adică ştiam de ce eram nevoit să aştept, nu eram furios pe nimeni, aşteptam doar un semn, atât. Priveam des spre fereastră, aşa cum privea acum

Custardoy spre cea de la dormitorul nostru, vegheam înşelătoarea noapte de nuntă a lui „Bill” şi a Bertei, tot aşa cum soacra aceea cubaneză din cântec şi din poveste o veghease pe cea a fetei ei cu străinul care a doua zi dis-de-dimineaţă se prefăcu în şarpe (sau în timpul nopţii, nopţii de nuntă, fata strigă după ajutor dar n-o auzi nimeni, ginerele o ademeni şi o convinse pe soacră spunându-i aşa: „soacră dragă”) şi lăsă o dâră de sânge pe cearşafuri, sau era poate sângele miresei fecioare, ceva se rupe, cu Berta n-avea să se întâmple la fel în noaptea asta. Ranz avusese trei nopţi de nuntă, trei adevărate, pe atunci mireasa era uneori fecioară. Lumina era tot aprinsă poate de prea multă vreme, patru fără un sfert, probabil stau de vorbă, o fac din nou, gata cu râsetele, sau „Bill” s-o fi hotărât să rămână peste noapte, nu era probabil, nu se mai auzea nici zgomotul surd al traficului de pe bulevarde, pe neaşteptate mi-a fost frică pentru Berta, nu ţi-e un pic teamă, îi spusesem, dacă e să ai ghinion oricum nu scapi, răspunsese ea, oamenii mor, pare cu neputinţă dar oamenii mor aşa cum murise mătuşa mea Teresa şi prima soţie a tatălui meu, oricine o fi fost, tot nu aflasem nimic despre ea, desigur fiindcă nu voiam să aflu, în schimb Luisa ţinea cu tot dinadinsul. Luisa era intrigată, cine ştie dacă Luisa n-o fi în pericol atât de departe, dincolo de ocean, ca şi nevasta bolnavă a lui Guillermo care n-avea habar ce primejdie o paşte, şi deodată mi s-a făcut teamă pentru Berta care era foarte aproape, dincolo de fereastra salonului ei luminat, un semn, lumina de la mine din dormitor era stinsă aşa cum o lăsasem, cea din al ei nu se vedea, nu dădea spre stradă, şi probabil acolo se afla ea cu „Bill” şi vocea-i ca ferăstrăul, acum vocea amuţise, întocmai cum se întâmplase cu mine şi Luisa cu câteva minute înainte de a mă duce la frigider (vocile ajung să fie doar interjecţii) şi a mă uita apoi pe geamul camerei unde lucrez, afară, spre colţul casei mele

noi unde atâta lume se opreşte, un flaşnetar şi o femeie cu părul împletit în coadă, un ins care vinde trandafiri strigându-şi marfa în gura mare şi pe deasupra Custardoy cu faţa-i obscenă îndreptată în sus şi udă, n-am coborât în noaptea aceea să-i dau o bancnotă ca să plece, nu deranja şi nu făcea zgomot, nu-l puteam cumpăra, nu făcea nimic, doar privea în sus în bătaia ploii cu pălăria pe cap, spre dormitorul nostru al cărui interior nu-l putea vedea din pricina înălţimii, poate doar lumina care acum nu mai era aprinsă, Luisa o stinsese în vreme ce eu o minţeam şi mă uitam fără nicio dorinţă spre lumea exterioară, lumea mea e perna pe care o împart de când m-am căsătorit şi poate chiar dinainte, o fi existat cineva în lumea asta sau pe perna asta în absenţa mea, cineva care ştia probabil să creeze dispoziţia şi să stârnească intenţia. Ideea mă îngrozi şi n-am mai vrut să mă gândesc la ea, secretul care nu se dezvăluie nu face rău la nimeni, dacă vei avea secrete sau dacă le ai deja să nu le împărtăşeşti, îmi spusese tata după ce m-a întrebat ei bine, şi acum, acum ce-o să fie? – secretele ei vor înceta să mai existe dacă tu le vei afla, spusese, dar la Luisa nu era nicio schimbare faţă de mine, sau era într-adevăr una, n-aveam de ce să mă tem, nu ne mai despărţea ecranul ci acum era aproape, în camera cealaltă, eu voi fi imediat lângă ea, sprijinind-o, îndată ce Custardoy va pleca. Nu-i povestisem Luisei mai nimic, nimic despre „Bill” sau despre Guillermo, nimic despre halat şi triunghiul făcut de acesta pe pieptul păros, nimic despre caseta video şi despre vocea ca un ferăstrău, nimic despre picior şi despre aşteptarea din acea noapte de sâmbătă, toate acestea nu erau un secret la drept vorbind sau se putea să nu fi fost, dar deveniseră poate deoarece tăcusem toată săptămâna asta de când m-am întors, secretul n-are caracteristici proprii, e determinat de tăinuire şi de tăcere, sau de prudenţă, de asemenea de uitare, să nu comentezi şi să nu povesteşti fiindcă cel mai

primejdios e să asculţi, e ceva de care nu te poţi feri, şi doar atunci se întâmplă lucrurile, când nu sunt povestite, a le povesti înseamnă a speria şi a izgoni faptele, perechile îşi povestesc totul despre ceilalţi, nu şi despre ce e al lor decât atunci când cred că le aparţine amândurora: şi atunci limba la ureche, *I have done the deed,* şi în acest simplu enunţ este cuprinsă şi prefacerea sau negarea acestui fapt sau a acestei isprăvi. „Am săvârşit fapta", se încumetă să spună Macbeth, o spuse în clipa în care o săvârşise, cine ar îndrăzni una ca asta, nu atât s-o faci cât s-o spui, viaţa sau anii ce vor veni nu depind de ceea ce se face, ci de ceea ce se ştie despre cineva, de ceea ce se ştie că a făcut şi de ceea ce nu se ştie fiindcă n-au existat martori şi totul a fost trecut sub tăcere. Poate că trebuie să accepţi minciuna, care se include în adevăr tot aşa precum adevărul în minciuna, gândirea noastră e şovăielnică şi ambiguă şi nu acceptă să nu existe suspiciuni, pentru el vor exista veşnic zone de umbră şi gândeşte totdeauna cu o minte atât de bolnavă.

Mă temeam pentru Berta, se făcuse deja patru, dintr-o dată mi-a fost frică să n-o fi omorât, oamenii mor, oamenii pe care-i cunoaştem mor chiar dacă pare imposibil, nimeni în afară de ea nu ştia că trebuia să stingă lumina drept semnal convenit, n-avea de ce s-o facă asasinul la plecare, lumina trebuia să fie stinsă exact după plecarea lui, spre a mi-o anunţa şi a-mi spune „Vino", întunericul însemna „Vino", poate cel de la fereastra noastră însemna ceva pentru Custardoy, aveam s-o aflu, mesajul însemna „Pleacă". Mi-am luat punga de jos şi am început să trec încetişor strada ca să urc fără să mai aştept, erau doar câţiva paşi şi nu trecuse pe acolo nicio maşină de multă vreme, patru şi douăzeci, prea multe ore pentru doi oameni străini unul de celălalt. Mă aflam în mijlocul străzii, traversând, când apăru un taxi mergând încet, ca şi cum şoferul căuta numărul

unde trebuia să ajungă. Am făcut înapoi patru sau cei doi paşi şi m-am întors pe trotuar, şoferul veni în dreptul meu şi mă privi neîncrezător (cerşetorii şi toxicomanii au adesea pungi de plastic, în schimb beţivii au pungi din hârtie de ambalaj fără toarte); văzându-mă mai bine sau văzându-mi atitudinea liniştită îmi făcu un gest interogativ cu capul şi mă întrebă de numărul de la casa Bertei, abia dacă-l puteam înţelege, o fi grec sau libanez sau rus ca aproape toţi taximetriştii din oraşul ăsta, toată lumea conduce maşina. „E acolo”, i-am spus arătând spre portalul al cărui număr nu se vedea în noaptea întunecată străbătută de un singur felinar izolat, şi m-am dat imediat la o parte, îndepărtându-mă de fascicolul de lumină de parc-aş fi fost dintr-o dată foarte grăbit să-mi văd de drum, era taxiul pe care „Bill” îl comandase probabil prin telefon ca să se întoarcă la Hotelul Piaza, poate că tocmai pleca şi lumina avea să se stingă, dacă Berta mai era în viaţă, abandonată sau nu, trecuseră prea multe ore. Am rămas la o anumită distanţă, dincolo de locul unde „Aria la Vedere” aşteptase ca să urce fără martori, am auzit claxonul cu un sunet scurt şi sec, însemna „Hei”, sau „Sunt aici”, sau „Poftiţi”. Uşa se deschise imediat şi am văzut cum ieşeau pantalonii croiţi după modelul patriotic, trenciul care în noapte părea de un albastru brunat, cerul era tot roşu, poate chiar mai intens. Am auzit trântindu-se uşa taxiului când se închise şi motorul porni, trecu pe lângă mine cu viteză crescândă, eu stăteam cu spatele. M-am întors apoi până la felinar, în salon nu mai era acum lumină, Berta îşi amintise de mine şi era în viaţă, şi ferestrele noastre erau întunecate, tocmai stinseserăm, eu în biroul unde lucrez, iar Luisa în dormitor, cu puţin înainte, trecuseră doar câteva secunde. Ploaia cădea mai departe ca argintul viu în bătaia razelor, noaptea noastră era portocalie şi verde cum sunt atât de des cele din Madrid, când plouă. Custardoy privea încă

în sus cu faţa-i ca o pată albă şi obscenă. „Pleacă”, i-am spus gândind bolnăvicios. Atunci îşi duse o mână la pălărie şi, ţinându-şi cu cealaltă gulerul ridicat al hainei, părăsi locul de sub streaşină şi dădu colţul, dispărând din ochii mei, ud până la piele ca un îndrăgostit, sau ca un câine.

Cine oare n-a fost încercat de bănuieli, cine nu s-a îndoit de prietenul lui cel mai bun, cine nu s-a văzut trădat şi pârât în copilărie, încă din şcoală întâlneşti tot ce te aşteaptă mai târziu în lumea mult râvnită, opreliştile şi infidelităţile, tăcerea şi înşelăciunea, capcanele; mai e şi câte un coleg care spune „Eu am făcut-o", cea dintâi formă de recunoaştere a responsabilităţilor, prima oară în viaţă când te vezi obligat să spui, sau să auzi: *I have done the deed,* iar apoi, pe măsură ce creşti şi lumea nu mai pare minunată pentru că nu mai e de neatins, se spun şi se aud aceste cuvinte tot mai rar, limbajul copilăriei e desfiinţat, e retras fiind prea schematic şi simplu, dar propoziţiile acestea inconsistente şi absurde care odinioară erau simţite ca vitejii nu ne părăsesc de tot, ci mai dăinuie în priviri, în atitudini, în semne, în gesturi şi în sunete (interjecţiile, limbajul nearticulat), care pot şi trebuie să fie tălmăcite căci de atâtea ori sunt foarte limpezi şi sunt cele care într-adevăr spun *ceva* şi se referă într-adevăr la fapte (ura fără răgaz şi iubirea fără impurităţi), fără suferinţa stârnită de un poate sau un pesemne, fără învelişul cuvintelor care servesc nu atât pentru a aduce la cunoştinţă sau a comunica, ci mai ales pentru a semăna confuzie, a ascunde şi a scăpa de responsabilităţi, cuvintele nivelează actele care sunt diferite şi nu se pot amesteca. A săruta şi a omorî pe cineva sunt acte poate opuse, dar povestind sărutarea şi povestind uciderea amândouă pot fi asimilate şi asociate; se stabileşte astfel o analogie şi, plăsmuieşte un simbol. În viaţa adultă, dominată de cuvinte, nu se aude un da şi un nu, nimeni nu spune „Eu am făcut-o" sau „N-am făcut-o eu", însă toate acestea se *văd,* aproape totdeauna „N-am făcut-o eu" şi vitejiile ajung să lungească lista greşelilor.

Cine oare n-a fost încercat de bănuieli, iar în privinţa bănuielilor pot fi luate două măsuri, amândouă zadarnice: să întrebi ori să taci. Dacă

întrebi şi obligi să ţi se răspundă te poţi trezi că auzi „N-am făcut-o eu”, şi va trebui să iei seama la tot ce rămâne în afara vorbelor, la ton, la ochii posomorâţi, la tremurul vocii, la surpriza şi indignarea poate prefăcute; şi n-ai să mai poţi stărui punând iar întrebarea. Dacă taci, întrebarea va rămâne veşnic neprihănită şi veşnic gata să fie pusă, chiar dacă uneori timpul o face să pară incoerentă şi aproape inefabilă, ca şi cum totul ar ajunge să şteargă şi să stârnească zâmbete când aparţine timpului care s-a scurs, trecutul întreg pare scuzabil şi naiv. Dacă taci, trebuie să alungi bănuiala şi să desfiinţezi întrebarea, sau poate s-o întreţii pe cea dintâi şi s-o pregăteşti pe cealaltă cu foarte multă grijă; ceea ce pare însă cu neputinţă e să adevereşti bănuiala, nimeni nu ştie nimic din ce s-a petrecut fără ca el să fi luat parte, nici măcar nu se poate avea încredere în mărturisiri, la şcoală se spune „Eu am făcut-o” când de fapt nu este aşa, lumea minte tot aşa cum moare, pare de necrezut, dar niciodată nu se poate cunoaşte nimic. Sau aşa cred. De asta e mai bine uneori să nu se cunoască nici începutul, nici să se audă vocile care povestesc şi în faţa cărora te simţi atât de neajutorat, vocile acestea narative pe care toţi le avem, şi care pătrund în trecutul îndepărtat sau recent şi dezvăluie secrete ce nu mai interesează dar totuşi ne influenţează în viaţă sau în anii viitori, în cunoaşterea pe care o avem despre lume şi despre oameni, nu se mai poate avea încredere în nimeni după ce le asculţi, totul devine cu putinţă, descoperi cel mai îngrozitor lucru şi cea mai mare ticăloşie la fiinţe cunoscute, şi la noi înşine. Şi toată lumea se apucă să povestească neîncetat şi să ascundă neîncetat când povesteşte, dar ceea ce nu se spune nu se povesteşte şi nu se ascunde. Din pricina asta ceea ce se trece sub tăcere ajunge să fie secret, şi uneori vine ziua în care până la urmă se povesteşte.

Eu n-am spus nimic, n-am întrebat şi nu întreb, cu cât trece timpul cu atât va fi mai puţin probabil şi mai greu s-o fac. Laşi să treacă o zi fără să vorbeşti, apoi două, o săptămână, iar lunile zboară pe nesimţite, şi manifestarea bănuielii se tot amână dacă aceasta nu sporeşte, poate că aştepţi ca şi ea să devină trecut, ceva scuzabil sau nevinovat şi care ne-ar putea face să zâmbim. Zile în şir înainte de a mă culca mă tot uitam pe fereastra din biroul meu, în jos spre colţul străzii; dar Custardoy n-a mai apărut noaptea pe acolo, şi data următoare când l-am văzut a fost chiar la mine acasă, sus, un moment. Tata venise pe la opt şi jumătate să bea un pahar cu Luisa şi cu mine înainte de a se duce la nu ştiu ce fel de cină unde-l invita Custardoy, care trecu să-l ia la zece fără ceva. Luă loc câteva minute, bău în grabă o bere şi n-am observat nimic, nici cel mai mic semn de familiaritate recentă între Custardoy şi Luisa, dar ei făcuseră cunoştinţă prin intermediul tatii, în absenţa mea, tata fiind de faţă în cele două sau trei rânduri, asta era tot, sau aşa mi s-a părut. Mult mai mare era familiaritatea între Ranz şi Luisa, într-adevăr se văzuseră adesea şi doar ei doi, tata o însoţise la cumpărături pentru casa noastră meşteşugită, o invitase la restaurant la prânz sau la cină, îi dăduse sfaturi (el era un bărbat cu mult gust, un expert în artă), era limpede că-şi purtau stimă, că se simţeau bine unul în prezenţa celuilalt. Tata vorbi în timpul acelei vizite despre Cuba, dar la el asta nu însemna nimic extraordinar, mai mult, era o ţară despre care vorbea deseori, Javier Marias legăturile lui cu ea nu fuseseră puţine, de la căsătoria cu cele două fete ale unei mame havaneze şi până la câteva afaceri importante cu care eu eram la curent. Se dusese acolo în luna decembrie a anului 1958 cu câteva săptămâni înainte de căderea lui Batista: prevăzând ce avea să se întâmple (şi prevăzând acest lucru şi proprietarii), achiziţionase la un preţ impus de grabă destul de multe bijuterii şi tablouri valoroase

de la familiile care se pregăteau să fugă. Câteva le păstrase (puţine), altele le vânduse la Baltimore, Boston sau Malibu, sau le scosese la licitaţie în Europa (bijuteriile poate demontate de bijutierii din Madrid, iar vreuna a fost dăruită). Era ceva cu care se lăuda, şi regreta că nu mai avusese atâta fler să prevadă alte revoluţii cu respectivele exiluri ale unor oameni cu bani. „Cei bogaţi, când îşi părăsesc locul, nu vor să lase nimic în urma lor pentru duşmani", spune cu zâmbetu-i veşnic mucalit pe buzele feminine. „Decât să le lase ceva pe mână mai curând ard sau distrug, însă cei bogaţi ştiu că totdeauna e oricum puţin mai bine să-l vinzi." Dacă se dusese atunci în Cuba, e de presupus că avea acolo legături şi poate prieteni şi că mai fusese înainte, dar vizitele lui pe continentul acela se amestecau, călătoriile se confundau în relatările lui (chiar el le confunda probabil), fusese de atâtea ori ca expert care dădea sfaturi cinstitelor muzee din Statele Unite şi frauduloaselor bănci sud-americane, încât din toate acele posibile deplasări în Cuba singura de care-şi amintea limpede era cea dinaintea revoluţiei. (Copiilor, pe de altă parte, li se povesteşte în dezordine şi pe măsură ce cresc şi se interesează, puţin câte puţin şi în salturi, iar lor, ansamblul vieţii trecute a părinţilor, li se pare haotic în cel mai bun caz.) Oricum, şi-a pierdut desigur prieteniile din Cuba în urma evenimentului din '59 şi a atât de invocatului sfârşit al privilegiilor, deşi nu-mi amintesc, curios, să fi fost vreodată în relaţii cu cubanezii refugiaţi în Spania. Sau nu-i aducea acasă şi eu nu i-am cunoscut. De atunci, Ranz nu s-a mai întors acolo, fapt pentru care când vorbea de Cuba o făcea în necunoştinţă de cauză.

Dar de data aceea felul lui de a vorbi a fost cu totul extraordinar şi diferit, de parcă prezenţa Luisei ar fi căpătat atâta greutate încât a făcut să prevaleze tonul şi amabilitatea cu siguranţă arătate ei când sunt doar amândoi, faţă de vechiul ton, mai

ironic, pe care-l folosise veşnic cu mine, şi în copilărie şi la vârsta maturităţii. Şi când Luisa ieşi pentru puţină vreme din cameră să dea un telefon, felul de a comenta şi povesti al tatălui meu se schimbă, ori mai bine zis se întrerupse. Ca şi cum şi-ar fi dat seama că eram şi eu acolo începu să-mi pună întrebări despre New York, aceleaşi pe care mi le făcuse imediat după întoarcere (a treia zi am luat masa împreuna la La Ancha) şi ale căror răspunsuri îi erau deja cunoscute sau nu-l interesau. Cu toate că eram şi eu de faţă, se adresa Luisei, şi îndată ce ea se întoarse îşi reluă comentariile cu o vioiciune insolită, deşi Ranz fusese vioi toată viaţa. Poate că râsul Luisei era cel nimerit, poate că râdea tocmai când se cuvenea (adică în momentele pe care i le oferea el), poate că îl asculta cum îşi dorea el sau făcea digresiunile şi îi punea întrebările potrivite, ori pur şi simplu ea era o fiinţă căreia Ranz voia să i se mărturisească şi să-i povestească totul, era cineva nou căruia îi putea relata povestea vieţii lui fără salturi şi în ordine, pentru că era interesată de la început şi nu trebuia să aştepte ca ea să crească. Tata ne spuse câteva anecdote pe care nu le ştiam, ca aceea cu un falsificator veneţian care cioplea în fildeş micuţe figurine de fecioare romantice pe care, după ce le desăvârşea cu mare iscusinţă, le ascundea în sutienul nevestei, un sutien uriaş; secreţiile sânilor (abundente) şi sudoarea de la subsuori (intensă) dădeau statuetelor o patină perfectă. Sau cea cu directorul unei bănci din Buenos Aires, iubitor de artă, care se încăpăţână să nu-l creadă şi-i cumpără o lucrare de Custardoy cel bătrân pe care Ranz o adusese acolo fiind comandată de o familie cu bani dar zgârcită care voia numai o copie bine făcută după un Ingres foarte admirat; când, înainte de a o înmâna, directorul o văzu neînrămată în camera lui la hotel (la Plaza, din Buenos Aires), s-a îndrăgostit de ea într-atât că nu vru nici măcar să audă că era vorba de o imitaţie; tata îi explică de o

mie şi una de ori provenienţa şi destinaţia acelei pânze şi că originalul se afla la Montauban, dar bancherul rămase convins că voia să-l înşele şi că făcuse rost, într-un mod cam necinstit, de capodoperă pentru alţi clienţi, lucrarea de la Montauban fiind un fals. „În cazul acesta, mărturisi tata că îi spusese, incapabil de a-l convinge, dacă dumneavoastră mi-l cumpăraţi ca autentic, trebuie să-mi plătiţi un preţ de tablou autentic.” Fraza aceea menită să descurajeze deveni pentru bancher dovada că avusese dreptate. „Niciodată n-a câştigat Custardoy atâţia bani cu o singură lucrare, zise tata. Păcat că n-au mai fost şi alţi directori de bancă sau muzeu atât de înnebuniţi de pasiune. Păcat că în general se încredeau orbeşte în mine şi n-am putut folosi metodic povestea aceea. Şi adăugă încântat, râzând împreună cu Luisa: N-am mai aflat nimic despre el, mi s-a părut că-i mai bine aşa. Sper ca nimeni să nu-l fi acuzat pe bancherul acela de deturnare de fonduri.” Tata se amuza şi la fel şi Luisa, dar el mult mai tare, mi-a trecut prin cap că ea ar putea obţine de la Ranz tot ce-ar dori, şi asta n-am făcut-o întâmplător, ci cu gândul la ceea ce ea voia să afle de la el şi eu nu voiam, aşa cred, deşi nici nu-mi puteam scoate din minte ideea, adică nu-mi alungam cu desăvârşire acel ceva care s-ar mai putea numi şi bănuială, cred că nu poţi trăi cu prea multe bănuieli în acelaşi timp, de asta uneori dai la o parte unele – pe cele mai puţin probabile, sau poate tocmai cele mai probabile; cele care încă n-au devenit trecut, cele asupra cărora ne-am putea vedea obligaţi să mai acţionăm încă şi ne-ar inspira teamă şi ne-ar da bătaie de cap şi ar tulbura viitorul concret – şi-ţi întăreşti altele – cele care, dacă faptele se adeveresc, par inevitabile, şi tulbură doar trecutul şi viitorul abstract. Eu cred că am exclus orice bănuială legată de Luisa, şi în schimb am fost nevoit să le întăresc pe cele încă neexprimate în privinţa tatălui meu, sau Luisa a

fost cea care, cu puţin înainte de a suna la uşă Custardoy, şi-a luat obligaţia de a mi le aminti cu voce tare, căci în toiul râsetelor şi zâmbetelor şi anecdotelor pe care eu le auzeam prima oară, îi spuse lui Ranz pe un ton admirativ, adresându-i-se cu dumneavoastră, cum a preferat s-o facă mereu:

— Adevărul e că nu mă miră că v-aţi căsătorit de atâtea ori, sunteţi un izvor nesecat de poveşti incredibile, şi deci de amuzament. Şi adăugă imediat, de parc-ar vrea să-i dea prilejul să răspundă la partea a doua şi să nu facă, dacă nu voia, nicio referire la prima, la spusele ei de până atunci (era un semn de respect): Sunt mulţi bărbaţi care considera că femeile au nevoie să se simtă foarte iubite şi flatate, chiar răsfăţate, şi că tot ce ne interesează mai tare este ca ei să ne distreze, adică să ne împiedice să ne gândim prea mult la noi înşine. E una din raţiunile pentru care vrem de obicei să avem copii. Dumneavoastră trebuie s-o ştiţi bine, dacă nu, n-aţi fi fost atât de iubit.

Nu m-am simţit cu musca pe căciulă, dimpotrivă. Eu îi povesteam Luisei multe întâmplări incredibile deşi până în clipa aceea trecusem sub tăcere pe cea cu „Bill” şi cu Berta, care ar fi amuzat-o nespus; dar povestea lor era şi a mea, şi poate din pricina asta nu i-o spusesem. Pe cea cu Guillermo şi Miriam o trecusem sub tăcere până când o pomenise Luisa şi am aflat astfel că-i aparţinea şi ei, iar în ziua în care am făcut cunoştinţă am trecut sub tăcere sau am schimbat traducând înalţilor demnitari câteva din spusele lor (mai ales ale şefului nostru) şi care-mi păruseră a fi idei neinspirate sau imprudente sau condamnabile. Totuşi, în ocazia aceea cenzura mea n-o afectase pe Luisa, care înţelegea la fel sau mai bine ca mine ambele limbi, ea era „grila”. A trece sub tăcere şi a vorbi sunt forme de a interveni în viitor. M-am gândit că harul acela pe care Luisa îl atribuia tatălui meu era şi al lui Custardoy cel tânăr: povestea, când voia, întâmplări cu

desăvârşire incredibile cu care-l distra probabil pe tata, chiar şi mie îmi povestise nenumărate pe vremea copilăriei şi adolescenţei, şi de curând una despre Ranz şi mătuşa mea Teresa şi altă femeie cu care n-am nicio legătură de rudenie, într-un fel şi despre mine (poate că povestea era şi a mea; poate că Luisa ar dori să-l asculte pe Custardoy cel tânăr).

Lui Ranz nu-i îngheţă zâmbetul pe buze, ci i se întipări îndelung, artificial, ca şi când ar fi vrut să câştige timp şi să decidă la care parte din spusele Luisei să răspundă şi cum (sau dacă la toate, sau dacă la nimic). Izbucni în râs când nu mai era cazul, până şi ceea ce nu poate fi tălmăcit şi cenzurat îşi are durata şi tocmai în aceasta îşi poate afla semnificaţia.

— N-am fost atât de iubit, spuse în cele din urmă pe un ton foarte diferit de cel obişnuit, de parc-ar mai şovăi. De-ar fi trebuit să-mi răspundă mie n-ar fi pregetat şi nu şi-ar fi prelungit râsul nicio secundă (ambele erau un fel de semn de respect, respect faţă de Luisa). Şi când am fost, n-am meritat-o, adăugă, fără ca aceste cuvinte să pară motivate de cochetărie: eu i-o cunoşteam prea bine ca să nu desluşesc ce anume i se datora.

Luisa se încumetă să insiste, arătându-se puţin cam lipsită de respect (sau poate că era un mod de a mă preveni că verificarea ei era în curs şi că oricum n-avea s-o mai oprească, orice aş fi crezut eu: povestea putea deveni a ei dacă eu nu mă implicam, Ranz începuse deja să devină. Sau poate era alt semn de respect, respect faţă de mine, faptul că aşteptase să fiu de faţă ca s-o pornească, de parcă m-ar fi prevenit: „De acum înainte n-o să mai ţin seama de tine în povestea asta").

— Dar am înţeles că, în afară de cea care mi-ar fi fost soacră, dumneavoastră aţi fost căsătorit şi cu sora ei. Nu-i uşor să fii iubit de două surori. Şi oare câte alte femei v-au iubit înainte?

Tonul Luisei era glumeţ, lejer, plin de haz, ca cel cu care te adresezi adesea oamenilor în vârstă când vrei să le faci o bucurie şi să le ridici moralul, un ton de ironie amabilă pe care Ranz însuşi îl folosea, cu alţii şi cu sine, poate pentru a prinde curaj. Totuşi, cel pe care a răspuns n-a fost astfel, preţ de o clipă. Se uită repede la mine cu privirea-i arzătoare, ca şi când ar fi vrut să se încredinţeze că informaţia primită de Luisa venea de la mine şi nu putea fi alta decât cea pe care o aveam eu. Aşa trebuia să fie, nu era de mirare: la aşternut povesteşti totul despre ceilalţi. Dar eu nu i-am făcut niciun semn. Apoi zise:

— Să nu crezi, de obicei surorilor mai mici le cade cu tronc iubitul celor mari. Nu spun c-ar fi fost cazul cu noi, dar oricum n-am niciun merit, mai curând dimpotrivă.

— Şi înainte? stărui iar Luisa, şi era limpede că nu aştepta să-i povestească nimic în momentul acela, cel puţin nimic substanţial, Ranz era gata de plecare la o cină, mai degrabă se părea că ea vrea să pregătească terenul şi-l prevenea în privinţa viitorului concret, sau imediat. Eu eram surprins, atât de insistenţa ei cât şi de reacţia tatălui meu. Îmi aminteam de ziua aceea în care aproape că m-a dat afară din restaurant fiindcă încercasem să-l întreb despre trecut, („Vreau să mănânc liniştit, şi astăzi, nu într-o zi de acum patruzeci de ani”), un trecut mai puţin îndepărtat decât cel de care Luisa îl tot întreba. Ranz se uită iar la mine, de parcă acum s-ar îndoi că eu aş fi sursa de informaţie, sau n-ar şti dacă în realitate exista vreuna. Eu nu i-am făcut niciun semn. Îşi redobândi tonul obişnuit şi răspunse cu un gest exagerat al mâinii în care avea ţigara:

— Înainte? Înainte e atât de departe că nu-mi mai aduc aminte.

Atunci se auzi soneria, şi pe când Luisa se ridica să se ducă să deschidă şi se îndrepta spre uşă să-l întâmpine pe Custardoy cel tânăr („O fi

Custardoy”, zise tata în vreme ce ea se îndepărta pe coridor, ieşind din câmpul nostru vizual), mai avu încă timp, sau îndrăzneală, spre a-i spune: „Încercaţi să vă amintiţi, că o să vă întreb altă dată şi o să-mi povestiţi, într-o zi când o să fim singuri”.

Custardoy bău o bere şi se arătă mai curând laconic în scurtul răstimp cât a stat la noi, poate ca şi mine, poate ca un îndrăgostit. Pantofii lui cu talpă semi-metalică aproape că nu făcură zgomot, ca cei ai lui „Bill” probabil, al căror sunet feminin îl auzisem pe marmura de la oficiul poştal, dar nu şi pe asfaltul de pe strada Bertei, când ieşi şi se urcă în taxi, de parcă şi pantofii ar ţine să-şi păstreze secretele.

Câte lucruri sunt trecute sub tăcere de-a lungul unei vieţi sau istorii sau poveşti, uneori fără voie sau fără să ţi-o propui. Eu nu numai că trecusem sub tăcere tot ce-am pomenit mai înainte, ci mai ales proasta dispoziţie şi presimţirile negre care mă încearcă într-una de când m-am căsătorit, se împlineşte aproape anul. Acum s-au mai atenuat şi poate că până la urmă vor dispărea, pentru o vreme. Le trecusem sub tăcere faţă de Luisa, şi faţă de Berta, şi faţă de tata, bineînţeles că şi la serviciu, iar faţă de Custardoy ce să mai vorbim. Îndrăgostiţii păstrează foarte adesea tăcere, chiar şi cei mai pătimaşi. Păstrează tăcere cel care are ceva şi-l poate pierde, nu şi cel care l-a pierdut sau e pe punctul să-l câştige. Berta a vorbit fără încetare despre „Bill”, de pildă, şi despre „Jack” şi „Nick”, iar pentru ea nu avuseseră concreteţe, nici chip, şi nu-i cucerise (se tot vorbeşte de promisiuni, nu de prezent ci de viitor, viitorul concret şi cel abstract; de asemenea de pierderi, dacă sunt recente). Dar apoi a tăcut, după cele patru ore care mi s-au părut nesfârşite, de hoinăreală şi cumpărături şi teamă şi aşteptare am găsit-o încă în picioare şi nu la ea în odaie, în halat. Rămăsese singură, dar se străduia mai departe să nu şchioapete după cum mi-am dat

seama imediat, adică încerca să nu revină acum când era singură la starea ei obişnuită, la încrederea pe care o avea faţă de mine, nu atât de uşor, nu atât de repede. N-am aprins lumina pe care ea o stinsese cu câteva minute înainte pentru a-mi face semn şi a-mi spune „Urcă" fiindcă nu era nevoie: stătea întinsă pe sofa, în faţa televizorului a cărui lumină ne era de-ajuns ca să vedem, cu scurta casetă video a lui „Bill" pusă iar, căci acum putea să-i întregească imaginea cu amintirea recentă despre el, acum când în sfârşit ştia ce era dincolo de triunghiul halatului bleu-pal, în sus şi în jos. Când am intrat fără să aprind lumina, vocea de predicator sau de cântăreţ fragil, vocea de ferăstrău, repeta în engleză de pe ecran: „Pe voi, femeile, vă interesează faţa. Ochii. Aşa spuneţi. Pe bărbaţi, faţa cu trupul. Sau trupul cu faţa. Aşa stau lucrurile." Berta opri caseta când mă văzu. Se ridică şi mă sărută. „Îmi pare rău, spuse, a trebuit s-aştepţi mult." „Nu contează, i-am zis. Am adus lapte, se terminase, mă duc să-l pun chiar acum în frigider." M-am dus la frigider şi am pus înăuntru laptele, am scos apoi din punga de plastic toate celelalte cumpărături, cartea japoneză, ziarul, discul cu muzica din filmul *Viaţa particulară a lui Sherlock Holmes,* mereu fac aşa, şi la fel când vin dintr-o călătorie mai întâi de toate îmi desfac geamantanul şi aşez totul la locul cuvenit şi valiza în dulapul unde stă de obicei, ca să uit mai repede că am fost plecat, să uit de călătorie şi totul să pară în ordine. Am aruncat punga la coş, ca să uit mai repede cumpărăturile şi plimbarea. M-am întors în salon cu mica mea captură în mână, Berta nu se afla acolo, televizorul era tot aprins, un program cu râsete automate care urmase după terminarea casetei. Am auzit-o la ea în dormitor, l-o fi aerisind, o fi făcând patul sau o fi schimbând cearşafurile, nu i-am lăsat timp cu sosirea mea imediată. Dar nu era asta, cel puţin nu asta cu sosirea mea, fiindcă atunci când a ieşit n-avea în

braţe un teanc de rufe, ci-şi ţinea mâinile în buzunarele halatului, un halat de culoarea pielii, de mătase, sub care cred că n-avea nimic, poate prefera să doarmă cu mirosul lui „Bill” în aşternut, când cineva vrea să păstreze vreun miros totdeauna i se pare că se risipeşte prea curând. Ea nu mai mirosea a Trussardi, mirosea a Guerlain când a trecut pe lângă mine, am văzut flaconul (cutia deschisă) pe masa unde lăsam de obicei corespondenţa şi unde eu mi-am pus ziarul, cartea, discul: flaconul la a cărui cumpărare fusesem de faţă. Era singura urmă concretă a lui „Bill” în apartament. „Cum e?”, am întrebat, nu mă mai puteam abţine, totul era relativ în ordine, deşi mereu mai găseşti câte ceva de făcut în orice casă. „Bine. Şi tu? Ce-ai făcut în vremea asta? Trebuie să fii mort de somn, bietul de tine.” I-am povestit pe scurt pe unde am hoinărit, nu şi despre temerile mele, i-am arătat cumpărăturile, nu i-am vorbit de cât aşteptasem. Nu ştiam dacă s-o mai întreb ceva, părea că pe neaşteptate e cuprinsă de pudoarea pe care n-o avusese săptămânile trecute, nici chiar aseară când îmi ceruse prezervative (le-am văzut la coşul de gunoi, două, când am aruncat punga, au fost acoperite de ea, nu vor mai fi la vedere când va mai fi folosit coşul, totul face ca uitarea să vină mai repede, uneori nici nu trebuie să te străduieşti pentru asta, unele lucruri acoperă treptat altele exact ca la coşul de gunoi, minutele care sosesc nu numai că le iau locul, ci le şi desfiinţează pe cele care au trecut). Ce departe rămăsese cina la restaurant cu prietenii şi prietenele ei, cu Julia, ea nu-şi mai amintea, nu mă întrebă nimic de ei, iar eu nu eram dispus s-aduc vorba despre ei în scurta conversaţie care se înfiripă de obicei înainte de a te duce la culcare, oricât de târziu ar fi. Se făcuse foarte târziu chiar dacă era sâmbătă, trebuia să ne culcăm, să dormim, să uităm în somn, sau Berta să păstreze amintirea. (Însă eu voiam să ştiu măcar câte ceva, aceea era şi povestea mea şi totodată nu

era, prin urmare puteam să doresc să ştiu şi eram la adăpost). Hoinărisem ceasuri întregi sub cerul invizibil de pe bulevarde şi roşiatic de pe străzi, aşteptasem în picioare în trei rânduri pe marmura de la Kenmore Station, mă ţinusem pe urmele paşilor lui metalici până la Hotel Plaza, mă lăsasem văzut, filmasem o casetă video, meritam poate să ştiu câte ceva fără să aştept să treacă timpul. „Mă rog, povesteşte-mi", am spus. „Nu-i nimic de povestit", zise ea. Era desculţă şi totuşi nu şchiopăta, avea privirea cam visătoare, sau era doar somnoroasă. Părea liniştită, ca şi când ar medita fără grabă şi fără ca gândurile s-o copleşească. Avea un zâmbet molcom, prostuţ, ca al cuiva care-şi aminteşte vag şi cu plăcere. „Dar e spaniol, nu?" am întrebat. „Da, e spaniol, răspunse, o ştiam doar." „Cum îl cheamă? Cu ce se ocupă?" „Îl cheamă Bill, numele i se potriveşte, şi nu mi-a spus cu ce se ocupă. N-am vorbit de asta." „Dar mai spune-mi, cum este? Ţi-a plăcut? Te-a dezamăgit? Te-a speriat? Pe casetă era groaznic", şi am arătat spre programul cu râsete automate care se auzea mai departe cu sonorul încet. „Încă nu ştiu, răspunse Berta, asta va depinde de ce-o să se întâmple de acum înainte." „Aţi stabilit să vă mai vedeţi?" „Da, cred că da. Există poştă, şi el mă poate suna, i-am dat telefonul." Berta se arăta laconică întocmai ca o îndrăgostită care nu simte nevoia să-şi împărtăşească gândurile, pe care le ascunde şi le ţine doar pentru ea; nu putea fi aşa, era ridicol, poate era numai un capriciu, sau poate n-avea chef să vorbească chiar acum, când el tocmai plecase după patru ore nesfârşite petrecute împreună, de fapt patru şi încă patru, stabiliseră vizita pentru opt şi jumătate. E cu putinţă să fi dorit să se gândească în linişte, singură, la cele petrecute, să-şi consolideze amintirea care de la plecarea lui „Bill" pe uşă îşi începuse probabil lentul proces de destrămare, precis că de asta pusese caseta a cărei vizionare o întrerupsesem.

„Poate că mâine, mi-a trecut prin gând, poate că mâine o să fie mai dispusă să vorbească şi să-mi povestească, nu că m-ar interesa foarte mult, deşi şi asta-i oarecum adevărat, în realitate misiunea mea se terminase, trebuia să iau în serios ceea ce ea lua în serios, s-o ajut să ajungă la cine voia să ajungă şi poate să-l cucerească. Asta-i tot. Şederea mea aici e şi ea pe sfârşite, o să plec într-o săptămână şi n-o să mă mai întorc probabil decât peste un an, şi atunci îmi va povesti totul ca pe ceva aparţinând trecutului, ceva scuzabil şi naiv care o să ne facă să zâmbim şi să ne simţim de parcă n-am fi fost noi cei care am luat parte la această istorie sau am fi trăit-o, ceva ce s-ar putea povesti în întregime, de la început la sfârşit, nu ca acum când tocmai se întâmplă şi eu nu prea ştiu.” Însă ştiam că nu mă puteam duce să mă culc fără să-i mai pun două întrebări, cel puţin două. „Avea prezervative?”, i-am spus. În penumbră mi s-a părut că Berta se înroşi, mă privea cu ruşinea care-i lipsise când mi le ceruse, şi – cred eu, am văzut însă doar prin aparatul de filmat – când i-am făcut acel video. „Nu ştiu, zise. Nu i-am lăsat timp, înainte de a şi le scoate le-am scos pe ale mele, cele pe care mi le dăduseşi. Mulţumesc.” Şi precis că a mulţumit tot îmbujorată. „Şi Miriam? L-ai putut întreba de Miriam?” Pe Berta n-o mai interesa povestea asta, o uitase, făcu un gest voind parcă să spună: „Au trecut de atunci atâţia ani”, numele de Miriam trebuie să se fi pierdut pe la începutul serii şi n-ar fi adus nimic nou. „Da, răspunse, am pomenit numele ca fiind al unei prietene din Spania. Dar nu păru că înseamnă ceva şi n-am insistat, tu mi-ai spus să nu insist.” Acum nu m-a mai întrebat ce era cu povestea asta, ce anume credeam sau ce ştiam (nu mi-a spus: „Dă-i drumul”, sau „Explică-mi” sau „Povesteşte-mi”), trecuseră prea multe ceasuri care-i şterseseră din minte născocirea sau ideea mea. S-a întins iar pe sofa, era pesemne obosită de lunga noapte de

cunoaştere şi de atâta strădanie de a se înfrâna să nu şchioapete desculţă. I-am văzut picioarele ridicate pe sofa, cu degete lungi, picioare frumoase, curate pentru „Bill" – nu călcaseră pe asfalt – îţi stârneau poftă să le atingi. Le atinsesem în urmă cu foarte multă vreme (dacă i-aş fi reamintit acest lucru ar fi făcut acelaşi gest: „A trecut de atunci atâta vreme"), erau neschimbate, chiar şi după accident, câţi paşi or fi făcut, în câte rânduri or fi fost atinse în cursul a cincisprezece ani? Poate că „Bill" i le-a atins prea puţin înainte, poate a făcut-o distrat pe când vorbeau după ce mă expulzaseră în stradă, despre ce or fi vorbit, doar nu despre aria la vedere, atunci despre ce? Poate despre mine, poate Berta i-o fi povestit toată istoria mea ca să vorbească despre ceva, la aşternut îi trădezi şi-i denigrezi pe ceilalţi, le dezvălui secretele cele mai mari şi rosteşti unica părere ce-l flatează pe cel care ascultă şi care înseamnă desconsiderarea a toate celelalte: orice e străin acestui teritoriu devine ceva la care se poate renunţa, ceva secundar, dacă nu chiar ceva vrednic de dispreţ, acolo te lepezi cel mai cu foc de prieteni şi de iubirile trecute dar şi de cele prezente, aşa cum m-ar fi criticat şi desconsiderat Luisa dac-ar fi ajuns la aşternut cu Custardoy, eu eram departe, într-altă ţară peste ocean, amintirea mea destrămată, capul meu absent, fără să lase vreo urmă pe pernă vreme de opt săptămâni, ea s-o fi obişnuit să doarmă de-a curmezişul în pat, pe partea mea nu mai era nimeni de atâta timp, iar celui care nu e prezent îi poţi cu uşurinţa ştirbi importanţa cel puţin cu vorba, comentându-l, tot aşa cum pentru Guillermo nu era greu să vorbească atât de nepăsător despre nevasta bolnavă aflându-se pe alt continent, când credea că nu-l aude nimeni din camera unui hotel din Havana, sub luna plină şi cu balconul întredeschis, să spună că o omoară sau cel puţin o lasă să moară: „O las să moară, zisese. Nu fac nimic s-o ajut. O împing

spre moarte.” Şi mai târziu: „Îi sugrum puţina poftă de viaţă care i-a mai rămas. Nu ţi se pare de ajuns?” Lui Miriam însă nu i se părea de ajuns, stătea şi aştepta de prea multă vreme şi aşteptarea te face să disperi şi să baţi câmpii şi te roade şi te determina să spui: „Vin la tine”, sau „Eşti al meu”, sau „Vii cu mine în iad”, sau „Te omor”, e ca un imens material fără nicio cusătură, nicio podoabă sau cută, ca un cer invizibil şi roşiatic fără unghiuri care să-l contureze, un tot nediferenţiat şi imobil în care nu se desluşeşte urzeala şi există doar repetiţia, dar nu repetiţia după un timp, care nu numai că-i suportabilă ci şi necesară (nu poţi accepta că anumite lucruri nu se vor mai repeta), ci repetiţia continuă şi fără pauză, un şuier nesfârşit sau o nivelare constantă a ceea ce va să vină. Nimic nu-i de ajuns când se aşteaptă, ceva trebuie să se rupă din pricina tăişului ascuţit, ceva trebuie să ardă din pricina jarului sau a flăcării, nimic nu-i de ajuns după desconsiderare şi lepădare şi dispreţ, după aceasta se poate accepta doar pasul următor nedezminţit, suprimarea, desfiinţarea, moartea celui care a fost izgonit din teritoriul mărginit de aşternut. Luna plină, balconul întredeschis, sutienul cu breteaua prea strâmtă, prosopul ud, plânsul pe ascuns în baie, părul sau cuta de pe frunte, femeia adâncită în somn şi femeia gata să adoarmă, îngânatul celei care continua să aştepte: „Trebuie s-o omori”, spusese Miriam. Iar Guillermo răspunsese, lepădându-se de nevasta bolnavă de dincolo de ocean şi plictisit ca o mamă care răspunde la întâmplare, fără să se mai gândească, e uşor să condamni prin viu grai, nu se întâmplă nimic, toată lumea ştie că nu răspunde pentru ceea ce spune deşi legea pedepseşte uneori acest lucru, limba la ureche, limba nu omoară, nu comite fapta, nu poate: „Bine, mă rog, o s-o fac, acum mângâie-mă mai departe”. Şi ea stăruise mai apoi, pe un ton neutru dacă nu chiar fără vlagă:

„Dacă nu o omori, mă omor eu. O să ai o moartă, ori ea ori eu.”

„Nu i-ai povestit că l-am urmărit, nu-i aşa?”, am mai întrebat-o pe Berta. „Nu, asta nu, poate mai târziu dacă n-ai nimic împotrivă. I-am vorbit însă de tine, de ipotezele şi presupunerile noastre cu privire la el.” „Şi ce-a spus?” „Nimic, a râs.” „Aţi vorbit de mine, atunci.” „Mă rog, i-am povestit puţin, la urma urmelor te-am aruncat în stradă ca să urce el, era firesc să fie curios cu privire la persoana căreia îi făcea neplăceri.” Răspunsul Bertei mi se păru că sună cam a dezvinovăţire şi nu era niciun motiv pentru asta. Doar dacă întrebarea mea n-ar fi sunat puţin acuzator din vina acelui „atunci” de la sfârşit, care o prefăcea de fapt în afirmaţie. Berta nu voia să vorbească, răspundea mai departe fără chef ca să nu fie nepoliticoasă, ori ca să mă răsplătească oarecum pentru hoinăreala din timpul nopţii. I se desfăcuse puţin halatul, i-am văzut sânii pe jumătate prin deschizătură şi în întregime prin materialul de mătase, aceiaşi sâni pe care n-am vrut să-i privesc când i-am filmat, acum îmi plăcea să-i privesc, o dorinţă atemporală. Era îmbrăcată provocator. Dar era o prietenă. N-am insistat:

— Mă rog, mă duc să mă culc, e foarte târziu, am spus.

— Da, mă duc şi eu imediat, răspunse ea. Vreau să mai strâng puţin de pe aici.

Minţi cum eu aveam s-o mint mai târziu pe Luisa dincolo de ocean, când nu voiam încă să mă culc pentru a-l observa pe Custardoy de la fereastră. Nu era nimic de strâns, poate doar flaconul de Eau de Guerlain de pe masă, în cutia desfăcută. Eu mi-am luat cartea, discul, ziarul, să le duc în camera mea. Aveam încă trenciul pe mine.

— Noapte bună, i-am spus. Pe mâine.

— Pe mâine, răspunse Berta.

Rămăsese la locul ei, culcată pe sofa, în faţa râsului automat, obosită, cu picioarele ridicate şi halatul întredeschis, poate dusă pe gânduri cu privire la noul viitor concret care în noaptea asta nu putea încă s-o dezamăgească. Sau poate nu se gândea: am trecut o clipă ducându-mă la baie şi, pe când mă spălam pe dinţi şi apa de la robinet amortiza celelalte sunete, mi se păru că fredonează uşor, distrată, cu întreruperile proprii celui care de fapt fredonează fără să-şi dea seama ce face, în vreme ce se spală în tihnă sau mângâie făptura de alături, deşi Berta nu se spăla (probabil voia să păstreze un miros) şi lângă ea nu mai era nimeni. Fredona în engleză: *In dreams I walk with you. In dreams I talk to you,* începutul unui cântec cunoscut şi de demult, poate de vreo cincisprezece ani. N-am mai trecut prin salon în noaptea aceea, m-am dus de la baie drept la mine în cameră. M-am dezbrăcat, m-am băgat în pat fără niciun miros, ştiam că nu puteam adormi multă vreme, mă pregăteam pentru insomnie. Lăsasem uşa întredeschisă ca totdeauna, ca să intre aer (ferestrele care dau în stradă, la etajele inferioare, sunt închise obligatoriu la New York). Şi atunci, când eram mai treaz decât în orice alt moment al nopţii şi nu mai răzbea niciun sunet, am auzit foarte încet, parcă printr-un zid, vocea lui „Bill” sau vocea lui Guillermo, glasul vibrant de cântăreţ de gondolă, glasul de ferăstrău care-şi repeta frazele tăioase în engleză de pe micul ecran. Efectul era sumbru. „Aşa stau lucrurile. Dacă ţâţele şi sexul şi picioarele tale mă conving că merită riscul. Dacă te mai interesează. Poate nu mai vrei să mergi mai departe. Crezi probabil că sunt foarte direct. Brutal. Nu sunt crud. Dar nu pot pierde mult timp. Nu pot pierde mult timp.”

Opt săptămâni nu înseamnă mult timp, însă par mai lungi dacă se adaugă altor opt de care le despart numai alte unsprezece, sau douăsprezece. Următoarea mea călătorie de opt săptămâni a fost la Geneva în februarie, şi a fost ultima. Aş vrea să rămână aşa răstimp îndelungat, n-are sens că Luisa şi cu mine ne-am căsătorit pentru a fi atâta vreme despărţiţi, pentru ca eu să nu pot asista la schimbările ei pricinuite de căsătorie şi nici să mă obişnuiesc cu acestea, şi pentru a fi asaltat de bănuieli pe care mai apoi refuz să le cred. Mă întreb dacă şi eu am început să mă schimb, nu-mi dau seama, presupun că da fiindcă Luisa se schimbă în aspecte de suprafaţă (umeri puşi, pieptănătură, mănuşi, ruj), se schimbă şi casa a cărei inaugurare atât de meşteşugită îmi pare acum cam îndepărtată, se schimbă lucrul de la serviciu, al meu a sporit iar al ei s-a redus sau aproape a dispărut (acum caută ceva în Madrid, permanent): de când am plecat la New York şi până la întoarcerea de la Geneva, adică de la jumătatea lui septembrie şi până aproape la sfârşitul lui martie, ea a făcut o singură deplasare de lucru, şi n-a durat săptămâni ci zile, la Londra, ca să-l înlocuiască pe traducătorul oficial al cunoscutului nostru înalt demnitar, care se molipsise de varicelă de la copiii lui într-un moment cum nu se poate mai nepotrivit (acum demnitarul are interpret oficial în serviciul său exclusiv, a uzurpat postul un intrigant cu un nume indecis – traducător genial, într-adevăr – căci de când l-a obţinut îşi foloseşte ambele nume de familie, De La Cuesta şi De La Casa), care făcea o călătorie-fulger (înaltul demnitar, nu interpretul cu varicelă, căruia i se interzisese probabil să vină de frică să nu-l contagieze) pentru a prezenta condoleanţe colegei sale destituite de curând şi a vorbi în trecere cu succesorii acesteia despre ceea ce reprezentanţii noştri spun că vorbesc mereu cu englezii, despre Gibraltar, IRA şi ETA. Luisa nu povesteşte întâmplări greu de

crezut – dar eu n-am nevoie s-o facă ea – şi povesti foarte puţin despre întrevedere, vreau să spun mie, căci se presupune că interpreţii, fie că sunt oficiali fie că nu (dar mai mult cei care fac traducere consecutivă decât cei cu traducere simultană, e o ciudăţenie că eu le fac pe amândouă, deşi prima doar ocazional, cei cu traducerea consecutivă îi urăsc pe cei cu traducere simultană, iar cei cu traducere simultană pe cei cu traducere consecutiva) trec sub tăcere în exterior tot ce tălmăcesc în interiorul unei încăperi, sunt oameni verificaţi care nu trădează secrete. Dar mie zău că ar fi putut să-mi povestească. „A fost anostă", îmi spuse, referindu-se la conversaţia care avusese loc tot la reşedinţa oficială pe care şefa britanică se grăbea s-o părăsească în termen de câteva zile: de jur-împrejur se vedeau cutii de ambalat pe jumătate pline. „Ca şi cum el ar vedea-o acum numai ca pe o veche prietenă fără răspunderi şi fără autoritate, iar ea ar fi prea îndurerată pentru a se preocupa de problemele lui presante, îi provocau pesemne o nostalgie anticipată." Existase doar un moment ca o reminiscenţă a conversaţiei personale spre care eu îi făcusem să alunece în ziua când am cunoscut-o pe Luisa. Se pare că şefa englezoaică îl citase iar pe Shakespeare al ei, tot din *Macbeth,* pe care probabil îl citea sau vedea la teatru mereu: „Vă amintiţi, îl întrebase, de ceea ce spune Macbeth că a auzit când îl ucidea pe Duncan? E ceva foarte cunoscut." „Îmi face impresia ca nu-mi amintesc pe moment, dar dacă-mi împrospătaţi puţin memoria…", se scuzase reprezentantul nostru. „Macbeth crede că a auzit o voce care striga: *«Macbeth does murder Sleep, the innocent Sleep»* (cuvinte pe care Luisa le tradusese înaltului nostru demnitar prin „Macbeth ucide Somnul, nevinovatul Somn"). Întocmai aşa, adăugă doamna, m-am simţit eu aflând de destituirea neprevăzută, asasinată în vreme ce dormeam, eu eram nevinovatul Somn plin de

încredere că mă odihneam înconjurată de prieteni, de oameni care mă vegheau şi, tocmai aceştia au fost prietenii care, ca Macbeth, Glamis, Cawdor, m-au înjunghiat în somn. Duşmanii cei mai înverşunaţi sunt prietenii, dragul meu prieten, îl prevenise cam neinspirat pe demnitarul nostru, care-şi presăra drumul cu foşti prieteni; nu vă încredeţi niciodată în cei pe care îi aveţi în preajmă, în cei care lăsau impresia că nu era nevoie să fie obligaţi ca să vă iubească. Şi nu dormiţi, anii de siguranţă ne ademenesc s-o facem, ne-am obişnuit să ne simţim la adăpost. Eu am adormit încrezătoare o clipă şi vedeţi ce mi s-a întâmplat." Şi fosta mare şefă arătă cu un gest expresiv cutiile desfăcute din jur, de parc-ar fi dovezi ale oprobiului sau picăturile de sânge vărsate la uciderea ei. Puţin mai târziu fostul ei coleg spaniol o lăsă pentru a se duce la întrevederea cu succesorul ei, deci cum ar veni cu al său Macbeth, Glamis, Cawdor.

Aceasta a fost singura activitate profesionala a Luisei în tot acest lung răstimp, deşi n-a rămas bineînţeles inactivă: pe zi ce trecea casa devenea un cămin şi ea o adevărată noră, cu toate că nici de asta n-aveam eu nevoie din partea ei.

La Geneva n-am niciun prieten sau prietenă care să locuiască acolo în vreun apartament, prin urmare săptămânile cât am lucrat ca interpret la Comisia Drepturilor Omului de pe lângă ECOSOC (iniţiale care într-una din limbile pe care le vorbesc sună de parc-ar fi traducerea a ceva absurd, „şoseta ecoului") le-am petrecut într-un minuscul apartament mobilat închiriat, fără alte distracţii decât acelea de a mă plimba prin oraşul pustiu pe înserat, de a mă duce la filme subtitrate în trei limbi ori la vreo cină cu colegi sau cu vechi prieteni ai tatălui meu (care a cunoscut pesemne multă lume în toate călătoriile sale) şi de a mă uita la televizor, totdeauna ne uităm la televizor pretutindeni, e singurul lucru veşnic nelipsit. Dacă

cele opt săptămâni de la New York fuseseră suportabile şi chiar plăcute şi dense datorită apropierii şi poveştilor Bertei (de care, cum am spus, mi-e mereu dor într-un fel oarecum vag şi pentru care păstrez veşti vreme de luni de zile), cele de la Geneva au fost cât se poate de deprimante. Nu-i vorba doar că de fapt nu m-a interesat niciodată prea mult munca asta, dar în acel oraş, şi pe vreme de iarnă, îmi era de-a dreptul de nesuportat, căci tot ce-i mai chinuitor într-o activitate nu e aceasta în sine, ci ceea ce ştim că ne aşteaptă sau nu ne aşteaptă la terminarea ei, chiar dacă se reduce la a scormoni cu mâna într-o cutie poştală. Acolo nu mă aştepta nimic şi nimeni, o scurtă convorbire la telefon cu Luisa, ale cărei cuvinte mai mult sau mai puţin drăgăstoase îmi erau de folos doar atât cât să n-am insomnie ceasuri în şir, ci numai vreo două. Apoi, o cină improvizată cel mai adesea chiar la mine în apartament, care până la urmă mirosea a respectiva mâncare, nimic complicat, nimic greu mirositor, dar totuşi izul se păstra, bucătăria era aproape laolaltă cu dormitorul. După douăzeci şi după treizeci şi cinci de zile de şedere, Luisa a venit să mă vadă la un sfârşit de săptămână prelungit (de fiecare dată patru nopţi), în realitate n-avea sens să aşteptăm aceste ocazii şi nici să rămână atât de puţin, deoarece nu era legată de nicio treabă ce nu s-ar fi putut amâna, şi de niciun fel de program. Dar parcă prevedea că în curând aveam să renunţ şi eu la munca de traducător temporar care ne face să călătorim şi să petrecem în afara ţărilor noastre prea mult timp, şi i se părea mai important – mai important decât să mă însoţească într-o activitate oricum sortită să înceteze, deja efemeră – să pregătească şi să aranjeze terenul a ceea ce este permanent, unde eu aveam să mă întorc până la urmă pentru a nu mai pleca. Se părea că ea ar fi lăsat din plin drum liber noii sale condiţii, desfiinţând-o pe cea precedentă, iar eu în schimb

continuam să fiu legat de viaţa mea de celibatar într-o prelungire anormală şi nepotrivită şi nedorită; ca şi cum ea s-ar fi căsătorit şi eu încă nu, ca şi cum ce aştepta ea era întoarcerea bărbatului rătăcitor şi eu în schimb data când aveam să mă însor. Luisa se aşezase şi viaţa ei era alta, a mea însă – când eram plecat în străinătate – era încă identică celei din anii trecuţi.

Într-una din vizitele ei am ieşit în oraş să cinăm cu un prieten de-al tatii, mai tânăr decât el şi mai mare ca mine (cam cu cincisprezece ani), care se afla la Geneva în trecere pentru o seară, în drum spre Lausanne sau Lucerna sau Lugano, cred că în toate cele patru oraşe învârtea nişte afaceri dubioase sau murdare, un om influent, un om în umbră aşa cum a fost şi tata cât timp şi-a exercitat funcţia la Muzeul Prado, căci profesorul Villalobos (aşa se numeşte) e mai ales cunoscut (pentru un public foarte avizat) prin studiile despre pictura şi arhitectura spaniolă din secolul al XVIII-lea şi, în plus datorită infantilismului său. Pentru un cerc încă şi mai restrâns dar mai puţin instruit, e vorba de asemenea de unul dintre cei mai mari intriganţi la nivel academic şi politic din Barcelona, Madrid, Sevilla, Roma, Milano, Strasbourg şi chiar Bruxelles (se înţelege de la sine că şi Geneva; spre supărarea lui, încă nu are putere în Germania şi nici în Anglia). Fiind o somitate atât de frenetică, în cursul anilor s-a apucat să abordeze sfere de cercetare mai ample, şi Ranz i-a apreciat grozav, conform tradiţiei, scurta şi excepţionala sa lucrare (aşa spune) despre Casa Prinţului de la Escorial, pe care eu n-am citit-o şi mă tem că n-o voi citi în veci. Profesorul acesta trăieşte în Catalonia, pretext care îi e suficient pentru ca, atunci când vine la Madrid, să nu-l viziteze pe tata, atât de copleşit este de treburile pe care le are de făcut în capitala regatului nostru. Dar amândoi îşi scriu mesaje destul de des, cele ale profesorului Villalobos (pe care Ranz mi le-a dat uneori să le

citesc, amuzat) într-o proză în mod deliberat învechită şi ordonată pe care uneori o transmite şi exprimării sale verbale sau mai bine zis limbuţiei: e un om care, bunăoară, nu va spune niciodată „am dat de dracu'!" la o supărare sau un necaz, ci „ne-am procopsit!". Eu aproape că nu l-am văzut în viaţa mea, dar într-o seară de luni (intriganţii nu călătoresc nicicând la sfârşit de săptămână) mi-a telefonat la recomandarea tatii (cum făcuse la New York acel înalt funcţionar spaniol cu nevasta amatoare de dans şi de adulter) pentru a nu lâncezi singur în camera de hotel în seara aceea de trecere prin oraş (intriganţii din partea locului se întorc să se odihnească la ei acasă după intrigile de peste zi, lăsându-l în voia sorţii pe intrigantul străin de cum se înserează). Deşi nu-mi surâdea ideea să-mi prăpădesc una din nopţile cu Luisa, n-aveam alte planuri decât cel pe care-l subînţelegeam amândoi şi acesta e uşor de nerespectat între soţi fără să se întâmple nimic grav.

Villalobos a vrut nu numai să ne invite, ci şi să ne epateze, poate mai cu seamă pe Luisa ori pe ea într-alt fel. S-a arătat impertinent, cum îi era se pare obiceiul, criticând profesia pe care mi-o alesesem sau pe care apucasem s-o fac. „Unde ai s-ajungi cu asta?" îmi spusese cu un rictus de superioritate pe buzele-i groase şi umede (umede de felul lor, s-a băut vin din belşug) şi făcând pe tatăl (prietenii părinţilor cred că moştenesc de la aceştia felul de a se purta cu copiii lor). Luisei, în schimb, nu-i reproşa că merge pe un drum greşit, poate fiindcă nu mai lucra aproape deloc ca traducătoare sau fiindcă în fond considera că ea n-avea de ce să urmeze vreun drum. Era simpatic, indolent, înţelept de circumstanţă, cochet, pedant şi agreabil, îi plăcea să nu se arate surprins de nimic, să cunoască secrete de nedestăinuit şi să fie la curent cu tot ce se întâmplă în lume, ieri sau cu patru secole în urmă. Pe neaşteptate, la desert, rămase preţ de câteva minute mut, de parc-ar fi

fost răzbit de oboseala stârnită de atâta frenezie şi ridicare în slăvi sau s-ar fi cufundat în gânduri tenebroase, poate era nefericit şi-şi adusese brusc aminte. În orice caz, omul acela avea cu siguranţă talent, pentru a putea trece atât de rapid de la o expresie de suficienţă la alta de deprimare fără a părea că simulează ori e nesincer. Ca şi cum ar spune: „Ce mai contează totul acum”. Conversaţia se poticni (el dăduse tot timpul tonul, din proprie iniţiativă) pe când rămase cu privirea în gol, în mână cu linguriţa ridicată cu care tocmai mânca o tartă cu zmeura.

— Ai păţit ceva? îl întreba Luisa şi-i puse degetele pe braţ.

Profesorul Villalobos coborî linguriţa şi tăie o bucăţică de desert înainte de a răspunde, ca şi când ar avea nevoie de o mişcare pentru a-şi reveni din uimirea-i lăuntrică.

— Nu, nimic. Ce să fi păţit? Spune-mi, draga mea. Şi simula că adâncirea în gânduri fusese jucată. Apoi îşi veni de-a binelea în fire şi adăugă cu un gest oratoric cu linguriţa: Socru-tău n-a exagerat deloc vorbindu-mi despre tine. Spune-mi ce vrei să afli şi o să-ţi fac imediat pe plac.

Băuse mult. Luisa râse slobozind un singur hohot automat şi zise:

— De când îl cunoşti?

— Pe Ranz? De mai multă vreme decât propriul lui fiu, proaspătul tău soţ aici de faţă.

Eu nu ştiam prea bine treaba asta, de obicei nu prea te interesează cele întâmplate înainte de a te naşte, cum se leagă prieteniile anterioare ţie. Profesorul, care în orice privinţă sau subiect îşi dădea aere că e mai informat ca nimeni altul, adăugă adresându-mi-se:

— Le-am cunoscut pe mama şi pe mătuşa Teresa înaintea tatălui tău, închipuieşte-ţi. Tata, care era medic, îl vizita pe bunicul tău când se ducea la Madrid. L-am însoţit de câteva ori şi am ajuns să-i cunosc puţin pe toţi, pe tatăl tău aproape

numai din vedere, e drept. Pun pariu că nu ştii din ce pricină a murit bunicul tău.

— De atac de inimă, cred, m-am hazardat şovăind.

Adevărul e că nu prea ştiu, a murit cu puţin înainte de a mă naşte eu şi e unul din aspectele care nu mă interesează.

— Nu-i aşa, spuse profesorul, totul interesează, cu apatia asta n-ajungi nicăieri. Din punct de vedere clinic a murit de infarct, într-adevăr, dar artistic, cum se moare de fapt, şi asta-i ceea ce contează, a murit de nelinişte şi de teamă, din vina tatălui tău. Orice boală e pricinuită de ceva care *nu* e o boală.

Profesorului Villalobos, pe lângă secretele de nedestăinuit, îi plăceau micile lovituri de teatru când povestea ceva, fie că era secret fie că nu era.

— Din vina tatii? De ce din vina lui?

— Îi era absolut groază de el de la moartea mătuşii tale Teresa, la puţină vreme după ce s-a măritat cu el. Îi era teamă ca de dracu', din superstiţie, doar ştii ce s-a întâmplat, nu-i aşa?

Profesorul nu se lăsă rugat, cum făcuse Custardoy. Intră direct în miezul problemei, pentru el nu exista nicio îndoială că totul trebuia să fie cunoscut, sau că vreodată cunoaşterea ar putea face rău, sau chiar dacă face trebuie să suporţi. Mi-a trecut atunci prin cap – într-o străfulgerare – că avea să-mi vină rândul să aflu, ca şi cum poveştilor care ani în şir stau şi lâncezesc le-ar sosi ceasul să se dezmorţească şi nu s-ar mai putea face nimic împotriva acestui fapt, poate doar să mai întârzii puţin această sosire, încă puţin, dar fără niciun rezultat. „Eu cred că nu-i timpul pierdut pentru nimic, îmi spusese Luisa în pat chiar înainte de a-i atinge uşor pieptul cu braţul, totul stă şi aşteaptă să se reia întreaga poveste." Se exprimase bine, după părerea mea. Poate că vine un moment în care simţi că poveştile trebuie să fie depănate, poate

pentru a-ţi găsi liniştea, sau pentru a deveni în sfârşit închipuiri.

— Da, ştiu că s-a omorât trăgându-şi un glonţ. Şi am recunoscut că ştiu ceva de care în realitate nu eram prea sigur neavând dovezi, era doar un zvon recent, care a trecut de la Custardoy la mine, de la mine la Luisa.

Profesorul Villalobos continua să bea vin şi-şi mânca acum tarta cu repeziciune, mânuind linguriţa de parc-ar fi fost un scalpel al tatălui său doctorul. După fiecare înghiţitură îşi ştergea cu şervеţelul gura umezită, care rămânea tot aşa şi după. Iar despre subiectul acesta era mai informat decât mine.

— Părinţii mei erau acolo când s-a întâmplat, poate că nu ştiţi asta, invitaţi la masă. Spusese „poate că nu ştiţi asta", folosise pluralul cum se face cu oamenii căsătoriţi. S-au întors la Barcelona îngroziţi şi i-am auzit povestind de multe ori. Mătuşa ta s-a ridicat de la masă, a luat revolverul bunicului tău, l-a încărcat, s-a dus în baie şi acolo s-a împuşcat în piept. Părinţii mei au văzut-o moartă, ca întreaga familie în afară de bunica ta, care-şi petrecea câteva zile în afara Madridului, în casa unei surori care locuia la Segovia, sau la Escobar.

— La Segovia, am spus eu. Despre asta eram într-adevăr informat.

— A fost un noroc pentru ea, sau poate că mătuşa ta a ţinut seama de asta, nu se ştie. Bunicul tău, în schimb, nu şi-a revenit niciodată după ce şi-a văzut fata însângerată pe pardoseala din baie, cu pieptul sfârtecat. Se comportase relativ normal în timpul prânzului, mă rog, a stat liniştită şi n-a prea mâncat, fără să scoată un cuvânt, ca şi cum ar fi fost nefericită deşi n-avea motiv, se întorsese din călătoria de nuntă cu o săptămână în urmă sau cam aşa ceva. Părinţii mei au reconstituit însă mai târziu toate astea, în timpul mesei nimeni n-a putut bănui ce avea să se întâmple. Şi atunci Villalobos a

povestit mai departe ceea ce n-am vrut să aflu, dar am aflat. A povestit câteva minute. A povestit cu amănunte. A povestit. A povestit. Aş fi putut să nu-l ascult numai dacă aş fi plecat. Şi înainte de a se întrerupe, adăugă: Toată lumea a spus că Ranz avusese un ghinion îngrozitor, căci rămânea văduv pentru a doua oară. Făcu apoi o pauză şi-şi termină tarta, pentru că se oprise din mâncat (linguriţa devenise retorică) pe când relata amănuntele şi începea altă tartă, de îngheţată, care se topise. Dar nici Luisa nici eu n-am spus încă nimic, aşa încât îşi puse instrumentul pe farfurie şi reluă de unde rămăsese, ca un adevărat profesor ce era. Îţi poţi închipui că mai târziu, când Ranz se însura cu mama ta, bunicul tău începu să trăiască într-o permanentă frică. Se pare că devenea palid şi-şi ducea mâinile la frunte ori de câte ori îl vedea pe tatăl tău. Bunica suporta mai bine, şi pe deasupra nu-şi văzuse fata moartă, doar îngropată. Bunicul tău a trăit de atunci, e drept că nu multă vreme, ca un condamnat la moarte care nu ştie data precisă a execuţiei şi se scoală în fiecare zi crezând că i-a sosit ceasul. Comparaţia nu-i tocmai bună, se temea să nu-i moară fata, cea care-i mai rămăsese. Nici nu mai dormea. Tresărea ori de câte ori se auzea telefonul sau soneria sau sosea vreo scrisoare ori telegramă, şi când te gândeşti că părinţii tăi n-au fost în călătorie de nuntă, ar fi fost o bucurie nelalocul ei şi nici n-au plecat din Madrid cât a mai trăit el. După cum spunea tata, nu văzuse niciodată un caz atât de evident ca cel al bunicului tău de moarte pricinuită de groază. Infarctul a fost doar forma, mijlocul, ar fi putut fi altul, spunea. După ce a murit bunicul tău relaţiile între familiile noastre s-au răcit. Le-am reluat eu cu Ranz pe alte căi, după mai mulţi ani. Ce părere ai? În ultima sa întrebare era satisfacţie, tuturor le place să dovedească ceva şi să dea veşti. Profesorul chemă un chelner şi, curios, fiindcă mâncase deja tarta, îi ceru platoul cu brânzeturi şi

încă o sticlă de vin. Mi-e încă foame, azi am sărit peste prânz, se scuză.

Luisa şi cu mine eram deja la cafea. Aveam două întrebări de pus, două întrebări fundamentale pe care cu greu ne puteam abţine să nu le punem, mai ales că eram doi pentru a o face. De fapt ambele erau adresate tatii, însă el era departe şi cu el nu era chip să vorbeşti de trecutul îndepărtat. Sau poate că acum se putea, mi-a trecut deodată prin cap posibilitatea puţin probabilă ca Ranz să mi-l fi trimis pe Custardoy cu câteva luni în urma şi pe Villalobos acum pentru a mă pregăti să aflu o poveste cu care voia să fiu la curent, acum, poate fiindcă mă căsătorisem pentru prima oară, el o făcuse în trei rânduri şi în două dintre ele îi mersese prost, sau, după cum spusese toată lumea la timpul respectiv şi profesorul tocmai ne repetase, avusese un ghinion îngrozitor. Însă tot el mi-l trimisese pe înaltul funcţionar spaniol cu nevasta teribil de frivolă şi dornică să-i pună coarne, iar acesta nu-mi povestise nimic. Luisa şi cu mine vorbirăm aproape în acelaşi timp:

— Dar de ce s-a omorât? spuse ea luându-mi-o înainte cu o jumătate de secundă.

— Cine era prima lui nevastă? am întrebat şi eu imediat.

Profesorul Villalobos se servi cu brânză de Brie şi Camembert, amândouă cremoase. Unse puţin din prima felie de pâine prăjită care i se sfărâmă în timp ce şi-o ducea la gură. Îi rămase o bucată prea mare ca s-o înghită dintr-o dată, îşi pătă reverul şi pică pe faţa de masă.

— Nu se ştie de ce s-a omorât, răspunse cu gura încă plină, dar în ordinea cuvenită, ca şi cum s-ar afla în faţa unei avalanşe de îndoieli la o oră de clasă. Bău destul de mult vin ca să înghită mai bine. Nici tatăl tău n-a aflat, după câte mi-a spus, zise. Când a ajuns la casa socrilor, tocmai la desert, surpriza lui a fost tot atât de mare ca a fiecăruia din cei de faţă sau din cei care sosiră mai

târziu, iar durerea i-a fost încă şi mai mare. Mi-a spus că totul mergea perfect, că nu survenise nimic între ei, erau fericiţi şi aşa mai departe. Se despărţiseră de dimineaţă fără ca el să fi observat ceva ciudat, şi-au luat la revedere cu vorbe mai mult sau mai puţin drăgăstoase, ca într-o zi oarecare, convenţionale, ca cele pe care vi le puteţi spune voi în noaptea asta sau mâine. Dacă-i adevărat, trebuie să se fi chinuit cumplit de-a lungul acestor decenii. Mama ta l-a ajutat probabil mult. Poate că Ranz a fost nevoit să cerceteze şi dacă mătuşa ta Teresa ducea o viaţă dublă a cărei jumătate sinucigaşă nu-i era cunoscută, se întâmplă astfel de lucruri. Nu ştiu. Profesorul se şterse la gură, acum cu mult temei, ca să-şi cureţe de pe la colţuri firimiturile tari de pâine prăjită şi resturile moi de Brie.

— Reverul, îi indică Luisa.

Profesorul se privi cu neplăcere şi surpriza. Avea un costum Gigli, foarte scump. Se curăţă prost, cu stângăcie, Luisa înmuie un colţ al şerveţelului ei în apă şi-l ajută, făcu întocmai ca mine când înmuiasem colţul unui prosop în baie la hotelul din Havana pentru a-i şterge ei faţa, gâtul, ceafa (i se lipise părul lung răvăşit, şi câteva fire rebele îi brăzdau fruntea ca nişte riduri fine venite din viitor s-o îmbătrânească preţ de o secunda).

— Crezi că rămâne pată? o întrebă profesorul. Era un bărbat cochet şi totodată distins, în ciuda feţei lui lătăreţe.

— Nu ştiu.

— O să verificăm, zise profesorul şi cu degetul mijlociu întins făcu un gest dispreţuitor spre reverul pătat al costumului scump Romeo Gigli. Îşi unse iar Camembert (nu pe rever, ci pe altă felie de pâine prăjită, amesteca toate soiurile de brânzeturi), sorbi din vin şi continuă, fără a-şi pierde şirul: în ce-o priveşte pe prima nevastă, nu prea ştiu mare lucru decât că era cubaneză, ca şi bunica ta. Ranz a locuit la Havana o vreme, cum

ştiţi probabil, un an sau doi, cam prin o mie nouă sute cincizeci, nu? Un post oficial la ambasadă, nu? Ataşat cultural? Nu ştiu. Mă rog, cunoscându-l totdeauna am crezut că trebuie să fi fost consilier artistic al lui Batista sau cam aşa ceva, nu ţi-a povestit nimic din toate astea?

Profesorul aştepta de la mine vreo precizare cum a fost cea cu Segovia. Dar eu nu ştiam ca tata să fi trăit în Cuba. Un an sau doi.

— Cine-i Batista? întrebă Luisa. E tânără şi distrată şi nu prea are memorie bună, decât ca să traducă.

— Nu ştiu, am spus răspunzându-i lui Villalobos, nu ei. Habar n-aveam c-ar fi trăit în Cuba.

— Mda, nici asta nu te-a interesat, zise profesorul cu impertinenţă. Mă rog, treaba ta. Acolo s-a însurat cu femeia aceea şi cred că acolo le-a cunoscut pe maică-ta şi pe mătuşa ta, căci atunci se aflau pentru câteva luni la Havana, însoţind-o pe bunica ta într-o călătorie pe care a fost nevoită s-o facă pentru o problemă de moştenire sau pentru că nu voia să îmbătrânească prea tare fără să-şi fi revăzut locurile copilăriei, nu ştiu prea bine, gândiţi-vă că toate astea sunt crâmpeie de discuţii auzite de la părinţii mei cu multă vreme în urmă, şi nu-mi erau adresate mie. Profesorul Villalobos se scuza, nu mai povestea cu atâta plăcere parcă, îl irita şovăiala în privinţa datelor, detesta tot ce era incomplet şi inexactitatea, n-ar fi putut scrie niciodată altceva decât studii despre lucrări, nu studii biografice, căci biografiile nu se sfârşesc. Îşi vârî o trufă în gură, ne aduseseră câteva de ciocolată o dată cu cafeaua. Dar mişcarea a fost atât de năvalnică încât nu sunt chiar sigur (şi-o vârî ca pe o pilulă): încă nu terminase cu brânza, mi s-a părut că prea le amestecă. În orice caz, pe farfurie lipsea o trufă. Oricum, şi-a luat fetele o vreme, ca să-i ţină companie, trei luni sau cam pe aici. Tatăl tău le-a

cunoscut acolo foarte puţin, logodna cu mătuşa ta a avut loc după o bună bucată de timp, fireşte, când rămăsese văduv şi se întorsese la Madrid. Era pesemne chipeş, mă rog, încă mai este, un văduv trist şi totodată cu haz, asta-i ceva irezistibil, purta pe atunci mustăcioară, se pare că şi-a ras-o când s-a însurat a treia oară şi nu şi-a mai lăsat-o să crească, poate din superstiţie. Însă nu ştiu mai nimic despre prima nevastă. Profesorul părea supărat că nu prevăzuse această discuţie şi nu se informase mai temeinic înainte. Poate că nu era posibil să se informeze mai bine. Ştiţi cum se întâmplă, despre morţii cărora li se ia locul se vorbeşte de obicei puţin sau deloc cu cei care-i substituie, faţă de familia ta sau faţă de cunoscuţi nu se cuvenea să-ţi aminteşti la tot pasul de o străină care, dacă era să priveşti retrospectiv, ocupase locul mătuşii Teresa. Lucrurile pot fi privite din perspectiva viitorului sau a trecutului, nu-i aşa? Şi se schimba destul după cum o faci. Mă rog, aşa cum vă spuneam: bănuiesc că toţi ştiam despre ea, dar nimeni nu se învrednicise să şi-o aducă aminte, sunt oameni care mai bine n-ar fi existat; deşi, când s-a sinucis mătuşa ta, n-au avut încotro, şi-au amintit în treacăt de ea, doar atât cât era inevitabil, din pricina celei de a doua văduvii. Teresa însă n-a avut probabil aceeaşi soartă când a fost înlocuită de mama ta, pe o soră n-o poţi uita oricât de nepotrivit ar fi locul pe care-l ocupă, însă pe o străină necunoscută, da. Profesorul aproape că suspină.

— A existat totdeauna un portret al mătuşii mele acasă la părinţi, am precizat, cred că pentru a-l linişti pe Villalobos: dacă n-avea toate datele, măcar i-ar face plăcere să aibă dreptate în presupunerile lui.

— Deci aşa, zise ca şi cum n-ar prea da importanţă faptului că avusese dreptate (dar îl încântase că avusese). Dădu la o parte cu antebraţul platoul cu brânzeturi, probabil se

săturase. Dar nu, mai luă încă o trufă şi ceru cafea pentru el. Îndepărtând platoul cu marginea murdară şi-a mânjit puţin mâneca de la costumul Gigli. Acum ţinea braţele unul peste altul pe masă, chiar şi aşa părea elegant.

— Şi de ce a murit? întrebă Luisa.

— Cine? răspunse profesorul.

— Prima nevastă, am zis eu, şi cred că auzindumă Luisa şi-a dat seama că mai spuneam şi altceva, ceva în genul „E-n regulă", sau „Haide!", sau „Ai avut dreptate", sau „Acum e acum!" Dar dacă spuneam aşa ceva mă adresam ei, nu lui Villalobos.

— Copii, iertaţi-mă că nici treaba asta n-o prea ştiu. Profesorul era furios şi-i dădea zor cu vinul, am crezut că e gata să schimbe subiectul, nu era obişnuit să spună de atâtea ori „Nu ştiu". Se scuză iar: Eu cu tatăl tău avem o relaţie mai curând profesională decât personală, deşi ne preţuim mult şi pe plan personal. Toate astea le ştiu de la tatăl meu, care a murit de câţiva ani buni, dar nu le-am discutat niciodată cu Ranz.

— Mda, nu te-au interesat, am zis eu. Nu m-am putut abţine să nu-i întorc impertinenţa: era nedreaptă, dar la urma urmelor el mă procopsise cu nu mai puţin de trei.

Profesorul mă privi cu supărare şi compasiune prin lentilele ochelarilor, era însă o supărare paternă, ca tot restul. Mă rog, compasiunea era profesională.

— Mai mult decât pe tine, nătăfleaţă. Mai mult decât pe tine. Insulta fusese învechită, scuzabilă şi didactică, aproape că m-a făcut să râd, am văzut că şi pe Luisa. Dar cunosc limitele în orice relaţie. Eu cu tatăl tău vorbim de Villanueva şi de Villalpando, spuse Villalobos, despre care tu nici n-ai habar cine sunt.

— Eu n-am habar cine sunt, zise Luisa.

— Ai să afli, răspunse profesorul ca şi cum ea ar fi fost o elevă nerăbdătoare pe care o amâni după

ce se termină ora. Deci cum vă spuneam: nu prea ştiu de ce a murit această primă nevastă. Nici cum se numea. Acolo, în Cuba, asta-i sigur. Şi mai cred, dar nu o luaţi drept bună, fiindcă nu sunt convins nici măcar că am auzit aşa ceva, că a fost într-un incendiu. E o idee foarte vagă, bineînţeles, care provine poate dintr-un film pe care l-am văzut pe atunci, în copilărie, când am auzit vorbindu-se de tatăl tău şi de văduvia-i repetată. Vouă, care sunteţi mai tineri, n-o să vi se întâmple aşa ceva, dar vine un moment în care ajungi să confunzi ce ai văzut cu ce ţi s-a povestit, ce s-a întâmplat cu ce ai citit, de fapt e o adevărată minune că în mod normal distingem toate astea, distingem destul de multe la urma urmelor, şi e ciudat, toate poveştile care de-a lungul unei vieţi se aud şi se văd, la cinema, la televizor, la teatru, prin ziare, prin romane, toate se îngrămădesc şi sunt uşor de confundat. E chiar uimitor că majoritatea oamenilor mai ştie ce i s-a întâmplat cu adevărat.

Ceea ce pare imposibil e să distingi ce li s-a întâmplat altora care ne povestesc lucruri ce ne lasă impresia că sunt închipuiri, sau realităţi foarte îndepărtate, realităţile privitoare la persoanele necunoscute nouă sau din trecut. Să spunem că, în afară de cazurile extreme, memoria proprie se menţine încă destul de la adăpost, destul de întreagă, îţi aminteşti ce ai văzut şi auzit personal într-un mod diferit faţă de cel în care îţi aminteşti de cărţi şi de filme, dar lucrurile nu sunt chiar atât de deosebite când e vorba de ceea ce *alţii* au văzut şi auzit şi cunoscut şi apoi povestit. Şi prinde viaţă ceea ce născoceşti.

Profesorul Villalobos nu se mai scuza, ci perora. Începuse să schimbe subiectul, se săturase de cel dinainte. Îşi mesteca de zor cafeaua cu linguriţa-i curată, îşi pusese zaharină după ce mâncase atât. Nu era un bărbat gras, dar nici slab. Îi ceru un trabuc unui chelner care trecea. „Un trabuc”, îi spuse, de fapt i se adresa în franceză iar eu traduc.

— Eu confund toate discursurile pe care le-am tradus în viaţă. Nu-mi amintesc nimic, i-am spus pentru a-l flata şi a mai drege puţin impertinenţa mea nedreaptă.

— Ce fel de incendiu? Luisa nu-l lăsă încă să schimbe subiectul.

— Nu ştiu, zise profesorul, nici măcar nu ştiu dacă a fost vreunul. Pe atunci, când a murit mătuşa ta şi s-a vorbit mult de asta, m-a cuprins frica să nu ia foc casa în timpul nopţii şi dormeam prost, e o spaimă firească în copilărie sau era pe vremea mea, dar eu o atribui faptului de a fi văzut sau auzit de cineva care a ars în pat, în somn. Această imagine o asociez vag cu moartea primei neveste a tatălui tău, dar drept să vă spun nu ştiu de ce, nu-mi amintesc ca cineva să fi zis ceva în acest sens, nimic concret despre moartea aceea care, spre deosebire de cea a mătuşii tale, mi se părea foarte îndepărtată. Am văzut poate scena asta într-un film care se petrecea la tropice, m-a impresionat şi am asociat cele două idei, Cuba şi focul, focul şi femeia cubaneză. Pe timpul meu erau multe filme a căror acţiune se petrecea la tropice, era la modă, după cel de-al doilea război mondial presupun că lumea avea chef să vadă şi să se gândească la locuri care erau departe de conflagraţie, zone cum ar fi Caraibii sau Amazoanele.

Profesorul Villalobos schimbă definitiv subiectul, nu fără efort, am crezut că se plictisise de compania noastră. Probabil că nu-i mai era frică de foc, pentru că chelnerul îi aduse cutia cu havane, luă una (cunoştea mărcile), n-o mirosi (era un om educat, nu purta inele), şi-o duse la gură – gura umedă care e tot timpul plină şi dă senzaţia de abundenţă – şi acceptă să i se apropie prea tare de faţă o flacără uriaşă cu care şi-o aprinse. Havana aceea mirosea greu, eu nu fumez aşa ceva. Profesorul trase de câteva ori, pe când privirea i se pierdu iar în gol şi se cufundă în gânduri tainice. Nici acum nu păru lipsit de sinceritate: când era

abătut şi tăcut semăna puţin cu actorul acela englez care s-a sinucis odinioară la Barcelona, unde locuia Villalobos, pe nume George Sanders, un mare artist. Poate că îşi aduse iar aminte că era nefericit, şi că aceasta nu era ceva care să-i fi fost povestit, nici n-o citise pe undeva, nici n-o născocise, nici nu făcea parte din vreo intrigă.

— Amazoanele, zise cu trabucul în mână. Jarul strălucea.

În noaptea aceea Luisa şi cu mine am stat de vorbă când am ajuns în apartamentul nostru, deşi foarte pe scurt şi numai după ce ne-am culcat, în taxi tăcurerăm amândoi. Dar nu mai are rost să vorbesc de noaptea aceea, ci de una care a venit nu cu mult mai târziu, adică de curând, exact în ziua întoarcerii mele de la Geneva, după ce se împliniră – sau aproape – cele opt săptămâni de şedere şi de activitate, la trei după noaptea aceea despre care nu mai are rost să vorbesc. Sau poate că da, deoarece atunci a intervenit înţelegerea. Sau poate că nu, fiindcă ce s-a întâmplat după trei săptămâni a fost un amestec de înţelegere şi de hazard, de hazard şi de înţelegere, de mult „poate” şi „e cu putinţă”.

M-am întors cu douăzeci şi patru de ore mai devreme. E drept că la început calculasem prost, fără să pun la socoteală ziua de sărbătoare în Elveţia graţie căreia munca mea se termina joia şi nu vinerea celei de a opta săptămâni. Dar mi-am dat seama abia luni, şi în aceeaşi zi am schimbat biletul de sâmbătă pentru vineri. Seara am vorbit la telefon cu Luisa, şi de asemenea marţi şi miercuri seară, nu şi joi, nu i-am spus însă că-mi schimbasem data sosirii, cred că voiam să-i fac o mică surpriză, mai cred şi că voiam să văd cum arăta casa când nu eram aşteptat, ce făcea ea, cum era fără mine, unde se ducea, la ce oră se întorcea şi cu cine, dacă era într-adevăr însoţită, sau pe cine primea. Cine stătea în colţul străzii noastre. Voiam să-mi risipesc de tot bănuiala, nu vrei să te laşi copleşit de bănuieli, dar ele revin uneori chiar dacă le alungi, tot mai slabe cât timp trăieşti cu cineva, şi dacă ai întrebat şi ai auzit spunându-se „N-am fost eu” şi dacă s-a păstrat tăcere, totdeauna încerci să le risipeşti. Acesta a fost hazardul.

Înţelegerea a fost că se părea că sosise ceasul de a afla ceea ce de nouă luni se tot insinua, de la căsătoria noastră şi nu mai dinainte, nu de când ne cunoaştem. Adunând toate elementele, însuşi tata o

iniţiase chiar în ziua nunţii mele, cu câteva ore mai târziu în Cazinoul de pe Alcala 15, când m-a luat deoparte şi m-a întrebat ceea ce eu mă întrebasem toată noaptea aproape fără să închid ochii şi ceea ce am reuşit să-mi scot din cap abia în cursul ceremoniei. Nu, nu acolo, nici mai târziu n-am putut, şi senzaţia aceea apăsătoare s-a întărit în călătoria de nuntă, la Miami şi New Orleans şi Mexic, şi mai cu seamă la Havana, poate că dacă Luisa nu s-ar fi simţit prost presimţirile negre s-ar fi risipit ca şi aspectul artificios al casei, care pe zi ce trece mi se pare tot mai firesc, şi uit de casa pe care am avut-o înainte doar pentru mine. N-a trecut nici măcar un an. Înţelegerea a intervenit în noaptea aceea despre care nu trebuie să mai vorbesc, dar chiar şi aşa voi mai spune ceva. Întorcându-ne în apartamentul meu după ce l-am lăsat pe profesorul Villalobos la uşa hotelului unde se afla în trecere (nu era destul de bogat nici de agil pentru a dori să mergem după restaurant sà dansăm strâns, sau poate îşi amintea neîncetat de nefericirea lui), Luisa îmi spuse pe întuneric (mi-o spuse cu capul pe pernă, era un pat cu saltea de o singură persoană, dar destul de lat ca să încapă două care nu se feresc să se atingă): „Tot nu vrei să afli? Tot nu vrei să-l întreb pe tatăl tău?” Mă tem că i-am răspuns exprimându-mi altă bănuială: „Nu l-ai întrebat încă? Vă vedeţi destul de des.” Luisa nu s-a supărat, înţelegem cu toţii existenţa bănuielilor. „Nu, sigur că nu, zise fără ca vocea să-i pară ofensată. N-o s-o fac dacă nu vrei. E socrul meu şi-i port mai ales multă afecţiune, dar e tatăl tău. Să-mi spui ce hotărăşti.” Se lăsă tăcerea, nu mă grăbea. Aşteptă. Aştepta. Nu ne vedeam. Nu ne acopeream cu cearşaf. Ne atingeam. Ei i se părea limpede că trebuia să fie ea, nu eu, cea care avea să-l întrebe pe Ranz, cu siguranţă nu atât fiindcă ei îi va povesti cât fiindcă mie nu-mi va spune nimic. „Mie o să-mi povestească, spusese totuşi odată, în patul nostru şi pe lumină, încrezătoare. Cine ştie

dacă nu şi-a petrecut toţi aceşti ani aşteptând să apară în viaţa ta cineva ca mine, cineva care să poată face pe intermediarul între tine şi el, taţii şi fiii sunteţi foarte stângaci între voi. Şi mai adăugase, cu temei şi semeţie: Poate că nu ţi-a spus niciodată povestea lui fiindcă nu ştia cum s-o facă sau tu nu l-ai întrebat cum se cuvine. Eu voi şti să-l fac să mi-o povestească. Şi mai spusese ceva, spusese cu naivitate şi optimism: Totul poate fi povestit. E de-ajuns să începi, un cuvânt vine după altul."

Totul poate fi povestit, chiar şi ceea ce nu vrei să afli şi de care nu întrebi, şi totuşi când ţi se spune asculţi.

Am spus fără s-o văd: „Da, poate că e mai bine să întrebi tu". Am observat că în vocea mea se strecurase o undă de nehotărâre, şi precis că din cauza asta a zis: „Vrei să fii de faţă, sau să-ţi povestesc eu apoi?" „Nu ştiu, i-am răspuns, poate că el n-o să vrea să vorbească dacă sunt şi eu de faţă." Luisa îşi puse mâna pe umărul meu, fără şovăire, ca şi cum m-ar putea vedea (îmi cunoaşte umerii, îmi cunoaşte trupul).

Răspunse: „Dacă-i dispus să povestească nu cred că renunţă din pricina asta. Facem cum vrei tu, Juan." Îmi spuse pe nume, deşi nu mă insulta nici nu era supărată nici nu părea c-avea de gând să mă părăsească. Dar presimţea poate că, dacă avea să-mi povestească ea ceea ce-i va povesti Ranz, atunci ar trebui să-mi dea o veste proastă. Nu ieşiră din gura mea cuvinte inechivoce, ca „E-n regulă", sau „Haide!", sau „Ai avut dreptate", sau „Acum e acum!", ci i-am spus: „Nu ştiu, nu-i nicio grabă, va trebui să mă mai gândesc la asta." „Ai să-mi spui atunci tu", zise ea, şi-şi retrase mâna de pe umărul meu ca să doarmă. Aveam la propriu o singură pernă, şi-n noaptea aceea nu ne-am mai spus nimic altceva.

La noi acasă avem două perne în pat, cum e firesc la cele duble, şi acest pat era făcut când am

sosit de la Geneva, cu o zi mai înainte decât prevăzuse Luisa, în cursul după-amiezii. Am venit obosit cum se vine de la orice aeroport, am descuiat uşa şi imediat, înainte de a vedea dacă nu-i nimeni acasă, mi-am pus cheile în buzunarul sacoului, cum şi le punea Berta în poşetă ca să nu le uite când avea să iasă din nou. Am strigat-o pe Luisa de la intrare şi n-a răspuns nimeni, mi-am lăsat acolo o clipă valiza şi geanta de voiaj şi m-am dus în dormitor, unde am văzut patul făcut, apoi la baie, avea uşa deschisă şi peste tot era ordine, atât doar că para de la duş era lăsată în jos, nu atârnată, şi nu se vedeau decât prosoapele şi halatul Luisei, toate de culoare albastru închis; ale mele, care sunt bleu-pal ca halatul lui „Bill" care de fapt era al hotelului Plaza, nu fuseseră încă scoase din dulap, unde stătuseră probabil de la plecarea mea. Mi-am dat seama că nu ştiam exact care era dulapul acela, încă nu cunoşteam în întregime propria-mi casă, care a continuat să se schimbe în timpul plecărilor mele, deşi acum sper să nu mai am niciuna multă vreme. M-am dus la bucătărie şi am văzut că era curată, frigiderul pe jumătate plin, Luisei îi place curăţenia şi ordinea, nu era însă lapte, dar n-aveam să cobor să cumpăr. În salon era o mobilă nouă pe care n-o cunoşteam, un fotoliu gri, plăcut, care determinase schimbarea locului canapelei şi al balansoarului care fusese al bunicii mele şi mai târziu scenă a poziţiilor originale adoptate de Ranz când primea vizite. Fotoliul era comod, l-am încercat o clipă. În camera unde lucrează Luisa când lucrează la ceva nu era nimic care să arate că ar fi lucrat la ceva în ultima vreme. (Poate ca într-o bună zi va fi camera unui copil.) În încăperea unde lucrez eu nu erau schimbări, am văzut un teanc de corespondenţă care mă aştepta pe masa mea în formă de U, prea multă ca să mă apuc să mă uit la ea. Eram gata să mă întorc la intrare când am observat ceva nou: pe unul din pereţi era un desen pe care-l mai văzusem

în alte rânduri şi al cărui titlu va fi fiind, dacă-l are, *Cap de femeie cu ochii închişi.* Mi-a trecut prin minte: „Tata ne-a mai făcut un cadou, sau i l-a făcut Luisei, şi ea l-a pus la mine în cameră." M-am întors în sfârşit la intrare, şi, cum fac întotdeauna îndată ce ajung acasă ori la destinaţia pe care o am, m-am apucat să desfac valizele şi să pun toate la locul lor, cu sârguinţă, de zor, de parcă această operaţie ar aparţine tot călătoriei şi călătoria trebuia să se sfârşească. Rufele murdare le-am pus în maşina de spălat, unde am văzut că se aflau două obiecte de îmbrăcăminte ale Luisei, trebuie să fi fost ale Luisei, nu m-am uitat cu atenţie, am deschis doar uşiţa şi le-am aruncat pe ale mele, fără s-o pun în funcţiune, nu era nicio grabă şi ea putea s-o programeze când voia. După numai câteva minute valizele erau golite şi aranjate în dulapul lor, pe acesta îl cunoşteam prea bine (deasupra celui cu haine groase, pe coridor) fiindcă le scoteam de acolo când plecam în călătorie, după ce m-am însurat. Eram foarte obosit, m-am uitat la ceas, Luisa putea veni dintr-o clipă într-alta sau întârzia câteva ceasuri, era cam cinci, ora la care nimeni în Madrid nu e acasă, nimeni nu suportă să stea acasă în timpul ăsta, lumea iese aiurea în oraş isterizată şi disperată chiar dacă n-o recunoaşte, să cumpere prin prăvălii, prin marile magazine ticsite, prin farmacii, să facă diverse comisioane fără rost, să se uite la vitrine, să cumpere ţigări, să-i ia pe copii de la şcoală, să bea ceva chiar dacă nu i-e sete nici foame în milioane de baruri şi cafenele şi restaurante, întregul oraş e pe stradă sau la lucru, o puzderie de oameni, nimeni nu stă în casă, spre deosebire de New York, unde mai toţi se întorc la cinci şi jumătate, la şase, la şase şi jumătate dacă au fost nevoiţi să se ducă să scormonească într-o căsuţă poştală de la oficiul din Kenmore sau Old Chelsea Station. Am ieşit pe terasă şi n-am văzut pe nimeni stând în colţul străzii, deşi erau sute de

maşini şi o groază de lume în mişcare, toţi mergând dintr-o parte într-alta, stingherindu-se. Am intrat în baie, am urinat, m-am spălat pe dinţi. M-am întors în dormitor, am deschis dulapul, am atârnat pe umeraş sacoul pe care-l purtasem, am văzut rochiile Luisei în partea ei, am zărit imediat două noi, sau trei, sau cinci, cu buzele-mi feminine le-am sărutat sau atins instinctiv, mi-am frecat faţa de materialele parfumate şi inerte, şi barba puţin crescută (trebuie să mă bărbieresc astă-seară, dacă ies) le împiedică să-mi alunece uşor pe obraji. Am văzut cum începea să se însereze (era vineri, era martie). M-am trântit pe pat, fără intenţia să dorm, numai să mă odihnesc, aşa că nu l-am desfăcut (poate că cearşafurile nu erau noi, Luisa s-o fi gândit să le schimbe mâine, tocmai înainte de sosirea mea), nici nu mi-am scos pantofii, m-am culcat de-a curmezişul şi astfel stăteam cu tălpile în aer, fără să murdăresc cuvertura. Când m-am trezit de afară nu mai răzbea nicio geană de lumină, adică lumina devenise nocturnă, lumină de neon şi felinare, nu ca cea de după-amiază. Voiam să mă uit la ceas dar nu-l puteam vedea fără să aprind o lampă. Eram gata să aprind veioza de pe noptieră, dar am auzit voci. Proveneau din casă, din salon, cred, eram încă puţin zăpăcit însă imediat mi-am revenit, ochii mi se deprinseră cu întunericul, uşa de la dormitor era închisă, probabil c-o lăsasem aşa, obicei nocturn, chiar dacă de opt săptămâni n-o mai făcusem, în camera aceea. Una din voci era a Luisei, ea vorbea în clipa aceea, dar nu se putea desluşi ce anume spunea. Tonul era liniştit, încrezător, chiar persuasiv. Se întorsese deci. Am căutat bricheta în buzunarul de la pantaloni şi-am aprins-o ca să-mi privesc la încheietură ceasul, opt şi douăzeci, trecuseră aproape trei ore de când sosisem. „Luisa m-o fi văzut dormind şi n-a vrut să mă trezească, m-am gândit, m-a lăsat să dorm liniştit până mă trezesc singur.” Era însă posibil şi să nu-şi fi dat seama de

prezenţa mea în casă. Nu obişnuia să intre în dormitor îndată ce venea din oraş, cel puţin dacă nu trebuia să se schimbe imediat. Dacă venise cu cineva ar fi trecut în salon, poate la baie un moment, poate la bucătărie să aducă ceva de băut sau nişte măsline (văzusem nişte măsline când am deschis frigiderul). N-o făcusem intenţionat, cred (nu ştiam c-aveam s-adorm, deci e sigur fără intenţie), dar îmi dădeam seama că în casă nu era niciun indiciu că sosisem, le pusesem pe toate la locul lor cum fac totdeauna, şi valiza şi geanta de voiaj; chiar dedesubtul lor îmi atârnasem pardesiul în dulapul de haine, când deschizi uşa se aprinde lumina înăuntrul lui; nu-mi căutasem halatul şi nici prosoapele, nu erau încă în baie, mă ştersesem pe mâini cu unul al Luisei; cadourile le aveam cu mine, în dormitor; era un singur obiect, trusa, o scosesem din geanta de voiaj şi-o lăsasem pe o banchetă în baie, conţinutul ei era tot ce nu pusesem încă în diferitele locuri obişnuite; o deschisesem, e drept, dar nu scosesem decât periuţa de dinţi, nici măcar pasta, o folosisem pe cea de pe raft, adică cea a Luisei, cu tubul la jumătate. Se prea poate ca nici ea nici însoţitorul ei să nu ştie încă de venirea mea, spion involuntar (involuntar până atunci) în propria-mi casa. Acum răsuna cealaltă voce, dar vorbea foarte încet, mai încet ca Luisa, nu distingeam nici măcar tonul şi asta m-a supărat aşa cum mi se întâmplase în camera de la hotelul din Havana, care fusese odinioară hotelul Sevilla-Biltmore, se pare, nu ştiu. Deodată mă asalta graba. Ştiam că până la urmă voi afla cine era în salon cu Luisa, chiar daca ar fi plecat chiar în clipa asta n-aveam decât să deschid uşa şi să mă duc să-l văd, înainte de a fi ieşit din casă, chemând liftul pentru a pleca. Graba provenea însă din aceea că am devenit conştient că ce n-auzeam acum n-o să mai aud niciodată, n-o să mai fie posibilă repetiţia, aşa cum faci când auzi o casetă sau vezi un video şi poţi da înapoi, ci

fiecare murmur neauzit sau neînţeles se va pierde pe veci. Asta-i partea proastă cu tot ce ni se întâmplă fără a fi înregistrat, sau încă şi mai rău, nici măcar cunoscut ori văzut ori auzit, faptul că mai târziu nu există nicio modalitate de recuperare. Am deschis cu grijă uşa dormitorului, fără să fac cel mai mic zgomot, o geană de lumină de undeva de departe intra prin crăpătura foarte îngustă şi m-am culcat din nou în pat, iar atunci am recunoscut vocea care vorbea, mulţumită uşii abia întredeschise, am identificat-o cu teamă şi în acelaşi timp cu uşurare, vocea lui Ranz, vocea tatii, mai mult cu uşurare, mai puţin cu teamă.

Am tendinţa să vreau să înţeleg *totul,* orice se spune şi ajunge la urechile mele, chiar dacă de departe, chiar dacă e într-una din nenumăratele limbi pe care nu le cunosc, chiar dacă sunt doar şoapte nedesluşite sau murmure stinse, chiar dac-ar fi mai bine să nu înţeleg şi ceea ce se spune nu e ca s-aud eu, sau se spune aşa tocmai pentru ca eu să nu înţeleg. Odată întredeschisă uşa dormitorului, şoaptele deveniră desluşite şi murmurul perceptibil, şi totul era într-o limbă pe care o ştiu prea bine, limba mea, în care scriu şi gândesc, deşi poate convieţui cu alte limbi în care uneori ajung să gândesc, dar totdeauna o fac mai mult într-a mea; şi ceea ce spunea vocea era poate mai bine să înţeleg, poate că spunea ca eu s-o aud, tocmai ca s-o pricep. Sau poate că nu era chiar aşa: mi-a trecut prin cap că Luisa nu putuse să nu observe prezenţa mea în casă (trusa, periuţa de dinţi la locul ei, trenciul agăţat în dulap, o fi văzut ceva din toate astea), Ranz însă putea s-o ignore (dacă ar fi intrat în baie nu i-ar fi spus nimic trusa ori periuţa). Poate că Luisa se hotărâse să vorbească în sfârşit cu tata şi să-l întrebe de nevestele moarte, de Barbă-Albastră, Barbă-Albastră lăsând la voia întâmplării fie ca eu să mă trezesc şi să aud direct, fie să dorm mai departe după oboseala călătoriei de la Geneva, şi să nu aflu

decât indirect şi mai târziu, de la ea şi cu alte cuvinte (cu traducere, poate şi cu cenzură), fie să nu aflu niciodată, dacă aşa era să se întâmple. Poate că n-avea intenţia s-o facă, nu în după-amiaza sau seara aceea, până când a venit acasă şi a văzut trusa şi periuţa de dinţi, trenciul, şi apoi, posibil, şi trupul meu adormit la noi în pat. Poate că venise în dormitor şi ea, nu eu, închisese uşa. Atunci, gândindu-mă bine, am înţeles că aşa s-or fi petrecut lucrurile, căci doar în clipa aceea mi-am dat seama că patul nu mai era la fel de aranjat cum îl găsisem. Cineva ridicase cearşaful, pătura şi cuvertura într-o parte şi încercase să mă învelească uşor cu ele pe dos, improvizat, de la marginile lor laterale până acolo unde o permiteau greutatea şi limitele trupului meu. S-o fi făcut oare eu singur în somn, m-am gândit, dar nu, nu era probabil, am alungat imediat această posibilitate şi m-am întrebat pe loc când se întâmplase treaba cu învelirea mea, când o fi deschis Luisa uşa şi m-o fi văzut întins, dormind, poate cu părul răscolit, cu câteva fire rebele brăzdându-mi fruntea de parc-ar fi riduri fine venite din viitor ca să mă îmbătrânească o clipă. (Nu-mi scosese pantofii, îi aveam în picioare şi acum atingeau într-adevăr cuvertura.) Şi m-am mai întrebat de cât timp vor fi stând în casă Luisa şi Ranz, şi cum o fi condus oare ea conversaţia fiindcă în momentul în care am întredeschis uşa şi m-am întors în pat şi am auzit limpede primele cuvinte ale lui Ranz (deşi de departe), aceste cuvinte au sunat astfel:

„S-a omorât din pricina unui fapt pe care i l-am povestit eu. Ceva care-i povestisem în călătoria noastră de nuntă.”

Glasul tatii era slab dar nu de bătrân, niciodată n-a avut nimic de om bătrân. Era un glas şovăielnic, ca şi cum ar vorbi fără prea multă convingere, ca şi cum şi-ar da seama că toate se pot spune uşor (e de ajuns să începi, un cuvânt

după altul) dar odată auzite nu se mai uită, rămân cunoscute. Ca şi cum ar fi încredinţat de aceasta.

„Nu vreţi să-mi povestiţi mie”, am auzit-o spunând pe Luisa. Vocea îi era grijulie dar firească, nu exagera cu nota de convingere nici cu delicateţea, nici cu afecţiunea. Vorbea cu tact, atât doar, cu tact.

„Nu-i vorba că n-aş vrea, odată ajunşi aici, dacă doreşti să afli, răspunse Ranz, deşi adevărul e că niciodată n-am povestit nimănui aşa ceva, m-am ferit cu străşnicie. Au trecut patruzeci de ani de la toate astea, într-un fel parcă nici nu s-au întâmplat sau parcă s-au întâmplat altora, nu mie, nici Teresei, nici celeilalte femei, cum ai numit-o tu. Ele nu mai există de multă vreme, nici ceea ce li s-a întâmplat, numai eu o ştiu, numai eu am mai rămas ca să-mi amintesc, şi cele petrecute îmi apar ca în ceaţă, ca şi când memoria, la fel ca ochii, ar obosi cu vârsta şi n-ar mai avea putere să vadă limpede. Nu exista ochelari pentru memoria obosită, draga mea.”

M-am sculat, m-am aşezat la picioarele patului, de unde puteam să mai deschid puţin uşa sau s-o închid întinzând doar mâna. Instinctiv am făcut iar patul la loc, adică am întors cearşaful, pătura şi cuvertura cum erau la început, ba chiar am vârât înăuntru marginile cearşafului şi ale păturii. Totul era în ordine, o dâră de lumină, uşa întredeschisă, lumina nopţii afară.

„De ce i-aţi povestit, atunci? zise Luisa. Nu v-aţi imaginat ce se putea întâmpla?”

„Aproape nimeni nu-şi imaginează nimic, cel puţin când eşti tânăr, şi eşti tânăr mult mai mult decât crezi. Viaţa întreagă pare o înşelătorie, când eşti tânăr. Ce li se întâmplă altora, nenorocirile, calamităţile, crimele, toate astea ni se par străine, ca şi când n-ar exista. Chiar şi cele ce ni se întâmplă nouă ni se par străine, după ce au trecut. Sunt unii care rămân aşa toată viaţa, veşnic tineri, o pacoste. Te apuci şi povesteşti, vorbeşti, spui,

cuvintele nu costă nimic şi-ţi ies uneori de-a valma, fără să le pui frâu. Şi continuă să iasă în orice ocazie, când suntem beţi, când suntem furioşi, când suntem abătuţi, când suntem sătui, când suntem entuziasmaţi, când ne simţim îndrăgostiţi, când nu se cuvine să le rostim sau nu le putem cumpăni. Când facem rău. E cu neputinţă să nu greşeşti. Ciudat e că vorbele n-au mai multe urmări nefaste decât cele pe care le au de obicei. Sau poate nu ştim noi îndeajuns, credem că n-au atâtea şi totul e o nenorocire veşnică pricinuită de ceea ce spunem. Toată lumea vorbeşte fără încetare, în fiecare clipă sunt milioane de discuţii, de relatări, de declaraţii, de comentarii, de bârfe, de confesiuni, se spun şi se ascultă şi nimeni nu le poate controla. Nimeni nu poate prevedea efectul exploziv pe care-l produc, nici măcar nu-l poate urmări. Fiindcă deşi cuvintele sunt atât de multe şi atât de ieftine, de neînsemnate, puţini sunt cei în stare să nu le ia în seamă. Li se dă importanţă. Sau nu, dar le-ai auzit rostite. Tu nu ştii de câte ori de-a lungul atâtor ani m-am tot gândit la cuvintele acelea pe care i le-am spus Teresei într-o năvalnică pornire de dragoste imposibil de stăpânit, presupun, ne aflam în călătoria de nuntă, aproape la sfârşit. Aş fi putut tăcea, tăcea pe vecie, dar omul crede că iubeşte mai mult dacă povesteşte secrete, povestitul pare adesea un dar, cel mai frumos dar care se poate face, cel mai mare semn de credinţă, cea mai grăitoare dovadă de dragoste şi dăruire şi-ţi dai importanţă povestind. Pe neaşteptate nu-ţi mai ajunge doar să rosteşti cuvinte înflăcărate ce se aşază repede sau se prea repetă. Nu-i ajunge nici celui care le ascultă. Cel care le spune nu are saţ, şi tot fără saţ e cel care le ascultă, cel care le spune vrea să reţină atenţia celuilalt la nesfârşit, vrea să ajungă cu limba cât mai adânc («Limba ca o picătură de ploaie, limba la ureche», mi-a venit în minte), iar cel care ascultă vrea să fie distrat la nesfârşit, vrea să audă

şi să afle tot mai mult, chiar dacă sunt născociri sau înşelătorii. Poate că Teresa n-a vrut să afle, sau mai exact n-ar fi vrut să afle. Însă eu i-am spus ceva brusc, nu m-am controlat, i-am spus destul de mult, şi atunci n-a mai putut să nu vrea, a vrut să ştie, a trebuit să asculte. Ranz făcu o pauză foarte scurtă, acum vorbea cu hotărâre, iar vocea îi era mai puternică, aproape declamatorie, nu un murmur sau o şoaptă, ar fi răzbit până la mine chiar cu uşa închisă. Dar am lăsat-o mai departe întredeschisă: N-a putut suporta. Pe atunci nu exista divorţ, şi ea nu s-ar fi încumetat să încerce o anulare, nu era cinică şi căsătoria noastră se consumase, cred şi eu că se consumase, cu mult înainte de a fi căsătorie. Dar un divorţ sau o anulare n-ar fi fost de-ajuns, chiar dac-ar fi fost posibile. Nu era doar faptul că după ce-a aflat n-a mai putut să mă suporte, nici să stea mai departe cu mine, nicio zi, nici măcar o clipă, după cum a spus, deşi a mai rămas cu mine câteva zile fără să ştie ce să facă. Era vorba de faptul că şi ea spusese, spusese ceva odată, de mult, şi spusele ei au avut o urmare. Nu mă mai suporta pe mine şi nu se mai suporta pe sine fiindcă odată vorbise necugetat, fără să-şi dea seama că ea n-avea nicio vină, nu putea să aibă că eu auzisem, nici eu n-aveam vreo vină că auzisem («O instigare nu-i nimic altceva decât cuvinte, m-am gândit, cuvinte fără stăpân ce pot fi tălmăcite»). Petrecu astfel câteva zile de groază din momentul în care îi povestisem, o groază tot mai mare, n-am văzut nicicând pe nimeni atât de îngrozit, aproape nu mai dormea, nu-mi vorbea, nu mă privea, nu vorbea mai cu nimeni, îşi afunda capul în pernă, se prefăcea cât putea cu ceilalţi. Plângea, plânse neîncetat toate zilele acelea, câteva doar. Plângea când dormea, când reuşea să doarmă puţin, câteva minute, plângea în somn, se trezea imediat transpirată şi speriată şi mă privea cu uimire din pat, apoi cu oroare («Cu ochii ţintă spre mine dar fără să mă

recunoască şi fără să-şi dea seama unde se afla, mi-a trecut prin cap, ochii aceia febrili de om bolnav care se trezeşte înspăimântat fără să fi fost prevenit în somn unde avea să se deştepte»), îşi acoperea faţa cu perna, de parcă n-ar fi vrut să mai vadă, nici să audă. Eu încercam s-o liniştesc, dar îi era frică de mine, îi inspiram frică sau groază. Cineva care nu vrea să vadă nici să audă nu mai poate trăi, n-avea unde să se ducă decât dac-ar fi povestit cele aflate, de fapt nu mă miră că s-a sinucis, n-am prevăzut însă, ar fi trebuit s-o prevăd. Nu se poate trăi astfel, dacă n-ai răbdare, dacă nu poţi aştepta să treacă timpul («Părea că s-a rătăcit şi că nu mai avea niciun viitor, mi-am zis, şi acesta contează căci prezentul nu-l poate schimba nici asuma»). Totul se destramă, dar voi tinerii n-o ştiţi. Ea era foarte tânără."

Tata se întrerupse, probabil ca să-şi tragă sufletul sau ca să cumpănească asupra celor povestite până atunci, poate că şi-a dat seama că ajunsese prea departe pentru a se mai opri. Glasurile nu-mi îngăduiau să presupun unde stătea fiecare, poate că tata pe canapea şi Luisa pe sofa, sau Luisa pe canapea şi Ranz în fotoliul cel nou şi plăcut pe care-l încercase mai întâi o clipă. Poate unul din ei în balansoar, nu prea cred, cel puţin nu Ranz, căruia îi plăcea această mobilă numai pentru a adopta posturi originale în societate. Prin felul său de a vorbi fără umbră de glumă nu mi-l imaginam acum într-una din aceste posturi, nici nu era în societate, mi-l închipuiam mai curând aşezat foarte la margine, aplecat înainte, puţin, cu tălpile pe pardoseală, fără a se încumeta măcar să stea picior peste picior. Se uita pesemne la Luisa cu acei ochi plini de devoţiune care măguleau tot ce contemplau. Mirosea desigur a colonie şi a tutun şi a mentă, puţin a lichior şi a piele, ca şi când ar fi venit din colonii. Poate că fuma.

„Dar ce i-aţi povestit?" întrebă Luisa.

„Dacă-ţi spun acum, spuse Ranz, nu ştiu dacă nu fac aceeaşi greşeală ca atunci, copilă dragă.”

„N-aveţi grijă, îi răspunse Luisa curajoasă şi cu umor (curaj ca s-o spună şi umor ca s-o fi gândit), eu n-o să mă omor pentru ceva petrecut cu patruzeci de ani în urmă, orice-ar fi să fie.”

Ranz avu şi el acelaşi curaj şi umor ca să râdă puţin. Apoi răspunse:

„Ştiu, ştiu prea bine, nimeni nu se omoară pentru trecut. Mai mult, cred că tu nu te-ai sinucide pentru nimic, nici dac-ai afla chiar azi că Juan a făcut de curând ceea ce am făcut eu şi i-am povestit Teresei. Tu eşti altfel, timpurile sunt altele, mai uşoare, sau mai grele, azi se suportă orice. Însă nu ştiu dacă a-ţi povesti totul nu-i din partea mea o dovadă deliberată de afecţiune, din nou o dovadă de afecţiune, o strădanie ca să mă asculţi mai departe şi să doreşti să-ţi ţin companie. Şi poate că rezultatul ar fi tocmai pe dos. Bineînţeles că n-o să te omori, dar e posibil să nu mai vrei să mă vezi. Mi-e teamă mai mult pentru mine decât pentru tine.”

Luisa i-o fi pus pesemne o mână pe braţ dacă era aproape, sau poate pe umăr dacă s-a ridicat o clipă („Mâna pe umăr, m-am gândit, şi şoapta nedesluşită ce ne convinge”), sau aşa îmi imaginam eu scena, trebuia să mi-o imaginez, n-o vedeam, ascultam doar printr-o crăpătură, nu printr-un zid şi nici de pe vreun balcon deschis.

„Ceea ce aţi făcut sau aţi spus dumneavoastră acum patruzeci de ani mă interesează prea puţin şi n-o să-mi schimbe afecţiunea pe care v-o port. Eu vă cunosc pe dumneavoastră şi nimic nu poate schimba acest fapt. Nu-l cunosc pe cel care eraţi atunci.”

„Cel de atunci, zise Ranz. Cel de atunci”, repetă, şi trebuie să-şi fi netezit părul-i polar, atingându-l cu vârful degetelor fără să şi-o propună şi fără să-şi dea seama. „Cel de atunci sunt încă eu, sau dacă nu sunt chiar el sunt prelungirea, sau umbra lui,

sau succesorul, sau uzurpatorul. Nu mai e nimeni altcineva care să-i semene atât de mult. De n-aş fi eu, ceea ce uneori ajung s-o cred, atunci el n-ar fi nimeni şi ar însemna că nu s-ar fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Sunt oricum ce a mai rămas din el, şi aceste amintiri trebuie să aparţină cuiva. Celui care nu se omoară i se cere să meargă mai departe, dar sunt unii care hotărăsc să se oprească şi să rămână acolo unde au rămas alţii, privind în trecut, făcând să fie în continuare prezent fictiv ceea ce lumea spune că e trecut. Şi astfel, reiese că cele petrecute devin imaginare. Dar nu pentru el, ci pentru lume. Numai pentru lume, care-l părăseşte. Am chibzuit îndelung la toate acestea. Nu ştiu dacă înţelegi."

„Dumneavoastră nu păreţi a vă fi oprit nicăieri", îi spuse Luisa.

„Cred că nu, şi în acelaşi timp cred că da", răspunse Ranz. Vocea îi slăbise iar, acum părea că vorbeşte pentru sine, nu şovăielnic ci meditativ, cuvintele ieşeau unul după altul, fiecare gândit, aşa cum se întâmplă cu politicienii când fac o declaraţie pe care vor s-o vadă tradusă şi respectată întocmai. Parcă stătea şi dicta. (Dar acum eu reproduc din memorie, vreau să spun cu vorbele mele chiar dacă au fost ale lui, iniţial.) „Eu am mers mai departe, am continuat să-mi trăiesc viaţa cât mai lesne cu putinţă, am ajuns chiar să mă căsătoresc a treia oară, cu mama lui Juan, cu Juana, care n-a ştiut niciodată nimic din toate astea şi a avut generozitatea să nu mă încolţească niciodată cu întrebări despre moartea surorii ei pe care ea o văzuse, atât de inexplicabilă pentru toţi, iar eu nu puteam să i-o explic. Poate că ea ştia că e mai bine să nu afle, dacă era ceva de aflat, iar eu nu-i povestisem. Am iubit-o mult pe Juana, dar nu ca pe Teresa. Am iubit-o cu mai multă prudenţă, cu mai multă grijă, nu cu atâta stăruinţă, mai contemplativ dacă pot spune aşa, mai pasiv. Dar deşi am mers mai departe, ştiu că m-am şi oprit totodată în ziua când s-a omorât Teresa. În ziua

aceea, şi nu în cealaltă de dinainte, e curios cum ne pot interesa mai mult cele întâmplate altuia fără intervenţia noastră directă, mai mult decât faptele pe care le săvârşim, sau comitem. Mă rog, nu-i totdeauna aşa, numai uneori. Depinde de ce anume se întâmplă, cred."

Mi-am aprins o ţigară şi am căutat o scrumieră pe noptieră. Era acolo, pe noptiera Luisei, din fericire continua şi ea să fumeze, amândoi fumam în pat, în vreme ce stăteam de vorbă sau citeam sau după ce făceam dragoste, înainte de a adormi. Înainte de a adormi de-a binelea deschideam geamul chiar dacă era frig, să aerisim camera, câteva minute. Eram de acord în privinţa asta, în casa noastră pe care o împărţeam şi unde eu stăteam acum şi spionam probabil cu consimţământul ei. Poate că deschizând fereastra eram zăriţi de la colţul străzii de cineva care privea în sus, de jos.

„Ce-i cu ziua de dinainte?" întrebă Luisa.

Ranz tăcu, preţ de prea multe secunde pentru ca pauza să fie naturală. Mi-am închipuit că îşi întindea probabil mâinile fumând o ţigară fără să tragă în piept, sau şi le ţinea împreunate şi leneşe, mâinile-i mari cu încreţituri fără pete, şi o privea pe Luisa din faţă, cu ochii lui ca nişte picături mari de lichior sau de oţet, uitându-se cu durere şi teamă, aceste două senzaţii atât de asemănătoare după Clerk sau Lewis, sau poate cu un zâmbet tâmp şi privirea fixă ca cel care-şi ridică ochii şi-şi înalţă gâtul precum un animal când aude răsunând o flaşnetă sau şuieratul arcuit al tocilarilor, şi se gândeşte o clipă dacă toate cuţitele din casă taie ca lumea sau trebuie să iasă în stradă cu ele în fugă, şi-şi lasă la o parte treburile sau se scuturã de indolenţă, cu gândul la tăişuri, sau se adânceşte brusc în secretele sale, secretele păstrate şi cele proprii, cele ce-i sunt cunoscute şi cele necunoscute. Şi atunci, ridicând capul ca să asculte muzica automată sau şuierul ce se repetă din ce în

ce mai aproape, străbătând toată strada, privirea-i cade întristată pe portretele celor duşi.

„Nu-mi povestiţi dacă nu vreţi”, am auzit-o spunând pe Luisa.

„Ziua de dinainte, zise Ranz, ziua de dinainte a fost cea în care mi-am omorât prima nevastă ca să pot rămâne cu Teresa.”

„Nu-mi povestiţi dacă nu vreţi. Nu-mi povestiţi dacă nu vreţi”, am auzit-o pe Luisa repetând într-una, repetând la nesfârşit când de fapt totul fusese povestit deja, era maniera civilizată de a-şi exprima spaima, şi pe a mea, poate şi căinţa de a fi întrebat. M-am gândit dacă n-ar trebui să închid uşa, să astup crăpătura pentru ca totul să redevină murmur nedesluşit sau şoaptă de neînţeles, dar era prea târziu şi pentru mine căci auzisem, auzisem amândoi ce auzise Teresa Aguilera în călătoria de nuntă, la sfârşitul călătoriei, cu patruzeci de ani în urmă, sau poate nu chiar atâţia. Luisa spunea acum: „Nu-mi povestiţi, nu-mi povestiţi”, poate pentru mine, prea târziu, femeile simt o curiozitate directă şi nu-şi imaginează sau nu pot anticipa felul de manifestare a ceea ce ignoră, a ceea ce poate ajunge să se adeverească şi a ceea ce poate ajunge să se realizeze, nu ştiu că actele se comit singure sau sunt declanşate de un singur cuvânt. Actul de a povesti se pornise deja, e de-ajuns să începi, un cuvânt după altul. Ranz a spus „prima mea nevastă”, m-am gândit, în loc să-i dea numele, şi a făcut-o din consideraţie faţă de Luisa, care dac-ar fi auzit acest nume (Gloria, sau poate Miriam, sau Nieves, sau Berta) n-ar fi ştiut de cine e vorba, cel puţin nu cu certitudine, şi nici eu, deşi am fi presupus, bănuiesc. Aceasta înseamnă că Ranz stă şi povesteşte într-adevăr şi că nu vorbeşte pentru sine, cum poate să i se întâmple peste puţină vreme dacă îşi tot aminteşte şi povesteşte mai departe. Dar ceea ce a spus până acum a făcut-o ţinând seama de faptul că se adresa cuiva, fără să

uite deci de destinatar, având în vedere că povestea fiind ascultat.

„Da, acum trebuie să mă laşi să-ţi povestesc, l-am auzit spunând, aşa cum a trebuit să-i povestesc Teresei. N-a fost ca acum, dar nici foarte diferit, am spus o frază şi prin ea am pus-o la curent şi a trebuit să povestesc restul, să povestesc mai mult pentru a atenua o singură frază, e absurd, n-avea grijă, n-o să intru în prea multe detalii. Am spus-o acum şi te-am pus la curent, am spus-o la rece, atunci a fost într-un moment de ardoare, şi ştii cum e, spui cuvinte înflăcărate şi te aprinzi tot mai tare, iubeşti atât de mult şi te simţi atât de iubit că nu ştii ce să mai faci, uneori. În unele împrejurări, în unele nopţi, devii un exaltat, un sălbatic, spui grozăvii fiinţei iubite. Apoi se uită, totul e ca un joc, dar bineînţeles, un fapt nu se poate uita. Ne aflam la Toulouse, ne-am făcut călătoria de nuntă la Paris, apoi în sudul Franţei. Eram la un hotel, în penultima noapte a călătoriei, stăteam în pat, şi i-am spus multe Teresei, în asemenea ocazii spui tot felul de lucruri pentru că nu te simţi ameninţat de nimic, şi când nu mai ştiam ce să-i spun şi totuşi simţeam nevoia să-i vorbesc mai departe, i-am spus ceea ce atâţi amanţi au spus-o fără urmări: «Te iubesc atâta încât aş omorî pentru tine», i-am zis. Ea a râs, răspunzând: «Nici chiar aşa!» Dar în momentele acelea eu nu eram în stare să râd, era unul din acele momente în care iubeşti cu toată seriozitatea de pe lume, nu începea nicio glumă. Şi atunci, fără să mai stau pe gânduri, i-am spus: «Am şi făcut-o, i-am spus. Am şi făcut-o». *I have done the deed,* m-am gândit sau poate mi-a venit în minte. Eu am făcut-o, sau am gândit-o în limba mea, am săvârşit fapta şi am comis actul, actul e un fapt şi o faptă şi de asta se povesteşte mai curând sau mai târziu, am omorât pentru tine şi aceasta mi-e fapta şi povestirea ei acum e darul meu, şi mă vei iubi încă şi mai mult aflând ce am

făcut, chiar dacă cele aflate îţi pătează inima atât de albă.”

Ranz tăcu din nou, şi acum mi s-a părut că pauza era negreşit retorică, de parcă din moment ce începuse să povestească ceea ce era de nepovestit ar fi simţit dorinţa de a-şi ţine sub control povestirea.

„Blestemata seriozitate, adăugă pe un ton grav după câteva secunde. Niciodată în viaţă n-am mai devenit serios, şi am încercat acest lucru.”

Am stins ţigara şi am aprins alta, m-am uitat la ceas fără să înţeleg ora. Călătorisem şi dormisem şi stăteam şi auzeam, aşa cum îi auzisem pe Guillermo şi pe Miriam aşezat la fel la picioarele unui pat, sau mai curând cum îi auzise Luisa culcată, disimulând, fără ca eu să ştiu dacă îi auzea. Acum era ea cea care nu ştia probabil dacă eu ascultam, nici dacă stăteam culcat şi dormeam.

„Cine era?” îl întrebă pe tata. Şi ea, după spaima şi regretul automat, era dispusă să afle tot, sau măcar mai mult, o dată ce aflase şi auzise inevitabil fraza („Să asculţi e cel mai primejdios, mi-am zis, înseamnă să ştii, să afli, să fii la curent, urechile nu au pleoape ce se pot lăsa instinctiv la auzirea celor rostite, nu se pot feri de ceea ce se presimte că vor asculta, totdeauna e prea târziu. Acum am aflat, şi e cu putinţă ca aceasta să ne păteze inimile atât de albe, sau poate sunt palide şi temătoare, sau fricoase.”).

„Era o fată din Cuba, de acolo, din Havana, zise Ranz, unde am fost trimis pe doi ani ca să pierd vremea, Villalobos are o memorie mai bună decât crede el («Au vorbit de profesor, mi-am spus, deci tata ştie că eu am aflat că Villalobos ştie»). Dar n-aş vrea să vorbesc prea mult despre ea, dacă-mi îngădui, am reuşit să uit cum era, puţin, figura ei e ştearsă ca toate cele câte s-au întâmplat, n-am fost căsătoriţi multă vreme, abia un an, şi memoria mi-e obosită. M-am însurat cu ea când n-o mai iubeam, dacă o iubisem vreodată, te însori totuşi

fiindcă ai simţul răspunderii, al datoriei, din slăbiciune momentană, unele căsătorii se aranjează, se pun la cale, se anunţă şi devin logice şi inevitabile, şi din cauza asta de obicei se celebrează până la urmă. Ea m-a obligat s-o iubesc la început, apoi a vrut să se căsătorească şi eu nu m-am opus, era şi mama ei, mamele vor ca fetele lor să se mărite, sau voiau pe atunci («Toată lumea obligă pe toată lumea, m-am gândit, şi dacă n-ar fi aşa lumea s-ar opri, totul ar rămâne plutind într-o oscilaţie globală şi continuă, la infinit. Lumea nu vrea decât să doarmă, regretele anticipate ne-ar paraliza.»). Nunta a avut loc în capela ambasadei unde eu eram ataşat, o nuntă spaniolă şi nu cubaneză. Proastă idee, ea şi maică-sa au dorit-o astfel poate dinadins, de-ar fi fost cubaneză am fi putut divorţa când am cunoscut-o pe Teresa, acolo exista divorţ, deşi nu cred că Teresa ar fi acceptat, şi nici maică-sa, mai ales maică-sa care era foarte credincioasă." Ranz se mărgini acum să-şi tragă sufletul şi adăugă cu vocea-i glumeaţă, cea mai cunoscută mie: „Mamele credincioase din clasele mijlocii, soacrele credincioase, sunt cele care unesc cel mai mult. Cred că m-am căsătorit ca să nu fiu singur, nu mă absolv de vină, nu ştiam cât timp aveam să mai rămân la Havana, mă îndoiam pe atunci dacă merita să fac într-adevăr ceva în diplomaţie, chiar dacă n-aveam încă drumul netezit. Am abandonat apoi ideea aceasta, n-am făcut niciodată carieră şi m-am întors la studiile mele de artă, mă primiseră prin pile în ambasada aceea, prin relaţiile familiei mele, să vedem dacă îmi plăcea, eu am fost un fluieră-vânt până am cunoscut-o pe Teresa, sau mai curând până m-am însurat cu Juana." Spusese „fluieră-vânt" şi am fost sigur că în clipa aceea, în ciuda seriozităţii cu care vorbea, îl amuzase să folosească expresia asta ieşită din uz, aşa cum îl amuzase să mă cheme „crai" în ziua nunţii, în timpul petrecerii, pe când Luisa stătea de vorbă cu un fost logodnic care mi-e

antipatic şi cu alte persoane – poate Custardoy, da, poate Custardoy, abia de l-am zărit atunci la Cazinou, numai de departe şi privindu-mă cu aviditate – şi m-am pomenit luat de lângă ea preţ de câteva minute de către tata care m-a reţinut într-o încăpere pentru a-mi spune: „Ei bine, şi acum?" şi după o clipă mi-a spus ceea ce voia cu adevărat: „Când vei avea secrete sau dacă le ai deja, nu i le povesti". Acum el îl povestea pe al lui, i-l povestea tocmai ei, poate pentru a evita ca eu să i le pot povesti pe ale mele (ce secrete am eu? poate cel cu Berta care de fapt nici nu-i al meu, poate cel cu bănuielile care mă copleşesc, poate cel cu Nieves, vechea mea dragoste de la papetărie), sau să mi le povestească ea pe ale sale (ce secrete are, n-am de unde să ştiu, dac-aş şti n-ar mai fi secrete). Poate că Ranz îşi povesteşte secretul păstrat ani de zile pentru ca noi să nu ni le povestim pe ale noastre, m-am gândit, cele trecute şi cele prezente şi cele viitoare, sau pentru a ne strădui să n-avem secrete. Totuşi astăzi eu am venit acasă pe ascuns, fără să anunţ sau lăsând să se creadă că sosesc mâine, şi Luisa păstrează în faţa lui Ranz secretul că eu sunt aici, culcat sau stând la picioarele patului, poate ascultând, trebuie să mă fi văzut, dacă n-ar fi aşa nu s-ar explica cuvertura şi pătura şi cearşaful întoarse ca să mă acopere. „Îmi mai dai puţin whisky, te rog?" l-am auzit spunând pe tata. Deci Ranz bea whisky, o băutură de culoare asemănătoare cu cea a ochilor lui când nu stau în lumină, acum sunt probabil în penumbră. Am auzit zgomotul gheţii căzând într-un pahar şi în celalalt, apoi cel făcut de whisky, apoi cel al apei. Amestecat cu apă, culoarea nu mai prea semăna. Poate că măslinele din frigider erau pe măsuţa joasă din salon, era una din primele mobile pe care o cumpăraserăm împreună, şi una din puţinele ce nu-şi schimbaseră locul în tot acest răstimp de la căsătoria noastră, nu s-a împlinit încă anul. Deodată mi s-a făcut foame, aş fi mâncat cu poftă

nişte măsline, mai ales umplute. Tata adăugă: „O să mergem mai târziu să cinăm, nu, indiferent de ce-ţi povestesc, după cum am stabilit. Mă rog, ţi-am povestit aproape tot.”

„Sigur că mergem să cinăm, răspunse Luisa. Eu nu-mi calc cuvântul.” E adevărat că nu-şi călca şi nu-şi calcă niciodată cuvântul. Poate sta mult pe gânduri, dar când se hotărăşte nu mai dă înapoi, e o femeie de admirat în privinţa asta. „Ce s-a mai întâmplat apoi?” zise, şi asta-i întrebarea pe care o pun copiii, chiar dacă povestea s-a sfârşit.

Am auzit acum limpede zgomotul brichetei lui Ranz (auzul se obişnuieşte încetul cu încetul să prindă totul din locul în care se ascultă), prin urmare înainte trebuie să fi avut mâinile împreunate şi leneşe.

„S-a întâmplat că le-am cunoscut pe Teresa, şi pe Juana, şi pe mama lor cubaneză care trăia de-o viaţă în Spania. S-au dus la Havana o vreme pentru nişte probleme de moştenire şi de vânzare de pe urma unei rude îndepărtate, o mătuşă care murise, n-am crezut că Villalobos îşi aducea aminte atât de bine (Luisa trebuie să-i fi spus, mi-am zis: «Villalobos ne-a povestit şi despre asta, ce-i adevărat aici?»). Ne-am îndrăgostit imediat, eu eram deja căsătorit, ne-am văzut de câteva ori pe ascuns, dar era trist, ea se întrista, nu vedea nicio posibilitate şi faptul că ea nu întrezărea nimic mă mâhnea îngrozitor, mai mult asta decât siguranţa că nu exista nicio posibilitate. Nu ne-am văzut de multe ori, dar au fost îndeajuns, mereu după amiaza, cele două surori ieşeau să se plimbe împreună şi apoi se despărţeau, nu ştiu ce făcea Juana, nici Juana nu ştia ce făcea Teresa, Teresa venea să se întâlnească cu mine într-o cameră de hotel în după-amiezele acelea şi apoi, când se însera brusc (întunericul ne dădea de veste), se ducea s-o regăsească pe Juana şi amândouă se întorceau să cineze cu mama lor. Ultima după-amiază când ne-am întâlnit păru despărţirea a două

fiinţe care nu se mai puteau revedea, ce absurd, eram tineri, nu eram bolnavi şi nici nu era vreun război. Ea se întorcea în Spania a doua zi, după şederea de trei luni în casa mătuşii-bunici moarte la Havana. I-am spus că nici eu n-aveam să rămân veşnic acolo, că mă voi întoarce curând la Madrid, că trebuia să ne vedem mai departe. Ea nu voia, prefera să profite de despărţirea forţată ca să uite toată povestea, să uite de mine, de nevastă-mea, pe care a avut nenorocul s-o şi cunoască puţin. Îi era simpatică, mi-aduc aminte că îi era simpatică. Eu am stăruit, i-am vorbit de despărţire. «N-o să ne putem căsători, mi-a spus, e cu neputinţă.» Era convenţională cum erau timpurile pe atunci, cu numai patruzeci de ani în urmă, au existat mii de poveşti ca a noastră, atât doar că lumea vorbeşte dar nu face nimic. Mă rog, unii fac («Ce-i mai rău e ca n-o să facă nimic», mi-am amintit, aşa îmi spusese Luisa despre Guillermo într-o noapte, prost dispusă, cu decolteul umed, strălucind puţin, amândoi eram în pat). Şi atunci a rostit fraza pe care am auzit-o şi care a făcut ca mai târziu ea să nu mai poată suporta viaţa («Cuvinte slobode ce se pot tălmăci şi care se repetă din voce în voce şi dintr-o limbă într-alta şi de la un veac la altul, m-am gândit, mereu aceleaşi, instigând la săvârşirea aceloraşi acte de când nu exista nimeni pe lume, nici nu erau limbi şi nici urechi să asculte. Dar cine le rosteşte nu mai suportă să trăiască, dacă vede că se împlinesc»). Mi-amintesc că eram amândoi îmbrăcaţi, culcaţi pe patul de hotel, cu pantofii în picioare, nu ne-am dezbrăcat în seara aceea, nu era cu putinţă să ne dorim. «Unica noastră posibilitate e ca într-o zi să moară ea, mi-a spus, şi nu ne putem baza pe asta.» Mi-aduc aminte că zicând vorbele astea mi-a pus mâna pe umăr şi şi-a apropiat gura de urechea mea. Nu mi le-a şoptit, n-a fost o insinuare, mâna-i pe umărul meu şi buzele-i apropiate au fost un fel de a mă consola şi împăca, sunt sigur, m-am gândit mult la

modul în care a fost rostită fraza aceea, deşi a fost o vreme când am luat-o drept altceva. Erau nişte cuvinte de renunţare şi nu de îndemn, cuvintele flintei care se retrage şi se dă bătută. După ce le-a spus m-a sărutat, un sărut foarte uşor. Părăsea câmpul de luptă." („Limba în ureche e totodată sărutul cel mai convingător, mi-a trecut prin cap, limba care cercetează şi te lasă dezarmat, care şopteşte şi sărută, care aproape te sileşte.") Ranz se opri iar, glasul lui pierduse acum şi cea mai mică nuanţă de ironie sau glumă, era aproape de nerecunoscut, deşi nu ca un ferăstrău. „Mai târziu, când i-am povestit ce făcusem şi i-am vorbit de fraza aceea, la început ea nici nu-şi mai amintea, o spusese pe negândite, aşa, într-o doară, susţinea, atunci când îşi aminti şi înţelese, fusese doar exprimarea unui gând pe care-l aveam în cap, era limpede, un simplu anunţ lipsit de intenţii, ca şi cum mi-ai spune tu acum: «E cam timpul să ne gândim la cină.» Nici eu n-am prea luat atunci în seamă cuvintele ei, nu mi-am bătut capul cu ele decât mai târziu, când Teresa plecase şi mi-era dor de ea de nu mai puteam, unica noastră posibilitate era ca într-o zi să moară ea, şi nu ne putem baza pe asta. Mintea mea blestemată a înţeles altfel («Nu te mai gândi la toate astea, tată, mi-am zis, nu te mai gândi la ele cu mintea atât de chinuită. Cei adormiţi, şi morţii, doar chipuri zugrăvite-s, tată. Astfel de fapte te scot din minţi de le pătrunzi în felul acesta»). Ea îşi aminti de fraza pe care o spusese numai când i-am adus-o eu aminte, şi asta a chinuit-o şi mai tare. Ce bine ar fi fost să nu-i fi povestit nimic! («Ea aude mărturisirea acestui act sau fapt sau faptă, şi ceea ce-o face să fie cu adevărat complice nu e că l-ar fi instigat, ci că ştie de acest act şi de comiterea lui. Ea ştie, e la curent şi aceasta i-e vina, dar n-a săvârşit crima oricât de mult o regretă sau se jură c-o regretă, a-ţi păta mâinile cu sângele unui mort e un joc, o prefăcătorie, o falsă însoţire cu cel care omoară,

căci nu se poate omorî de două ori şi nicicând nu exista vreo îndoială despre cine este *eu,* şi iată că fapta a fost săvârşită. Eşti vinovat numai pentru că ai auzit cuvintele, ceea ce nu poate fi evitat şi, cu toate că legea nu-l absolvă pe cel care a vorbit, acesta ştie că în realitate n-a făcut nimic, chiar dacă a obligat cu limba-i la urechea cuiva, cu pieptul lipit de spatele cuiva, cu respiraţia-i agitată, cu mâna pe umărul cuiva şi şoapta de neînţeles care convinge»). Nimic."

„Ce-aţi făcut atunci? I-aţi povestit totul?" ceru să ştie Luisa. Luisa întreba numai strictul necesar.

„Da, i-am povestit totul, spuse Ranz, dar ţie n-o să-ţi mai povestesc, nu ce am făcut cu exactitate, nu detaliile, cum anume am omorât-o, asta nu se uită şi prefer să nu fii nevoită să ţi-o aminteşti, nici să mi-o aminteşti mie de acum înainte, şi aşa s-ar întâmplă dacă ţi-aş povesti."

„Dar care a fost explicaţia morţii ei? Nimeni n-a ştiut pricina adevărată, asta puteţi să mi-o povestiţi", zise Luisa. Pe neaşteptate mi s-a făcut puţin frică, întreba doar strictul necesar, şi aşa ar face şi cu mine dacă într-o bună zi ar trebui să mă întrebe.

Am auzit din nou zgomotul gheţii, de data asta mişcându-se în pahar. Ranz o fi stând pe gânduri cu mintea-i chinuită, sau poate nu mai era aşa de zeci de ani. Poate că îşi netezea, aproape fără să-l atingă, părul atât de alb că părea pudrat cu talc. O fi având, aşa cum îl văzusem odată, un aer de neputinţă trecătoare. Ziua aceea începea să fie departe.

„Da, pot să ţi-o povestesc, şi nici în privinţa asta n-a greşit Villalobos, spuse în cele din urmă. Trebuie să fie unul din puţinii în viaţă care-şi mai aminteşte câte ceva din cele întâmplate. Sigur că îşi mai amintesc şi fraţii Teresei şi Juanei dacă mai trăiesc, aşa cum ştia şi-şi amintea Juana însăşi, şi mama lor. Dar cu cei doi cumnaţi ai mei, dublii mei cumnaţi, nu mai sunt în relaţii de ani de zile,

de la moartea Teresei n-au mai vrut să ştie nimic de mine şi aproape că nici de Juana, chiar dacă n-au spus-o deschis: Juan, de pildă, nici nu i-a prea cunoscut. Doar mama, bunica lui Juan, a vrut să mai rămânem în legătură din toată familia aceea, eu cred că mai curând pentru a-şi ocroti fata decât din alte motive, pentru a o veghea pe Juana şi a nu o abandona căsniciei. Primejdioasa-i căsnicie cu mine, credeam eu, presupun. Nu i-o reproşez, cu toţii au bănuit că trebuie să fi fost într-un fel vina mea şi că ascundeam ceva la moartea Teresei, în schimb nimeni n-a avut nicio bănuială, la vremea ei, legata de cealaltă moarte. Vezi, tu, propria-ţi viaţă nu depinde de faptele tale, de ceea ce faci, ci de ceea ce se ştie despre tine, de ceea ce se ştie că ai făcut. De atunci eu am dus o viaţă normală şi chiar plăcută, după orice se poate trăi mai departe, cei care suntem în stare: am făcut bani, am avut un fiu de care sunt mulţumit, am iubit-o pe Juana şi n-am făcut-o nefericită, am lucrat în domeniul care mă atrăgea cel mai tare, am avut prieteni şi tablouri bune. M-am distrat. Toate acestea au fost posibile fiindcă nimeni n-a ştiut nimic, numai Teresa. Ceea ce am făcut a rămas făcut, dar marea diferenţă pentru tot ce urmează apoi nu e dacă ai făcut-o sau nu, ci dacă ceilalţi n-au ştiut-o. Dacă rămâne o taină. Ce viaţă aş fi avut de s-ar fi ştiut! Poate că nici n-aş mai fi avut parte de viaţă, după tot ce făcusem."

„Care a fost explicaţia? Un incendiu?" stărui Luisa, care nu-l lăsa pe tata să divagheze prea mult. Mi-am aprins încă o ţigară, de data asta de la chiştocul celei dinainte, mi-era sete, aş fi vrut să mă spăl pe dinţi, nu puteam trece la baie deşi eram la mine acasă, eram aici clandestin, îmi simţeam gura parca anesteziată, poate din pricina somnului, poate de tensiunea călătoriei, poate pentru că-mi ţineam fălcile încleştate de un lung răstimp. Dându-mi seama, am încetat să le mai ţin aşa, pentru o clipă.

„Da, incendiul, zise alene. Locuiam într-o vilă mică de două nivele, într-o zonă rezidenţială puţin mai departe de centru, ea avea obiceiul să fumeze în pat înainte de a se culca, eu la fel, la drept vorbind. Am ieşit în oraş să cinez cu nişte oameni de afaceri spanioli pe care trebuia să-i distrez, adică să-i duc să petreacă. Ea a fumat probabil în pat şi a adormit, poate că băuse puţin ca să-i vină somnul, căpătase acest obicei în ultima vreme, e posibil să fi băut mai mult în noaptea aceea. Scrumul a aprins cearşafurile, focul a fost pesemne molcom, la început, dar ea nu s-a trezit sau a făcut-o prea târziu, n-am mai vrut să ştim dacă se asfixiase înainte de a arde toată, la Havana se doarme mult cu geamurile închise. Ce mai conta! Incendiul n-a distrus complet casa, au intervenit vecinii la timp, eu nu m-am întors până când nu au dat de mine şi mi-au spus, abia mult mai târziu, mă îmbătasem cu oamenii de afaceri. Dar focul a avut timp să mistuie dormitorul, toate hainele ei, ale mele, toate cele pe care i le dăruisem. N-a fost nicio anchetă şi nici autopsie, fusese un accident. Ea arsese toată. Nimeni nu era interesat să mai verifice altceva, dacă nu mă interesa pe mine. Mama ei, soacră-mea, era prea dărâmată ca să se mai gândească la alte posibilităţi.” Acum vorbise repede, ca şi cum s-ar grăbi să termine povestirea, sau partea aceea. „Nici nu erau oameni cu relaţii, adăugă, făceau parte din clasa mijlocie, cu bani puţini, o văduvă şi fata ei. Eu în schimb aveam relaţii sus-puse, dacă aş fi avut nevoie pentru a opri o anchetă sau a îndepărta vreo bănuială. Dar n-a fost aşa ceva. Am riscat puţin, a fost uşor. Aceasta a fost explicaţia, ceasul rău, zise Ranz. „Ceasul rău, repetă, eram căsătoriţi doar de un an.”

„Şi adevărul care a fost?” spuse Luisa.

„Adevărul e că era moartă când eu am plecat la chef”, răspunse tata. Glasul îi redeveni foarte slab când spuse asta, într-atât încât am fost nevoit să fac iar eforturi, ca şi cum aş fi avut uşa închisă, dar

era întredeschisă şi mi-am apropiat urechea de crăpătură ca să nu-i pierd cuvintele. „Ne-am certat pe înserate, când m-am întors acasă după mai multe treburi în oraş care-mi ocupaseră toată ziua, legate de oamenii aceia de afaceri. M-am întors prost dispus, ea era şi mai tare, băuse ceva, de două luni nu ne mai atinseserăm, adică eu nu mă mai atingeam de ea. Eram închis şi distrat de când o cunoscusem pe Teresa, dar mai ales după plecarea ei, mi se topea încetişor posibilul sentiment de milă şi-mi creştea duşmănia faţă de ea («Se fereşte să-i rostească numele, mi-am zis, fiindcă acum nu mai poate dori s-o insulte, nici nu se poate supăra, nici părăsi o moartă care n-a mai existat pentru nimeni altcineva, numai pentru maică-sa, *mamita, mamita,* care n-a ştiut să stea de pază sau să vegheze asupra ei, *nu-i adevărat, mamă soacră»).* Simţeam acea iritare nestăpânită care te cuprinde când încetezi să mai iubeşti pe cineva şi acest cineva te iubeşte mai departe cu orice preţ şi nu se dă bătut, iar tu doreşti să se termine odată totul. Cu cât mă simţea mai îndepărtat, cu atât se arăta ea mai lipicioasă, mă sufoca, mă solicita («N-ai să scapi de mine, mi-am amintit, sau vino încoace, sau eşti al meu, sau mi-eşti dator, sau ai s-ajungi cu mine în iad, poate cu gestul de a înşfăca, gheară de leu»). Mi-era de-ajuns, îmi pierdusem răbdarea, doream să rup lanţul acela şi să mă întorc în Spania, dar să mă întorc singur («Nu mai am încredere în tine», mi-am amintit, «sau trebuie să mă scoţi, sau eu n-am fost în Spania, sau eşti un ticălos, sau vin după tine, sau te omor»). Ne-am certat puţin, nu chiar o ceartă adevărată, câteva cuvinte searbede, jignire şi răspuns, jignire şi răspuns, şi ea se duse în dormitor, se trânti pe pat cu lumina stinsă şi plânse, nu închise uşa ca eu s-o pot vedea sau auzi, plângea ca s-o aud eu. Din salon am auzit-o hohotind un răstimp, pe când mă pregăteam să ies în oraş să mă întâlnesc iar cu oamenii de afaceri,

stabiliserăm să-i duc să chefuiască. Apoi încetă şi am auzit-o îngânând distrată un cântec («Preludiul somnului şi expresia oboselii, mi-am zis, cântecul acela întrerupt şi risipit ce poate fi auzit noaptea de prin dormitoarele femeilor fericite, care nu sunt încă bunici nici văduve nici fete bătrâne, mai molcom şi mai dulce sau mai stins»), apoi se făcu linişte, şi când veni vremea am intrat în dormitor să mă schimb şi am văzut-o dormind, adormise după supărarea şi plânsetul acela prefăcut sau nu, nimic nu te oboseşte mai tare ca nefericirea. Balconul era deschis, auzeam în depărtare glasurile vecinilor şi ale copiilor înainte, de cină, începea să se însereze. Am deschis dulapul şi mi-am schimbat cămaşa, am aruncat-o pe cea murdară pe un scaun, şi o ţineam încă pe cea curată în mână, nedescheiată, când gândul m-a străfulgerat dintr-o dată. Mă gândisem la asta de mai multe ori, dar înainte mă gândisem pentru momentul acela care încă nu venise, înţelegi? E curios cum uneori ne încearcă un gând cu atâta limpezime şi putere încât nimic nu mai poate sta în cale, între el şi îndeplinirea lui. Te gândeşti la o posibilitate şi imediat încetează de a mai fi astfel, faci ceea ce gândeşti şi totul devine ceva săvârşit, fără nicio trecere, fără mijlocire, fără demersuri, fără ocolişuri, fără să ştii prea bine dacă vrei s-o faci, actele se comit abia atunci («Aceleaşi acte pe care nimeni nu ştie vreodată dacă vrea să le vadă săvârşite, m-am gândit, actele toate involuntare, actele care nu mai depind de cuvinte îndată ce sunt începute, ci le desfiinţează şi cuvintele rămân izolate înainte şi după, actele devin unice şi ireversibile, atâta vreme cât exista posibilitatea de a repeta cuvintele şi a ţi le retrage, repetarea şi retragerea cuvintelor, pot fi dezminţite şi ne putem dezice, poate fi vorba de deformare şi de uitare»)”. Ranz stătea şi se uita pesemne la Luisa cu ochii lui plini de fervoare, ochii umezi, sau poate avea privirea plecată. „Ea stătea întinsă acolo, cu

lenjeria pe ea, sutien şi chiloţi, îşi scosese rochia şi se vârâse în pat ca o bolnavă, cu cearşaful doar până la brâu, băuse singură şi strigase la mine, plânsese şi îngânase un cântec şi adormise. Nu se deosebea prea mult de o moartă, nu se deosebea prea mult de un tablou, numai că a doua zi dimineaţa ea avea să se trezească şi să-şi întoarcă faţa pe care acum şi-o ţinea adâncită în pernă («Avea să-şi întoarcă faţa şi nu-şi va mai arăta ceafa-i frumoasă, m-am gândit, poate ca cea a lui Nieves, tot ce rămăsese nealterat la ea după atâta timp trecut; avea să-şi întoarcă faţa spre deosebire de slujnica tânără care întindea spre Sofonisba cupa cu otravă sau spre Artemisa cenuşa, şi fiindcă slujnica asta n-avea să se întoarcă în veci şi nici stăpâna ei n-avea să ia cupa şi să şi-o ducă la gură niciodată, paznicul Mateu voise să le dea foc cu bricheta la amândouă, precum şi capului şters de bătrâna din fundal, un foc, o mamă, o soacră, un incendiu»). Cu chipu-i întors nu mă va lăsa să plec, nici s-o pornesc în căutarea Teresei, despre care nu aflase nimic şi nici n-a ajuns să afle vreodată, n-a ştiut de ce a murit, nici măcar că moare. Mi-amintesc că am văzut cum o strângea sutienul din pricina poziţiei în care stătea, şi o clipă am fost tentat să i-l desfac ca să nu-i lase urme. Eram gata s-o fac când m-am gândit mai bine şi n-am mai făcut-o. M-am gândit repede, m-am gândit fără să-mi închipui ce avea să urmeze şi de aceea am putut s-o fac («A-ţi închipui te fereşte de multe nenorociri, mi-am zis, cine-şi închipuie propria moarte rareori se omoară, cine şi-o închipuie pe cea a semenilor săi rareori ucide, e de preferat să ucizi şi să te omori cu gândul, nu lasă sechele şi nici urme, chiar cu gestul îndepărtat al braţului care înşfacă, totul e o chestiune de distanţă şi de timp, dacă eşti puţin mai departe cuţitul spintecă aerul şi nu pieptul, nu se afundă în carnea închisă la culoare sau albă ci străbate spaţiul şi nu se întâmplă nimic, traiectoria sa nu se ia în

consideraţie şi nu se înregistrează şi se ignoră, nu se pedepsesc intenţiile, tentativele eşuate sunt atât de des trecute sub tăcere şi chiar tăgăduite de cei care le fac fiindcă totul continuă să fie la fel după ele, aerul e acelaşi şi pielea nu se crapă nici carnea nu se sfâşie, perna înfundată sub care nu e niciun chip e inofensivă, şi apoi totul e la fel ca înainte pentru că acumularea şi lovitura fără destinatar şi asfixierea fără gură nu sunt de ajuns pentru a face să se schimbe lucrurile sau relaţiile, nu-i de ajuns nici repetiţia, nici insistenţa, nici executarea frustrată nici ameninţarea»). Am omorât-o adormită, în timp ce îmi întorcea spatele («Ranz a ucis Somnul, mi-a venit în minte, nevinovatul Somn, şi totuşi ceea ce ne oferă sprijin e pieptul altei fiinţe, ne simţim sprijiniţi într-adevăr numai când stă cineva în spate, cineva pe care poate nu-l vedem şi care ne acoperă spatele cu pieptul său gata să ne atingă şi totdeauna ne şi atinge; şi în toiul nopţii, deşteptându-ne speriaţi de un coşmar, sau neputând adormi, copleşiţi de febră sau de senzaţia că suntem singuri şi părăsiţi în beznă, nu trebuie să facem altceva decât să ne întoarcem şi atunci vedem, din faţă, chipul celui care ne vorbeşte, care-şi lasă sărutat tot ce poate fi sărutat: nas, ochi şi gură; bărbie, frunte şi obraji; şi urechi, adică tot chipul, sau poate, pe jumătate adormit, ne va pune o mână pe umăr pentru a ne linişti, sau a ne sprijini, sau poate pentru a se prinde de noi»). N-o să-ţi povestesc cum, lasă-mă să nu-ţi povestesc asta («Du-te, mi-am zis, sau vin după tine, sau te omor, tata stă pe gânduri o clipă şi totodată acţionează, dar poate că trebuie să se oprească puţin înainte de a o face ca să se gândească dacă oare cuţitele din casă taie cum se cuvine, dacă sunt bine ascuţite, se uită la sutienul care strânge şi ridică apoi capul pentru a-şi aminti de tăişurile care de data asta nu sfâşie aerul, nici pieptul, ci spatele, totul e chestiune de distanţă şi de timp, sau poate e mâna lui mare cea care se

aşază pe frumoasa ceafă şi strânge şi o zdrobeşte, şi e cert că sub pernă nu-i niciun chip, ci se află deasupra chipul care niciodată n-o să se mai întoarcă; picioarele se zbat în pat, picioarele desculţe şi poate foarte curate fiindcă e chiar acasă şi poate sosi dintr-o clipă într-alta fiinţa dorită, dacă suntem căsătoriţi, fiinţa care le poate vedea şi mângâia, cel pe care ea l-a aşteptat atâta; poate că şi braţele se zbat şi ridicându-se lasă să se vadă subsuorile proaspăt rase pentru soţul care se întoarce şi n-o mai atinge niciodată, dar nu trebuie să-şi facă griji că fusta i-ar face vreo cută care să-i urâţească fundul, pentru că trage să moară şi şi-a scos fusta care-i pe scaunul unde tata şi-a aruncat cămaşa murdară, şi-a pus-o pe cea curată fără să şi-o încheie încă, vor arde împreună, cămaşa murdară şi fusta călcată, şi poate că Gloria, sau Miriam, sau Nieves, sau Berta sau Luisa izbuteşte să se întoarcă şi-şi îndreaptă chipul cu o ultimă sforţare, o clipă, şi cu ochii ei miopi şi neajutoraţi vede triunghiul foarte păros de pe pieptul lui Ranz, tatăl meu, păros ca cel al lui Bill şi al meu, triunghiul acestui piept care ne protejează şi ne sprijină, poate că Gloriei i s-au lipit şuviţele lungi răvăşite de somn şi de frică şi de durere, şi câteva fire rebele i-au brăzdat fruntea de parc-ar fi fost riduri fine venite din viitor s-o adumbrească o clipă, cea de pe urmă, căci viitorul acesta n-avea să existe, nu pentru ea, nici viitor concret şi nici viitor abstract. Şi în schimb, în această ultimă clipă, carnea se schimbă sau pielea se crapă sau ceva se sfâşie.»).”

„Nu-mi povestiţi dacă nu vreţi, spuse Luisa. Nu-mi povestiţi dacă nu vreţi”, repeta Luisa, şi acum mi s-a părut că aproape implora să nu i se povestească.

„Nu, nu-ţi povestesc, nu vreau să-ţi povestesc. Apoi mi-am încheiat cămaşa şi-am ieşit pe balcon, nu era nimeni. L-am închis, m-am dus la dulap unde erau şi rochiile ei parfumate şi inerte, mi-am

pus cravată şi o haină, se făcuse foarte târziu. Am aprins o ţigară, nu înţelegeam ce făcusem dar ştiam c-o făcusem, sunt lucruri diferite uneori. Nici măcar acum n-o înţeleg dar ştiu, ca în momentul acela. Dacă n-am fost eu n-a fost nimeni şi ea n-a existat niciodată, a trecut mult timp şi memoria oboseşte, ca şi vederea. M-am aşezat la picioarele patului, eram transpirat şi îngrozitor de ostenit, mă dureau ochii de parcă n-aş fi dormit nopţi la rând, îmi amintesc de durerea pe care o simţeam în ochi, atunci înseamnă că m-am gândit şi am făcut-o, m-am gândit din nou şi am şi făcut-o. Am lăsat ţigara aprinsă pe cearşaf şi am privit-o cum ardea, i-am rupt partea cu scrumul fără s-o sting însă. Am mai aprins una, am tras trei sau patru fumuri şi am lăsat-o de asemenea pe cearşaf. Am făcut la fel cu a treia, la toate rupsesem partea care ardea, şi ardeau mai departe şi resturile, trei şi trei, şase aprinzând cearşaful. Am văzut cum începuseră să facă găuri străjuite de foc («Şi m-am tot uitat preţ de câteva clipe, mi-am amintit, cum creştea şi se lăţea cercul, o pată neagră şi totodată arzândă ce mistuia cearşaful»), nu ştiu”. Tata se opri brusc, parcă fără să-şi termine ultima frază. Nu se mai auzi nimic, doar respiraţia-i agitată şi puternică, respiraţie de om bătrân. După un minut adăugă: „Am închis uşa dormitorului şi am plecat, am ajuns în stradă şi înainte de a intra în maşină m-am întors să mai privesc casa de la colţ, totul era normal, se întunecase dintr-o dată şi încă nu ieşea fum («Nici nu l-ar fi văzut nimeni de sus, m-am gândit, de la balcoane sau ferestre, chiar dacă s-ar fi oprit în faţa lor ca Miriam pe când aştepta, sau ca un flaşnetar bătrân şi o ţigancă având părul împletit într-o coadă, sau ca Bill mai întâi şi ca mine apoi în faţa casei Bertei aşteptând fiecare ca celălalt să plece, sau precum Custardoy într-o noapte ploioasă în dreptul casei mele.»). Dar aceasta s-a petrecut demult”, adăugă Ranz cu o umbră în vocea-i de totdeauna, vocea-i obişnuită.

Mi s-a părut că aud o brichetă şi un clinchet, poate că luase o măslină şi Luisa îşi aprinse o ţigară. „Şi, pe deasupra, de lucrurile astea nu se vorbeşte.”

Se lăsă iar liniştea, Luisa nu mai spunea acum nimic şi mi-am putut imagina că Ranz stătea şi aştepta ca pe jar, cu mâinile leneşe împreunate, poate aşezat pe sofa, sau aplecat peste canapea, sau în fotoliul gri cel nou şi atât de plăcut pe care el o ajutase probabil să-l aleagă. Nu însă în balansoar, nu credeam, nu în balansoarul bunicii mele havaneze care se gândea de bună seamă la fetele ei, la cea vie şi la cea moartă, amândouă măritate, şi poate şi la fata măritată şi moartă a altei mame cubaneze în timp ce-mi cânta *Mamita, mamita, yen, yen, yen* în copilărie ca să-mi insufle o teamă care nu mi se părea deloc trainică ci veselă, o teamă strict feminină, de fiice şi de mame şi neveste şi soacre şi bunice şi doici. Poate că Ranz se temea că Luisa, noră-sa, i-ar putea face un semn ce-ar vrea să spună „Du-te”, sau „Ia-o din loc”. Dar ceea ce spuse Luisa în cele din urmă au fost vorbele astea:

„E cam timpul să ne gândim la cină, dacă vă e foame.”

Respiraţia agitată şi puternică a lui Ranz încetă şi l-am auzit răspunzând pe un ton pe care l-am considerat de uşurare:

„Nu sunt foarte sigur că mi-e foame. Dacă vrei, putem să facem o plimbare până la Alkalde, şi când ajungem intrăm dacă avem poftă, dacă nu, te conduc înapoi şi fiecare la casa lui. Sper să nu ne ocolească somnul la noapte.”

Am auzit cum se ridicau în picioare şi Luisa strângea ce pusese probabil pe măsuţa joasă, una din puţinele mobile pe care le-am cumpărat împreună. I-am auzit paşii până la bucătărie şi înapoi, şi mi-am zis: „Acum va trebui să intre aici, să se schimbe sau să ia ceva. Am chef s-o văd. Când vor pleca, o să mă pot spăla pe dinţi şi bea apă, şi poate o mai fi rămas vreo măslină.”

Tata, cu siguranţa având deja trenciul îmbrăcat sau mai curând pus pe umeri, ajunse până la intrare şi deschise uşa spre stradă.

„Eşti gata?” o întrebă pe Luisa. „Un moment, răspunse ea, să-mi iau o eşarfă.”

I-am auzit tocurile apropiindu-se, îi cunoşteam bine paşii, răsunau pe parchet mult mai discret decât pantofii metalici ai lui „Bill” pe pardoseala de marmură sau ai lui Custardoy pretutindeni şi oricând. Paşii aceia nu şchiopătau, nici când era desculţă. N-aveau să urce cu greutate treptele unei scări ca să caute rezerve de stilouri necunoscute. Şi niciodată n-aveau să se înfigă în caldarâm ca nişte cuţite, n-aveau să-şi târască tocul ascuţit cu repeziciune şi ranchiună, n-aveau să fie în veci ca nişte pinteni sau ca lovituri de secure. Nu dacă de mine depindea acest lucru, sau aşa speram eu, erau nişte paşi fericiţi. I-am văzut prin deschizătură mâna pe clanţa uşii mele. Avea să intre, o voi vedea, de trei săptămâni n-o mai văzusem, de aproape opt n-o mai văzusem aici, în casa noastră, în dormitorul şi aşternutul nostru. Dar înainte de a împinge uşa îi spuse lui Ranz strigând ca să se audă pe coridor, el se afla probabil tot la intrare, chemând liftul cu trenciul pe umeri:

„Juan vine mâine. Vreţi să-i povestesc sau să nu-i spun nimic?”

Răspunsul lui Ranz a sosit rapid, dar cuvintele îi ieşiră de pe buze domoale şi obosite, cu o voce oxidată şi răguşită ce răzbătea parcă printr-un coif:

„Ţi-aş fi foarte recunoscător, zise, ţi-aş fi foarte recunoscător dacă m-ai scuti să mă gândesc la asta. Nu ştiu ce-i mai bine. Gândeşte-te tu în locul meu, dacă vrei.”

„Nu vă faceţi griji”, zise Luisa şi împinse uşa. Nu aprinse lumina până când n-o închise bine, trebuie să-şi fi dat imediat seama că era mult fum de la ţigările mele. Încă nu mă ridicasem în picioare, nu ne sărutarăm, era ca şi cum nu ne văzuserăm încă, eu nu sosisem parcă. Mă privi cu

coada ochiului, îmi zâmbi pe furiş, deschise dulapul nostru şi luă o eşarfă cu animale de la Hermes pe care eu i-o adusesem dintr-o călătorie de demult, când nu eram căsătoriţi încă. Mirosea bine, un parfum nou, nu era Trussardi pe care i-l făcusem cadou. Pe faţă i se citea somnul, ca şi când ar durea-o ochii, ochii lui Ranz, era frumoasă. Îşi puse eşarfa la gât şi-mi spuse:

— Deci ai văzut.

Şi mi-am dat seama imediat că erau întocmai cuvintele pe care mi le spusese Berta când apăruse în halat în spatele meu şi am văzut-o oglindită în geamul întunecat al ecranului după ce eu terminasem de văzut caseta pe care ea o văzuse probabil de mai multe ori şi încă se mai uita la ea, şi poate că s-o fi uitând încă şi azi. De aceea, presupun, am răspuns şi eu acum cu aceleaşi cuvinte. M-am sculat. I-am pus mâna Luisei pe umăr:

— Am văzut, i-am spus.

Acum starea mea proastă a încetat şi presimţirile nu-mi mai sunt atât de catastrofale, şi chiar dacă nu mă simt încă în stare să mă gândesc ca înainte la viitorul abstract, am început totuşi din nou să reflectez vag, să hoinăresc cu gândul la ceea ce trebuie să vină sau poate să vină, să mă întreb fără prea multă concreteţe ori interes ce o să se întâmple cu noi mâine sau peste cinci sau patruzeci de ani. Ştiu, sau cred, că poate nu voi afla ce s-a petrecut sau ce se petrece între Luisa şi mine decât peste o grămadă de vreme, sau e cu putinţă să nu-mi fie dat mie s-o aflu ci urmaşilor mei, dacă o să avem vreunul, sau cuiva necunoscut şi străin care poate că încă nici n-a apărut pe lumea aceasta mult râvnită, a te naşte depinde de o mişcare, de un gest, de câteva cuvinte rostite tocmai în capătul celălalt al acestei lumi în care trăim. Să întrebi şi să taci, totul e posibil, să taci ca Juana Aguilera sau să întrebi şi să obligi ca sora ei Teresa, ori să nu faci nici una nici alta, ca acea primă nevastă pe care am botezat-o Gloria şi care pare că n-a existat sau n-a existat prea mult, decât pentru maică-sa care voia s-o mărite cu orice preţ, o soacră care o fi murit nemângâiată în Cuba, văduvă şi fără fată, a înghiţit-o şarpele, nu găsesc în limbile cunoscute mie niciun cuvânt care să exprime noţiunea opusă celei de „orfan”. Oricum, va înceta să mai existe cu totul foarte curând, când lui Ranz îi va sosi ceasul, iar Luisa şi cu mine n-o să fim în stare să ne amintim nimic altceva decât ce ni s-a întâmplat şi ce am făcut, şi nu ce ni s-a povestit sau s-a întâmplat altora sau au făcut alţii (când inimile noastre n-ar fi atât de albe). Am uneori senzaţia că nimic din ce se întâmplă se întâmplă cu adevărat, că totul s-a petrecut şi în acelaşi timp nu s-a petrecut, fiindcă nimic nu se întâmplă neîntrerupt, nimic nu dăinuie şi nu persistă şi nu se aminteşte instantaneu, şi chiar şi existenţa cea mai monotonă şi rutinară se distruge prin autonegare în aparenta-i repetiţie până când nimic nu mai e nimic şi nimeni

nu mai e nimeni ca înainte, şi nevolnica roată a lumii e împinsă de cei lipsiţi de memorie care aud şi văd şi ştiu ceea ce nu se spune şi nici nu are loc şi nici nu poate fi cunoscut sau dovedit. Am uneori senzaţia că ce se întâmplă e identic cu ce nu se întâmplă, că ce respingem sau lăsăm să ne scape e identic cu ce luăm şi apucăm, că ce experimentăm e identic cu ce nu încercăm, şi totuşi viaţa trece şi noi ne trecem viaţa alergând şi refuzând şi selecţionând, trasând o linie care să separe aceste lucruri identice şi să facă din istoria noastră o istorie unică pe care să ne-o amintim şi s-o putem povesti, fie la moment fie după o vreme, şi astfel să se şteargă sau destrame, anulând ceea ce suntem şi ceea ce facem. Ne punem în joc toată inteligenţa şi simţurile şi dorinţa aprigă în a discerne ceea ce curând va fi nivelat, sau este deja, şi din pricina asta suntem năpădiţi de regrete şi de ocazii pierdute, de confirmări şi reafirmări, şi de ocazii folosite, când de fapt sigur e că nimic nu se afirmă şi totul se pierde încetul cu încetul. Niciodată nu există totalitate sau poate nicicând n-a existat nimic. Numai că este adevărat şi că pentru nimic nu trece timpul şi totul e aici, aşteptând să-l facem să revină, cum a spus Luisa.

Acum mă gândesc la noi activităţi, ca şi ea, se pare că amândoi ne-am plictisit să tot facem călătoriile acelea de opt săptămâni sau chiar mai puţin, care ne obosesc grozav şi ne înstrăinează. N-o să am probleme, cunoscând cele patru limbi şi ceva catalană, am început s-o învăţ să fac impresie bună, una din posibilităţi m-ar pune în situaţia să vorbesc adesea la telefon cu Barcelona. Şi sunt mulţi oameni care cred că am legături importante în organismele internaţionale, şi că vin în contact cu demnitari înalţi. Nu-i voi dezamăgi, chiar dacă se înşală. Totuşi nu-mi prea place nici ideea de a rămâne la Madrid tot timpul, venind şi plecând cu Luisa în loc de a mă duce s-o văd sau de a o primi, cu nişte camere şi un lift şi un portal ce ne aparţin

amândurora, cu o pernă (vorba vine, totdeauna sunt două) pentru care uneori ne vedem siliţi să ne luptam în visele noastre, şi de pe care, la fel ca omul bolnav, ne deprindem încetişor să vedem lumea; fără ca picioarele noastre să şovăie pe pardoseala umedă, şi fără să delibereze, nici să se răzgândească, nu pot să regrete şi nici să aleagă: acum este sigur că la ieşirea de la cinema sau după cina la restaurant ne ducem în acelaşi loc, într-o direcţie unică pe străzile aproape pustii şi veşnic stropite, cu sau fără voia noastră în aceasta seară, sau poate a fost ieri seară când ea n-a prea mai vrut. Aşa mi s-a părut o clipă, dar am mers mai departe. Presupun, totuşi, că pe când ne îndreptam împreună paşii spre acelaşi loc (răsunând în contratimp fiindcă acum sunt patru picioarele care merg), ne gândim unul la celălalt, cel puţin aşa fac eu. Cred că, totuşi, nu ne-am schimba pentru nimic în lumea asta mult râvnită, încă nu ne-am impus muta abolire sau anihilare a celui care era fiecare şi de care ne-am îndrăgostit, ne-am schimbat doar starea, şi asta nu pare a fi acum atât. De grav sau semnificativ: pot spune *ne-am dus* sau *ne ducem să cumpărăm un pian* sau *o să avem un copil* sau *avem o pisică.*

Cu câteva zile în urmă am vorbit cu Berta, mi-a telefonat, şi când telefonează înseamnă că se simte puţin tristă sau prea singură. N-o să mai fie uşor să petrec vreun sejur la ea acasă dacă renunţ de-a binelea la munca mea de interpret, va trebui să păstrez un răstimp mult mai îndelungat faptele şi anecdotele pe care am veşnic de gând să i le povestesc, dramatice sau amuzante, sau să-i scriu, am făcut-o arareori. Am întrebat-o de „Bill", a zăbovit câteva secunde până şi-a amintit sau l-a identificat, era acum departe de ea, plecase din New York, credea, şi încă nu se întorsese. „Acum că m-ai întrebat, zise, îmi dau seama că poate să-şi facă apariţia zilele astea." Am înţeles că n-a mai avut niciun semn de viaţă de la el de când l-am

văzut amândoi urcând într-un taxi, eu din stradă, ea din fereastra de acasă. Dar e posibil să apară iar, nu fără motiv, dacă era Guillermo. Berta continuă să-şi facă legături prin anunţurile de la mica publicitate, încă nu s-a dat bătută şi n-a renunţat, mi-a spus că acum o interesează doi tipi pe care nu i-a cunoscut încă, „J. de H.” şi „Truman” le sunt iniţialele şi respectiv pseudonimul. S-a însufleţit vorbind de ei, vocea-i răsuna afectuoasă ca a femeilor când au o speranţă şi speranţa aceasta nu e provocată de noi, nici nu se referă la noi, ci doar ni se transmite; dar în timp ce stăteam de vorbă mi-am imaginat-o într-unul din acele momente când semiluna de pe obrazul ei drept, cicatricea, i se întuneca ajungând albastră sau violetă, făcându-mă să cred că avea o pată. Poate, m-am gândit (m-am gândit tocmai ca să nu se întâmple aşa ceva) va veni o zi când se va da bătută şi va renunţa şi când semiluna va avea permanent una din aceste două culori. Berta pe nume, „BSA” cu iniţiale, cu pata aceea pe veci.

Nu l-am mai văzut deocamdată pe Custardoy, ştiu că o să-l întâlnesc iar la răstimpuri, aproape mereu, presupun, prin mijlocirea tatii şi, chiar atunci când el va fi să nu mai existe, sunt prezenţe care ne însoţesc neîntrerupt din copilărie şi nu dispar niciodată. Va continua să râvnească lumea, să se dedubleze şi să povestească întâmplări incredibile trăite chipurile de el. Însă prefer să nu mă gândesc la el, dar o fac uneori fără să vreau.

Încă n-am vorbit cu Ranz despre cele ascultate în seara aceea, de fapt de curând, chiar dacă seara aceea se îndepărtează foarte repede în timpurile noastre precipitate care totuşi, ca toate timpurile, cuprind veşnic acelaşi lucru, o singură viaţă incompletă sau poate ajunsă la jumătate, cea a fiecărui om, propria-mi viaţă, sau cea a Luisei. E probabil să nu vorbim niciodată, nici Ranz n-are cum şti că eu sunt la curent, nici măcar n-o fi întrebat-o pe Luisa dacă în cele din urmă mi-a

povestit, mereu e cineva care nu ştie ceva sau nu vrea să ştie, şi tot aşa în vecii vecilor. Din câte văd, raporturile între ei sunt tot ca înainte sau foarte asemănătoare, ca şi cum seara aceea n-ar fi existat sau n-ar conta. E mai bine aşa, se stimează mult unul pe celălalt şi ei îi place să-l asculte. Singurul fapt nou e că acum îl văd mai în vârstă şi mai puţin ironic, aproape un om bătrân, cum n-a fost niciodată. Merge parcă mai şovăielnic, ochii îi sunt mai puţin jucăuşi şi scânteietori, au mai puţină fervoare când se uită la mine sau privesc în general, îl măgulesc mai puţin pe cel care stă în dreptul lor; gura-i de femeie atât de asemănătoare cu a mea îşi pierde treptat conturul din pricina ridurilor; sprâncenele nu mai au forţă să i se arcuiască atât; uneori îşi îmbracă trenciul pe mâneci, sunt sigur că la iarnă îşi va îmbrăca la fel paltonul. Ne vedem adesea, acum când ştiu că pot sta liniştit fără să mai plec din Madrid şi că o să-mi iau vacanţă. Ieşim să mâncăm de multe ori, cu sau fără Luisa, la La Trainera, La Ancha, La Dorada şi la Alkalde, ca şi la Nicolás, Rugantino, Fortuny, El Café şi La Fonda, îi place să schimbe restaurantul. Îmi povesteşte mai departe istorii deja cunoscute sau altele necunoscute, din anii săi activi, din anii când călătorea şi lucra la Muzeul Prado, despre legăturile lui cu milionari şi bancheri care l-au uitat, e prea bătrân ca să le mai fie util sau să-i amuze ori să poată lua avionul să-i viziteze, oamenii foarte bogaţi vor să primească la ei, nu să se deplaseze pentru a-şi vedea prietenii. M-am gândit la cele povestite de Ranz Luisei şi ascultate de mine pe furiş, fumând aşezat la picioarele patului. Deşi le voi uita, încă n-am făcut-o şi, când privesc acum portretul micuţ, al imposibilei mele mătuşi Teresa pe care Ranz îl păstrează la el acasă, mă uit cu cea mai mare atenţie cum n-am făcut-o niciodată pe vremea copilăriei sau adolescenţei. Îl privesc poate aşa cum te uiţi la fotografiile celor care nu ne mai văd şi pe care nu-i mai vedem, din

pricina unor certuri sau fiindcă sunt departe sau fiindcă ţi s-a făcut lehamite, portretele sfârşesc prin a uzurpa trăsăturile ce se tot şterg, fotografiile veşnic încremenite făcute într-o zi de care nimeni nu-şi mai aminteşte; aşa cum priveau uneori bunica şi mama, cu ochii aţintiţi în gol sau un zâmbet inexpresiv după ce li s-a curmat râsul, privirea pierdută, ochii arşi şi fără să clipească, întocmai ca ai celui trezit de curând şi care încă nu înţelege, aşa trebuie să se fi uitat Gloria în ultima clipă, nu exista niciun portret de al ei, dacă şi-a putut întoarce capul; cu siguranţă fără să te gândeşti, fără să-ţi aminteşti măcar, simţind durere sau teamă persistentă, durerea şi teama nu sunt trecătoare, privind chipurile pe care le-ai văzut crescând dar nu îmbătrânind, chipuri rotunde care s-au subţiat, chipuri în mişcare pe care dintr-o dată ne obişnuim să le vedem în repaus, nu pe ele ci imaginea lor care le ia locul, aşa cum mă pregătesc eu să-l privesc pe tata, aşa cum se va obişnui într-o zi Luisa să se uite la portretul meu când nu va mai avea în faţă nici măcar jumătatea ei de viaţă, iar a mea va fi deja sfârşită. Deşi nimeni nu ştie ordinea celor morţi şi nici a celor vii, nu ştie cui îi vine rândul să simtă mai întâi durerea sau mai întâi teama. Prea puţin contează, totul este trecut chiar dacă nu s-a întâmplat de fapt şi pe deasupra nici nu se ştie precis. Cele auzite în seara aceea din gura lui Ranz nu mi s-au părut scuzabile şi nici nu mi s-au părut naive şi nu m-au făcut să zâmbesc, dar mi s-au părut că sunt într-adevăr trecut. Totul este trecut, până şi ceea ce se petrece chiar acum.

Nu cred că o să mai aflu vreodată ceva despre Miriam, doar dacă o să reuşească să fie scoasă din Cuba, din această nouă Cuba pentru care se fac atâtea planuri de a ajunge curând prosperă, dacă norocul ajută. Cred că aş recunoaşte-o oriunde, chiar dacă n-ar fi îmbrăcată cu bluza galbenă cu decolteu rotund, nici cu fusta strâmtă, nici n-ar avea tocurile acelea înalte care se înfigeau, ori

geanta uriaşă atârnată de braţ şi nu de umăr, cum se obişnuieşte astăzi, geanta ei obligatorie care o dezechilibra. Aş recunoaşte-o chiar dacă ar merge acum cu graţie şi călcâiele nu i-ar ieşi din pantofi şi n-ar face gesturi care ar însemna „Vino încoace”, sau „Eşti al meu”, sau „Te omor”. N-ar fi greu să-l întâlnesc pe Guillermo într-o bună zi, aici la Madrid, din păcate toată lumea ajunge să se cunoască mai curând sau mai târziu, chiar şi cei care vin din străinătate şi se stabilesc aici. Însă pe el n-aş putea să-l recunosc, nu i-am văzut niciodată faţa, şi o voce şi nişte braţe nu-s de ajuns ca să recunoşti pe cineva. În câte o noapte, înainte de a adormi, mi se întâmplă să mă gândesc la ei trei, la Miriam, la el şi la nevasta lui bolnavă, Miriam foarte departe iar ei doi cine ştie dacă nu chiar în oraşul meu sau chiar pe strada mea, sau la noi în casă. E aproape imposibil să nu-ţi imaginezi un chip pentru cel a cărui voce ai auzit-o, şi de asta uneori i-l împrumut pe cel al lui „Bill” care purta mustaţă şi e destul de probabil pentru că poate e chiar al lui, şi pe el îl pot întâlni în oraşul acesta veşnic în mişcare; în alte rânduri mi-l imaginez cu chipul actorului Sean Connery, un erou al copilăriei mele care adesea poartă mustaţă în filme, ce interpret extraordinar; dar se amestecă şi faţa obscenă şi osoasă a lui Custardoy, care-şi lasă şi-şi rade mustaţa alternativ, sau chiar faţa lui Ranz, care purta mustaţă în tinereţe, cu siguranţă pe vremea când locuia la Havana şi mai târziu, când s-a căsătorit în sfârşit cu Teresa Aguilera şi a plecat cu ea în călătorie de nuntă; sau chiar a mea, faţa mea care nu are mustaţă şi nici n-a avut, dar se prea poate ca într-o zi să mi-o las să crească, atunci când voi fi mai bătrân, ca să evit să semăn cu tata cum este acum, cum este acum şi cum eu o să mi-l amintesc cel mai bine.

În multe nopţi simt pieptul Luisei atingându-mi spatele în pat, amândoi treji sau amândoi visând, iar ea încearcă să vină mai aproape. Va fi

totdeauna acolo, aşa e prevăzut şi aceasta e ideea, chiar dacă vor mai trece atâţia ani până să se împlinească acest totdeauna care mă întreb uneori dacă nu poate schimba totul în cursul timpului şi al viitorului abstract, cel care de fapt contează fiindcă prezentul nu-l poate întuneca şi nici asimila, şi asta mi se pare acum o nenorocire. Aş vrea în clipele acestea să nu se schimbe nimic în veci, dar nu pot să înlătur gândul că după o vreme cineva, o femeie pe care încă n-o cunosc, va veni să mă vadă într-o seară fiind supărată pe mine, sau poate uşurata că nu m-a găsit până la urmă, şi totuşi să nu-mi spună nimic şi doar să ne privim, sau să ne îmbrăţişăm în picioare tăcuţi, sau să ne ducem spre pat să ne dezbrăcăm, ori poate ea se va mărgini să se descalţe, arătându-mi picioarele pe care şi le-o fi spălat cu sârg înainte de a pleca de acasă pentru ca eu să le pot vedea şi mângâia, iar acum vor fi fiind obosite şi-o vor durea de atâta aşteptat (talpa unuia murdărită de pavaj). Se prea poate ca femeia aceasta să se ducă la baie şi să se închidă acolo minute în şir fără să spună nimic, pentru a se privi şi a-şi veni în fire şi a încerca să-şi şteargă de pe chip expresiile amestecate de mânie şi oboseală şi dezamăgire şi uşurare, întrebându-se care alta ar fi mai potrivită avantajând-o mai mult spre a-l înfrunta în sfârşit pe bărbatul care a făcut-o să aştepte exagerat, iar acum aşteaptă ieşirea ei, să mă înfrunte pe mine. Poate din pricina asta mă va face s-o aştept mult mai mult decât se cuvine, cu uşa de la baie încuiată, sau e cu putinţă să nu-i fi fost asta intenţia, ci doar să plângă pe ascuns şi înăbuşit stând pe capacul closetului sau pe marginea băii cu lentilele scoase în caz că purta aşa ceva, ştergându-se la ochi cu un prosop până izbuteşte să se liniştească, să se spele pe faţă, să se fardeze şi să fie gata să iasă prefăcându-se iar. Şi nici nu pot să-mi alung gândul că femeia asta ar fi într-o zi Luisa şi eu n-aş fi bărbatul din acea zi, şi ca bărbatul acela i-ar cere moartea cuiva spunându-i: „Ori el

ori eu", şi că „el" aş fi atunci eu. Dar în cazul acesta m-aş mulţumi ca cel puţin ea să iasă din baie, în loc să rămână acolo trântită pe pardoseala rece, cu pieptul şi inima atât de albe, şi fusta şifonată şi obrajii uzi de lacrimile amestecate cu sudoare şi apă, căci jetul de la robinet ar fi ricoşat pe faianţă şi ar fi stropit corpul prăbuşit, stropi ca acea picătură de ploaie ce cade de pe streaşină după furtună, mereu în acelaşi loc unde ţarina sau pielea sau carnea se înmoaie încet-încet, până e pătrunsă şi se face gaură sau poate canal, nu ca picătura de la robinet ce dispare pe conducta de scurgere fără să lase pe faianţă nicio urmă, nici ca picătura de sânge pe care o opreşti imediat cu ce-ţi cade în mână, un şervet sau o faşă sau un prosop sau uneori cu jetul de apă, sau chiar strângându-şi mâna cu cealaltă cel care sângerează, dacă mai e conştient încă şi n-a apucat să se rănească, mâna pe care o duce la stomac sau la piept sau pe spinare să astupe gaura. Cine s-a rănit în schimb, nu are mână, şi are nevoie de altcineva să-l sprijine. Iar eu o sprijin.

Luisa fredonează uneori în baie, pe când eu o privesc cum se aranjează, rezemat de tocul unei uşi care nu-i de la dormitorul nostru, ca un copil leneş sau bolnav care priveşte lumea de pe pernă sau fără să treacă dincolo de prag, şi de acolo ascult acest cântec feminin nedesluşit care nu se cântă spre a fi ascultat şi cu atât mai puţin interpretat şi tălmăcit, acea mică îngânare fără voie şi fără destinatar care se aude şi se învaţă şi nu se mai uită. Acest cântec totuşi îngânat şi care nu amuţeşte şi nici nu se destramă după ce-a fost cântat, când îi urmează liniştea vieţii adulte, sau poate a vieţii de bărbat.

Octombrie 1991

Tema dragostei și a căsniciei amestecată savant cu descoperirea misterelor trecutului familiei fac din acest roman un bestseller de marcă.

☆

„Un roman uimitor, scris cu tot geniul, tot umorul și toată nostalgia pe care ni le-am putea dori."

Times Literary Supplement

☆

„Un scriitor magnific înzestrat... Aventurile inteligenței și ale ideilor sînt la fel de pasionante, de atrăgătoare, de dramatice ca și sentimentele și acțiunea... Poate că niciodată nu s-a demonstrat acest lucru cu atîta virtuozitate... Javier Marías exprimă în modul cel mai spectaculos tendințele europene ale noii literaturi spaniole."

Le Monde

☆

„Precisă și sinuoasă, senzuală și subtilă, din stirpea lui James și Proust, fraza lui Javier Marías fascinează cititorul cu elegantele sale arabescuri."

Le Figaro Littéraire

RAO
International
Publishing
Company

ISBN 973-576-179-3

9 789735 761790

[1] Mâinile-mi sunt ca şi-ale tale;
Dar mi-e ruşine să am o inimă atât de albă.

Table of Contents

{1} 301